

Fredagen den 17 april

Kl. 09.00–18.37

---

§ 1 Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Från sammansatta utrikes- och försvarsutskottet hade följande promemoria kommit in:

Sammansatt utrikes- och försvarsutskott

1 bil.

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt 7 kap. 7 § riksdagsordningen i separata beslut den 26 mars 2015 (UU) och den 9 april 2015 (FöU) överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda proposition 2014/15:68 *Svenskt deltagande i Förenta nationernas stabiliseringsinsats i Mali* samt följdmotioner till propositionen.

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt 7 kap. 7 § riksdagsordningen i separata beslut den 9 april 2015 överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda proposition 2014/15:104 *Svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i norra Irak* samt eventuella följdmotioner till propositionen.

Till deputerade och suppleanter i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade förteckning upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU), har vid konstituerande sammanträde den 14 april 2015 utsett följande presidium:

Karin Enström (M), ordförande

Åsa Lindestam (S), vice ordförande

Stockholm den 16 april 2015

Martin Brothén

Kanslichef utrikesutskottet

Lars Franzén

Kanslichef försvarsutskottet

Bilagan hade följande lydelse:

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Sammansättning 2015-04-14

Deputerade

Kenneth G Forslund (S)

Suppleanter

Katarina Köhler (S)

Hans Wallmark (M)	Jan R Andersson (M)
Åsa Lindestam (S)	Paula Holmqvist (S)
Karin Enström (M)	Margareta Cederfelt (M)
Anna-Lena Sörenson (S)	Pyry Niemi (S)
Björn Söder (SD)	Jeff Ahl (SD)
Lena Asplund (M)	Lotta Olsson (M)
Peter Jeppsson (S)	Mattias Ottosson (S)
Kerstin Lundgren (C)	Daniel Bäckström (C)
Pernilla Stålhammar (MP)	Jakop Dalunde (MP)
Sofia Arkelsten (M)	Göran Pettersson (M)
Olle Thorell (S)	Krister Örnfjäder (S)
Mikael Jansson (SD)	Roger Richtoff (SD)
Allan Widman (FP)	Tina Acketoft (FP)
Stig Henriksson (V)	Hans Linde (V)
Mikael Oscarsson (KD)	Sofia Damm (KD)
Alexandra Völker (S)	Kalle Olsson (S)

Promemorian lades till handlingarna.

§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2014/15:30 för torsdagen den 16 april i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från miljö- och jordbruksutskottet.

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2014/15:456

Till riksdagen

Interpellation 2014/15:456 Fredad zon för de kristna folkgrupperna i Irak
av Robert Halef (KD)

Interpellationen kommer inte att hinna besvaras inom föreskriven tid.

Skälet till dröjsmålet är resor och möte med EU-nämnden.

Stockholm den 15 april 2015

Utrikesdepartementet

Margot Wallström (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Jörgensen

Expeditionschef

Till riksdagen

Interpellation 2014/15:458 Större tydlighet om ryskt beteende i luftrummet

av Lena Asplund (M)

Interpellationen kommer inte att hinna besvaras inom föreskriven tid.

Skälet till dröjsmålet är resor och möte med EU-nämnden.

Stockholm den 15 april 2015

Utrikesdepartementet

Margot Wallström (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Jörgensen

Expeditionschef

STYLEREF Kantrubrik
* MERGEFORMAT

Interpellation 2014/15:459

Till riksdagen

Interpellation 2014/15:459 Statsministerns besök i Kina

av Karin Enström (M)

Interpellationen kommer inte att hinna besvaras inom föreskriven tid.

Skälet till dröjsmålet är resor och möte med EU-nämnden.

Stockholm den 15 april 2015

Utrikesdepartementet

Margot Wallström (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Jörgensen

Expeditionschef

Interpellation 2014/15:462

Till riksdagen

Interpellation 2014/15:462 Att kalla Kina diktatur

av Robert Hannah (FP)

Interpellationen kommer inte att hinna besvaras inom föreskriven tid.

Skälet till dröjsmålet är resor och möte med EU-nämnden.

Stockholm den 15 april 2015

Utrikesdepartementet

Margot Wallström (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Jörgensen

Expeditionschef

§ 4 Anmälan om faktapromemorior

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2014/15:FPM28 Upphävande av sparandedirektivet *KOM(2015) 129* till skatteutskottet

2014/15:FPM29 Meddelande om skatteflykt och skatteundandragande *KOM(2015) 136* till skatteutskottet

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelser

2014/15:42 till arbetsmarknadsutskottet

2014/15:97 till näringsutskottet

Svar på
interpellationer

§ 6 Svar på interpellation 2014/15:391 om kvaliteten i Arbetsförmedlingens integrationsarbete

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Solveig Zander har frågat mig om jag tänker omvärdera mitt tidigare ställningstagande att en fortsatt översyn av Arbetsförmedlingen inte behövs. Hon har även frågat mig vilka initiativ jag är beredd att ta med anledning av det som framförts om etableringsuppdraget.

Det är inte tillfredsställande att medel som är avsatta till insatser för att påskynda vissa nyanländas etablering på arbetsmarknaden inte kommer dessa personer till del. Det bör dock framhållas att de 1,8 miljarder kronor som det hänvisas till i frågan avser en period på flera år då den förra regeringen ansvarade för styrningen av myndigheten och för uppbyggnaden av etableringsuppdraget. Under samma period ökade antalet deltagare i etableringsuppdraget kraftigt, vilket påverkade myndighetens förutsättningar att utforma verksamheten så att de nyanlända erbjuds effektiva och målgruppsanpassade insatser.

För att kunna möta utmaningarna på arbetsmarknaden, bland annat vad avser etableringen av nyanlända, måste Arbetsförmedlingen ges bättre förutsättningar att bedriva sin verksamhet, och myndighetens uppdrag måste förändras. Det krävs ett omfattande förändringsarbete som kommer att ta tid men som måste påbörjas omedelbart. Ett exempel är att en stor del av medlen har använts till etableringslotsar, men systemet med lotsar har inte fungerat ändamålsenligt och kostnadseffektivt. Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med förslag om att avskaffa systemet med etableringslotsar.

För att nyanlända snabbare ska kunna etablera sig på svensk arbetsmarknad har regeringen inlett samtal med arbetsmarknadens parter för ett så kallat snabbspår in på arbetsmarknaden. Syftet är att branschvis hitta former för att ta till vara nyanländas kompetens och tillgodose arbetsmarknadens behov av bristkompetens.

Angående översynen av Arbetsförmedlingen har regeringen redogjort för sitt ställningstagande i en skrivelse som i veckan har överlämnats till riksdagen, *Riksrevisionens rapport om Arbetsförmedlingens arbete vid varsel m.m.* (skr. 2014/15:42). Där beskrivs en mängd åtgärder som regeringen har vidtagit och planerar att vidta som ligger i linje med direktiven för den nu nedlagda utredningen. Att återuppta en utredning utifrån tidigare beslutade direktiv skulle därför riskera att försena det angelägna reformarbete som regeringen och Arbetsförmedlingen redan har inlett.

Anf. 2 SOLVEIG ZANDER (C):

Herr talman! Tack för svaret på de frågor jag ställer! Innan jag går in och kommenterar det exakt vill jag förklara varför jag över huvud taget ställde interpellationen om en fråga som för mig är otroligt viktig.

Jag vet precis som ministern att Uppsala har en väldigt god arbetsmarknad. Man har väldigt goda förutsättningar att möjliggöra för nyanlända att få arbete, praktik och över huvud taget komma närmare arbetsmarknaden. Uppsala och Uppsala län har en arbetslöshet som är bland de lägsta i landet. Där har man goda förutsättningar.

Det finns också många bra coachningsföretag eller etableringsföretag i Uppsala. Jag vet att det naturligtvis finns de som är dåliga, men det finns de som är bra. När jag får höra att de företag som är bra, gör stor nytta och näst intill har 100 procent personer som kommer ut i arbete eller närmast arbetsmarknaden undrar jag: Vad är det som är fel när de säger att de inte får några adepter från Arbetsförmedlingen?

Jag går till Arbetsförmedlingen. Jag vill bilda mig en egen uppfattning om varför det är fel på det sättet. Det intressanta är att chefen själv erkänner, så fort jag kommer dit, att man har brustit i sitt uppdrag. Man klarar helt enkelt inte av sitt uppdrag.

Det intressanta är att innan jag annonserade min ankomst till Arbetsförmedlingen hade ett etableringsföretag fått enbart en person anmäld den senaste tiden. Under den eftermiddag som var innan jag skulle komma dit fick man 15. Det talar sitt tydliga språk för mig att Arbetsförmedlingen har en hel del att arbeta med.

Ministern menar att Arbetsförmedlingen nu ska sköta detta själv. Man ska inte ha några andra företag som jobbar med det, utan det är Arbetsförmedlingen som regeringen nu anser är de absolut bäst skickade att sköta detta.

Vad är det som får Ylva Johansson och regeringen att tro att Arbetsförmedlingen ska sköta det bättre? Uppsala är inte unikt i sammanhanget. Det är en sak som är säker. Det har jag fått många bevis på. Dessutom menar Ylva Johansson att de 1,8 miljarder som inte har använts – och det är inga småpotatisar – ska man bara negligera. Man ska inte titta på varför Arbetsförmedlingen inte har använt dem.

Regeringen vill lägga ned en utredning som ska undersöka vad som är fel och vad man kan göra. I stället ska regeringen ta på sig ansvaret att bara överlåta till Arbetsförmedlingen att ta ansvar för något som den har misslyckats med i fyra år. Hur kan Ylva Johansson och regeringen tro att Arbetsförmedlingen ska sköta uppdraget bättre framöver?

Anf. 3 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Tack för frågan, Solveig Zander! Det är en väldigt angelägen fråga som du tar upp. Arbetsförmedlingen har under många års tid skickat tillbaka mycket stora summor av oanvända medel till regeringen. Det är en av de frågor som jag i oppositionsroll var väldigt kritiskt till mot den gamla regeringen.

Jag ser väldigt allvarligt på att man tidigare feldimensionerade resurserna för förvaltningsanslaget och effektiviteten i Arbetsförmedlingens arbete så att man inte har kunnat använda de resurser som riksdagen har anslagit till verksamheten. Jag ser mycket allvarligt på det.

Under 2014 var det 147 miljoner som inte användes. Huvuddelen av dessa 1,8 miljarder härrör från en tid som jag inte hade ansvar för. Jag kommer att se till att det blir en annan ordning, och det har vi också redan gjort. Vi har ökat förvaltningsanslagen till Arbetsförmedlingen för att kunna se till att man använder resurserna. Jag ser mycket allvarligt på det som har varit av resurser som inte kommer till nytta av de pengar som riksdagen anslår till Arbetsförmedlingens arbete.

Låt mig också säga, herr talman, att det är min bedömning att Arbetsförmedlingen är en myndighet som har mycket stora problem och mycket stora utmaningar. Det är flera år av bristande – får man väl säga – och i vissa fall också direkt negativ utveckling som man nu ska försöka återhämta. Det här är ett stort beting, och ett svårt beting, för myndigheten att klara. Jag vill på inget sätt förminska de problem som Arbetsförmedlingen har och de brister som finns i verksamheten.

Jag vill dock vara tydlig med en sak: Det är inte så att regeringen anser att Arbetsförmedlingen själv ska göra allting – absolut inte. Systemet med etableringslotsar har visat sig inte alls fungera på det sätt som var avsett. Riksrevisionen har också haft en förödande kritik mot själva systemet med etableringslotsar. Dock vet jag att det finns många företag som har tillhandahållit tjänster inom ramen för etableringslotsverksamheten som har varit mycket bra. De har gjort ett utmärkt arbete och haft goda resultat i sin verksamhet.

Det är självklart att företag som är duktiga på att leverera bra resultat till Arbetsförmedlingen ska fortsätta att göra det, och det kommer de också att kunna fortsätta göra inom ramen för andra upphandlingar som nu görs inom Arbetsförmedlingen. Det är alltså inte meningen att Arbetsförmedlingen själv som in-house ska driva all verksamhet när man avskaffar systemet med etableringslotsar. Arbetsförmedlingen kommer fortsatt att använda sig av andra leverantörer, och det bör de också göra. Det är ett bra sätt att kunna utnyttja leverantörer som gör ett bra arbete.

Vi ska inte ta bort varje form av företag som tillhandahåller tjänster inom ramen för etableringslotsverksamheten. Men själva systemet har visat sig fungera mycket dåligt, och regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med förslag om att avskaffa det. Det handlar också om andra förändringar när det gäller etableringsuppdraget för att kunna öka effektiviteten.

Anf. 4 SOLVEIG ZANDER (C):

Herr talman! Jag måste säga att det är smakligt att ministern säger att det finns företag som har gjort ett mycket bra jobb. Det är jag glad för. Det

har vi sällan eller aldrig hört i debatten, utan vi har hört att det är dåligt och att företagen på olika sätt är näst intill kriminella. Jag tycker att det är bra att detta nyanseras, för de företag som har gjort det bra ska verkligen ha en eloge i sammanhanget.

Nu säger ministern att ni ska återkomma med förslag till förändringar och förbättringar i etableringen, och det är oerhört bra. Jag undrar: Hur lång tid kommer det att ta innan det är på plats? Arbetsförmedlingen har inte på fyra år klarat av den reform som vi genomförde och som var mycket tydlig med vad uppdraget var. Hur kan ministern över huvud taget anta att det ska gå fortare för den nya regeringen att medverka till att Arbetsförmedlingen ska utföra sitt uppdrag bättre? Hur ska det kunna gå snabbare? Det är människor som kommer i kläm – människor som har rätt att få en sysselsättning och bli etablerade i detta land. Det är de som får vänta, och det är de som över huvud taget inte ens får en chans att komma in i samhället.

Om nu Arbetsförmedlingen, som de säger, har börjat anställa personer som ska ha hand om denna etablering men inte fått pengar till det undrar jag hur det ska vara möjligt för dem att klara av sitt uppdrag. Detta är oerhört viktiga saker.

Generaldirektören för Arbetsförmedlingen säger själv: Min bedömning är att vi inte längre kan garantera kvaliteten på lotsverksamheten. Då säger jag: Etableringslotsarna skulle man lägga ned på dagen. När man inte kan garantera kvaliteten på lotsverksamheten är min bedömning att det är ännu värre än så. Jag är rädd för att man inte längre kan garantera kvaliteten på Arbetsförmedlingen över huvud taget. Det försvarar ministern med näbbar och klor, och hon menar att Arbetsförmedlingen är den som ska klara av detta bättre. Jag ifrågasätter fortfarande detta. Hur kan ministern anse att det ska vara möjligt att Arbetsförmedlingen ska klara av något nu som de inte har klarat av tidigare?

Anf. 5 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Ett viktigt skäl till att Sveriges befolkning valde en ny regering i höstas var den gamla regeringens misslyckande med jobben och, inte minst, med styrningen av Arbetsförmedlingen. Det är självklart att den nya regeringen och jag personligen har mycket höga ambitioner för vad vi ska göra för att lösa problemet med arbetslösheten i Sverige och för att modernisera och effektivisera Arbetsförmedlingen. Ja, det är ett stort och svårt uppdrag, men det är också absolut min övertygelse att det går att göra. Det är därför jag har åtagit mig uppdraget. Jag kommer att leverera.

De stora utmaningar som Arbetsförmedlingen har handlar delvis om styrningen av myndigheten, där regeringen nu redan har genomfört stora förändringar i avreglering av myndigheten. Fokus är ändrat från detaljstyrning till resultatstyrning. Vi styr nu myndigheten mot att den faktiskt levererar sänkt arbetslöshet och bättre matchning, alltså större nöjdhet från arbetsgivarnas sida, i stället för att styra med detaljerade regelverk. Vi har tagit bort två tredjedelar av regleringsbrevet, och vi har ändrat inriktning i brevet mot verksamhetens resultat.

Det krävs dock också förändringar av Arbetsförmedlingens interna styrning. Det är naturligtvis något som Arbetsförmedlingen själv arbetar med, men regeringen har också gett ett uppdrag till Statskontoret att följa och analysera detta och att lämna förslag som handlar om Arbetsförmed-

lingens interna ledning, styrning och uppföljning. Detta uppdrag ska redovisas löpande från Statskontoret. Jag tror att det är bra att Arbetsförmedlingen får en extern genomlysning när det gäller de interna processerna och den interna styrningen och uppföljningen. Regeringen har nu sett till att det blir på det sättet.

Arbetsförmedlingen har fått utökade resurser i sitt förvaltningsanslag för att kunna anställa personer där det har rått stor brist i dag. Det har varit en feldimensionering i förhållande till det stora antal personer som finns i etableringsuppdraget. Det var en effekt av Arbetsförmedlingens kontakter med riksdagen och den majoritet som Solveig Zander ingår i, som beslutade om den budget som gäller nu. I den budget som regeringen presenterade i förrgår för riksdagen tillförs nya resurser för Arbetsförmedlingen.

Jag vill dock understryka igen att det inte är meningen att Arbetsförmedlingen själv ska göra allt arbete in-house. Det är självklart att man också fortsättningsvis ska använda sig av externa leverantörer. Men själva systemet som byggdes upp av den gamla regeringen när det gäller etableringslotsar, och som dessvärre är lagbundet, är ett system som har visat sig underlätta för oseriösa aktörer. Det har runnit ut skattemedel på ett ineffektivt sätt. Skulden för detta ligger inte på alla de etableringslotsföretag som gör ett bra arbete och bedriver en seriös verksamhet. Ansvar för att rigga ett system som det har varit möjligt att missbruka, vilket jag menar att man har gjort, på detta sätt måste falla på den tidigare regeringen. Det är detta system vi ska återkomma till och förändra.

Anf. 6 SOLVEIG ZANDER (C):

Herr talman! Höga ambitioner kan Ylva Johansson ha. Det är bra. Att återkomma med förslag är också bra. Men under den tid som det tar för de höga ambitionerna att bli verklighet och för förslagen att komma fram finns det personer i vårt land som inte får hjälp. Regeringen medverkar till att lägga ned en verksamhet utan att ha en ny på banan för att kunna hjälpa från denna minut som är här och nu.

Ministern menar att man ska se över den interna styrningen. Då hävdar jag att Arbetsförmedlingen har haft möjligheter tidigare att styra internt och också medverka till att de etableringsföretag och lotsar som inte har fungerat hade kunnat få sluta tidigare. Men nu tror ministern att Arbetsförmedlingen ska bli bättre på något som de inte hittills har visat att de har klarat av.

När det gäller brist på pengar tar regeringen pengar från lotsverksamheten och överför till Arbetsförmedlingen, om jag har förstått det hela rätt. Det måste innebära att det inte tillskjuts några nya medel till en verksamhet som ska byggas upp. Och ett uppbyggnadsskede kostar pengar.

Det går dock även ut över de personer som behöver hjälpen. Regeringen satsar mer på myndigheten. Om jag förstår det hela rätt gäller det nämligen att med alla medel skydda Arbetsförmedlingen och myndigheten i stället för att se till att människor får hjälp och stöd att komma in i det svenska samhället så fort som möjligt. Det är nämligen det de vill.

Anf. 7 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag ska välja att avsluta debatten i ett lägre tonläge än det som Solveig Zander håller. Jag tror nämligen att det här är en fråga som mår bra av att vi diskuterar och debatterar.

Vi står inför stora utmaningar när det gäller etableringen av nyanlända i Sverige eftersom det kommer väldigt många till Sverige just nu. Det är en stor möjlighet för Sverige. Men det är självklart också en stor utmaning för alla de system, myndigheter och kommuner som ska ta emot de nyanlända och göra arbetet. En av de myndigheterna är Arbetsförmedlingen, som är en myndighet som, när den nya regeringen nu tar över, har mycket stora problem och mycket stora utmaningar. Det är ett oerhört stort arbete som ligger framför regeringen och myndigheten för att få det här att fungera på ett bra sätt.

Jag välkomnar debatten. Vi kommer att behöva fler sådana debatter. Men jag tror att den skulle må bra av att vi skiljer lite på det ansvar som den gamla regeringen hade under åtta år och det ansvar som den nya regeringen har sedan ett halvår tillbaka.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellationerna 2014/15:435 och 482 om matchningsanställningar

Anf. 8 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Fredrik Christensson och Christian Holm har frågat mig hur jag och regeringen tänker gå vidare med förslaget om att införa matchningsanställningar.

Det är viktigt att utforska alla möjligheter för att fler långtidsarbetslösa ska kunna få ett arbete. Utredningen om matchningsanställning skickades ut på remiss den 25 mars 2015, och remisstiden går ut den 30 juni 2015. Jag vill avvakta remissinstansernas synpunkter innan jag tar ställning till om och hur vi går vidare.

Anf. 9 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka arbetsmarknadsministern för det korta men informativa svaret om utredningen av matchningsanställningar. Jag hoppas att vi ändå kan föra en konstruktiv diskussion om matchningsanställningar när vi nu har kommit hit den här tidiga fredagsmorgonen.

Matchningsanställningar går i korthet ut på att man får en anställning hos en matchningsaktör, med lön och villkor enligt avtal i kombination med kompetenshöjande insatser. Poängen är att det ska finnas drivkrafter hos matchningsaktörerna att få ut människorna i arbete hos kundföretag.

I utredningen finns det intressanta delar när det gäller just drivkraften. Lönsamheten för matchningsaktörerna kommer nämligen först när de gör det de ska göra, när de får ut människor i arbete. Och det är ingen hemlighet att Centerpartiets inställning till Arbetsförmedlingen ligger lite i linje med detta; ersättningsnivåerna ska betalas ut efter det faktiska resultatet, när man hjälper de människor som behöver det.

När regeringen presenterade sin budget i onsdags hade man förändrat sin syn på traineejobben i en riktning som jag tycker är helt rätt. De ska komma fler människor till del, även inom verksamheter som inte är offentlig verksamhet eller inom välfärden. Utredningen om matchningsanställningar lyfter fram just att matchningsanställningar ska vara ett komplement till de extratjänster i välfärden som regeringen har presenterat. I linje med den förändring av åsikter som arbetsmarknadsministern och regeringen har gjort i veckan – att traineejobben ska gälla fler verksamheter, hela arbetsmarknaden – bör matchningsanställningar också ligga i linje med regeringens åsikter.

Min följdfråga är: Delar ministern bedömningen att matchningsanställningar skulle kunna vara ett bra komplement till extratjänsterna i välfärden som regeringen har presenterat?

Jag skulle ändå gärna vilja ha ett svar från ministern om vad hon anser om utredningen. I samband med att alliansregeringen tillsatte och presenterade utredningen antydde det att nuvarande arbetsmarknadsministern var positiv till det ställningstagande som alliansregeringen gjorde när de tillsatte utredningen. Är det fortfarande ministrarnas bedömning efter att ha läst utredningen? Och kan vi, om regeringen får positiva svar under remisstiden, räkna med att matchningsanställningar och den försöksverksamhet som ligger i förslaget om matchningsanställningar finns med i regeringens budget till hösten?

Anf. 10 CHRISTIAN HOLM (M):

Herr talman! Jag har också skrivit en interpellation till arbetsmarknadsminister Ylva Johansson angående matchningsanställningarna. Och jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret och uttala mig positiv till att svaret dessutom kom i god tid. Det är uppskattat. Jag kan konstatera att så inte riktigt är fallet när det gäller alla ministrarnas kollegor. Men det är välkommet att Ylva Johansson är snabb med sina svar. Däremot har jag kanske lite synpunkter på svaret. Det är inte speciellt uttömmande.

Matchningsanställningar var *ett* förslag på insatser som alliansregeringen lade fram för att fler skulle kunna komma in på arbetsmarknaden efter att ofta ha stått utanför densamma under alldeles för lång tid. Frågan om jobben är central, har varit central under lång tid och kommer med all sannolikhet att vara central i politiken under lång tid – oavsett vilken sida man tillhör.

Arbetsmarknaden har liksom det mesta i samhället utvecklats och förändrats. Teknikutvecklingen går framåt, och utmaningar och krav på arbetsmarknaden ser inte ut som tidigare. Det har lett till att utmaningarna har blivit än svårare för många när det gäller att ta steget ut på arbetsmarknaden.

En aktiv näringspolitik och ett bra klimat för företagande är de absolut viktigaste delarna för att jobben ska bli fler. Det är som bekant inte vi här i kammaren som skapar jobben. Det gör företag och företagare runt om i vårt land. Vi kan dock göra skillnad. Vi kan skapa förutsättningar och möjligheter för företagare att vilja, kunna och våga starta, driva och utveckla företag och därmed även utvecklas, växa och våga anställa.

Vi ser också en utveckling där de som står nära arbetsmarknaden i allt väsentligt får jobb hyggligt snabbt medan de som står långt ifrån arbets-

marknaden upplever en mycket tuffare konkurrens om jobben. Matchningsanställningarna är och var från vår sida ett sätt att se till att skapa förutsättningar för att minska trösklarna och öka möjligheterna för personer som står lite längre ifrån arbetsmarknaden. De var ett steg på vägen för att komma ut och få ett riktigt jobb på arbetsmarknaden.

Herr talman! Nu har arbetsmarknadsministern möjlighet att genomföra och förverkliga ett förslag som kan leda till att fler som står långt ifrån arbetsmarknaden faktiskt får jobb. Det kan vara behövt. Vi hade en debatt om vårändringsbudgeten här i kammaren för några dagar sedan. Regeringen presenterade sin vårändringsbudget, som var något av ett vänsterslag rakt mot företag och jobb. Det var ett hårt slag mot dem som befinner sig på arbetsmarknaden i dag men ett extra hårt slag mot dem som står utanför arbetsmarknaden och som har ett långt avstånd redan i dag. För dem kommer det med all sannolikhet att bli än kämpigare.

När det gäller matchningsanställningarna uttalade sig arbetsmarknadsministern i juni 2014 positivt i bland annat Svenska Dagbladet. Hon välkomnade alliansregeringens förslag om matchningsanställningar. Så min fråga blir: Har ministern samma inställning i dag? Nu finns det ett konkret och färdigt förslag att bereda och sjösätta. Är ministern beredd att införa matchningsanställningar som en del för att sänka trösklarna för många att komma in på arbetsmarknaden?

Anf. 11 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Det här är en intressant fråga att diskutera. Regeringen har ju för avsikt att fasa ut fas 3, som har blivit en återvändsgränd på arbetsmarknaden där allt fler människor fastnar. Det är naturligtvis ett stort och svårt uppdrag att göra detta, och det kommer att krävas flera olika insatser för att man ska lyckas. Individer har olika behov och olika förutsättningar.

I det ljuset är det självklart intressant att diskutera också förslaget om matchningsanställningar. Jag tycker att det var väl värt att tillsätta utredningen. Frågan är värd att diskutera, och det är därför som jag har skickat ut utredningen på remiss. Hade jag inte tyckt att det hade varit det, hade jag inte remitterat utredningen. Så är det.

Jag har skickat ut förslaget på remiss just för att vi ska ha den här debatten, och det tycker jag är bra. Jag kommer dock inte att ta ställning till förslaget förrän remisstiden har gått ut, därför att jag vill lyssna på vad de olika remissinstanserna säger. Man får alltså vänta på svaret i fråga om vad regeringen tycker om det konkreta förslaget.

Men jag kan ändå säga någonting om delar av förslaget. En del som jag tycker är särskilt positiv är att matchningsanställningen är en subventionerad anställning som kombinerar arbete med kompetensutveckling och inkluderar socialt och praktiskt stöd för individen på arbetsplatsen. Hur man hittar dessa kombinationer tror jag är en viktig nyckel.

När det gäller att bekämpa arbetslösheten, särskilt för människor som står långt från arbetsmarknaden, är det nog bra med kombinationer av utbildning och arbete – snarare än utbildning eller arbete. Väldigt ofta finns det också behov av supported employment eller andra sätt att ge individuellt stöd till individer och arbetsgivare som ska ta emot personer som har befunnit sig långt från arbetsmarknaden under en längre tid.

Jag tycker alltså att dessa förslag är mycket intressanta. Jag tycker också att man i utredningen på ett bra sätt inser hur osäkert det är för en arbetsgivare att anställa en person som inte har arbetat eller inte befunnit sig på arbetsmarknaden under väldigt lång tid. Det handlar inte bara om en god vilja, utan det handlar om att en arbetsgivare tar på sig ett stort ansvar när man anställer. Utredningen försöker att hitta ett sätt att låta någon annan ta arbetsgivaransvaret medan den anställde arbetar på en arbetsplats. Det här är en intressant modell som är väl värd att pröva.

Men utredningen pekar själv på några av svårigheterna. Så här skriver utredningen:

”Dock har erfarenheterna visat att det är svårt att utforma styrningen för att garantera en tjänst av hög kvalitet.” Detta gäller alltså när man använder privata aktörer. Utredningen fortsätter: ”Verksamheterna har ibland också lockat oseriösa aktörer. Alternativ till att låta kompletterande aktörer leverera matchningsanställningen skulle till exempel vara att ge ett uppdrag till ett statligt bolag ... eller till kommunerna.”

Jag förstår att detta kanske inte intresserar interpellanterna lika mycket. Men jag tycker att det också är värt att diskutera. Ska det vara privata aktörer, eller har andra aktörer större förutsättningar att lyckas?

Jag är principiellt positivt inställd till kompletterande privata aktörer inom arbetsmarknadspolitiken. Men vi kan också konstatera att man hittills har lyckats ganska dåligt med styrningen av dem.

Anf. 12 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Herr talman! Tack, arbetsmarknadsministern, för att du utvecklar resonemanget kring matchningsinställningar! Jag hoppas på en fortsatt positiv diskussion om detta. Det är också väldigt glädjande att höra att arbetsmarknadsministern i grunden är positiv till privata kompletterande aktörer på det här området.

Det finns en kommun, Karlskrona, som har lämnat en skrivelse till regeringen med anledning av matchningsanställningar och erbjudit sig att bli en pilotkommun. Så intresset finns redan hos olika aktörer som ser fördelar med sådana anställningar.

Det avgörande – precis som Christian Holm var inne på – är att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden. Matchningsanställningar var ett av Alliansens förslag för att få in fler människor på arbetsmarknaden.

När det tidigare gällde förändrade regler för sjuklöneansvaret antog regeringen det förslag som alliansregeringen presenterade som gör att det blir tryggare för företagen att anställa människor som under lång tid har stått utanför arbetsmarknaden.

I Sverige finns det också ett problem med ökad långtidsarbetslöshet, och det är en stor utmaning. Jag vill då fråga arbetsmarknadsministern vad hon tycker är viktigast. Är det att vi har den lägsta långtidsarbetslösheten i Europa – som vi de facto har i dag – eller att vi har en låg långtidsarbetslöshet i Sverige? Vilket är viktigast?

Det är en stor utmaning att få dessa människor i arbete. Matchningsanställningar är ett sätt. Extratjänster i välfärden är ett annat sätt som regeringen har presenterat. Som jag har uppfattat det ser arbetsmarknadsministern matchningsanställningar som en komplettering till extratjänsterna i välfärden.

Grunden för detta är att regeringen ju vill fasa ut fas 3. Det är inte det som diskussionen handlar om i dag, så vi ska inte gå in på den. Men vilka fler åtgärder anser arbetsmarknadsminister behövs? Det har nämnts matchningsanställningar och extratjänster, men vilka fler åtgärder är avgörande för att minska långtidsarbetslösheten och fasa ut fas 3?

Anf. 13 CHRISTIAN HOLM (M):

Herr talman! Det är bra att arbetsmarknadsministern åtminstone ser positiva delar i förslaget om matchningsanställningar. Jag hoppas att vi därmed kan se ett snart införande efter det att remissrundan har genomförts.

Det är också bra att ministern tydligt uttalar att det finns fördelar med en mångfald på rekryteringsmarknaden med kompletterande aktörer. Det är inte alltid så det låter från regeringens företrädare, vare sig i regeringen eller här i kammaren. Och inte blir det bättre om man räknar in regeringens stödparti lite längre ut till vänster. Alldeles oavsett detta är det bra att Ylva Johansson yttrar sig positivt.

Det blir alltid en diskussion om att man vill fasa ut fas 3, och det är enkelt att säga. Det är säkert ganska många som tycker att det låter positivt. Det är självklart att den sysselsättningsfasen inte är ett drömscenario för någon. Men bara för att man avskaffar en viss benämning i arbetsmarknadspolitikens långa register är det inte så att dessa personer med en gång hamnar i arbete. Frågan är ju vad regeringen avser att göra i stället för att sänka trösklarna och se till att de personer som av en eller annan anledning har varit borta från arbetsmarknaden ofta väldigt länge ska komma ut på arbetsmarknaden igen. De gör ju inte det automatiskt bara för att vi säger att vi ska avskaffa en viss term.

Jag vill återkoppla detta till de förslag som ligger. Om vi ser vad som kommer fram i vårändringsbudgeten är det traineejobb. Vi vet inte exakt hur många och var. Däremot vet vi konkret att budgeten innebär en total skattechock på 34 miljarder, varav 27 miljarder riktas direkt mot jobb och företagande. Man tar alltså med båda händerna, och sedan lämnar man tillbaka några smulor. Det är ganska mycket i pengar.

Det är ett par procent av det man tar som man sedan ger tillbaka. För vilken företagare som helst som måste få bokföringen att gå ihop går det normalt inte ihop när man tar extremt mycket och ger tillbaka väldigt lite. Då finns inte tillräckligt med pengar.

Jag skulle återigen vilja fråga vad budskapet från arbetsmarknadsministern är till alla dem som skulle kunna dra fördel av matchningsanställningarna, de som står långt från arbetsmarknaden. Hur ska regeringen säkerställa att de personerna ges goda förutsättningar att komma tillbaka i arbete? Bakom allt vi här diskuterar finns levande, enskilda individer. Det är där vi kan göra skillnad och förändra vardagen. Det är viktigt.

Om man gör stora ingrepp där det finns risk för att personer som redan befinner sig på arbetsmarknaden snarare kommer och besöker dem som inte befinner sig på arbetsmarknaden i stället för tvärtom, ja då blir jag något oroad.

Anf. 14 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag vet inte om jag riktigt förstod Fredrik Christenssons fråga om långtidsarbetslösheten. Han får gärna upprepa den om mitt svar blir ett goddag yxskaft.

Sverige hade innan alliansregeringen tillträdde den lägsta långtidsarbetslösheten i Europa. Det som hänt under de senaste åren är att långtidsarbetslösheten kraftigt ökat i Sverige. Vi ligger fortfarande bra till i jämförelse med andra europeiska länder, men det är förstås ingenting som jag kan vara nöjd med. Vi är i en situation där långtidsarbetslösheten tillåts att kraftigt öka både i tid, alltså den genomsnittliga tiden i arbetslöshet, och i antalet personer.

Vi har i dag 35 000 personer i fas 3. Jag är inte nöjd med att vi har en långtidsarbetslöshet som står sig väl i jämförelse med andra europeiska länder, för den står sig uselt i jämförelse med hur väl Sverige borde kunna prestera för att ge jobb och utbildning till långtidsarbetslösa.

Jag vet inte om det är svaret på Fredrik Christenssons fråga. Om inte får han återkomma så ska jag försöka svara på det som han egentligen frågade om.

Till Christian Holm vill jag säga att regeringen självklart inte har för avsikt att lösa problemet genom att avskaffa namnet eller uttrycket fas 3. Det har den tidigare regeringen redan prövat när den tog bort benämningen fas 3, och inte hjälpte det. Det är fortfarande 35 000 personer som befinner sig i det som nu kallas sysselsättningsfasen. Utmaningen måste förstås lösas på riktigt. Det handlar om att människor ska få ett riktigt arbete eller utbildning eller, vilket jag tror ofta behövs, en kombination av arbete och utbildning för att varaktigt stärka sin ställning på arbetsmarknaden.

Traineejobben som regeringen föreslagit riktar sig framför allt till ungdomar. Yrkesutbildning kan vara aktuellt för personer som befinner sig i långtidsarbetslöshet, men inte i lika stor utsträckning som när det gäller att rusta unga människor för arbetsmarknaden. Det tror jag är en mycket god investering eftersom vi vet att det är brist på arbetskraft inom många yrken.

Herr talman! Jag vill gärna säga att det inte räcker, som interpellanterna säger, att sänka trösklarna för att komma in på arbetsmarknaden om man med det menar ökade subventioner eller låga kostnader för arbetsgivare att anställa. Jag vill påstå att det redan finns. Det finns mycket kraftfulla subventioner för arbetsgivare för att anställa, men det räcker inte alltid. Vi behöver också stärka individerna, öka värdet på individerna, så att de kan ta jobben. Det är där frågor om utbildning kommer in. Det intressanta i förslaget om matchningsanställningar är just att man tydligt visar på kombinationen av arbete och utbildning, kompetensutveckling och socialt och praktiskt stöd. Det tror jag verkligen är en viktig kombination. Den typen av kombinationer kommer regeringen att gå vidare med, absolut. Det är regeringens inställning.

När det gäller själva förslaget om matchningsanställningar är ett av skälen till att utredaren föreslår försöksverksamhet att utredaren själv är lite på osäker på detta. Ska det ligga på kompletterande aktörer? Går det att få tillräcklig styrning och kontroll av verksamheten eller ska det ligga på någon annan? Vilken form av upphandling ska man använda om man väljer kompletterande aktörer? Utredaren pekar på svårigheten i att styra rätt så att man inte får dålig effektivitet, att skattemedel används på ett

slösaktigt eller dåligt sätt. Det är en av de frågor som jag vill ha belysta under remissbehandlingen, innan regeringen tar ställning.

Prot. 2014/15:88
17 april

Anf. 15 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Herr talman! Tack, arbetsmarknadsministern! Jag vill framför allt ta upp det som ministern säger om arbetslösheten och långtidsarbetslösheten. Ministern säger att det viktigaste inte är att ha lägst långtidsarbetslöshet i EU utan att det viktigaste är att vi har låg långtidsarbetslöshet i Sverige. Det är lite intressant att höra med tanke på regeringens mål att vi ska ha Europas lägsta arbetslöshet. Borde inte målet i stället vara att vi ska ha låg arbetslöshet i Sverige?

När det gäller de subventionerade anställningarna nämns i utredningen att det är ett problem framför allt för företagen att hitta i den flora av olika subventionerade anställningar som finns. Det ser vi på regeringens politik; det finns traineejobb, extratjänster, matchningsanställningar och så vidare. Det blir ganska svårt att rätta i allt detta. Jag tror att det kräver ett stort arbete. Där finns många medskyldiga, både alliansregeringar och tidigare socialdemokratiska regeringar. Det måste bli enklare att hantera de subventionerade anställningarna, för det finns alltid människor som behöver dem.

När det gäller de som står utanför arbetsmarknaden och har varit långtidsarbetslösa finns det de som är närmare och de som är längre ifrån. Fas 3 har varit mycket bra – de fungerande fas 3-företagen – för dem som stått långt ifrån arbetsmarknaden. Jag tror att matchningsanställningarna är ett bra komplement till sysselsättningsfasen för dem som varit långtidsarbetslösa men ändå står relativt nära arbetsmarknaden, de som behöver de stödjande insatserna genom att de får en trygg anställning hos en matchningsaktör, får visa upp sig hos kundföretagen och visa vad de går för.

Jag ser med spänning fram emot fortsättningen och ska med glädje följa vad remissinstanserna kommer att säga. Jag hoppas att matchningsanställningar kommer att finnas med i höstens budget som en försöksverksamhet, för jag tycker att det är ett bra förslag.

Anf. 16 CHRISTIAN HOLM (M):

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Fredrik Christensson sa. När regeringen avskaffat fas 3, sysselsättningsfasen, vore det intressant att veta vad man kommer att kalla det som man i stället inför för att se till att personer som står långt från arbetsmarknaden åter kan komma ut på den.

Jag tror precis som Fredrik Christensson att matchningsanställningarna är ett bra komplement, när man kombinerar arbete med handledning och utbildning, det som även arbetsmarknadsministern tog upp. Att utredaren uttrycker viss osäkerhet ska vi vara ödmjuka inför. Det tror jag gäller alla reformer. Vi har många bra förslag, men vi vet inte alltid exakt i detalj hur utfallet blir på alla områden. Då måste det finnas flexibilitet och ödmjukhet inför det. Man ska inte vara alltför stolt utan givetvis kunna justera och ändra så att det hela blir så bra som det bara kan bli.

Jag måste återkomma till vårändringsbudgeten, eller snarare till skattechocken och slaget mot jobb, företagande och företagare. Jag läste i dag, vilket inte händer så ofta, ett uttalande som ligger på Ylva Johanssons

Svar på
interpellationer

eget ungdomsförbunds hemsida. De riktar skarp kritik mot regeringen, och därmed även mot Ylva Johansson, när det gäller jobben. De skriver: "Om regeringen sparar 5,5 miljarder kronor på att ta bort Rea-prislappen" – det vill säga skattechocken när man höjer arbetsgivaravgiften för ungdomar – "borde inte då mer än 540 miljoner" – alltså knappt 10 procent av detta – "också gå till att få bort ungdomsarbetslösheten?" De skriver också: "Det är bra att det satsas pengar på skolan, men för dem som redan lämnat gymnasiet och kanske inte vill eller kan komma in på högskolan är det för sent."

Det ska inte vara för sent. Vi måste se till att det finns en framtid även för dem. Hur ska en skattechock mot jobben och en tveksamhet i matchningen hanteras?

Anf. 17 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Låt mig först säga till Christian Holm att den vårändringsbudget som regeringen lade fram i veckan innehåller kraftfulla satsningar för att lösa arbetslösheten. Det gör vi inte bara med arbetsmarknadspolitik, utan det gör vi genom investeringar i bostäder, i infrastruktur, i järnvägsunderhåll. Vi gör det genom investeringar i äldreomsorgen så att kvaliteten i äldreomsorgen blir högre. Vi gör det genom stora investeringar i reguljär utbildning. Naturligtvis gör vi det även via arbetsmarknadspolitiken och omställningen till ett klimatsmart Sverige.

Om man tror att man löser jobbfrågan med enbart arbetsmarknadspolitik tror man fel, men arbetsmarknadspolitiken är en viktig del. Det gäller inte bara de nya förslag som regeringen lägger fram utan kanske ännu viktigare är hur de nära 70 miljarder som redan ligger inom arbetsmarknadspolitiken används. Det gäller att använda dem på ett så effektivt sätt som möjligt.

Den avreglering av arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingen som regeringen har inlett är viktig för att öka flexibiliteten och inte få inlåsnings effekter av alltför stel detaljstyrning.

Herr talman! Jag vill tacka för debatten. Jag tycker att den har varit konstruktiv. Jag välkomnar verkligen den inställning som de tidigare regeringspartierna numera har att fas 3 inte är den bästa lösningen för långtidsarbetslösa. Det är bra om vi kan vara överens om det.

Jag delar Fredrik Christenssons uppfattning att floran av subventionerade anställningar måste rensas upp. Vi kan inte ha så många olika typer; det blir oöverblickbart, inte minst ur arbetsgivarnas perspektiv men också ur arbetsförmedlarnas.

Vi kommer att få anledning att återkomma till den här debatten. Regeringen har skickat ut förslaget om matchningsanställningar på remiss till 85 remissinstanser, och jag ser fram emot att ta del av deras synpunkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 18 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Beatrice Ask har frågat justitie- och migrationsministern om han och regeringen avser att lägga fram förslag till riksdagen utifrån slutsatserna från Utredningen om registerutdrag i arbetslivet samt på vilket sätt justitie- och migrationsministern och regeringen avser att underlätta för tidigare dömda att få ett arbete.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Jag delar Beatrice Asks oro över utvecklingen att allt fler registerutdrag begärs ut av enskilda på uppmaning av arbetsgivare som inte själva har någon rätt att få ut dessa uppgifter ur registret.

Registerutdragen för enskilda ökar lavinartat. Mellan åren 2003 och 2014 ökade de från drygt 40 000 till 230 000 utdrag per år. Detta kan försvåra möjligheterna för personer som dömts och avtjänat straff att återanpassas till samhället genom egen försörjning.

Jag välkomnar därför det betänkande som lagts fram av Utredningen om registerutdrag i arbetslivet. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet, och regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Att underlätta för tidigare dömda att lämna en kriminell tillvaro bakom sig och få möjlighet till arbete och egen försörjning är en prioriterad fråga för regeringen.

Vi vet att övergången från anstalt till frihet är kritisk när det kommer till risken för att återfalla i brott. Därför är behovet av åtgärder som kan underlätta övergången från anstalt till frihet stort. Det återfallsförebyggande arbetet och samverkan med andra aktörer är bland annat mot denna bakgrund prioriterade områden inom Kriminalvårdens verksamhet.

Gällande regelverk ger möjlighet för fängelsedömda att redan före tidpunkten för villkorlig frigivning påbörja en anställning och delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Konkret innebär det att fängelsedömda kan få ett nystartsjobb eller delta i jobbgarantin för ungdomar eller i jobb- och utvecklingsgarantin. Detta gör det möjligt för tidigare kriminella att få ett arbete och möjlighet att stå på egna ben.

Kriminalvården och Arbetsförmedlingen har därutöver under en rad år utvecklat sitt samarbete – ett samarbete som nu omfattar alla dömda, även dem som avtjänar icke frihetsberövande påföljder inom frivården.

För tidigare dömda liksom för alla andra arbetssökande är en väl fungerande arbetsmarknad med en sjunkande arbetslöshet och kvalitativa insatser från Arbetsförmedlingen avgörande för möjligheten till egen försörjning.

Anf. 19 BEATRICE ASK (M):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret. Jag är glad att arbetsmarknadsministern så tydligt delar min oro över utvecklingen när det gäller att kräva utdrag ur belastningsregistret i samband med ansökan om anställning.

Det är också positivt att regeringen avser att återkomma till riksdagen om detta, men frågan är när förslaget kommer och om vi kan räkna med en proposition till hösten.

Det är ingen hemlighet att jag under flera år på olika sätt har försökt stävja nya krav på utdrag ur belastningsregistret. Skälen till det är flera.

För det första ska den som har avtjänat sitt straff betraktas som en fri människa. Det måste vara grundinställningen i ett rättssamhälle.

För det andra måste den som dömts och avtjänat sitt straff få möjlighet att bygga upp ett normalt liv. För den som tidigare har begått ett brott innebär utdrag ur belastningsregistret att ständigt blir påmind och bedömd utifrån ett brott som kan ligga långt tillbaka i det förflutna. Alldeles för många arbetsgivare sorterar bort människor, som aldrig får en chans att hävda sin kunskap och erfarenhet vid en anställningsintervju eller annat. Det förlorar alla på.

För det tredje påverkas verkställigheten. Det innebär att frigivningen inte blir det mål som krävs för att motivera intagna till behandling eller olika insatser som kan göra dem bättre förberedda inför frigivningen. De vet ju att möjligheterna att börja ett annat liv ligger långt borta.

Utdrag ur belastningsregistret riskerar dessutom att ge arbetsgivarna en falsk trygghet. Vad en person gjorde för sju år sedan säger väldigt lite om den personen i dag. Det beror också mycket på vilken typ av brott det handlar om. Vi har fått en utveckling där det är väldigt generellt och rutinartat, och det bekymrar mig.

Den andra delen av mina frågor rör vilka åtgärder man kan tänka sig för att underlätta övergången från anstalt till frihet. Vi vet att alldeles för många återfaller i brott. Riksrevisionen presenterade för några veckor sedan en rapport om detta, och eftersom vi har arbetsmarknadsministern på plats tänkte jag koncentrera mig på frågor som ligger nära hennes direkta ansvarsområde.

När det gäller klienterna inom Kriminalvården saknade drygt en fjärdedel direkt anknytning till arbetsmarknaden när brottet begicks, ytterligare en fjärdedel sökte jobb, 4 procent var föremål för en arbetsmarknadspolitisk insats och 4 procent studerade. Man kan säga att ganska få hade kontakt med arbetslivet.

Nära hälften av Kriminalvårdens kliner har enbart gått grundskolan eller saknar fullföljd skolgång. Utbildningsnivån är alltså väldigt låg. Många har kort sagt långt till ett arbete. Just därför är det viktigt att använda tiden under verkställigheten för att komplettera bristande utbildning.

Jag är glad över att vi på 36 anstalter i dag har upphandlat utbildning via Arbetsförmedlingen och gjort stora framsteg. Min enkla fråga är: Vilka ytterligare åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att fler dömda ska få hjälp av Arbetsförmedlingen?

Riksrevisionen visar att av närmare 3 000 individer som skulle vara i behov av sådan hjälp lyckas man nå ungefär 1 500 med inskrivning hos Arbetsförmedlingen, och betydligt färre får en åtgärd. Det finns alltså mer att göra.

Vad är regeringen och ministern beredda att göra på detta område?

Anf. 20 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag är glad över frågan från Beatrice Ask. Jag delar helt uppfattningen att det grundat sker en generell bortsortering av personer

på grund av möjligheten att begära utdrag ur belastningsregistret. Jag har för avsikt att komma tillbaka med förslag som begränsar detta.

Jag tycker att det förslag som utredningen lagt fram är bra. Det tycker också flertalet remissinstanser. Dock har de flesta arbetsgivarorganisationer invändningar.

Min uppfattning är att individers rätt till integritet måste gå före i de fall där det inte finns någon saklig grund för att begära utdrag ur belastningsregistret. Utredningen föreslår att man ska kunna göra det endast i de fall där det finns lagstöd. Det är en principiell uppfattning som jag är positivt inställd till.

Remissbehandlingen är avslutad, och beredning pågår i Regeringskansliet. Beatrice Ask är ju väl medveten om hur det går till; regeringen har ingen färdig ståndpunkt innan beredningen är avslutad.

När det gäller att i övrigt underlätta för människor att via Arbetsförmedlingen få stöd för att komma tillbaka i arbete pågår, som Beatrice Ask pekar på, en hel del bra verksamhet. Vi har till exempel Kramiverksamheten, som pågår på ett tjugofemtal orter och som såvitt jag förstår fungerar ganska väl. Jag tror att man kan bygga ut mycket av det som har bedrivits i projektform så att det får en mer reguljär karaktär.

En viktig poäng som Beatrice Ask tar upp är utbildningsnivån. Generellt på arbetsmarknaden gäller att den som har för låg utbildningsnivå, där gymnasiekompetens tycks vara vattendelaren, har oerhört svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Det vi nu ser som regeringens prioritet är att satsa stort på det vi kallar ett nytt kunskapslyft, det vill säga stora satsningar på människors möjlighet att få reguljär utbildning, inte minst för att nå grundskole- och gymnasiekompetens. Vi ser dock att vägen tillbaka till utbildning är väldigt lång för många individer, precis som vägen tillbaka till arbete.

Jag tror att en bra modell är att man kan kombinera utbildning och arbete. Många gånger är kanske heltidsstudier för tufft för den som har väldigt negativ uppfattning om studier och kanske också har svårigheter med studier. Men samtidigt kan man inte smita förbi utbildningsbehovet, för annars får man inget varaktigt fäste på arbetsmarknaden. Jag tror att det kan vara bra med en kombination, där man studerar ett par dagar i veckan kombinerat med anställning eller praktik, som kan verka motiverande och innebär att man får in en fot i arbetslivet samtidigt som man stärker sin kompetens. Det är en modell som bör användas i allt större utsträckning.

Nu har regeringen nyligen föreslagit det vi kallar för traineejobb, som innebär just en sådan kombination för ungdomar. En del ungdomar har tyvärr också erfarenhet av kriminalvården. Traineejobben handlar om att komma in i reguljär yrkesutbildning på halvtid och anställning på halvtid. Det är en modell som man, om den fungerar väl, också kan tänkas utöka till fler.

Anf. 21 BEATRICE ASK (M):

Herr talman! Det låter ju positivt med de tankar som ändå finns vad gäller en kommande proposition. Jag tror att det är viktigt att vi får ordning på detta. Jag förstår också att det finns kritik, för vi har fått en inställning i samhället där utdrag ur belastningsregistret ses som ett svar på huruvida någon är lämplig eller inte. Men belastningsregistret är inte uppbyggt för

att göra den bedömningen, utan det krävs faktiskt en helt annan rekryteringsordning för att ta reda på om en människa är lämplig för en arbetsuppgift. Det är i väldigt få sammanhang man kan säga att tidigare brottslighet, som kan ligga flera år tillbaka, per definition gör en människa olämplig för ett jobb. Detta har blivit en sorteringsmekanism som leder fel. Det är bra att ändra på det.

Krami finns, utvecklas och gör stor nytta. Men de klienter vi har inom kriminalvården, framför allt de som är på anstalt, har inte så mycket annat att göra än att förkovra sig och träna och göra bra saker framåt. Där tror jag att det är helt nödvändigt med ett strukturerat samarbete mellan Arbetsförmedlingen och Kriminalvården just för att ta vara på den kompetens som finns Arbetsförmedlingen.

Det finns en ambition inom kriminalvården att vi ska ha individuella verkställighetsplaner. Det har vi ju inte för medborgare i största allmänhet, men just i kriminalvården gör man en individuell plan för att reda ut vad personen har för behov för att staga upp och leda framåt. Här finns ett utmärkt verktyg för att se till att man får rätt utbildning och att man får in mer yrkesutbildning.

Sedan försöker man i behandling och självförvaltning på anstalter i dag att förbereda för vardagsliv och annat, för många intagna har inte tidigare erfarenhet av hur det ska hanteras. Allt syftar till att minska återfallen.

Vi är dock långt från en situation där detta fungerar bra. Det är inte mer än två tre år sedan vi lyckades få loss pengar från just Arbetsmarknadsdepartementet och Arbetsförmedlingen för en särskild insats för kvinnor på anstalt. Det visade sig nämligen att det var väldigt dåligt med verksamhet som var inriktad på sådant som kvinnor skulle ha nytta av. De var bortglömda i många sammanhang. Det tycker jag var ett väldigt bra initiativ.

Jag vill se mer av detta. Jag vill se mer av aktiva åtgärder. Varenda person som har dömts och avtjänat sin verkställighet och faktiskt kan gå in i ett arbete är en vinst för både den personen och samhället. Därför är varje krona värd sin insats.

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag vill gärna medverka till att utveckla samarbetet mellan Kriminalvården och Arbetsförmedlingen. Man har sedan 2003 arbetsförmedlare på frivårdskontoren, och det är en verksamhet som ännu inte har utvärderats. Men att döma av de regionala utvärderingarna hittills tycks det som om det fungerar bäst för unga men att arbetsförmedlarna inte i tillräcklig omfattning används som experter i sysselsättningsfrågan. Det finns nog en hel del att lära av verksamheten för att kunna utveckla den. Men min inställning är att den ska utvecklas, för vi tror att vi har mycket att vinna på detta.

Det pågår redan i dag projekt som är finansierade av Europeiska socialfonden. Det är också en möjlighet att fortsätta att utveckla den typen av projekt. Regeringen har i den budget som vi lade fram i onsdags också tidigarelagt resurserna till Europeiska socialfonden i förhållande till den gamla regeringens budget, vilket gör att man kan komma igång med projekt snabbare.

Inom projekten har man också gjort förändringar i upplägget som innebär att man lyfter av en del byråkrati och gör det möjligt att fortsätta

med en del bra verksamhet som redan har kommit igång, så att man inte alltid måste uppfinna hjulet på nytt. Det är också en väg att gå för att utveckla samarbetet.

Herr talman! Jag vill också understryka att jag helt delar den uppfattning som Beatrice Ask ger uttryck för, att tidigare straff inte är en fungerande indikation på lämpligheten för framtida arbete.

Anf. 23 BEATRICE ASK (M):

Herr talman! Jag är som sagt glad över svaren. Jag rekommenderar också Riksrevisionens rapport för begrundande på Regeringskansliet. Där visas att Kriminalvården och Arbetsförmedlingen har ett samarbete men att man lyckas nå bara en relativt begränsad del av de anstaltsklienter som är utan arbete. Både för att göra innehållet i verkställigheten meningsfullt och inför frigivningen är det konkreta arbetet med dessa individer centralt.

I samtal med företrädare för Kris och annat har jag förstått att det finns regler om försörjningsstöd och annat som strular till det och att man inte alltid kommer i fråga för åtgärder som skulle vara direkt lämpliga.

Jag tror att arbetsförmedlare som arbetar nära kriminalvården hittar de här problemen och kan lösa dem rent praktiskt. Jag tror att hela samhället är betjänt av att vi inte sätter människor på undantag i onödan utan faktiskt har en grundprincip som handlar om att man ska få en andra chans. Man ska få riktiga chanser, och vi ska använda resurserna så väl som det går.

Jag tror att det finns mer att göra från Arbetsförmedlingens sida visavi Kriminalvården. Jag tror också att det är viktigt att regeringen är ännu tydligare än hittills i de grundläggande dokumenten när det gäller att berätta för myndigheterna att de har i uppgift att samverka med varandra för att hitta lösningar, för de är fortfarande ibland fast i stuprörstänkande, och det tjänar inte medborgarna.

Anf. 24 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag vill tacka Beatrice Ask för en bra och viktig debatt. Jag hoppas att vi får anledning att komma tillbaka till de här frågorna, för det finns mycket att göra.

Jag ska gärna ta del av den riksrevisionsrapport som Beatrice Ask hänvisar till, som jag ännu inte har tagit del av.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellationerna 2014/15:467 och 468 om varsel i Västerås och Husum

Anf. 25 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Åsa Coenraads har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att skapa förutsättningar så att de som varslas hos ABB i Västerås snabbt ska kunna få nya jobb i Sverige. Eva Lohman har frågat mig motsvarande angående dem som varslas hos Metsä Board i Husum.

Regeringen följer varselutvecklingen, framför allt vad avser vilka åtgärder som nu vidtas och planeras från olika aktörer. En statssekreterargrupp har etablerats i Regeringskansliet.

Arbetsförmedlingen har goda förutsättningar för och erfarenhet av att agera utifrån större varsel. Bland annat har man särskilda rutiner för att snabbt aktivera sin varselorganisation. I ett första läge handlar det oftast om att kartlägga och informera dem som berörs. Myndigheten har också tillgång till olika insatser för att underlätta för de personer som drabbas av uppsägning. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen samverkar med andra aktörer, till exempel trygghetsorganisationerna.

När det gäller företagens förutsättningar för att anställa och behålla personal är det centralt med ett konkurrenskraftigt och dynamiskt näringsliv. Det är angeläget att arbeta brett med insatser som främjar individers och företags förmåga och vilja till tillväxt. Regeringen har därför en jobbstrategi som bygger på en rad insatser inom tre områden.

För det första handlar det om investeringar för framtiden i infrastruktur, bostäder, forskning och klimatomställning. För det andra vill vi stärka hela innovationskedjan så att fler företag, innovatörer och entreprenörer lyckas utveckla sina idéer till framgångsrika produkter och tjänster. Regeringen har tillsatt ett innovationsråd som ska upprätthålla en löpande dialog mellan politik, näringsliv, universitet och högskolor samt fackföreningsrörelse. För det tredje behövs utbildning för rätt kompetens och matchning, vilket kräver investeringar i skola, högre utbildning och vuxenutbildning.

Anf. 26 ÅSA COENRAADS (M):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka ministern för svaret på min interpellation. Jag har ställt en interpellation till arbetsmarknadsminister Ylva Johansson med anledning av att ABB varslade 200 personer i Västerås den 18 mars i år. Denna månad haglade dessvärre varslen tätt i hela landet. Det var inte bara i Västerås som människor blev drabbade.

ABB valde att flytta sin verksamhet till Polen och Finland i just detta fall. Jobben kommer alltså att finnas kvar men inte längre i Västerås eller i Sverige. Det är ett stort problem att våra företag känner att de kan etablera sig och växa i andra länder än Sverige och att utländska företag väljer att inte etablera sig i just Sverige.

Jag har frågat arbetsmarknadsministern vad hon och regeringen avser att göra för att de som nu är varslade ska få nya jobb i Sverige. Tyvärr är ministrarnas svar lite otydligt på några punkter när det gäller just jobben. Det gör mig orolig. I veckan presenterade regeringen även sin vårbudget. Den är dessvärre ingen rolig läsning heller när det gäller fler eller nya jobb för alla dem som befinner sig i utanförskap eller som just blivit varslade.

Herr talman! Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson hänvisar i sitt interpellationssvar till att regeringen har en jobbstrategi. Denna jobbstrategi ska handla om tre delar: infrastruktur, bostäder och klimatomställning.

Jag förstår inte hur dessa tre ska kunna bidra till företagens förutsättningar att kunna anställa och behålla personal. Jag förstår inte riktigt vad ministern menar med att klimatomställningen skulle kunna bidra till ett konkurrenskraftigt och dynamiskt näringsliv för de 200 personer som just blivit varslade i Västerås.

Jag förstår inte heller hur regeringens nya dynamiska jobb ska komma till och hur sysselsättningsgraden ska öka när regeringens politik kommer att leda till färre jobb, enligt Finansdepartementets egna uträkningar. Till och med Konjunkturinstitutet bedömer att regeringens politik kommer att sänka den potentiella arbetskraften på sikt. Man skulle nästan kunna säga att regeringens politik är lite jobbfientlig.

Regeringen har just presenterat förslag som slår hårt mot både hushållen och företagen. Sammantaget ser framtiden inte ljus ut för de västeråsare som snart går ut i arbetslöshet. Det blir högre kostnader för familjen, och det finns ingen utsikt om nya jobb i en snar framtid.

Det blir dyrare att anställa unga och gamla, genom höjda sociala avgifter för den som anställer. Det som blivit vita jobb inom RUT- och ROT-sektorn riskerar nu att antingen försvinna helt eller bli osäkra svarta jobb igen.

Regeringen går tillbaka till en politik som vi upplevt förut. Det var en politik som ledde till utanförskap och som ökade klyftorna i samhället. Det var ett Sverige där jobben försvann och ekonomin gick i botten genom skenande kostnader. Det är därför det är olyckligt att regeringen nu väljer en linje som leder bort från arbetslinjen. Man går i stället tillbaka till bidragslinjen. Politiken fokuserar på allt utom att skapa miljöer för att företag ska våga satsa och unga entreprenörer anställa.

Herr talman! Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern varför företagen väljer att etablera sig i till exempel Polen och Finland i stället för att stanna kvar i Västerås. Jag undrar också vad arbetsmarknadsministern avser att göra för att jobben ska bli fler i en tung industristad som Västerås.

Anf. 27 EVA LOHMAN (M):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Detta är väldigt viktigt. Västernorrland är ett län med hög arbetslöshet. Det är tunga industrier som har dominerat länet under ett antal år. Vi har inlandskommuner som har väldigt hög arbetslöshet. Vi har ett vikande befolkningsunderlag. Det är verkligen bekymmersamt. Därför är alla jobb oerhört viktiga för oss.

Örnsköldsvik är en tung industristad och har varit så i många år. Ungdomsarbetslösheten i länet ligger på 19 procent. Snittet är 13,6 procent, och i Örnsköldsvik är 16,6 procent av ungdomarna arbetslösa.

Det är bekymmersamt när det kommer ett varsel. Nu är det ändå positivt. Metsä lägger inte ned sin fabrik och flyttar inte tillverkningsenheten, utan det handlar om en omställning från papper till kartong. Det är det vikande underlaget och behovet av papper som gör att det är så här.

Jag är medveten om att det är lite för tidigt att titta på hur man hanterar varslet. Jag har haft kontakter med Arbetsförmedlingen i Örnsköldsvik. Jag har haft kontakter med anställda i Örnsköldsvik. Ingen vet riktigt i dag hur det här kommer att slå. Kommunen och Arbetsförmedlingen har en dialog med företaget och med trygghetsorganisationerna – så mycket vet jag.

Men statsrådet säger i svaret att det är centralt med ett konkurrenskraftigt och dynamiskt näringsliv som har tillväxt. Det är viktigt för Sverige. Det är viktigt för Västernorrland. Vidare säger statsrådet att utbildning för rätt kompetens och matchning är viktigt.

Där är jag helt ense med statsrådet. Jag tycker också att det är viktigt. Det är centralt för att Sverige ska kunna fortsätta att vara det bra land som det ändå är.

Men det är vägen till det målet som jag inte delar med arbetsmarknadsministern. Jag tänker på traineejobben. Det är 11 000 under mandatperioden. Det är 590 i år. Allt det här finns egentligen redan. Vi har nystartsjobb för unga. Det går också att kombinera med utbildning. Vi har ett särskilt anställningsstöd för långtidsarbetslösa med 85 procents subventionering. Det finns massor med olika slags praktik, arbetsmarknadsutbildning, arbetsträning, folkhögskolesatsningar med mera.

Jag menar att det är tveksamt om det är rätt väg att gå att öka kostnaderna för företag och ungdomsjobb med 19 miljarder. Att ha högre arbetsgivaravgifter för unga och högre ersättningsnivåer i a-kassan kommer inte att ge fler jobb. Högre kostnader för att anställa gör det inte heller lättare för unga att få jobb. Ekonomisk forskning har också visat att en högre ersättning brukar leda till högre arbetslöshet.

Vad jag tycker att arbetsmarknadsministern och regeringen ska satsa på är sänkta trösklar in på arbetsmarknaden och en effektiv matchning. Det är mycket viktigt. Det handlar också om en koppling mellan arbete och utbildning.

Lägst arbetslöshet 2020 tror jag att vi får genom företag som startar och växer och som på så sätt anställer.

Anf. 28 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Det var lite tråkigt, tycker jag, att lyssna till Åsa Coenraads. Det lät som att hon läste ur något slags moderat argumentationscirkulär. Det här är en för viktig fråga, tycker jag, för att man ska falla ned på den nivån.

Jag skulle kunna svara likadant och säga: För företag och invånare i tunga industristäder, som Västerås och Örnsköldsvik, är det väl tur att vi har en statsminister som vill satsa på nyindustrialisering och som inte anser att industrin är basically gone i Sverige. Men jag tror inte att vi vinner på att föra debatten på den nivån.

Varsel är allvarligt. Det är allvarligt för de individer som drabbas och som nu ställs inför en oerhört stor osäkerhet: Hur ska jag hitta ett nytt jobb? Kommer jag att hitta ett nytt jobb? Vad kommer det att vara för arbete? Och det är naturligtvis allvarligt för Sverige, för vi behöver många jobb.

Det förekommer alltid varsel. Vi kommer aldrig att vara i en situation där det inte sker en omställning på arbetsmarknaden som gör att människor ibland varslas. Vi har nu en situation där varselnivån inte är särskilt hög. Vi har något högre nivåer än vi hade förra året, men det är inte alls i närheten av det som var 2012 och absolut inte i närheten av 2008 och 2009. Men det finns anledning att vara uppmärksam på varslen, även om vi nu från en låg nivå har en ökning och det ännu inte är tal om något trendbrott.

Regeringen tar allvarligt på varslen. Vi har tillsatt en särskild statssekreterargrupp som håller ihop arbetet, och det tycks just nu som om vi både har en viss ökning av varslen samtidigt som vi har en ganska stark efterfrågan på arbetskraft. Under januari och februari har det visat sig att det tillkom ungefär 90 000 nya jobb under det senaste året, så jobbtillväxten är ändå fortsatt stark.

Det krävs ändå en politik för att ytterligare stärka jobbtillväxten. Vi hör här från interpellanterna att skattesänkningar är det som ska ge fler jobb. Men den politiken har vi prövat i åtta år, och väljarna har underkänt den. Nu är det dags att pröva en ny väg som snarare än skattesänkningar handlar om investeringar – investeringar i det som gör Sverige starkt. Det handlar om infrastruktur, bostäder, forskning och innovationer men också investeringar i människor genom stora satsningar på utbildning.

Jag vill säga till Eva Lohman att det vi föreslår med traineejobb inte finns i dag. Reguljär yrkesutbildning till bristyrken finns tyvärr inte i dag. Man kan tycka att det är alldeles galet att vi under många års tid har haft en politik där man har skurit ned på yrkesutbildning i ett läge där vi har stora kompetensförsörjningsbehov i näringslivet och i offentlig sektor, men det är den politik som har bedrivits under åtta år.

Nu vänder vi på det för att satsa stort på yrkesutbildningar till de yrken där det faktiskt finns efterfrågan. Det goda med det är att vi kan slå två flugor i en smäll: Att rusta människor med rätt yrkesutbildning gör inte bara att de kommer in på arbetsmarknaden utan också att de blir kvar på arbetsmarknaden. Det här är nämligen yrken där det råder brist, och inom många av dessa yrken kommer det att fortsätta råda en allt större brist. Samtidigt kan vi förse näringslivet med rätt kompetens.

Detta gör att företag har möjlighet att växa. Ett av de områden där arbetsmarknadspolitiken kan bidra till fler jobb är att säkerställa matchning och kompetensförsörjning så att företag kan tacka ja till order eftersom man med rimlig ansträngning får tag i personal med rätt kompetens.

Anf. 29 ÅSA COENRAADS (M):

Herr talman! Det är tråkigt att arbetsmarknadsministern upplever mig som en partibok för Moderaterna i stället för att ta det jag säger på allvar. Det finns en skillnad mellan regeringens politik och Alliansens politik i det här fallet, och det är att vi vill satsa på att skapa nya jobb och fler jobb i Sverige, medan Ylva Johansson företräder en linje som vill satsa mer på bidragslinjen. Det tycker jag är tråkigt.

Varsel är allvarligt. Det är allvarligt när företag väljer att säga upp människor. Men jag tycker också att det är väldigt allvarligt när företag väljer att flytta ifrån Sverige till andra länder därför att man anser att förutsättningarna för att anställa är bättre i andra länder än i Sverige.

Tillbaka till ministrarnas interpellationssvar: Ministern har rätt i en sak i sitt svar, och det är vikten av att samarbeta mellan politik, näringsliv, universitet och högskolor. Ministern har också rätt i att det behövs utbildning för att matcha rätt på arbetsmarknaden.

Det är viktigt att kunna göra nya karriärval i livet. Den utbildning man valde när man var 15 år gammal kanske inte alltid matchar den situation som arbetsmarknaden har att erbjuda den dag man blir varslad.

I Västmanland ser vi att det saknas människor inom en rad olika yrken, detta trots att kön till Arbetsförmedlingen ofta ringlar lång och består av både unga och äldre. Detta tyder på att de som står i kön till Arbetsförmedlingen har fel utbildning för att ta sig in där jobben faktiskt finns.

Västerås är en tung industristad, men det innebär inte att alla står på industrigolvet. Vi har också ett stort behov av högt utbildade ingenjörer.

De utbildningar som erbjuds behöver därför matchas bättre efter arbetsmarknadens behov. Då måste detta göras smartare och effektivare. Det funkar inte att skapa fuskjobb och att bygga luftslott av bidragspolitik.

Herr talman! Västmanland är ett län med relativt bra infrastruktur. Vi har en bostadsbrist, men den är inte det stora problemet för dem som blir varslade i dag. De har i regel redan ett boende.

Det som återstår av regeringens jobbstrategi är då klimatomställningen. Jag undrar hur Ylva Johansson och regeringen menar att klimatomställningen skulle generera fler jobb i Västerås. Västerås är en stad som har varit ganska tung på teknikföretag som har varit duktiga på att komma med smarta klimatlösningar. Dessa företag skapar fler jobb och har möjlighet att anställa fler människor i länet, så det är inte där det stora problemet ligger.

Jag undrar vad ministern avser att göra för att öka möjligheten att gå mellan olika branscher för att antingen ta sig in för första gången på arbetsmarknaden eller tillbaka efter ett långt utanförskap.

Anf. 30 EVA LOHMAN (M):

Herr talman! Jag kan hålla med statsrådet om att det är jobben som är viktiga. Problemet är, om man tittar på mitt län, Västernorrland, att vi där har en hög generell arbetslöshet samtidigt som det finns företag som skriker efter arbetskraft. Det handlar alltså om att det inte finns rätt kompetens.

Vi har också många som har varit arbetslösa en lång period, och vi har många nyanlända som står väldigt långt från arbetsmarknaden. Det tar ganska många år för dem, för det är inte bara att börja en utbildning.

Jag har ett förflutet inom vuxenutbildningen sedan många år. Jag jobbade på 70-talet på det som då hette AMU. Det var bristyrkesutbildning. Ibland var det väldigt bra. Men det var också så att många fick en utbildning som de inte ville ha. Det vill jag inte gå tillbaka till, men jag håller med ministern om att yrkesutbildningar för vuxna är viktigt. Det har många komvuxenheter också.

I dag jobbar Arbetsförmedlingen mer individuellt, vad jag har förstått vid samtal med Arbetsförmedlingen, framför allt i Örnsköldsvik. Man köper individuella utbildningar för dem som behöver när man ser att de har förutsättningar att klara av det.

Jag håller inte riktigt med ministern när det gäller nystartsjobben. Dessa går att kombinera med utbildning. Man kan byta namn på saker och ting och kalla det för traineejobb, men det går alltså att ha ett nystartsjobb på halvtid och kanske gå en utbildning på halvtid.

En hög a-kassa och höga bidrag minskar incitamenten för människor att söka jobb. Det är säkerställt i ekonomisk forskning, som jag nämnde tidigare.

När det gäller bristyrkesutbildning tänker jag på offentlig sektor, där många kommuner har väldigt svårt att rekrytera personal till framför allt äldreomsorgen. Många gymnasieskolor får lägga ned sina omvårdnadsprogram eftersom det inte finns tillräckligt många sökande. Här handlar det kanske om att man måste göra yrket attraktivare för unga människor som vill gå den här utbildningen. Det är ju ett säkert sätt att få ett jobb när man är klar.

Det finns även andra sätt att tackla det här problemet. Vår partiledare Anna Kinberg Batra har talat om det livslånga lärandet. Man ska kunna skaffa sig en ny utbildning och ändra inriktning i livet. Därför föreslår vi att åldersgränsen för studiemedel ska höjas till 60 år, och det tycker jag är en väldigt intressant vinkling. Fribeloppet vill vi också höja från 170 000 till 200 000 kronor per år för dem som läser och jobbar vid sidan om.

Jag tror att det finns många sätt att jobba för att det ska bli attraktivt att studera och kanske byta inriktning och söka nytt jobb. Delvis delar jag alltså ministerns hållning i detta. Men en hög a-kassa minskar incitamenten för att söka jobb, och bristyrkesutbildning i stordrift har jag varit med om. Det är inget som jag rekommenderar.

Anf. 31 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Jag skulle vilja uppmana Eva Lohman att åka till Husum och upprepa det sista påståendet för de 200 personer som nu riskerar att gå ut i arbetslöshet. Ta den diskussionen med de människor som faktiskt drabbats av den politik som den tidigare regeringen förde. Man slänger helt grundlöst ut människor som drabbats av arbetslöshet också i fattigdom.

De hemmasnickrade ekonomiska teorier som Eva Lohman hänvisar till finns det ingen forskning om. Det är hemmasnickrade ekonomiska teorier där man hävdar att en sänkt arbetslöshetsersättning kan sänka arbetslösheten. Det var den bärande teorin som man använde under åtta år, Eva Lohman. Under tiden som man gjorde detta ökade arbetslösheten, ungdomsarbetslösheten ökade och långtidsarbetslösheten tredubblades. Sverige har hamnat i en situation där vi får bidrag från tyska skattebetalare. Vi har provat på att använda oss av Eva Lohmans experiment att tro att genom att göra arbetslösa fattigare ska arbetslösheten sänkas.

Låt oss roa oss med att under säg 50 års tid följa sambandet mellan arbetslöshetsersättning och arbetslöshet i Sverige. Om Eva Lohman kunde ägna en stund av sin riksdagsledamotstid till att se över statistiken skulle hon upptäcka något fascinerande. Om det finns ett samband är det fråga om det motsatta. När det har funnits höga ersättningar i arbetslöshetsersättningen har arbetslösheten varit låg i landet. När regeringen sänkte nivån i arbetslöshetsersättningen steg också arbetslösheten. Finns det något samband mellan de två är det precis det motsatta Eva Lohman beskriver. Det är verkligheten, ingen hemmasnickrad ekonomisk teori.

Självklart ska arbetslöshetsförsäkringen användas som en del i en i övrigt aktiv arbetsmarknadspolitik. Självklart är arbetslöshetsförsäkringen i sig inte medlet för att hantera arbetslösheten. Arbetslöshetsförsäkringen är en försäkring som är till för att den enskilde arbetslöse i Husum som nu i värsta fall drabbas av att varslet leder till arbetslöshet ska kunna ägna sig åt att söka ett nytt jobb och under tiden slippa oroa sig för sin egen och sin familjs framtid.

Jag uppmanar Eva Lohman att för det första ta till sig verkligheten, och för det andra åka upp till Husum och träffa de 200 som snart riskerar att gå ut i arbetslöshet och säga till dem att hennes uppfattning är att de är arbetslösa därför att ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen är för hög och att hon har för avsikt att sänka den.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Det finns nu många saker att svara på i debatten. Låt mig börja med att säga att jag tror säkert att både interpellanterna och regeringen delar ambitionen att föra en politik som skapar fler jobb. Jag misstror inte viljan att göra det. Däremot har den moderata politiken som interpellanterna företräder prövats i åtta års tid, och uppdraget har misslyckats.

Det är intressant att höra att både Eva Lohman och Åsa Coenraads pratar om behovet av omställning, utbildning och matchning, vilket är precis de delar som den gamla regeringen skar ned på. Det var en tydlig politik. Man gjorde det svårare att komma in på högskolan. Det blev färre högskoleplatser. Man skar ned på vuxenutbildningen. Man skar ned på arbetsmarknadsutbildningen. Man nästan ströp yrkesutbildningen inom vuxenutbildningen. Så sent som i höstas, i december, när de borgerliga partierna tillsammans med Sverigedemokraterna röstade igenom sin budget innebar det i princip noll yrkesutbildning inom vuxenutbildningen.

Problemet, Eva Lohman, är inte att det inte går att kombinera olika anställningar med utbildning redan i dag. Det är klart att det gör. Problemet är att utbildningarna inte finns. Ni har strypt dem. Vi måste nu bygga upp en yrkesutbildning runt om i landet som svarar mot de bristyrken som finns för att vi ska klara företagens kompetensbehov. Det är vad våra traineejobb syftar till. Det kommer att bli en stor utmaning.

Det är intressant att höra att både Åsa Coenraads och Eva Lohman tar upp exempel från sina egna län, det vill säga att där finns företag som skriker efter personal med rätt kompetens. Detta är ett fundamentalt underkännande av den politik som har bedrivits. Allt som har satsats inom arbetsmarknadspolitiken har inte varit på att ge människor möjlighet till utbildning utan på att få dem att passera olika faser med allt lägre ersättning tills de hamnar i fas 3. Det är en politik som har misslyckats med att förse företagen med den kompetens som behövs.

Nu har vi påbörjat arbetet för att ändra detta och vrida politiken i en annan riktning, men det är en stor förändring som ska till.

Klimatomställning, Åsa Coenraads, handlar om innovationer och ny teknik, där företag har möjlighet att leverera inte bara i Sverige utan att även ha en god framförhållning för en exportmarknad. Det gäller teknik och produkter där det finns en stor efterfrågan redan i dag och där behovet kommer att öka. Det är viktigt att ha en aktiv näringspolitik som underlättar både för de nya jobben i Sverige och för exporten, som i sin tur leder till ytterligare nya jobb.

Det var roligt att höra att Arbetsförmedlingen i Ö-vik jobbar individuellt. Det är utmärkt! Dessvärre sker det inte överallt i Arbetsförmedlingen, men jag önskar att det vore så. Det är regeringens ambition att vi ska försöka vrida utvecklingen i den riktningen.

Herr talman! Jag vill avsluta med diskussionen om att en anständig arbetslöshetsförsäkring skulle minska incitamentet att söka arbete. Jag brukar tycka att det kan vara en bra erfarenhet för politiker att vara arbetslös någon gång och känna på hur det är, hur snabbt den arbetslöse lätt tappar tilltro till sin egen förmåga och känner sig värdelös. Kombinationen av att vara arbetslös och fattig är en erfarenhet som jag inte önskar någon, men det är en erfarenhet som den gamla regeringen gav många människor. Att tro att den fattige får ökade incitament för arbete är

totalt verklighetsfrånvänt och visar på att man inte vet hur det känns att vara arbetslös.

En politik som innebär att man med hjälp av försämrade a-kassa och sänkta skatter ska klara arbetslösheten är en politik som har visat sig inte fungera.

Anf. 33 ÅSA COENRAADS (M):

Herr talman! Ylva Johansson låter som om det har varit åtta misslyckade år för Sverige. Då får vi inte glömma bort att under alliansregeringens tid tillkom 300 000 nya jobb i landet. Arbetslösheten för just unga människor var på väg att sänkas.

Skatt ska användas med försiktighet. Ju fler som jobbar, desto fler betalar skatt. Den skatten använder vi till vår gemensamma välfärd. Det är därför det är tråkigt i regeringens vårproposition att 80 procent av de aviserade skattehöjningarna kommer att drabba jobben och företagen och därmed hushållens ekonomi.

Höjningen av skatten på jobb och företagande kommer på det viset att leda till att den bidragslinje som arbetsmarknadsministern företräder måste betalas. Det är ett generalfel i politiken. I stället borde vi underlätta för företagen. Vi måste lätta på bördan för företagen att kunna anställa unga människor och människor som står långt bort från arbetsmarknaden. Vi behöver sänka trösklarna in i stället för att höja dem.

Vi behöver långsiktiga lösningar på morgondagens problem. Vårpropositionen är kortsiktig, och det är tråkigt. Hur skapas de nya jobben? fortsätter jag att fråga arbetsmarknadsminister Ylva Johansson.

Anf. 34 EVA LOHMAN (M):

Herr talman! Det var mycket som arbetsmarknadsministern tog upp. Precis som Åsa Coenraads sa skapades under alliansregeringens åtta år 300 000 nya jobb.

Jag tror på utbildning och på sänkta trösklar in på arbetsmarknaden för företag. Effektiv matchning tror jag mycket på, liksom på koppling mellan utbildning och arbetsmarknad.

Det viktiga är att våra företag växer, att nya företag startas och att de anställer människor. Om vi som regeringen har lovat ska ha lägst arbetslöshet i Europa år 2020, om det ska gå igenom, handlar det om ungefär 100 000 nya jobb per år.

Jag har tillbringat 35 år i skolan. I 30 av de åren har jag jobbat med vuxenutbildning och med bristyrkesutbildning på olika sätt. Jag har träffat människor i olika situationer i livet som har behövt göra någonting.

Jag delar inte arbetsmarknadsministerns uppfattning. Jag tror att höga bidrag minskar incitamenten för att söka nya jobb. Den ekonomiska forskningen är enig om att högre ersättning brukar leda till högre arbetslöshet.

Detta har en lång historia. Det är inte så som arbetsmarknadsministern säger att det är för att matchningen och kompetensen i yrkesutbildningarna dragits ned som det inte finns rätt kompetens i mitt län, som jag nämnde tidigare, utan det här har förekommit länge. Det förekom redan på 90-talet och på 00-talet. Vi har ju haft hög arbetslöshet av och till under alla år.

Anf. 35 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Jag trodde faktiskt inte att Eva Lohman skulle våga anta utmaningen att åka till Husum och förklara för de 200 anställda att de skulle få sämre a-kassa om hon fick bestämma. Spännande! Det ska bli roligt att få en rapport om det besöket efteråt.

Eva Lohman kan också ta en diskussion med företaget och fråga hur många av de 200 varslade som inte hade blivit varslade om ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen hade varit lägre. Det är också en spännande fråga. Vad finns det för koppling där?

Vi kan naturligtvis hoppas, herr talman, att varslet inte leder till att någon blir arbetslös. Men om det skulle leda till att 100 av personerna som är varslade blir arbetslösa, då kan man fundera på hur många av dem som blev varslade av det skäl som Eva Lohman anför som något som skulle höja arbetslösheten.

Återigen: Det ska bli spännande att följa Eva Lohmans träff med de 200 varslade, när hon förklarar sin teori om att de går ut i arbetslöshet för att ersättningen är för hög. Det ska också bli spännande att se vilken reaktion hon får när hon lägger fram denna intressanta teori. Jag ser fram emot det, herr talman. Jag ska följa Eva Lohmans fortsatta resa i den här frågan.

Anf. 36 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! Eva Lohman är modig som utmanar mig när det gäller vuxenutbildning.

På 90-talet hade jag ansvar för vuxenutbildningen. Då gjorde vi någonting som hette Kunskapslyftet. Det var den största satsning som något land någonsin har gjort på vuxenutbildning. 800 000 människor kom i vuxenutbildning. Det var en enormt stor satsning. Då hade vi yrkesutbildning runt om i hela Sverige – reguljär yrkesutbildning. Då byggde vi upp en struktur för ett livslångt lärande, för vuxnas möjlighet att ställa om i yrkeslivet.

Det som har hänt under de senaste åtta åren, under den borgerliga regeringen, är att man gjort kraftiga neddragningar av detta. Den sista spiken i kistan kom i den senaste budgeten, där just yrkesvuxresurserna i princip ströps.

Nu måste vi bygga upp det här igen så att vi kan klara kompetensförsörjningen för näringslivet. Vill man ha företag som växer, och det tror jag att vi alla vill, måste man kunna svara mot de företag som skriker – som interpellanterna själva säger – efter personal med rätt kompetens. Är svaret på det en sämre a-kassa? Nej. Svaret på det är naturligtvis att satsa på utbildning som är av just den karaktär som företagen skriker efter.

Vi har prövat en politik med sänkt skatt, dålig a-kassa och nedskärningar inom utbildning i tron att det skulle ge fler jobb. Det var en politik som inte lyckades.

Att interpellanterna och moderata ledamöter är nöjda med den gamla regeringens politik är kanske inte så konstigt. Vi får alltså EU-stöd. Andra länder i Europa betalar oss av sina skattemedel för att bekämpa vår höga ungdomsarbetslöshet. Men man är naturligtvis i sin fulla rätt att vara nöjd med den situationen och tycka att det är ett bra resultat av politiken.

Det är inte särskilt förvånande att moderata ledamöter är nöjda med den gamla regeringens politik. Det viktiga, herr talman, är att väljarna inte var det. Därför har vi en ny regering.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2014/15:480 om hinder för ägarlägenheter

Anf. 37 Justitie- och migrationsminister MORGAN
JOHANSSON (S):

Herr talman! Nina Lundström har frågat statsrådet Mehmet Kaplan vilka åtgärder han avser att vidta för att underlätta ombildningen av befintliga fastigheter till ägarlägenheter. Hon har även frågat vilka åtgärder han är beredd att vidta för att underlätta förvaltningen av blandfastigheter, till exempel att ändra reglerna för förvaltning av samfälligheter.

Jag ansvarar för den lagstiftning som interpellationen gäller.

Sedan år 2009 finns regler om ägarlägenheter. I dag kan ägarlägenheter i princip endast bildas i samband med nyproduktion. Det innebär att befintliga bostadslägenheter, till exempel hyreslägenheter, inte kan omvandlas till ägarlägenheter.

En särskild utredare har haft i uppdrag att titta på möjligheten att omvandla hyreslägenheter till ägarlägenheter. I betänkandet, som överlämnades i juni 2014, föreslår utredaren bland annat en ny lag som ska göra detta möjligt. Förslaget har remissbehandlats, och intresset bland remissinstanserna har varit svalt.

Jag kan konstatera att inte heller den befintliga möjligheten att bygga ägarlägenheter har fått något större genomslag på bostadsmarknaden.

Det är viktigt att den svenska bostadsmarknaden kan erbjuda olika upplåtelseformer. Det ger valfrihet i boendet. Men det vi behöver prioritera just nu är inte fler möjligheter att byta upplåtelseform på befintliga bostäder utan i stället att fler nya bostäder byggs.

Bostadsbristen är ett stort samhällsproblem. Tillgången på bostäder är viktig för att människor ska ha möjlighet att arbeta, studera och bilda familj. Vi behöver långsiktiga lösningar och framför allt ökat bostadsbyggande.

Regeringen för därför en politik som skapar förutsättningar för att öka byggandet av bostäder. Som exempel kan nämnas den stimulans på 3,2 miljarder kronor per år för att öka nybyggnationen av hyresrätter som regeringen nyligen presenterade.

För en väl fungerande bostadsmarknad är tillgänglighet och utbud viktigare än bostadens upplåtelseform. Regeringen kommer därför inte att prioritera reformer som enbart tar sikte på ytterligare former för ägande av redan befintliga bostäder.

Jag ser för närvarande inte heller något skäl att förändra det nuvarande regelverket för ägarlägenheter, till exempel när det gäller förvaltningen.

Anf. 38 NINA LUNDSTRÖM (FP):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Jag ser fram emot att debattera bostadspolitik med justitieministern, när nu bostadsministern har överlämnat svaret.

Jag har ställt frågan om vilka möjligheter det finns att omvandla befintliga bostäder till ägarlägenheter samt om möjligheten att åtgärda förvaltningsfrågorna för de ägarlägenheter som redan finns.

Det är precis som justitieministern säger. Utvecklingen tycker jag kunde ha gått lite snabbare vad gäller antalet ägarlägenheter, men låt oss komma ihåg att reformen kom 2009. Hur många ägarlägenheter fanns det innan reformen kom? Jo, noll. Därefter har antalet ökat. Den senaste siffran som finns är från januari 2014. Enligt den finns det i dag 850 ägarlägenheter. Då må man ändå säga att det uppenbarligen finns några konsumenter som tycker att det här är en intressant upplåtelseform.

Jag tycker att det är viktigt att inte ställa åtgärd mot åtgärd, vilket jag tycker att justitieministern gör. Justitieministern säger att det är viktigt att skapa förutsättningar för nyproduktion. Jag delar den uppfattningen, men jag ställer inte den typen av åtgärder mot att också se till att de befintliga husen fungerar väl. De flesta av bostäderna är redan byggda, och även den marknaden måste ges goda förutsättningar att fungera.

Vilken riktning ska bostadspolitiken få nu? Det kan man fråga sig utifrån det svar som justitieministern ger. Jag konstaterar att det är en återgång till politisk styrning i stället för att underlätta, riva hinder och skapa förutsättningar. Politiker anser sig veta bättre hur folk ska bo. Jag tycker att det är konsumenterna som ska få avgöra hur de vill bo.

Jag noterar att justitieministern säger att bostadens upplåtelseform inte är viktig. I går på ett seminarium här i riksdagen, där en av justitieministerns egna partikamrater var en av arrangörerna, kunde man dock konstatera att ungefär 70 procent av de boende i glesbygden äger sina bostäder. Upplåtelseformen är inte helt oviktig.

Det intressanta är att ett småhus kan ägas, förvaltas i kooperativ form som bostadsrättsförening eller hyras. Varför ska det inte vara möjligt att göra det i ett flerbostadshus – att äga, förvalta tillsammans i kooperativ eller hyra? I de täta städerna behöver vi flerbostadshusen. Där är de väldigt viktiga. Alla kan inte bo i småhus i de täta städerna. Men vi kan se till att låta konsumenterna välja hur de vill bo och hur de vill förvalta fastigheter. Det tycker jag är väldigt viktigt.

Därför gör det mig väldigt bekymrad att justitieministern säger att det inte är viktigt att verka för att kunna ombilda befintliga bostäder till ägarlägenheter. Jag delar inte den uppfattningen. Jag tror att det vore en väldigt viktig reform. Varför vore den då viktig? Jo, i de områden där man har en dominerande upplåtelseform, hyresrätten, kan enstaka konsumenter, eller till och med många, vilja äga sina bostäder. Finns det då inte möjlighet att äga dem eller ombilda dem till bostadsrätter måste man flytta. Det skapar en rörlighet och även områden där man har en konstant rörlighet.

Jag tycker att det vore fantastiskt att införa ägarlägenheter. Det skulle kunna ge en blandning av upplåtelseformer. Därför är min fråga till justitieministern: Varför är justitieministern en så stark motståndare till ägarlägenheter som form?

Anf. 39 Justitie- och migrationsminister MORGAN
JOHANSSON (S):

*Svar på
interpellationer*

Herr talman! Jag måste säga att jag är rätt förvånad över att Nina Lundström valt att ställa den här interpellationen. Genom att göra det sätter interpellanten ljuset på ett av den förra regeringens allra största misslyckanden, nämligen bostadsbyggandet. Vi har visserligen sett ett antal misslyckanden som vi nu får hantera, såsom ett jättelikt budgetunderskott på 90 miljarder kronor, 400 000 arbetslösa och fallande skolresultat. Men den mycket stora bostadsbristen är ett av den förra regeringens allra största misslyckanden.

Det enda som växte under den perioden var högen av utredningar. Det tillsattes en massa utredningar, jag vet inte hur många. Men man kan inte bo i en utredning. Man bor i lägenheter, i hus – i riktiga hus. Det första ni gjorde 2006 när ni fick regeringsmakten var att avskaffa investeringsstödet och alla andra statliga stimulanser för byggande av hyreslägenheter. Vad hände då med byggandet av hyreslägenheter? Jo, det kollapsade. Det var dramatiskt. Detta har under de här åren varit en hämsko, både för ungdomars möjligheter att flytta hemifrån och för tillväxten i samhället. Ni har inte klarat av den bostadspolitiska uppgiften.

Så svingade ni då ett trollspö och sa: Ägarlägenheterna ska lösa problemet! Mats Odell lade fram en proposition 2009. Då trodde Mats Odell att det därigenom skulle skapas mellan 3 000 och 5 000 nya lägenheter per år. Under åren 2010, 2011, 2012, 2013 och 2014 skulle det enligt Mats Odell tillskapas 20 000 ägarlägenheter. Fantastiskt! Hur många blev det då? Vi fick själva siffran från interpellanten: 850. Det skulle bli 20 000, lovade ni, men det blev 850.

Det här är en fullständigt tom symbolfråga som ni fortsätter att veva när ni i själva verket har avlovat bostadspolitiken på mycket av dess politiska kraft. Skam den som ger sig! Det blev inga 20 000 lägenheter, utan bara 850. Då kommer Nina Lundström och säger: Vi ska inte koncentrera oss på att bygga ägarlägenheter, utan i stället på att ombilda hyresfastigheterna och göra om dem till ägarlägenheter. Då kanske det går bättre?

Ni har under er tid i de kommuner som haft hand om allmännyttan haft en systematisk politik som gått ut på att sälja ut hyresrätter. Sedan år 2000 har ni och era allianskamrater sålt ut 112 000 hyresbostäder bara i Stockholmsregionen. På vilket sätt har valfriheten ökat i Stockholmsregionen genom att ni sålt ut 112 000 hyreslägenheter? Den har inte ökat för de ungdomar som vill flytta hemifrån. De har inte en miljon på banken och kan inte köpa vare sig en ägarlägenhet eller en bostadsrättslägenhet. För er sida måste upplåtelseformen vara otroligt viktig, för ni bedriver systematiskt en politik som går ut på att minska antalet hyreslägenheter och i stället öka antalet bostadsrätter – eller ägarlägenheter, som Nina Lundström nu tar upp.

Jag förstår också vad Nina Lundström vill göra efter att hyreslägenheter sålts ut och blivit ägarlägenheter. Då ska man väl på något sätt kunna hyra ut de här ägarlägenheterna till folk som är i behov av en hyreslägenhet. Den som hyr en ägarlägenhet har inget besittningsskydd. Dessutom är det fri hyressättning. Att öppna för detta storskaliga systemskifte på bostadsmarknaden skulle vara ett sätt att införa marknadshyror bakvägen. Därför är jag emot en sådan utveckling. Jag vill

inte att vi leder in på en väg där vi minskar hyresbostadsbeståndet ännu mer. Tvärtom måste vi bygga fler hyresrätter.

Anf. 40 NINA LUNDSTRÖM (FP):

Herr talman! Det var ord och inga visor. Men justitieministern kanske ska läsa den utredning som hans egen regering har sagt att man skickat ut på remiss. Där står beskrivet exakt hur hyressättningssystemet, besittningsskyddet, förstahandskontrakten etcetera ska se ut.

Den här tonen känner vi igen. Det målas upp enorma hotbilder. Detta är en del av utmaningen och dilemmat inom bostadspolitiken. Jag menar att det här är en möjlighet för konsumenterna. Jag kan också konstatera att prognoserna för i år är de högsta någonsin för bostadsbyggandet. Det rör sig om 42 500 bostäder. Under Morgan Johanssons tidigare regeringstider har det varit betydligt lägre. Åren 2005 och 2006 låg man som mest på 33 000 med de subventioner som fanns. Man löste inte problemen med subventionerna.

Men nu handlar diskussionen om ägarlägenheterna. Jag återkommer till frågan om att ställa olika upplåtelseformer mot varandra. I min hemkommun, socialdemokratiskt ledda Sundbyberg, har man ombildat till bostadsrätter. Varför det? Jo, det har gett finansiella muskler att nyproducera och underhålla fastigheterna. Men det är väldigt svårt att möjliggöra ägande i exempelvis miljonprogramsområdena med de väldigt stora fastigheterna. Här finns en stor möjlighet till en reform som skulle ge konsumenterna mer makt över tillvaron och möjlighet att bo kvar och vara med och förvalta och fortsätta att utveckla sin egen stadsdel.

Men där är Socialdemokraternas svar väldigt tydligt. Jag vet att ni inte gillar ägarlägenheterna som form. Ni tycker inte att den upplåtelseformen behövs. Men internationellt sett är det här gångbart. I utredningen redogör man för Danmark, Norge och Frankrike, där det funnits sådan lagstiftning mycket länge och man ser det här som en möjlighet. Så är inte fallet i Sverige. Jag delar inte justitieministerns uppfattning om detta.

Det andra dilemma som justitieministern har är vad han avser att göra åt det faktum att vi redan har ägarlägenheter sedan 2009. Om det finns ett förvaltningsproblem, varför vill då inte justitieministern bidra till att lösa det, så att man får ett bra sätt att fatta beslut i samfällighetsföreningarna? Detta tycker jag att det är viktigt för justitieministern att svara på.

Jag tror att ägarlägenheterna skulle kunna bidra till väldigt mycket samhällsutveckling. Jag tror inte att ägarlägenheterna är en quickfix, vilket inget annat heller är, men jag tror att de är en viktig pusselbit i utvecklingen av bostadspolitik. Jag tror att bostadskonsumenten själv kan avgöra hur man vill bo. Man ska även i ett flerbostadshus kunna äga direkt, förvalta kooperativt eller hyra.

Med ägarlägenheterna får vi också en trygg hyresform som gör att man kan hyra ut med förstahandskontrakt. Man kan också skapa nya former av sociala boenden och ta socialt ansvar, inte minst för att man också kan sprida ägandet. Sju av de tio största fastighetsägarna i Sverige är kommuner. Det är inte så att vi har spritt ägandet i Sverige, utan det är stora fastighetsägare. Med ägarlägenheterna kan vi också få fram det småskaliga ägandet. Jag tror på mer frihet. Jag tror på socialt ansvar. Jag tror på att vi måste vidta mängder av olika åtgärder, varav ägarlägenhetsreformer är en viktig del.

Jag vill se till att de stadsdelar där man inte kan äga, där man skapar ett utanförskap och där det finns människor som också vill äga, inte bara i glesbygd, tror jag att vi måste möjliggöra en ny, modern form av fastighetsförvaltning där vi sätter bostadskonsumenten i centrum.

Anf. 41 Justitie- och migrationsminister MORGAN
JOHANSSON (S):

Herr talman! Det har i Sverige sedan år 2000 sålts ut sammanlagt över 150 000 hyreslägenheter som har gjorts om till bostadsrätter. Här i Stockholmsregionen är det över 100 000 hyreslägenheter.

Det finns fall där man kan behöva göra det. Man kan som kommun behöva se över sitt bestånd. Men merparten av dessa utförsäljningar har skett av ideologiska skäl av borgerliga kommunstyren. Det har varit en poäng från deras sida att lyfta över från hyreslägenheter till bostadsrätter.

Det är 112 000 hyreslägenheter som har sålts ut sedan år 2000. Det motsvarar åtta års produktion av hyreslägenheter. Ni har under de här åren sålt ut så mycket som vi skulle behöva bygga i kapp under åtta år. Det är den ideologiska låsningen som de borgerliga har hela tiden.

Då säger jag: Alla människor har inte en miljon på banken. Unga människor har inte det. För att kunna bilda familj och flytta hemifrån kan man som ett första steg och ibland hela livet behöva en hyreslägenhet. Jag har själv bott i alla möjliga former: hyreslägenhet, bostadsrätt och villa. Det är klart att det är så – det måste finnas blandade upplåtelseformer. Men politiken från borgerligt håll har hela tiden gått ut på en enda sak: att minska antalet hyreslägenheter och föra över dem till bostadsrätter. Det

höjer trösklarna. Det är därför problemet nu är så stort för ungdomar att komma in på bostadsmarknaden. Det är därför att antalet hyreslägenheter har minskat så mycket.

Nina Lundström säger: Nu ska vi ta nästa steg. Det räcker inte med att göra om hyreslägenheter till bostadsrätter, utan nu ska vi dessutom göra om till ägarlägenheter. Hur många ska vi göra om då? Är det 5 000, 10 000 eller 20 000, om Nina Lundström får bestämma? Hur många hyreslägenheter skulle hon vilja göra om till ägarlägenheter? Och på vilket sätt skulle valfriheten för konsumenten öka genom att hon gör om en massa hyresrätter till ägarlägenheter? Svara på den frågan, Nina Lundström! På vilket sätt skulle valfriheten öka genom att man ytterligare minskar hyresbeståndet?

Det vi nu gör är att vi genomför den största bostadspolitiska satsningen på tio år. Det är inte bara så att vi tillsätter nya utredningar, utan vi går in med pengar. Det är sammanlagt över 6 miljarder kronor i bostadspolitiska satsningar från och med nästa år, varav 3 miljarder i investeringsstöd. Enligt alla utvärderingar som jag har sett var det investeringsstöd som ni avvecklade mycket lyckosamt.

Det är klart att det byggs nu också. Något annat hade varit jättekonstigt, med tanke på att räntan är noll, så det är klart att det byggs. Men det byggs inte alls i den takt som behövs för att kunna möta det ökade behovet.

Vi har sagt två saker. Först och främst går vi in med över 6 miljarder, varav lite drygt hälften är ett investeringsstöd. Sedan kommer vi också att stimulera kommuner där det byggs mycket, för det tillkommer naturligtvis merkostnader för kommunerna. Sedan kommer vi att göra en särskild satsning på miljonprogramsområdena. Dessutom sätter vi upp en mycket tydligt mål. Vi säger att vi måste bygga minst 250 000 bostäder fram till 2020. Det vågar den här regeringen, sätta upp ett sådant mål. Det vågade aldrig den gamla regeringen, utan detta var något som marknaden skulle sköta själv.

Visst är detta en stor, politisk-ideologisk fråga. Ska vi fortsätta att minska hyresbeståndet så att unga människor får ännu svårare att få lägenhet eller ska vi i stället se till att bygga nya hyreslägenheter? Där finns skiljelinjen.

När det gäller förvaltningsreformen, som Nina Lundström frågade om: Där finns en spärregel för att se till att inte en enda ägare ska kunna dominera hela samfällighetsföreningen. Det är jag inte beredd att ändra på.

Anf. 42 NINA LUNDSTRÖM (FP):

Fru talman! 112 skarpa förslag fattades det beslut om för att förbättra förutsättningarna för bostadspolitiken under alliansregeringen. Mängder av utredningar tillsattes. Varför då? Jo, därför att det var tomt i ladorna när alliansregeringen kom. Det fanns inget förarbete gjort.

Nu kommer justitieministern och hans regering till ett dukat bord med mängder av idéer och förslag om hur vi ska se till att ta ett helhetsgrepp och göra mängder av nya förslag.

Men vad hör vi från justitieministern? Nej, stopp, nej, stopp, nej – vi ska inte göra det ena och inte det andra utan ska göra något annat. Jag tycker att det är en dålig strategi. Jag tycker att man ska ta tillfället i akt och vidta mängder av olika åtgärder, precis som vi har gjort.

Jag tror på ägarlägenheter. Jag tror på möjligheten att äga även i miljonprogramsområdena. De kommunala företrädaerna i socialdemokratiskt ledda Sundbyberg tillåter ägande i de stadsdelar där hyresrätten dominerar. Anser justitieministern att kommunfullmäktige i Sundbyberg begår ett fel genom att möjliggöra detta? Jag tror inte det. Jag litar på att kommunfullmäktigeförsamlingarna kan ta ställning till ifall de ska sälja till de boende eller inte.

Vem är det man säljer till? Jo, det är till dem som bor. Det är bostadskonsumenter som får möjlighet att bo kvar – inte några andra. De som bor får en möjlighet, vilket jag tycker är viktigt.

Vi har kommit med mängder med viktiga förslag. När justitieministern målar upp bilden av ägarlägenheter förstår jag att det utifrån justitieministerns perspektiv inte kommer att vara viktigt att möjliggöra ägarlägenheter. Men jag tycker att det är viktigt att de som redan finns förvaltas väl. Att då göra det omöjligt för 100 hyresrätter att få bättre makt jämfört med åtta ägarlägenheter, som kan vara praxis, tycker jag är en dålig strategi. God förvaltning ska gälla dem som redan finns. Jag kommer att arbeta för att en ny alliansregering ser till att det finns ägarlägenheter på marknaden efter 2018.

Anf. 43 Justitie- och migrationsminister MORGAN
JOHANSSON (S):

Fru talman! Det Nina Lundström öppnar upp för är ett systemskifte på bostadsmarknaden. Det räcker alltså inte att ha sålt ut över 100 000 hyresrätter och gjort om dem till bostadsrätter, utan nu ska man ta nästa krig. Nu ska man sälja ut ytterligare 5 000, 10 000 eller 20 000. Hur många hyresrätter vill du sälja ut och göra om till ägarlägenheter? Det har vi inte fått svar på. Det i alla fall det som hon vill öppna upp för.

Om det då blir en brist, om unga människor behöver flytta hemifrån och behöver en hyreslägenhet, då ska de väl vända sig till någon som äger en lägenhet och hyra den. Det är väl tanken. Det är bara det att som hyresgäst kommer man inte att ha något besittningsskydd. Dessutom är det fri hyressättning, även om det finns en spärregel – det vet jag. Men det innebär att hyrorna kommer att sticka iväg ytterligare och att vi kommer att ta väldiga kliv mot marknadshyror. Det är väl kanske dit som de borgerliga vill, med den här typen av förslag.

Jag säger: Låt oss i stället för att ägna oss åt detta – den gamla regeringen trodde att det skulle byggas 20 000 ägarlägenheter på fem år, och det blev 850 – sätta av pengar, resurser, kraft och politik för att bygga nya hyresrätter på riktigt.

Nina Lundström sa att det tillsattes mängder av utredningar. Ja, det gjorde det, men man kan inte bo i en utredning, som jag sa tidigare, utan det krävs faktiskt lite politik, lite riktigt arbete, för att kunna få fram nya lägenheter.

Sedan säger Nina Lundström att vi kom till ett dukat bord. Det var 90 miljarder i underskott, 400 000 arbetslösa, fallande skolresultat och dessutom den värsta bostadsbrist som vi har sett på kanske 15 år. Om det är ett dukat bord, fru talman, har det begreppet nog förlorat sin mening.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2014/15:317 om elområdesindelningen och dess negativa effekter för Sydsverige

Anf. 44 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Jonas Jacobsson Gjörtlér har frågat mig om jag är

1. beredd att verka för att utbyggnaden av elöverföringskapacitet inom Sverige, som har kunnat accelereras tack vare de kraftigt ökade investeringsbemyndiganden riksdagen har beviljat Svenska kraftnät under alliansregeringens tid, nu fortsätter och att inte ambitionerna åter sänks till den nivå som gällde före 2006,
2. beredd att verka för att regeringen ger Svenska kraftnät i uppdrag att ändra elområdesindelningen genom en sammanslagning till två områden i stället för fyra, i enlighet med vad som tidigare presenterats i en av frågeställaren anförd utredning
3. beredd att verka för att regeringen, så länge fyra elområden finns i Sverige, uppdra åt Svenska kraftnät att införa ett system med garanterad minimikapacitet i överföringen mellan elområde 3 och elområde 4 i enlighet med det förslag som en utredning tagit fram och som nämnts av frågeställaren.

Jag vill börja med att tacka för en fråga som både har varit och kommer att vara central för en väl fungerande elmarknad i framtiden, nämligen överföringsförmågan från norra till södra Sverige.

Att vi i Sverige och Norden har elområden är inte ett problem i sig. Problemet är om det blir stora prisskillnader mellan olika elområden, vilket skapar ojämlika villkor för konsumenter och industrier på olika sidor om en elområdesgräns. Det långsiktigt bästa sättet för att reducera prisskillnader är att förstärka överföringskapaciteten mellan områdena. Detta är också en prioriterad uppgift för regeringen. Som exempel kan nämnas Sydvästlänken som byggs mellan elområde 3 och elområde 4. Sydvästlänken är en utomordentligt viktig investering för att reducera prisskillnader mellan elområde 3 och elområde 4.

Vad gäller frågan om jag är beredd att fortsätta investera i stamnät, kan jag börja med att konstatera att Svenska kraftnät gör rekordstora investeringar i det svenska stamnätet. Som framgår av budgetpropositionen för 2015 har Svenska kraftnät en godkänd investeringsplan om 12 miljarder kronor för åren 2015–2017. Svenska kraftnät har även signalerat att för åren därefter planeras en liknande investeringsvolym. Mot bakgrund av de behov som finns av ett väl fungerande stamnät och framför allt en väl fungerande elmarknad ser jag inga skäl för att sänka denna ambitionsnivå, tvärtom. Om Svenska kraftnät ser behov av ytterligare samhällsekonomiskt lönsamma förstärkningar är jag beredd att fatta de beslut som åvilar regeringen.

Jonas Jacobsson Gjörtlér frågar även om jag är beredd att verka för ett färre antal elområden än dagens fyra. Jag kan konstatera att det primärt är en uppgift för Svenska kraftnät att värdera hur många elområden Sverige ska ha och var gränserna mellan elområdena fastställs. Jag är dock öppen för att en utvärdering görs av antalet elområden och dess gränser efter att Nordbalt och Sydvästlänken tagits i drift.

Som svar på frågeställarens tredje och sista fråga om garanterad minimikapacitet kan jag konstatera att den tidigare energiministern i en skrivelse till berörda aktörer slår fast att hon och den tidigare regeringen anser att Sydvästlänken först bör sättas i drift och effekterna av denna analyseras innan marknadsingrepp kan vara aktuella. Jag delar den tidigare regeringens uppfattning i denna fråga.

Det bör också nämnas att en eventuell minimikapacitet var ett förslag från den utredning som nämnts av frågeställaren och som skulle användas som en övergångslösning innan Sydvästlänken kommit på plats. Enligt Svenska kraftnät planeras idrifttagningen av Sydvästlänken att ske delvis i september 2015 och slutföras i januari 2016.

Mot denna bakgrund avser jag för närvarande inte att vidta några ytterligare åtgärder. Jag kommer dock noggrant följa utvecklingen för att kunna agera om så bedöms nödvändigt.

Anf. 45 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Fru talman! Jag tackar energiministern för svaret. Jag vill särskilt tacka för att han faktiskt svarar mycket tydligt på de frågor som jag har ställt. Det är inte alltid fallet här i kammaren. Men det hedrar energiministern.

Jag ska kortfattat säga något om bakgrunden. Sverige är indelat i fyra elområden sedan den 1 november 2011, vilket innebär att det vid olika tidpunkter kan vara olika elpriser mellan de olika delarna av landet. Elområde 4, som ligger längst i söder, har till följd av detta i genomsnitt något högre elpris än vad man har i landet i övrigt. Bakgrunden är att det saknas elproduktionskapacitet och kraftöverföringskapacitet norrifrån till elområde 4. Orsaken till det är huvudsakligen den avveckling av Barsebäcks två kärnkraftsreaktorer som genomfördes 1999 och 2005. Det har skapat en stor effektbrist i södra Sverige i det som i dag är elområde 4.

Elområdesindelningen är inte ett politiskt beslut. Det är någonting som Svenska kraftnät har gjort efter påtryckningar från Danmark, som anmälde Sverige till EU därför att man, när det fanns brist i södra Sverige, stängde gränsen mot Danmark för att hantera problemet. Det kan man inte göra enligt konkurrensreglerna inom EU. Det var ett sätt att hantera den bristen.

Detta är problematiskt för elkonsumenterna i södra Sverige, både för privatpersoner och för företag. Det innebär att det är konsumenterna, privatpersoner, hushåll och företag, som får betala väldigt dyrt nu för detta beslut att avveckla Barsebäcks två reaktorer.

Man kan tycka vad man vill om detta beslut. Men om man nu väljer att avveckla kärnkraften på det sätt som man gjorde måste man också ta följdansvar för att säkerställa att det finns tillräcklig kraftöverföringskapacitet så att dessa problem inte uppstår. Det gjordes tyvärr inte.

Nu är vi där vi är. Då är frågan hur man kan lösa dessa problem. Det finns några olika vägar. En som energiministern nämner är att bygga ut överföringskapaciteten. Under Alliansens regeringstid har investeringsbemyndigandet till Svenska kraftnät ökat kraftigt. Det är viktigt.

Jag tycker att det är glädjande att energiministern är så tydlig i sitt svar när det gäller att han inte ser några skäl till att sänka denna ambitionsnivå. Tvärtom vill han bibehålla den och till och med förstärka den om det

behövs. Det är mycket bra. Det är ett sätt att lösa detta på lite längre sikt. Jag tackar för detta besked.

Det finns ändå en problematik med att man har denna indelning i elområden. Även om man bygger ut överföringskapaciteten händer det andra saker också. Vi bygger ut överföringskapaciteten i förbindelse med andra länder också, till exempel med Baltikum. Det är svårt att veta exakt vad som händer med flödena. Men det finns en uppenbar risk att elen fortsätter att flöda ut från södra Sverige. Då får man tillbaka problemet med höga elpriser i södra Sverige.

Det ursprungliga förslaget till elområdesindelning var att man skulle göra en indelning i två områden och inte i fyra. Det har egentligen inte presenterats varför denna indelning i fyra områden plötsligt skulle vara bättre.

Det är också intressant att Socialdemokraterna i opposition var mycket tydliga med att de inte tyckte att detta var en bra indelning. Både partisekreterare Carin Jämtin och dåvarande näringspolitiska talespersonen Jennie Nilsson var tydliga med att man borde avskaffa elområde 4. Jennie Nilsson skrev i en debattartikel för drygt ett år sedan att det är dags att avskaffa elområde 4.

Min fråga till energiministern är därför: Gäller inte de besked som ert parti gav före valet nu när ni sitter i regeringsställning?

Anf. 46 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Jag tackar Jonas Jacobsson Gjörtlér för en bra redogörelse för bakgrunden till denna områdesindelning. Jag tackar också för en mycket väl genomarbetad interpellation. Det är inte alltid fallet att en interpellation är så väl genomarbetad som just denna.

I interpellationen lyfts en mycket viktig fråga fram som, bortom de skillnader i elpris som finns, sätter fingret på en kanske ännu större utmaning som vi har framför oss. Det är frågan om effektbalansen i vårt elsystem. I dag är situationen ganska gynnsam. Vi har egentligen historiskt låga elpriser i hela landet. Visst förekommer det skillnader, men de är på en ganska låg nivå. Jag tror att Elmarknadsinspektionen har gjort bedömningen att det brukar skilja i genomsnitt ungefär 1 öre per kilowattimme.

Likväl måste man blicka framåt och konstatera att det finns ett antal saker som, om de händer samtidigt, kan ställa till det ganska rejält.

Vi har tidigare i denna riksdag tagit beslut om att avveckla den så kallade effektreserven som finns i just södra Sverige. Vi har de länkar som det tidigare har beslutats om och som snart kommer att bli färdigställda. De kommer i ett första läge att vara exportlänkar eftersom vi har ett överskott av elgenerering och elproduktion i Sverige och i Norden. Men i ett senare skede kommer de antagligen att vara importlänkar och på det sättet hjälpa till med denna effektfråga.

Vi har också ett antal reaktorer som håller på att bli gamla. De äldsta reaktorerna är över 40 år, och både den ekonomiska och den tekniska slutpunkten för dem börjar närma sig. Allt detta sammantaget gör att vi måste ta denna fråga på stort allvar. Det gäller inte bara frågan om områdesindelningen.

Jag kan säga till ledamoten att varken jag eller Socialdemokraterna är särskilt kära i elområdesindelningen. Men som ledamoten själv tar upp

kom den till efter hot och till och med en anmälan till EU. Både den dåvarande myndigheten och den dåvarande regeringen gjorde då bedömningen att det kunde bli ganska kostsamt att inte göra denna elområdesindelning.

Varför ser indelningen ut som den gör? Ja, ledamoten vet ju att det beror på vilken bedömning Svenska kraftnät har gjort av överföringskapaciteten mellan de olika elområdena. Det finns flaskhalsar, och därför har det lagts upp så här. Är jag beredd att agera för att de tas bort? Ja, jag ser ingen anledning till att det ska se ut exakt som det gör allteftersom att kapaciteten steg för steg utökas. I grund och botten är det dock – och det vet ledamoten – en fråga för Svenska kraftnät att bedöma allteftersom kapaciteten utvidgas.

Jag tror att det finns ett antal av de beslut vi, oavsett regering, har tagit tidigare man bör fundera noga över. Med all respekt för att det kan vara tufft att det är olika priser och för att vi naturligtvis bör eftersträva att det är så lika villkor som möjligt för såväl konsumenter som industrier finns det trots allt en större fråga, och den handlar om att det alltid ska finnas effekt i systemet. Våra hushåll och industrier ska alltid kunna vara säkra på att ha tillgång till el när de behöver det.

Där är jag beredd att jobba tillsammans med riksdagens partier för att vi ska försäkra oss om att vi inte hamnar i ett ganska prekärt läge trots att produktionen av el i grund och botten är större än konsumtionen av el just nu.

Anf. 47 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Fru talman! Jag tackar energiministern för utvecklingen av svaret.

Som jag nämnde tidigare och som jag beskriver i interpellationen är detta problematiskt för konsumenterna i södra Sverige. Om man tittar på den genomsnittliga merkostnaden är den för en normal villa ungefär 624 kronor på årsbasis, enligt exemplet från 2013. Det må vara så att det inte är jättemycket pengar för ett hushåll, men totalt är detta stora pengar som läggs på de sydsvenska konsumenterna. Det största problemet gäller dock näringslivet, alltså industrin och företagen – och särskilt den elintensiva industrin. För ett större företag som förbrukar 30 gigawattimmar blir extrakostnaden för att bedriva verksamhet i elområde 4 nästan 1 miljon kronor. Det är en betydande merkostnad, och detta i en bransch där marginalerna ofta är väldigt små.

Jag vill vara tydligt med att detta är ett stort problem inte bara för södra Sverige. Det som händer är nämligen att man i ett antal fall riskerar att få svarta siffror att bli röda, det vill säga att en del av företagen börjar gå med förlust på grund av att de drabbas av merkostnaden. Det som händer då är inte att man flyttar verksamheten till norra Sverige. Det är alltså inte så att man konkurrerar inom landet i ett läge där kostnaderna har ökat och man behöver flytta, utan det som riskerar att hända är att verksamheten läggs ned eller – mer sannolikt – flyttas helt utomlands till ett ställe där kostnaderna är betydligt lägre.

Detta blir alltså egentligen ett problem för konkurrenskraften i Sverige i stort och inte bara specifikt i södra Sverige. Det riskerar att bli ett problem för hela landet. Jag tycker därför att det är problematiskt, och jag tror att energiministern inser det.

Jag ställer mig ändå lite frågande till delar av svaret, för när jag lyfter fram att Socialdemokraterna före valet var tydliga och sa att man skulle avskaffa elområdesindelningen gav energiministern svaret att det är Svenska kraftnät som avgör det. Jag undrar varför beskedet är så olika före och efter ett val. Varför får ni det före ett val att låta som att ni är beredda att riva upp reformen och ge Svenska kraftnät ett tydligt uppdrag att ta bort indelningen, när det nu efter valet inte längre gäller? Nu är det plötsligt deras ansvar och deras uppdrag.

Nu antyder energiministern i och för sig att han är beredd att ta bort indelningen, men först när kapaciteten har byggts ut. Det blir ju ännu märkligare, för då är problemet inte lika stort längre. Det är *nu* problemet finns; bygger man ut kapaciteten hoppas vi att det ska lösa stora delar av problemet, även om vi inte kan veta säkert vad som händer framöver.

Ett annat förslag på vad man skulle kunna göra handlar om att garantera minimikapacitet, alltså att Svenska kraftnät skulle få i uppdrag att garantera en minimikapacitet på 4 000 megawatt i överföringen. Detta föreslogs av en snabbutredning som den förra regeringen beställde. Det är väl ett utmärkt förslag, för det skulle ta bort de allra flesta av pristopparna och avsevärt minska problemen även om de inte skulle försvinna helt.

Om detta säger energiministern i sitt svar att det bara var tänkt att användas som en övergångslösning innan Sydvästlänken kommit på plats. Jag måste säga att jag inte riktigt förstår just den passusen. Utredningen säger ingenting om att det bara skulle gälla då, utan utredaren förordar att Svenska kraftnät får i uppdrag att besluta om införande av en garanterad minimikapacitet. Om energiministern tycker att det är ett bra sätt att lösa problemet skulle han faktiskt kunna ge det uppdraget till Svenska kraftnät.

Jag är lite nyfiken på energiministerns motivering till att han inte väljer att göra det i nuläget.

Anf. 48 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Jag ska försöka att så gott det går gå igenom det flertal frågor som ställdes. Om vi börjar med frågan om minimikapacitet delar jag och kör i princip vidare på den förra regeringens linje, nämligen att se till att Sydvästlänken kommer på plats och därefter göra en analys innan man gör den typen av marknadsingrepp. Sätillvida är det samma politik, och det förändras inte.

Jag delar naturligtvis ledamotens oro när han talar om energi- och elprisernas vikt när det gäller vår elintensiva industri. För kanske framför allt pappers- och massaindustrin, som i dag står för ungefär hälften av elanvändningen i industrin, innebär naturligtvis varje öre upp eller ned på elpriset väldigt mycket pengar. När jag besökte Holmen i Norrköping fick jag beskrivningen att 1 öre upp betyder ungefär 30 miljoner kronor i merkostnad för dem. Då är det klart att elpriset och utvecklingen i energisektorn blir viktig.

Därför är det glädjande att vi just nu har låga priser i Sverige. Det är historiskt låga priser. Det är också bra att vi åtminstone de närmaste femtio åren har en sådan produktion att vi kan vara exportörer, enligt de analyser Energimyndigheten gör. Likväl finns det en utmaning, och det är utmaningen som handlar om effekter – effektbalansen i systemet. Större delen av befolkningen bor i södra Sverige, och många av industrier ligger

i södra Sverige. Elproduktionen, alltså vattenkraften, ligger i norr. Om man tittar på de planerade investeringarna kommer mycket av nyetableringen när det gäller vindkraft uppe i norra Sverige, framför allt i elområde 2. Samtidigt har vi kärnkraftsreaktorer som håller på att bli gamla, och de ligger i södra Sverige. Vi har alltså en utmaning.

Lägg därtill det beslut denna riksdag tog utifrån den förra regeringens förslag, nämligen att avveckla effektreserven – som också ligger i södra Sverige. Det säger mig att vi har en situation som är allvarlig och som vi naturligtvis bör beakta noga. Det här är förstås en del av det. Men om vi nu skulle hamna i en situation där vi får en effektbrist är det klart att vi inte talar om några 600 kronor i skillnad, utan då handlar det om betydligt större summor. Det är därför vi måste ta frågan på stort allvar.

Ledamoten frågar också om Socialdemokraternas hållning. Vår hållning är densamma; vi menar att kapaciteten bör utvecklas så att elområden inte behövs. Om regering och riksdag nu i ett slag skulle ge Svenska kraftnät i uppdrag att avskaffa dem utan att man har åtgärdat överföringskapaciteten mellan de olika elområdena skulle det bara leda till att vi fälls i EU-domstolen. Det skulle i slutändan innebära ganska stora kostnader för i det här fallet Svenska kraftnät, skattebetalarna och konsumenterna.

Därför är det viktigt att gå fram steg för steg och utöka kapaciteten så att, precis som ledamoten själv säger, elområdena inte behövs i framtiden. Det är nämligen inget självändamål att Sverige är indelat i fyra elområden, utan vi ska sträva efter att Sverige i längden har likvärdig prissättning för alla konsumenter – såväl industrier som hushåll – i vårt land.

Anf. 49 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Fru talman! Energiministern understryker att det finns en risk att situationen kan bli än mer allvarlig framöver. Det tycker jag ännu tydligare understryker behovet av att göra någonting åt detta. Annars riskerar hot mot företag och konsumenter, framför allt i södra Sverige, att bli ännu större. Det är inte ett argument för att vänta och se, vilket verkar vara energiministerns linje just nu, utan snarare ett argument för att agera så fort som möjligt.

Energiministern säger att det finns en risk med att avskaffa elområden helt. Det är ett lite märkligt argument, för det är det inte någon som har föreslagit, utan det vi talar om är att ändra indelningen, till exempel att göra om det till två elområden.

EU har inte haft några synpunkter på hur vi löser problemet rent praktiskt. De har inte haft några synpunkter på hur många elområden som införs, och de har inte ens sagt att elområden måste vara lösningen. Vi hade alltså kunnat hitta andra vägar för att lösa detta. Om vi hade velat ändra indelningen tror jag inte alls att det hade varit något problem med EU, så länge vi inte skapar en sned konkurrens gentemot Danmark, som var ursprungsproblemet.

Vi är fria att ändra indelningen, och om energiministern vill kan han ge det uppdraget till Svenska kraftnät.

Med vänta-och-se-linjen, att avvakta tills Sydvästlänken byggs ut och sedan göra en utvärdering, riskerar vi att hamna i den situation som ministern själv nämner, att det blir ännu mer allvarligt.

Jag vill understryka att det här är ett problem som har skapats genom politiska beslut. Genom besluten att avveckla Barsebäcks två reaktorer har vi skapat en stor effektbrist i södra Sverige. Problemen är skapade av politiska beslut, men de kan också lösas genom politiska beslut. Vad är väl då mer rimligt än att Socialdemokraterna, som varit drivande i beslutet att avveckla Barsebäck, nu tar ansvar för beslutet genom att ge Svenska kraftnät i uppdrag att lösa detta genom att slå ihop de två södra delområdena och garantera minimikapacitet?

Anf. 50 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Det är rätt märkligt att som representant för det i den tidigare regeringen största regeringspartiet, Moderaterna, stå här och anklaga denna regering för att på sex månader inte ha löst hela den här frågan.

Det här är inga okända storheter. Vi har varit väl medvetna om att det finns kapacitetsbrister.

Jag tycker att det är bra att Svenska kraftnät under ledning av nuvarande generaldirektör har varit mycket mer offensivt än vad man historiskt har varit. Så hoppas och tror jag att det kommer att fortsätta vara, för det behövs.

När vi får Sydvästlänken på plats, vilket kommer att ske i närtid, har vi anledning att göra en ordentlig analys. Jag är öppen för att göra en utvärdering av detta, vilket jag också sa i interpellationssvaret.

Regeringen är allt annat än passiv i energifrågan. Eftersom vi inte delar den förra regeringens uppfattning att alla frågor var lösta har vi nu steg för steg börjat ta oss an dessa frågor. Vi har tillsatt en energikommission som precis har påbörjat ett arbete för att se om vi över blockgränsen kan lösa de långsiktiga energibehov som svensk industri och svenska hushåll har fram till 2050. Det är viktigt och en grundförutsättning för utveckling av vårt samhälle.

Vi har tagit initiativ till att höja ambitionsnivån i vårt med Danmark gemensamma certifikatsystem. Vi har tillsatt en utredning som ska ta fram ett stödsystem för havsbaserad vindkraft, vilket skulle kunna vara en del av lösningen på effektfrågan i södra Sverige långsiktigt.

Steg för steg vidtar vi alltså åtgärder. Vi har också tagit initiativ till att se över det beslut som den förra regeringen tillsammans med den dåvarande majoriteten i riksdagen, där ju Moderaterna ingick, tog om att avveckla effektreserven. Vi kommer att påverka även detta.

Nog görs det saker, men jag tror att det är viktigt att det sker steg för steg, på ett klokt sätt och gärna i samarbete med riksdagens partier så att det håller långsiktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 51 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Maria Weimer har frågat utrikesministern vilka åtgärder hon avser att vidta för att arbetet för kvinnors rättigheter ska genomsyra också handelspolitiken samt om hon avser att vidta några särskilda åtgärder för att säkerställa att frågor om kvinnors rättigheter integreras i de handelsfrämjande insatser som riktas mot Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Qatar. Interpellationen har överlämnats till mig.

Sverige är som land starkt beroende av vår handel med omvärlden. Exporten motsvarar nästan hälften av Sveriges bnp, men även import och utländska investeringar i Sverige är viktiga förutsättningar för sysselsättning och välfärd. Sverige handlar med alla länder där det inte finns sanktioner som beslutats i FN eller EU. För försvarsmaterielexport har vi därutöver ett särskilt regelverk.

Regeringen är av uppfattningen att kontakter och utbyte mellan människor och länder är bra och gynnar att värden som demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter sprids över världen. I dessa kontakter ingår handel och investeringar som viktiga komponenter. En öppnare och ökande handel för med sig ökad tillgång till information och teknologi, som kan driva på samhällsutvecklingen även på jämställdhetsområdet. I stängda samhällen cementeras existerande maktstrukturer, och det gäller även könsmaksordningen.

Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Qatar är länder där det finns en stor efterfrågan på svenska lösningar inom till exempel hälsa och sjukvård, forskning och utbildning, infrastruktur och olika former av samhällslösningar. Denna efterfrågan gynnar både vår egen tillväxt och sysselsättning samt bidrar till dessa länders utveckling. Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Qatar är några av de marknader som denna regering, liksom den föregående, prioriterar högt i främjandet av handel och investeringar.

Värnandet av mänskliga rättigheter, inklusive kvinnors rättigheter, är en hörnsten i regeringens politik. Regeringen har påbörjat arbetet med att ta fram en stärkt politik för hållbart företagande. Regeringen har nyss genomfört en rad konsultationer kring en uppdaterad svensk handlingsplan för FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Regeringen förväntar sig att alla svenska företag respekterar mänskliga rättigheter i all sin verksamhet såväl i Sverige som utomlands.

Anf. 52 MARIA WEIMER (FP):

Fru talman! I utrikesdeklarationen från den 11 februari i år går att läsa att regeringen nu formar en feministisk utrikespolitik. Målet är, enligt utrikesminister Wallström, att med utrikespolitiken som verktyg motverka diskriminering av kvinnor, stärka kvinnors del i beslutsfattande och förbättra kvinnors villkor världen över.

Folkpartiet välkomnar att regeringen vill driva kvinnors rättigheter. Som ett feministiskt parti med liberal feminism som ett av våra viktigaste vallöften ser vi liksom regeringen stora behov att förbättra kvinnors situation i Sverige men i synnerhet i övriga världen.

Regeringen kallar sig för en feministisk regering. Vi får därför utgå från att kvinnors rättigheter ska genomsyra alla politikområden och därmed även handelspolitiken. Ett tecken på att så är fallet såg vi i samband med Saudiavtalet. Regeringen valde, till Folkpartiets stora glädje, att säga upp vapenavtalet med Saudi, och det var något som vi verkligen välkomnade.

I interpellationssvaret sägs en del om hur positivt det är med handel, och det kanske är lite att slå in öppna dörrar när man talar med en folkpartist. Folkpartiet är som liberalt parti mycket positivt till handel. Vi tror på utbyte mellan länder, på frihandel och på att vi genom ömsesidigt beroende skapar en fredligare värld.

Vi har välkomnat att regeringen gör en exportsatsning och att även totalitära stater ska omfattas av handeln med Sverige. Men när regeringen nu lägger om sin exportstrategi har man valt några av världens mest hårdföra diktaturer som Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Qatar. Jag förutsätter därför att regeringen har tänkt igenom detta så att den feministiska politiken även ska genomsyra handelsfrågorna.

Fru talman! Jag tycker inte att näringsminister Damberg har gett mig några konkreta svar på de frågor som jag ställde i interpellationen, nämligen vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att kvinnors rättigheter ska genomsyra just handelspolitiken och varför Sverige ska profilera sig i just de länder där kvinnors rättigheter kränks som mest.

Anf. 53 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag är stolt över att sitta i den första feministiska regeringen i världen, en regering som de facto säger att vi inte bara ska bedriva feministisk politik på några områden utan även i utrikespolitiken. Jag tror att det är helt rätt och att världen behöver det. Sverige har allt att vinna på att profilera sig i ett jämställdhetsarbete som genomsyrar väldigt många områden. I många länder runt om i världen har jämställdheten inte alls kommit lika långt som i Sverige.

Det är viktigt med handel. Eftersom jag har handeln i min portfölj är det viktigt för mig att se en fri och rättvis handel som ett verktyg för att lyfta inte minst fattiga länder ur mycket svåra situationer. När det fungerar på rätt sätt kan det gynna kvinnor, som ofta har det sämst i dessa samhällen.

Men handel leder inte per automatik till utjämning och kvinnors möjligheter. Därför måste vi jobba med andra metoder för att till exempel i gränslandet mellan biståndspolitik och handelspolitik lyfta fram kvinnor.

Det görs mycket redan i dag, men nu går vi ett steg vidare i handelspolitiken och inför FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Sverige är det femte landet i världen som implementerar dessa, och vi har en dialog med näringslivet om det.

För oss är mänskliga rättigheter också kvinnors rättigheter. Själva poängen med mänskliga rättigheter är ju att de är universella.

Jag välkomnar att regeringen har kommit så långt i detta och väljer att gå vidare. Den tidigare regeringen tog tyvärr en paus i arbetet med detta. Kanske ville man inte koppla samman handelspolitik med politik för

global utveckling. Men det är något som denna regering har för avsikt att göra för att bygga broar och komma längre.

Jag kan ta några exempel på vad som görs i biståndspolitik och handelspolitik senare. Låt mig först kommentera de tre länder som interpellanten tar upp. Det är sant att dessa länder finns med på regeringens exportlista eftersom vi har identifierat vilka länder som kommer att ha en stor tillväxt kommande år och som har en marknad som matchar det svenska näringslivets exportpotential.

Vi är medvetna om att dessa länder inte ser ut som Sverige och att de är utmanande marknader som inte har kommit lika långt på alla områden som Sverige. I flera av dessa länder förekommer också kränkningar av mänskliga rättigheter och annat. Vi vet att dessa besvärliga delar finns med när vi talar om handel med världens alla länder.

Den förra regeringen hade både Saudiarabien och Förenade Arabemiraten på sin prioriteringslista över exportstöd och öppnade ambassad i Qatar för att gynna handel och investeringar.

Den tidigare och nuvarande regeringen delar alltså synen att detta är länder där vi har ett handelsintresse. Det var det interpellationen handlade om, och därför försökte jag svara på det.

Regeringen tar nu frågor om hållbart företagande och mänskliga rättigheter och kopplar dem tydligare än tidigare till handelspolitiken. Långsiktigt är det en bra process för både Sverige och svensk handelspolitik.

Anf. 54 MARIA WEIMER (FP):

Fru talman! Näringsministern talar om de FN-principer som finns för företagande i andra länder och om de mänskliga rättigheter han vill driva generellt i handelspolitiken. Det står vi givetvis bakom. Men det jag efterfrågar är specifika åtgärder för kvinnors rättigheter eftersom regeringen har deklarerat att man är en feministisk regering och att utrikespolitiken ska satsa på det.

Vi vet att regeringen gör särskilda satsningar inom ramen för exportstrategin på andra områden. För en månad sedan skrev näringsministern i en artikel att regeringen särskilt vill värna om arbetstagares mänskliga rättigheter i icke-demokratiska länder. Regeringen säger sig vilja bidra med kunskap och stöd och ställa krav på konkreta insatser för att hantera hållbarhetsrisker. Det är en lovvärd satsning.

Det jag efterfrågar är ett liknande fokus på kvinnors rättigheter. Lyfter man fram arbetstagares rättigheter bör man också lyfta fram kvinnors rättigheter. Menar regeringen allvar med att man är en feministisk regering och att man genom bland andra utrikesminister Wallström vill driva en feministisk utrikespolitik krävs detta särskilda fokus.

Det räcker inte med en strategi för hållbart företagande eller med en hänvisning till FN:s principer för företag och mänskliga rättigheter eftersom de är så generella. Det är inte de svenska företagen som är mitt bekymmer utan det faktum att den satsning vi ser fokuserar på de länder där kvinnors rättigheter kränks mest.

Det är inte vår mening att Sverige ska avbryta handeln med dessa länder. Vi delar helt näringsministerns bild att handel är något mycket positivt och viktigt som verkligen kan påverka situationen i dessa länder

och stötta utvecklingen i rätt riktning. Vi måste dock vara medvetna om att dessa länder inte är vilka länder som helst.

Det är av dessa skäl jag förväntar mig att regeringen har tänkt ett extra varv på hur man ska bidra till att lyfta fram kvinnors rättigheter i dessa länder. Den frågan har jag inte fått svar på än.

Anf. 55 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Jag tackar för klargörandet. Låt mig vara tydlig tillbaka. För oss är mänskliga rättigheter kvinnors rättigheter och inte bara arbetstagares rättigheter. Men många arbetstagare är kvinnor, och på arbetsmarknader runt om i världen har kvinnor ofta sämst förutsättningar och villkor. Det är därför inte oväsentligt med arbetstagares villkor när vi talar om mänskliga rättigheter, också i ett jämställdhetsperspektiv eller feministiskt perspektiv.

Våra ambassader i denna region arbetar aktivt med frågor om mänskliga rättigheter och då även kvinnors rättigheter. Låt mig ta några exempel på sådant som har hänt de senaste åren och som fortfarande rullar.

Hundratals saudiska sjuksköterskor, framför allt kvinnor, har specialutbildats i diabetesvård på Sophiahemmet i Stockholm. Det är ett sätt att arbeta övergripande mellan våra länder med ett yrke som har stor betydelse, där många kvinnor är utbildade och där det finns förutsättningar att komma vidare i synen på kvinnor på arbetsmarknaden i Saudiarabien.

Ansvarsfullt företagande, kvinnligt företagande och kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden har stått i centrum för många aktiviteter under de senaste åren i alla dessa tre länder. Senast var Maria Rankka från Stockholms Handelskammare på plats i regionen för att delta i diskussioner om just detta. Sådant är ambassaderna med och stöder och ser som viktigt för att hitta vägar att diskutera också jämställdhetsfrågor.

Flera av de företag som är aktiva i regionen har ett jämställdhetsfokus i sitt arbete och beskriver gärna hur de aktivt väljer att anställa både kvinnor och män samt blandar yrkeskategorier, vilket inte är helt vanligt på arbetsplatser i dessa länder.

När vi i olika länder marknadsför Sverige och svenska företag och vilken insats de kan göra är det sådana här perspektiv både vi och företagen lyfter fram.

Jag ser fram emot att hitta ytterligare sätt. Nu tar vi fram en exportstrategi där vi för första gången länkar till politik för global utveckling. Under arbetet kommer vi säkert att hitta fler exempel på vad vi borde kunna göra, på vad vi kan promota ytterligare i dessa länder och på samarbetsmöjligheter inom nya områden. Jag är öppen för att hitta ytterligare områden där detta får effekt.

För att det strukturella arbetet inte ska bli bara ett jämställdhetsprojekt som går över efter ett år när det politiska trycket inte är lika stort måste vi bygga in detta i systemet. Genom att säga att hållbart företagande kopplat till mänskliga rättigheter är en viktig fråga för oss i handelspolitiken får vi något som påverkar hela vår handelspolitik strukturellt för lång tid framöver. Jag tror att det är en väg framåt.

Jag är som sagt öppen för idéer och tankar om detta.

Vi har som ambition att vår exportstrategi på ett övergripande plan ska kunna landa till sommaren och att vi hela tiden fortsätter att jobba med exportfrågorna på olika sätt. Första steget när det gäller hållbart företagande är att vi går vidare med FN-arbetet. I nästa steg är min avsikt att vi ska redovisa en skrivelse om hållbart företagande till riksdagen. Då bygger vi på ett tydligare sätt än tidigare strukturellt in denna fråga i det svenska handelssystemet.

Anf. 56 MARIA WEIMER (FP):

Fru talman! I teorin är jag överens med näringsministern om att kvinnors rättigheter självklart faller inom den stora ramen för mänskliga rättigheter. Men regeringen har specifikt uttalat att man är en feministisk regering, och därför finns det ett extra ansvar. Det är också det jag efterfrågar i min interpellation.

Eftersom näringsministern har valt att lyfta fram arbetstagares rättigheter förväntar vi oss att kvinnors rättigheter får samma särfokus.

Det är lite för lätt att säga att det ingår i det generella arbetet. PGU-arbetet är ett enormt paket med många prioriteringar där utveckling, miljöfrågor, jämställdhet och mänskliga rättigheter ingår.

Jag skulle vilja se att kvinnornas rättigheter är lika högt prioriterade som arbetstagarnas och att jämställdheten spelar lika stor roll som facken. När jag ser ett sådant särskilt fokus ser jag en feministisk handelspolitik, och då är jag nöjd.

Anf. 57 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Fru talman! Jag vill bara understryka att framför allt våra tre ambassader i Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Qatar samtliga arbetar väldigt aktivt med dessa frågor och kommer att fortsätta att göra det framöver.

Det handlar om mänskliga rättigheter, som också är kvinnors rättigheter. Jag har inga problem att lyfta fram det i diskussioner och annat. Själva definitionen av en feministisk politik blir att den genomsyrar alla politikområden och att det inte blir något slags särprojekt utan de facto får status och tyngd i all politik.

Det är därför regeringen till skillnad från den förra regeringen väljer att lyfta in FN-principen om hållbart företagande i handelspolitiken. Jag deltog nu när biståndsministern med den nya regeringen återstartade arbetet med PGU. Då valde jag som handelsminister att vara där för att visa att det finns länkar mellan handelspolitiken och politiken för global utveckling. Det kanske viktigaste globalt sett när vi talar om kvinnors rättigheter och möjligheter är att handelspolitiken och biståndspolitiken hänger ihop och drar åt samma håll.

Jag välkomnar att vi har ett starkt engagemang i de frågorna. Jag hoppas att Sverige är med i den feministiska utrikespolitiken. Den feministiska regeringen kommer att ta frågorna på ännu större allvar än vad Sverige gjort de senaste åren. Jag ser fram emot ett gott samarbete med inte minst Folkpartiet i de frågorna. Jag vet att ni har ett gott engagemang i de frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellationerna 2014/15:373 och 469 om regional tillväxt och förutsättningar för jobb på norra Gotland

Anf. 58 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Fru talman! Jesper Skalberg Karlsson har frågat mig vilka initiativ jag tänker ta för att stå upp för den nationellt viktiga kalkindustrin och säkra de gotländska arbetstillfällena.

Anders Åkesson har frågat mig vilken betydelse jag bedömer att kalkbrytningen på Gotland har för den regionala utvecklingen och jobben på Gotland samt för råvaruförsörjningen i Sverige. Anders Åkesson har

också frågat mig om jag anser det viktigt att säkra mark för framtida kalkbrytning på Gotland och om det av länsstyrelsen lämnade förslaget hotar förutsättningarna för en fortsatt kalk- och cementindustri på Gotland.

Regeringen har ett övergripande sysselsättningsmål med sikte på att ha EU:s lägsta arbetslöshet år 2020. Regional utveckling och skapandet av nya jobb i hela landet är mycket viktiga frågor för regeringen. Den viktigaste regionen för kalkstensförekomster i Sverige är Gotland, där hela länet består av kalksten men med variationer i kvalitet. Kalk har många användningsområden och är betydelsefull för sysselsättningen på Gotland.

På norra Gotland finns även stora naturvärden. Ett antal områden ingår redan i det europeiska nätverket Natura 2000.

Länsstyrelserna fick i januari 2014 i uppdrag att lämna förslag till nya Natura 2000-områden och kompletteringar av redan föreslagna områden i hela landet. Processen att utse nya Natura 2000-områden sker enligt de vetenskapliga kriterier som anges i EU:s art- och habitatdirektiv. Länsstyrelsen på Gotland redovisade sin del av uppdraget till Naturvårdsverket den 17 mars. Naturvårdsverket överlämnade i en delredovisning sitt förslag gällande Gotland till regeringen den 27 mars. De utpekade områdena har stora naturvärden, och vissa berör viktiga områden för kalkindustrin.

Naturvårdsverkets förslag ska nu beredas i Regeringskansliet. Regeringen kommer att göra en samlad bedömning av de inkomna förslagen och därefter fatta beslut om att föreslå nya och justerade Natura 2000-områden till EU-kommissionen.

Anf. 59 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka statsrådet för att han tar sig tid att debattera den här viktiga frågan. Den har debatterats flitigt förut, ända sedan Mona Sahlin var samhällsbyggnadsminister i regeringen Persson. Sedan dess har dock mycket hänt: domstolsförhandlingar, remissinstanser, nya direktiv från EU-kommissionen, två regeringsskiften, en del protester och stundvis väldigt högt tonläge i valrörelsen.

Det är viktigt att detta får ta sin tid. Som näringsministern nämner handlar det om väldigt stora naturvärden i form av helt unika karsthällmarker med hög biologisk mångfald. Men det handlar också om 400 arbetstillfällen, 400 familjeförsörjningar och en för Sverige väldigt viktig industri. Att avvägningen i det politiska beslut som vi väntar på blir korrekt är väldigt centralt. Därför är det också viktigt att vi vänder på varje sten i det arbetet. Det vill jag belysa särskilt här i dag.

Om vi blickar tillbaka har kalkbrytningens vara eller icke vara tidigare genom åren beskrivits som en utdragen process och med långa ledtider. Flera av de meningsskiljaktigheter som har funnits har också passerat domstolsväsendet. Det tror jag i grunden är bra. Det borgar för eftertänksamhet och rättssäkerhet, och där upplever jag inte en ideologisk skillnad mellan mig och statsrådet.

Men det har det varit tidigare. I dag är läget lite annorlunda. Våren på Gotland har i stället för blåsippor kantats av en ganska hastig process där inventeringen av marker och förslag på nya naturskyddsområden har gått i en rasande fart. På bara några månader har ärendet gått från länsstyrelsen till Naturvårdsverket och slutligen hamnat i regeringens knä. Det är inte utan att man höjer på ögonbrynen åt den tempoväxligen.

Det är olyckligt av två skäl. För det första riskerar en förhastad process att äventyra underlagens giltighet. Att länsstyrelsen har haft för korta tidsfrister för att presentera ett förslag har man delvis uttalat sig om. Lägg därtill att en enig regionstyrelse med moderater, socialdemokrater, centerpartister och miljöpartister har gjort ett gemensamt yttrande där man kritiserar processen och avsaknaden av konsekvensanalys. Just enigheten över blockgränsen tycker jag att man ska ta på stort allvar, allrahelst när man kallar sig en samarbetsregering.

För det andra innefattar det förslag som nu ligger på regeringens bord endast utpekanden på vetenskaplig grund. Låt ingen skugga falla på länsstyrelsen i detta. Det var det uppdrag den fick. Men förfarandet innebär att ansvaret för helhetsbilden och sättandet av den ligger på regeringen. Hur regeringen ska väga de unika naturtyperna mot regional tillväxtpotential och en för Sverige viktig industri är okänt.

Fru talman! Det underlag som ligger på regeringens bord är oerhört viktigt. Hela Gotland väntar på utfallet. Lägg därtill att vissa domstolsförhandlingar är pausade för att man väntar på regeringens beslut. Mot bakgrund av det vill jag nu ställa några följdfrågor till statsrådet.

Upplever näringsministern att det underlag som nu finns på Regeringskansliet angående ärendet är tillräckligt och bygger en god grund för ett väl avvägt beslut? Menar näringsministern att alla fakta nu ligger på bordet? Om inte, är näringsministern då öppen för att samla in ytterligare fakta genom att till exempel ta in kompletterande uppgifter eller begära någon form av återremiss?

Anf. 60 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! Tack för svaret, näringsministern. Egentligen kanske det inte var så mycket svar på de frågor som jag och Jesper Skalberg Karlsson har ställt. Bakgrunden är väl beskriven och känd. Vi känner båda till att Gotland som landskap och ö har väldigt många unika förutsättningar för både natur och människor.

Tillsammans med jordbruk och besöksnäring utgör kalk- och cementindustrin en omistlig del av Gotlands näringsliv och därmed också, vilket vi säkert är överens om, för både välbefinnande och den regionala utvecklingen. Det frågan nu gäller är ett mycket omfattande förslag om utökat skydd av befintliga och nya områden på Gotland. Då ska behov av jobb och tillgång till och användning av vatten och mark balanseras i detta.

Negativa konsekvenser för natur, verksamhet och jobb måste i den sammanvägda processen så långt som möjligt undvikas. Både skyddade områden och verksamheter måste anpassas för att det långsiktigt ska vara möjligt att tillgodose öns alla behov. Det måste finnas plats för både företagande och jobb inom industrin, de gröna näringarna, besöksnäringen samt skydd för natur, grundvatten och dricksvatten.

Fru talman! Detta är något som kräver både kunskap och helhetssyn men framför allt en nära och förtroendefull dialog mellan regeringens företrädare på ön, länsstyrelsen, och den folkvalda Region Gotland, regionalt verksamma företag och inte minst enskilda människor och markägare.

Efter uppdrag från regeringen har Länsstyrelsen på Gotland lämnat ett förslag om kraftigt utökade Natura 2000-områden på Gotland. Man har bland annat föreslagit att ett Natura 2000-område inrättas i direkt

anslutning till Ojnare myr. Effekten av denna del av länsstyrelsens förslag är att all planerad framtida kalkbrytning omöjliggörs. Detta är mycket oroande eftersom kalkbrytningen har stor betydelse inte bara för Gotland utan också som råvara för övrig svensk stålindustri. Kalk- och cementindustrin på Gotland står för 75 procent av den svenska produktionen av kalk.

Regeringens regionala organ på Gotland, länsstyrelsen, dess sätt att arbeta och dess förslag har fått rätt skarp kritik. Kritiken har handlat om bristfällig dialog med berörda, korta remisstider och en närmast obefintlig konsekvensanalys. Reaktionerna har heller inte låtit vänta på sig. En enig och samstämmig regionstyrelse har konstaterat att kalken är en resurs för såväl Gotland som hela landets industri och att man som region verkligen inte har råd med denna obalanserade syn. Man har inte heller råd att tappa några arbetstillfällen.

Jag har därför ställt några frågor till näringsminister Mikael Damberg, och jag skulle inledningsvis vilja upprepa två av dessa frågor. Hur bedömer näringsministern kalkbrytningens betydelse för Gotland, för den regionala utvecklingen och för jobben på Gotland, och för råvaruförsörjningen i Sverige? Delar näringsministern den bedömning som bland andra regionstyrelsen, fackförbunden, företagen och LRF på Gotland har gjort att förslaget som länsstyrelsen har lämnat till ministerns regering hotar försättningarna för fortsatt kalk- och cementindustri på Gotland? Delar näringsministern de regionalt gjorda bedömningarna avseende detta?

Anf. 61 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Fru talman! Jag kan konstatera att den förra regeringen gav länsstyrelserna i uppdrag att komma med förslag till nya Natura 2000-områden och kompletteringar enligt tidigare förslag. Nu har Länsstyrelsen på Gotland kommit med sina förslag, och nu börjar en beredning av ärendet i Regeringskansliet. Det är så det måste gå till.

Det första jag vill konstatera är att Gotland har stora naturvärden. Det vet vi. Samtidigt berör de utpekade områdena för nya och utvidgade Natura 2000-områdena viktiga områden för den gotländska kalkindustrin, som sysselsätter ett stort antal personer. Kalkindustrin har också betydelse för annan svensk industri. Enligt länsstyrelsen sysselsätts i nuläget ca 500 personer direkt i kalkindustrin, och indirekt berörs många fler. Det är svar på frågan om dess betydelse.

Regeringen tar frågorna på stort allvar. Jag har noterat att det framförs kritik mot processen, men regeringen kommer att ta den tid som behövs för att bereda ett komplicerat ärende. Det är viktigt att det blir tillräckligt utrett och att vi kan ha ett fullgott beslutsunderlag när vi går vidare.

Man måste ändå säga att detta är komplexa frågor med många olika intressen att väga in. Beredningen har bara börjat. Jag tror att det vore olyckligt att utkräva detaljerade synpunkter av regeringen just när processen börjar, för det kommer att tolkas som att vi har haft en uppfattning om utkomsten av beredningen. Då skulle regeringen möta samma kritik som andra har fått – oavsett om det är korrekt eller inte – för snabbhet och för att man inte har tagit seriöst på frågan.

Därför är jag noga med att säga att regeringen behöver ta sig tid att bereda frågan. Det här är komplexa frågor, och flera olika viktiga intressen

står mot varandra. Jag vill vara tydlig med att vi måste göra beredningen seriöst, och vi ska ta intryck av de olika underlag och synpunkter som kommer in. Jag har noterat att det har kommit flera underlag till regeringen i frågan under den senaste tiden. De får finnas med i det beslutsunderlag som sedan kommer att behövas när man bereder frågan vidare.

Jag har lite svårt att i dag, fru talman, komma så mycket längre. Jag tror att det vore olyckligt om regeringen föregick den beredningsprocess som vi nu ska ha i detta viktiga ärende.

Anf. 62 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Jag håller delvis med ministern om att detta måste få ta sin tid. Det vi får är kanske mest en beskrivning av var vi är i dag. Jag kanske inte ska stå här och orera om processen alltför länge, utan låt oss tala lite om vad som komma skall. Även om ministern inte ger de raka och definitiva svaren på frågorna – det kan man eventuellt inte göra – får jag ändå säga att det finns vissa ställningstaganden, och jag tackar för dem.

Låt oss tala om framtiden. Det här är en komplex fråga. Vi kan diskutera några tekniska och politiska saker. Först och främst: Kalk är en viktig komponent i många produkter. Kalken som bryts på norra Gotland används till strukturkalkning av vissa lantbruksjordar, till rökgasrening i industrin, som råvara i stålindustrin och i cement till viktiga byggprojekt. Detta pekade också Mona Sahlin ut under sin tid som samhällsbyggnadsminister. Mer ordagrant sa hon: Dessa företag är av mycket stor betydelse för sysselsättning på ön samt för råvaruförsäljning. Det är nödvändigt för företagen att kunna få tillgång till mark för brytning av kalk. Det stämmer väl överens med vad näringsministern säger här i dag.

För att sätta siffror på det: 75 procent av den cement som används i Sverige kommer från norra Gotland. Om 30 år kanske vi har ersatt cement med förnybara råvaror; det är inte omöjligt. Men att på ett hastigt sätt omöjliggöra kalkbrytning genom nya naturskyddsområden upplever jag inte som ansvarsfullt. Då skulle vi behöva förlita oss på utländska företag där vi inte har insyn i miljöarbetet och inte kan ställa samma krav, och det skulle jag uppleva som olyckligt.

Vad gäller konsekvensanalysen kan man göra ett medskick. För mig som moderat och gotlänning är vattenfrågan helt central. Det har tidigare kommit larmsignaler om att grundvattnet kan vara hotat om man förlägger täktbotten alltför djupt – något som korrigerats av dem som projekterar marken för kalkbrytning.

Jag tror att det är bra att man har ingångsvärdet att man kan mötas i sådana kompromisser. Utan vatten inget liv, och utan liv inga jobb! Det är centralt, och det ska man ha med sig allra först.

Låt oss tala om jobben. Stefan Löfven har varit tydlig. I valrörelsen sa han bland annat: Om jag får bilda regering kommer jag att kräva besked av varje statsråd och varje myndighetschef om ett beslut innebär fler jobb eller inte.

Det är ett ganska tydligt ställningstagande. Jag hoppas att det står fast ännu i dag, för det handlar om många jobb. I det förslag som nu ligger hotas 400–500 jobb och hundratals miljoner i löner till gotlänningar och i form av skatteintäkter. Det är betydande. Om vi dessutom ser det hela i ett

större perspektiv, förbi norra Gotland, handlar det om färjetransporter, cementbrist i byggindustrin etcetera.

Prot. 2014/15:88
17 april

Man kan ställa vissa frågor om de ingångvärden Mikael Damberg och hans kollegor har i beredningen av ärendet, som jag hoppas är utförligt. Vi har under ganska lång tid hört uppmaningar och löften om stora naturskyddsområden från den nuvarande miljöministern, som har ställt krav på den tidigare miljöministern.

Jag skulle vilja ha svar på dessa frågor: Kommer Socialdemokraterna att stå upp för sina tidigare löften och säkerställa att jobben inte negligeras? Kommer näringsministern att aktivt ta strid för arbetstillfällena på norra Gotland och den för Sverige så viktiga industrin? Slutligen: Finns det någon prognos? Är regeringen på väg att nå konsensus, och i så fall – var i processen är ni? Kan vi förvänta oss ett beslut före sommaren, eller talar vi snarare om våren 2016?

Anf. 63 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! Jag konstaterar att det är en försiktig hållning näringsministern har, och den är väl rimlig i och med att det är en pågående beredning. Icke desto mindre är det viktigt att vi för ett resonemang, och jag tänkte därför avslutningsvis omformulera mina frågor på ett sådant sätt att ministern ges en möjlighet att uttala sig utan att föregripa sin process.

Som vi tidigare har konstaterat i denna debatt har förslaget från Länsstyrelsen på Gotland och handläggningen av frågan fått en del kritik. Det handlar om synpunkter på såväl bristfällig dialog med berörda och kort remisstid som avsaknad av, eller i varje fall närmast obefintlig, konsekvensanalys av vad förslaget skulle innebära för ön. Det kan näringsministern ta med sig i det interna tillsynsarbetet.

Regionstyrelsen på Gotland är en parlamentariskt sammansatt och ytterst legitim församling, som jag tror har samma regeringsunderlag som samarbetsregeringen. De har i ett brev till regeringen och statsministern som är avsänt den 31 mars från Gotland till Stockholm begärt överläggningar med regeringen innan några beslut fattas och innan regeringen avslutar sin beredning. Jag håller en kopia av det brevet i min hand.

I brevet påpekas att det handlar om ca 500 arbetstillfällen, direkt och indirekt. Enligt jämförelser som gotlänningarna själva gör skulle det ha ungefär samma effekt som 12 000 arbetstillfällen här i Stockholm, den miljö som vi befinner oss i just nu. Om vi skulle hantera någonting som berörde 12 000 Stockholmsjobb kan man föreställa sig att tonläget skulle vara ganska högt i den här kammaren.

Parentetiskt kan det också nämnas att Miljöpartiet, i dag ett betydande underlag i samarbetsregeringen, sedan länge har drivit att området vid Ojnare myr ska utpekas som Natura 2000-område, just som Länsstyrelsen på Gotland nu har föreslagit. Näringsministerns kollega Åsa Romson uppmanade i ett radioinslag 2012 den då sittande regeringen att göra Ojnare myr till Natura 2000-område. Men det var bara en parentes.

Förslaget att kraftigt utöka Natura 2000 och därmed stoppa existerande näringar på Gotland har, vilket min kollega Jesper Skalberg Karlsson har nämnt, redan prövats av den då socialdemokratiska regeringen. Den kom fram till att: Det är viktigt att särskilt uppmärksamma den kalk- och cementindustri som finns på norra Gotland. Dessa företag är av mycket stor betydelse för sysselsättningen på ön samt för råvaruförsörjning till

bland annat stålindustrin. Det är därför nödvändigt för företagen att kunna få tillgång till mark för brytning av kalk.

Jag delar den bedömning som regeringen Persson gjorde vid den tiden och förutsätter att även näringsministern gör det i dag.

Fru talman! I nästa vecka, den 23 april, arrangerar bland annat partikamrater till näringsministern ett lunchseminarium här i riksdagen på temat: Kan natur- och näringsintressen samexistera? Företrädare från fackliga organisationer, företag, politik med mera med koppling till kalkindustrin och till Gotland medverkar. Och man kan inte ta miste på att ansatsen i detta seminarium är att den ställda frågan ska kunna besvaras med: Ja, det är möjligt med samexistens.

Jag vill därför igen och på följande vis fråga näringsminister Mikael Damberg: Anser näringsministern att det som Perssonregeringen konstaterade 2006 är viktigt? Är det ett konstaterande som fortfarande håller? Kommer den regering som Damberg företräder att ge den framställan som har gjorts av Region Gotland och dess ordförande Björn Jansson om en överläggning med regeringen i frågan innan beslut fattas ett positivt mottagande? Bedömer näringsministern, i likhet med mig och många andra, att en samexistens mellan natur- och näringsintresse är möjlig också på Gotland och i anslutning till kalkindustrin?

Anf. 64 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att påminna om att det var den föregående regeringen som bad länsstyrelsen inkomma med förslag. Nu har de förslagen kommit in, och då är det regeringen som måste hantera och bereda de frågorna. Europeiska kommissionens utvärderingar identifierade också vissa brister i nätverken som Sverige måste försöka förbättra.

Jag vill vara noga med att inte föregå regeringens beredning i dag. Om frågan ska lösas på ett sätt som väcker respekt och får acceptans tror jag att alla måste känna att beredningen har varit korrekt, att alla åsikter har kunnat komma till tals och att vi har fått det underlag som finns i beredningsprocessen. Det är viktigt att frågan blir ordentligt utredd och att vi också tar den tid som krävs. Om det, när vi tittar på beredningen, behövs kompletterande underlag i någon del får regeringen ta ställning till det och begära in ytterligare underlag. Jag tror att det är viktigt att ha den sortens förhållningssätt till frågan för att den ska hanteras så korrekt som möjligt.

Precis som interpellanterna själva beskriver är det en komplex fråga. Interpellanternas frågor är förvillande och går ut på att jag redan på förhand borde bedöma hur beredningen ska sluta, och själva poängen är att jag på något sätt ska pressas till att redan nu säga huruvida det var rätt eller fel förra gången och hur det blir rätt och fel nästa gång. Det skulle bara undergräva regeringens förmåga att bereda frågan på ett seriöst sätt. Därför tänker jag inte göra det.

I mitt svar har jag redan betonat de stora naturvärden som finns på Gotland och som är viktiga att bevaka, men jag har också varit noga med att betona de sysselsättningsfrågor som finns på Gotland och den industri som har stor betydelse för ön. Nu är vi, om jag ska vara riktigt ärlig, i ett läge där beredningsprocessen just har startat. Vi går nu igenom det underlag som finns och får fundera på om det behövs ytterligare underlag.

Jag noterar att det nu är flera som har hört av sig till regeringen i frågan. Region Gotland har i det brev som det har hänvisats till begärt samråd med regeringen. Regeringen har också fått en skrivelse från EU-kommissionen som visar att kommissionen följer regeringens arbete i frågan. Och Nordkalk har uttryckligen framfört önskemål om att få uttrycka sig i ärendet. Det är alltså flera som visar intresse för att vara med och ge underlag för beslut i processen men också för att följa processen noga.

Jag kan i det här läget bara upprepa vad jag sa i interpellationssvaret. Men jag kan också säga att beredningen börjar nu och att vi kommer att göra den på ett seriöst sätt. Och vi kommer att lyssna på alla goda argument innan vi fattar vårt beslut.

Anf. 65 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Jag vill tacka näringsministern för att han tar sig tid att debattera ett komplext och angeläget ämne. Syftet med min interpellation var kanske inte att ställa näringsministern till svars utan snarare att se till att vi delar beskrivningen av det komplexa problemet. Man ska tidigt kunna säga att det ska få ta sin tid och att man behöver väga saker mot varandra. Det var snarare det som var min intention.

Som näringsministern säger är det inte helt lätt. Det är en fråga som är oerhört lokal men vars utfall kan komma att påverka hela Sverige. Lägg därtill att det kan vara tekniskt svårt, inte bara med Ortsnamn som File Hajdar och Bunge Stucks utan i många led.

Jag noterar att jag inte får raka svar på alla mina frågor – kanske är det lite av en omöjlighet att ge – men näringsministern gör ändå vissa ställningstaganden. Det tycker jag är positivt. Jag hoppas att den här initierande debatten fortsätter i Regeringskansliet. Debatten fortsätter med all säkerhet hemma på Gotland tills beslutet är fattat. Om vi får anledning att hurra eller gråta, det återstår att se.

Jag är personligen orolig över vad den socialdemokratiskt ledda regeringen slutligen kommer att landa i, men jag ser med tillförsikt på processen och hoppas att regeringspartierna tar ställning för rättssäkerhet och eftertänksamhet. Frågan är av så stor vikt att det inte kan nämnas tillräckligt många gånger hur centralt det är att ideologi inte får ta överhanden. Sverige kan betydligt bättre.

Slutligen vill jag symboliskt överrätta en liten lunta med papper. Det är det yttrande som både jag och Anders har nämnt under debatten och som jag hoppas är en del av det underlag som näringsministern tar hänsyn till och kanske använder några argument ifrån i sina diskussioner med klimat- och miljöministern.

Anf. 66 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! Jag vill tacka näringsministern för resonemang i en viktig fråga.

Det är helt riktigt konstaterat av Damberg att det är en fråga som spänner över flera regeringsambetsperioder, och det är väl rimligt.

Jag har respekt för att ministern inte kan gå in och döma på förhand. Det är därför som jag återigen kommer att upprepa mina mer allmänt hållna frågeställningar, som jag tror att ministern kan besvara utan att riskera att hamna i KU för att ha föregripit en process.

Ministern sa att det i en sådan här process är viktigt att alla kommer till tals. Det håller jag, alla andra och troligen även min medinterpellant Jesper Skalberg Karlsson, med om. Men en del av kritiken, näringsministern, handlar också om att det har gått fort. Det är riktigt att det var den förra regeringen som bad att få in ytterligare underlag. Men det har gått med en infernalisk hastighet just på Gotland. En del av kritiken handlar om att väldigt få känner sig hörda på ett korrekt vis.

Det är just därför som denna begäran har kommit in från regionstyrelsen på Gotland om en överläggning med näringsministern och regeringen innan man går till beslut.

Jag vill än en gång ge ministern möjlighet att förhålla sig till det beslut som den förrförra regeringen fattade – Göran Persson-regeringen – om kalkens betydelse. Kommer Göran Jansson och Region Gotland att få tillfälle att tala med ministern och regeringen innan man fattar beslut? Bedömer näringsministern, i likhet med mig och många andra, på ett generellt plan att en samexistens mellan natur och näringsintressen är möjlig även på Gotland och i anslutning till kalkindustrin?

Tack för en engagerad diskussion!

Anf. 67 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Fru talman! Avslutningsvis vill jag tacka interpellanterna för interpellationerna i en fråga som berör Gotland, men också som berör övriga Sverige. Även Europa tittar på Sverige i den här frågan. Det är olika intressen som står emot varandra, och det är viktiga frågor för Gotland och för oss som nation att hantera korrekt.

Jag har noterat ert engagemang. Jag har också noterat att det är många som vill komma in med sina synpunkter till regeringen i beredningsfrågan. Vi har redan tre skrivelser på den här korta tiden, och jag är säker på att vi kommer att få ytterligare underlag framöver.

Jag vill bara avsluta med att säga att regeringen kommer att göra en samlad bedömning av underlaget och bedöma om det behövs någon komplettering. Men som jag ser det måste beredningen skötas korrekt och få ta den tid som behövs.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellationerna 2014/15:376 och 465 om regeringens engagemang vid uppsägningar i Skåne

Anf. 68 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Fru talman! Jonas Jacobsson Gjørtler har frågat mig varför jag och regeringen anser det vara angeläget att agera i fallet som främst rör Mälardalsregionen, men inte i fallet som rör Öresundsregionen, vilka principer som avgör hur jag och regeringen avväger när vi väljer antingen att agera eller att inte göra det samt vilken typ av insatser jag och regeringen är beredda att göra i Ericssonfallet, och varför vi inte anser att dessa är tillämpliga i Sonyfallet. Borian Åberg har frågat mig hur jag anser att vars-

len på Sony och på Ericsson skiljer sig åt, varför jag agerar med en central krisgrupp i ena fallet, men i det andra fallet pekar på att det främst är regionens ansvar och vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av varselen i Lund.

Fru talman! Jag känner starkt med alla de som drabbas av besked om varsel, oavsett var i vårt land detta sker. Det är viktigt att hantera både upp- och nedgångar i konjunkturer och den strukturomvandling som ständigt pågår inom näringslivet. Därför har regeringen tillsatt en statssekreterargrupp och en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att hantera frågor kring näringslivets strukturomvandling oavsett var i landet den sker. Det handlar om att koordinera eventuella insatser och om att ha kontakt med berörda lokala, regionala och nationella aktörer samt att inhämta information.

Regeringen gör i den här typen av situationer alltid en bedömning av behovet av insatser beroende på de förutsättningar som råder lokalt och regionalt i den del av landet som ett varsel läggs. Det är i första skedet aktörer som kommuner, regioner, Arbetsförmedlingen och Trygghetsrådet som kommer att stötta de individer som drabbas.

Regeringen följer nu utvecklingen och har en nära dialog med aktörerna på de berörda orterna. Regeringen ser också kontinuerligt över möjligheterna till ytterligare insatser för att främja långsiktig konkurrenskraft och hållbar tillväxt.

Anf. 69 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Fru talman! Tack, näringsministern, för svaret!

Bakgrunden till interpellationen, som jag lämnade in direkt efter att händelserna inträffade under en vecka i början på mars, var att det blev väldigt tydligt att regeringen valde att agera olika vid de två olika händelserna som inträffade med bara två dagars mellanrum.

Måndagen den 9 mars varslade Sony i Lund 1 000 personer om uppsägning. Då var näringsministerns besked att frågan i första hand var ett regionalt och inte ett statligt ansvar.

Två dagar senare, på onsdagen den 11 mars, varslade Ericsson 2 200 personer. I detta fall var det utspritt på sju orter där Stockholm var en av de orter som skulle drabbas hårdast. Då var Damberg's besked att man ville tillsätta en krisgrupp med statssekreterare från fem departement för att koordinera Regeringskansliets arbete i frågan och för att ha kontakt med lokala och regionala aktörer.

Senare har det framkommit att statssekreterargruppen ska agera generellt vid händelser i hela landet, vilket naturligtvis är positivt. Men det som blev väldigt tydligt under dessa händelser var ju den skillnad i hur regeringen valde att bemöta och agera i de olika situationer som hade uppstått.

Man ställer sig frågan varför skillnaden är så stor. Beror skillnaderna på hur stor andel av befolkningen som påverkas? Då kan jag konstatera att för Stockholms del motsvarar Ericssons varsel 1 procent av befolkningen. I Lundafallet motsvarar det 0,9 procent av befolkningen. I Katrineholmsfallet motsvarar det 1,2 procent av befolkningen. Det finns alltså ingen tydlig skillnad som skulle förklara det här, eftersom Lund befinner sig mitt emellan två ytterligheter.

Då kan det kanske bero på hur stor arbetslöshetsnivån är i olika delar av landet. Arbetslösheten i Stockholms län är 7,1 procent, det vill säga en bit under genomsnittet i landet som är 7,9 procent. I Skåne uppgår arbetslösheten till 10,1 procent medan den är 8,6 procent i Sörmland. Det skulle tala för ett mer offensivt agerande i Skånefallet än i de andra fallen. Poängen är inte att tala sig varm för någon favör eller extrasatsningar i Skåne, utan jag efterlyser snarare vad regeringen har för perspektiv. Varför väljer man att agera så olika och skicka så olika signaler utåt? Det här uppmärksammades ju också i medierna. Varför väljer regeringen och näringsministern att agera så olika när det händer saker i olika delar av landet?

Jag tycker tyvärr inte att näringsministern svarade på de frågor som jag ställde. Möjligen svarade han på första frågan, men den andra frågan var: Vilka principer avgör hur ministern och regeringen gör avvägningen för när man väljer att agera och när man väljer att inte göra det? Den tredje frågan var: Vilken typ av insatser är ministern och regeringen beredda att göra i Ericssonfallet och varför är man inte beredd att göra det i Sonyfallet? De frågorna har jag inte fått svar på. Jag vill därför be näringsministern att förtydliga sitt svar i det avseendet.

Anf. 70 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret. Men jag kan inte låta bli att konstatera att jag inte har fått svar på de frågor som jag ställde. Förutom de två tjugiga begreppen interdepartemental grupp och statssekreterargrupp innehåller svaret inget som man inte har läst i medierna.

Jag vill därför upprepa mina frågor till Mikael Damberg: Varför agerar ministern med en nationell krisgrupp när jobb försvinner i Mälardalen? När skånska jobb försvinner betraktas det som ett regionalt ansvar. Vilka åtgärder kommer ministern att vidta med anledningen av varslen i Lund?

På Sony Mobile i Lund är varannan anställd varslad.

Ministern säger att man har kommit överens på den lokala och regionala nivån och att man där måste arbeta igenom frågan. Är jobben i Skåne inte lika mycket värda som jobben i huvudstaden, eller snarare i huvudstadsregionen? Skåne har redan en tuff situation. Arbetslösheten är betydligt högre än i resten av landet. Att 1 000 jobb försvinner på en och samma gång är ett hårt slag mot Lund.

Skånes bruttoregionprodukt per invånare ligger på 90 procent av nivån för Sverige, och det i en dynamisk region som Öresundsregionen. I jämförelse med resten av Öresund ligger Skåne ännu lägre med bara 84 procent av bruttoregionprodukten. Skattekraften per invånare uppgår i Skåne till 93 procent av riksgenomsnittet. Skåne har en markant lägre andel av befolkningen som är sysselsatt. Sysselsättningen i Skåne är lägre än i riket som helhet. Det gäller såväl de som är födda i Sverige som de som är födda utanför Norden. Bland dem som är födda utanför Europa och bor i Skåne är sysselsättningsgraden 46 procent.

Om det är någonstans det behövs statliga insatser så är det i Skåne. Jag skulle därför vara mycket tacksam om ministern kunde berätta på vilket sätt man kan hantera de omvandlingar som sker i Skåne och även i resten av landet.

Anf. 71 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Jag ska först och främst ta fasta på skillnaden i agerande. När jag besökte Skåne den 17 mars var de väldigt glada över att näringsministern kom dit. Det hände inte förra gången varslen slog mot Skåne. Då träffade jag företagsledningen, jag träffade de fackliga organisationerna, jag träffade regionens innovationsråd för att diskutera vad som händer, hur de upplever situationen. Jag informerade mig också om det arbete de nu gör regionalt i Skåne för att se hur man kan göra för att stödja den omställning som skett.

När jag var i Skåne kom jag överens med dem om att de skulle få komma tillbaka till statssekreterargruppen och redovisa sina åsikter om hur de vill gå vidare för att se om det finns saker och ting vi tillsammans kan göra för att stärka en satsning. Det är en väldig skillnad mellan det agerandet och det agerande som skedde när Astra Zeneca lade ned i Lund. Det har alla vittnat om när jag varit där nere. Då kom inte regeringen. Då var regeringen inte intresserad. Då stod Skåne ensamt, till skillnad från det intresse som fanns för Södertälje, i närheten av Stockholm.

Är det någon ny insikt som har slagit Moderaterna om att det kan vara bra med en aktiv näringspolitik där näringsministern faktiskt reser till berörda platser och diskuterar hur man kan hantera situationen och gå vidare?

Sedan vill jag påtala att det i interpellationssvaret sägs att statssekreterargruppen ska hantera varsel oavsett var i landet de kommer. Jag ska villigt erkänna att vi möttes av först ett varsel och sedan kom ytterligare ett. Det var två varsel på varandra i en högteknologisk tid. Då kände vi att det inte räckte med en interdepartemental grupp, utan vi ville lyfta upp det till en statssekreterargrupp för att hantera alla de utmaningar som vi nu stod inför. Jag tycker att det är ett klokt sätt att agera för en regering.

Om man upptäcker att situationen förvärras får man ta i med större insatser och samordna sitt agerande. Det är samma besked som ges till Skåne som till Mälardalen, Stockholm, Örebro eller var som helst där det kan komma varsel, och det beskedet är att den regionala nivån måste agera först och jobba igenom frågan lokalt. Staten kan ju inte hoppa in och hitta på insatser som går på tvärs med den regionala nivåns idéer och tankar om hur man utvecklar frågan. Det vore ett väldigt annorlunda sätt att jobba från statens sida om man inte tog vara på den kunskap och kompetens som finns lokalt och regionalt.

När det väl är sagt ska jag säga att min statssekreterare och arbetsmarknadsministerns statssekreterare Irene Wennemo har besökt Katrineholm. Vi har alltså gjort flera besök och talat med flera aktörer. Själv har jag talat med Ericssons vd på telefon för att informera mig om vad som händer nu, hur de agerar och hur de anser att detta påverkar. Jag tycker att det är viktigt att jag är informerad om vad som händer i svenskt näringsliv, när det sker stora varsel.

Men det är också intressant att diskutera hur man tar det hela framåt. Jag är trots allt ganska hoppfull. Det är klart att det är en stor utmaning för Skåne. Det är en jättestor utmaning. Det är inte första gången Skåne drabbas av stora varsel. Det har kommit stora varsel slag i slag. Det positiva är att vi har sett ganska många nya investeringar regionalt. Det har

till och med funnits utländska investerare som gått in och gjort stora investeringar inom det klustret.

Det finns en enorm kompetens i Skåne. Det klustret av kompetens kommer att behöva användas i många andra delar. Jag noterade också att regionen var noga med att fråga sig hur de kan bygga vidare på det kunskapskluster som finns i life science för att koppla det ännu tydligare mot den kompetens som fanns hos Sony Mobiles medarbetare. Här finns således utvecklingspotential. Vi följer det som sker och är beredda att lyssna till regionen när de diskuterar hur de vill komma vidare.

Att få höra från Moderaterna att vi inte har engagerat oss, med den historia de själva har i Skåne, känns inte riktigt seriöst.

Anf. 72 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att det naturligtvis var mycket bra att näringsministern besökte Skåne. Det var uppskattat, och det uppmärksammades också. Att regeringen väljer att agera är bra, men när man tittar på hur det rapporterades i medierna ser man att det var en tydlig skillnad i regeringens förhållningssätt. Det är en väldig skillnad på rubrikerna. I det ena fallet var det rubriker som ”Damberg tillsätter stödgrupp efter varslet”, ”Kommer att ställa krav på Ericsson”, och sedan, när han besökte Lund och Skåne, var det rubriker som ”Ministern hade inga besked till Sony”, ”Inga statliga löften vid ministerbesök på Sony Mobile”. Nog är det skillnad, och jag tror inte att det enbart handlar om att medierna har missuppfattat det. De signaler som ministern skickar får nog ses som en del av den bedömning som görs av omvärlden, inklusive medierna.

Jag ska förvisso ge näringsministern rätt i att det är viktigt att engagera den lokala och regionala politiken i den här typen av frågor, för de känner bäst till förutsättningarna. Jag har egentligen ingen annan syn än näringsministern vad gäller det. Den principiella frågan handlar om att man bör agera likadant i hela landet och också signalera på ett likartat sätt utåt, att man tycker att det är viktigt oberoende av vad som sker.

Att den regionala och lokala kopplingen görs tror jag är viktigt. Det är också viktigt att den görs på bred politisk front. När jag talar med våra regionala företrädare i Skåne visar det sig att oppositionen inte haft någon insyn i de diskussioner och den process som nu har satt igång. Den regionala utvecklingsnämnden och dess presidium har inte informerats om de diskussioner som förs. En signal som jag också tycker är viktig att skicka till näringsministern är att det är viktigt att måna om den politiska förankringen och bredden både lokalt och regionalt.

När näringsministern tar upp den aktiva näringspolitiken låter det väldigt bra. Vem tycker inte att det är viktigt med aktiv näringspolitik? Det tror jag att alla ser som viktigt och positivt, men det allra viktigaste för att få näringslivet att fungera – det gäller Skåne, Mälardalen, hela landet – är att inte förstöra förutsättningarna för näringslivet generellt. Man kan inte välja att titta isolerat på det man kallar för aktiv näringspolitik. När man slår till med en skattechock på 34 miljarder, varav 27 miljarder slår direkt mot jobb och företagande, blir det ett problem för förutsättningarna för hela näringslivet. Det hjälper inte att man väljer att presentera en vidlyftigt beskriven stor satsning på näringspolitik, en satsning på ungefär 600 miljoner kronor, när man samtidigt chockhöjer skatterna med 40–50

gångar mer, vilket slår direkt mot jobb och företagande. Det är ett problem som inte är begränsat regionalt till Skåne eller till Mälardalen eller någon annanstans, utan det problemet är generellt och stort. Det är välkommet att man gör näringspolitiska satsningar och att man har en aktiv näringspolitik, men den viktigaste näringspolitiken är att ge grundförutsättningar för näringslivet att fungera av egen kraft, att företagen kan få växa och finnas av egen kraft.

Om man höjer skatterna på jobb och företagande, som ni gör, försämrar man förutsättningarna. När man dessutom kraftigt höjer arbetsgivaravgifterna för unga höjer man trösklarna in på en arbetsmarknad där vi märker att det blir tuffare och tuffare med internationell konkurrens. Man höjer trösklarna för dem som har svårt att ta sig in.

Jag tycker inte att det är en positiv näringspolitik, näringsministern.

Anf. 73 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! Jag försäkrar ministern att skåningarna och de skånska moderata politikerna var lika upprörda när Astra Zenecas nedläggning i Lund inte behandlades på samma sätt som nedläggningen i Södertälje. Jag tycker att den nuvarande regeringen borde ta lärdom av det.

Men nog om Astra Zeneca – vi kan fortsätta med Sony och Ericsson. En gång i tiden hade Lund ett mobilkluster med världsrykte. Tillverkningen av mobiltelefoner försvann från Sverige för mer än tio år sedan, men de avancerade utvecklingsjobben skulle vara kvar. Så blev det inte riktigt; varslet i Lund talar för att det går utför. Något måste göras, inte bara på lokal och regional nivå.

Vi kan inte utgå från att jobben kommer tillbaka till Lund eller för den delen till Mälardalen bara för att regeringen har tillsatt en industrikansler, infört en innovationskatapult eller inrättat ett innovationsråd.

Sverige har varit ett föregångsland, men världen utanför står inte still. Hur ska en svensk civilingenjör kunna behålla jobbet när hans lika välutbildade indiska kollega kostar hälften så mycket? Jo, genom en företagsvänlig politik, något som regeringen tyvärr helt saknar.

Regeringen för en direkt företagsfientlig politik. Regeringen planerar skattehöjningar på jobb och företagande med 27 miljarder. Sedan ger man några hundra miljoner till näringslivet och tycker att man gör satsningar.

Fru talman! Jag antar att ministern är medveten om vikten av stora bolags närvaro när det gäller att etablera små och medelstora kunskapsintensiva företag, både i Skåne och på andra ställen. Om Sony Mobile försvinner i Lund kommer det att innebära slutet för många andra arbetskapare och arbetsgivare.

Enligt Per Eriksson, före detta rektor för Lunds universitet, har Sonys närvaro i Lund varit viktig för att locka studenter till Lunds universitet. Han har säkert rätt. Det finns ett ömsesidigt beroende mellan universitet och högteknologiska företag. Krisen i Sony kommer tveklöst att påverka även universitetsvärlden i Lund.

Jag vill fråga ministern: Har regeringen tagit dessa samband i beaktande?

Anf. 74 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Vi behöver kanske inte tala så mycket om Astra Zeneca och Lund, för det är uppenbarligen väldigt besvärande för Moderaterna och de borgerliga hur man agerade då. Näringsministern kom inte – det var faktiskt på det sättet – men man tillsatte en samordnare för Södertälje.

Det uppfattades som oerhört provokativt i södra Sverige att regeringen inte ens kunde komma och lyssna på den oro som fanns, hur företagen agerade och vilka idéer som fanns på universitet och högskolor för att kunna utveckla vidare. Det är klart att det är skillnad på nu och då.

Våra insatser och förhållningssätt till alla regioner är precis likadana. På kort sikt handlar det om insatser för de arbetslösa som drabbas av varsel. Har Arbetsförmedlingen resurser och gör de insatser, vad gör Trygghetsrådet och har de fackliga organisationerna och företagen avtal som gör att människor klarar sig under omställningsperioden?

Regeringen bidrar nu genom en höjd a-kassa som gör det tryggare för dessa människor, inte minst ingenjörer, som får ut en del av sin tidigare lön som går att leva på under omställningsperioden. Det är på kort sikt.

På lång sikt handlar det om regionalt ansvar där man funderar på hur man kan stötta vid omställning och hur man tar till vara den kompetens som många av medarbetarna har och som är just den kompetens som resten av Sveriges näringsliv står och skriker efter.

Hela näringslivet står inför en omställning när det gäller mobil teknik och digitalisering. Men omställningen går inte av sig själv. Det krävs lokala och regionala initiativ, men det kan också krävas nationella insatser för att göra den möjlig. Vi är beredda att diskutera med regionerna för att se hur man ska komma vidare.

När man talar om den övergripande näringspolitiken har de borgerliga och Moderaterna haft en enkel argumentation i princip under hela valrörelsen. Problemet är att resultatet och verkligheten talar ett lite jobbigare språk.

Man hänger upp all kritik mot regeringens näringspolitik på att vi tar bort ett undantag i nedsättningen av arbetsgivaravgifter för unga människor. Men på vilket sätt påverkar det Sony Mobile och de andra forskningstunga företagen? De skriker ju efter större investeringar i kunskap, universitet och högskolor.

I vår budget har vi precis presenterat att vi bygger ut universitets- och högskoleutbildningar och höjer kvaliteten i utbildningen. Jag hoppas att ni har råd att göra de investeringarna i era budgetar när ni lägger alla pengar på skattesänkningar som inte har gett effekt.

Vad säger näringslivet mer? Jo, att man behöver ökade investeringar i infrastruktur så att människor kan resa till och från jobbet och så att man kan få ut produkterna och tjänsterna på marknaden. Vi gör stora investeringar i infrastruktur, inte minst järnvägsunderhåll.

Man talar om bostadsbyggandet som det kanske största hindret för tillväxt i Sverige i dag. Lyssna på handelskamrarna runt om i Sverige i dag! De säger att det kan vara det största tillväxthinder vi har.

På kort sikt satsar regeringen nu 3,2 miljarder för att få fram fler hyreslägenheter. På lång sikt, nästa år, blir det över 6 miljarder i investeringar för att få upp bostadsbyggandet och göra mer på

bostadsmarknaden för att få igång investeringarna när det gäller nybyggnation.

Grunden för Sveriges konkurrenskraft handlar om kunskap och kompetens, och där kommer vi att göra mer under den här mandatperioden. Vi kommer också att fortsätta att jobba med Sveriges export, för Sveriges marknad är för liten för dessa företag. De måste finnas på globala tillväxtmarknader för att få avsättning för sina produkter.

Vi behöver kanske inte ha en generell näringspolitisk debatt – det har vi så ofta. Jag är dock bekymrad över de stora varsel som kommit efter Sony Mobile.

Jag hoppas att man regionalt kan hitta en väg framåt där man bestämmer sig för vad man vill bli duktig på och ser om det finns någon länk till den statliga politiken. När det gäller universitet och högskolor och forskningspropositionen framöver är vi intresserade av att titta på vad vi kan göra ytterligare för att stärka den regionala tillväxtpolitiken i Skåne.

Anf. 75 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Fru talman! Det är positivt, näringsministern, att regeringen tycker att det är angeläget att satsa på forskning och utbildning. Det gjorde Alliansen tydligt också. Under alliansregeringens år gjordes rekordstora satsningar på till exempel forskningsområdet.

Rekordsatsningar gjordes även på infrastruktur. Efter en lång period då både underhåll och nyinvesteringar på infrastrukturområdet varit eftersatta levererade alliansregeringen kraftiga höjningar i båda de två nationella infrastrukturplaner som man presenterade.

Det var rekordstora satsningar på infrastruktur, inte minst när det gäller drift och underhåll för att förbättra situationen i det befintliga systemet. Det är positivt att den nya regeringen tycker att detta är viktigt och gärna fortsätter med den typen av satsningar.

Bostadsproblematiken som näringsministern tar upp är en annan viktig fråga. Även där var alliansregeringen offensiv och tillsatte projektet Sverigebygget, som nu går under namnet Sverigeförhandlingen. Där försöker man koppla satsningar på infrastruktur till investeringar i bostäder och se det som en helhet.

Även här tycker jag att det är positivt att den nya regeringen tycker att detta är viktigt och att man fortsätter att satsa på de här områdena i linje med vad alliansregeringen gjorde.

Det är inte detta som är problemet, näringsministern, utan det är de andra sakerna som ni inte talar så gärna om. Det är inte så att all kritik hängs upp på sänkningen av arbetsgivaravgifterna för unga. Kritiken handlar om att ni chockhöjer skatterna med 27 miljarder på arbete och företagande. Det blir 34 miljarder totalt. Arbetsgivaravgifterna för unga är bara en del i detta.

Det här blir ett problem för näringspolitiken i stort. Det tror jag nog att näringsministern inser. Sedan vill jag tolka näringsministerns besked i dag positivt, att han inte avser att agera annorlunda i Skåne än i Mälardalen. Det gläder mig.

Anf. 76 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! Jag skulle vilja förtydliga att ministerns besök i Skåne uppskattades, men inte till den grad som ministern kanske tror. Trots allt kom ministern tomhänt.

Alliansregeringen satsade faktiskt 9 miljarder på forskning och innovation, och de som förlorade jobben i Astra Zenecas nedläggning är numera sysselsatta. Man kan tvista om vad som är bättre, att komma tomhänt eller att inte komma men ändå göra satsningar och vidta åtgärder.

Jag vill också säga att det är lite upprörande när ministern skryter om att en arbetslös civilingenjör kommer att få 25 000 kronor i a-kassa. Det är inte ersättning som dessa välutbildade människor vill ha. De vill ha ett jobb. Jag undrar också hur ministern inför en människa som går till jobbet varje dag och har ett lågbetalt jobb kan försvara att någon som inte jobbar ska ha 25 000 i månaden medan någon som jobbar kanske har bara 17 000 eller 18 000.

Det som ministern säger låter bra i teorin, men i praktiken gör man tvärtom. I vårbudgeten, som regeringen presenterade i veckan, finns det inte ett enda förslag som förbättrar för företagen eller skapar förutsättningar för nya jobb. Däremot är det en lång uppräkningslista av förslag som försvarar för företagen och som kommer att leda till att åtskilliga jobb försvinner när det som behövs är fler jobb i Skåne och resten av Sverige.

Anf. 77 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Jag börjar med att säga att budgeten innehåller stora satsningar på skola, utbildning och högre utbildning liksom nya satsningar på universitet och högskolor som verkligen berör Skåne och regionen. Den innefattar satsningar på infrastruktur och ökat bostadsbyggande – sådant som vi vet skapar förutsättningar för tillväxt och nya jobb. Dessutom finns det en näringslivssatsning på export, där jag är stolt över att vi har lyckats vända regeringens planerade neddragningar på exporten till ökning igen.

Jag kan också konstatera att vi har 74 miljarder i budgetunderskott, som vi nu hanterar efter den borgerliga regeringen. Det gör att investeringarna kanske inte blir riktigt lika stora som vi hade önskat, men det innebär också att varje ny investering vi vill göra i det som bygger Sverige starkt och skapar nya jobb måste finansieras. Det tar vi ansvar för.

Detta med a-kassan är kanske en lite perifer sak för Moderaterna, för ni har aldrig förstått vad en arbetslöshetsförsäkring innebär. En tjänsteman i Sverige som blir av med jobbet får i dag ut 39 procent av sin tidigare lön. Vem lever på 39 procent av sin tidigare lön? Om båda jobbade på Sony Mobile och bara får ut 39 procent av sin tidigare lön, kan de då bo kvar i huset hemma? Är det bra att underlätta omställningen från gammalt jobb till nytt?

Det är framför allt dessa tjänstemannagrupper som gynnas av regeringens förslag för att skapa trygghet i omställningen. Varför ska tjänstemän betala in till en försäkring men inte få ut något av den? Det är väl rimligt att vi har en a-kassa som fungerar. Man har inte höjt taket i a-kassan på 13 år. Det är dags att göra det nu, för det gynnar tryggheten också för dessa grupper.

Jag tror att detta är en av anledningarna till att Sverige har svart bälte i strukturomvandling och att människor i Sverige inte försvarar gamla jobb. Men det bygger på att staten också finns där för den som drabbas av problem. Man skyddar människor, inte gamla företag, och bidrar därmed till strukturomvandling och nya jobb i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

**§ 15 Svar på interpellation 2014/15:394 om regeringens
exportstrategi avseende Mellanöstern**

Anf. 78 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Hans Rothenberg har frågat mig på vilket sätt jag anser att utvecklingen av våra relationer med flera i exportstrategin utpekade prioriterade länder påverkar regeringens möjligheter att genom handel och kontakter med länder som inte är demokratier kunna främja mänskliga rättigheter samt på vilket sätt arbetet med regeringens exportstrategi påverkas av den turbulens som uppstått kring Sveriges relation med ett antal länder på den prioriterade utvecklingsmarknaden i Mellanöstern.

Sverige är som land starkt beroende av vår handel med omvärlden: Exporten motsvarar nästan hälften av Sveriges bnp, men även import och utländska investeringar i Sverige är viktiga förutsättningar för sysselsättning och välfärd. Det är därför som regeringen har beslutat att ta fram en exportstrategi som ska innehålla insatser som stärker svenska företags export- och internationaliseringsmöjligheter på viktiga marknader och som ökar antalet exporterande företag. Särskilt fokus kommer att ligga på att stärka de små och medelstora företagens exportmöjligheter. Arbetet med exportstrategin pågår för fullt och regeringens prioriteringar ligger fast. Intresset från det svenska näringslivet att bidra i detta arbete har varit mycket stort.

Regeringen är av uppfattningen att kontakter och handel mellan människor och länder är bra och gynnar värden som demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter. De länder som vi har handel med kan vi också föra dialog med. En öppnare och ökande handel för med sig ökad tillgång till information och teknologi, vilket driver på samhällsutvecklingen på alla områden inklusive respekten för mänskliga rättigheter.

Anf. 79 HANS ROTHENBERG (M):

Fru talman! Den här interpellationen är ställd, som det står i rubriken, till närings- och innovationsminister Mikael Damberg, men den riktar sig till honom i hans kapacitet av handelsminister.

Anledningen är att regeringen har utfärdat ett övergripande mål om att sysselsättningen ska öka, och detta med hjälp av en exportstrategi. Det här involverar framför allt regioner i Mellanöstern, med hårdföra diktaturer som Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Qatar och det korruptionsdrabbade Kazakstan. Men det har varit lite aktiviteter under senvintern på det handelspolitiska området som skapat en turbulens som under några veckor var en följetong i den politiska debatten, medialt och i samhället i stort. Det handlade om att utrikesministern gjorde några uttalanden och skapade en konflikt med många länder i arabvärlden, framför allt med Saudiarabien. Det hängde ihop med det så omtalade handelsavtalet mellan Sverige och Saudiarabien. Det kan vara bra att rekapitulera detta, för ibland är minnet lite kort – en konsekvens av det höga medietempot.

Konsekvensen blev att Arabförbundet stoppade utrikesminister Wallström från att tala vid deras möte. En annan konsekvens blev att Saudiarabien kallade hem sin ambassadör. Saudiarabien stoppade också

svenska affärsviseringar. Arabförbundet fördömde Sverige. I Arabförbundet ingår Palestina, som nu är en nybliven vän till Sverige och den svenska regeringen.

Regeringen lyckades faktiskt i det här sammanhanget att förena Palestina, Israel och Arabförbundet. Det var en bedrift i sig, men det var kanske inte riktigt det som var syftet med det hela.

Det blev ett krismöte med näringslivet. Efter mötet åker en av deltagarna direkt till *Aktuellt*-studion för att hävda att regeringen har hanterat den här historien oskickligt. Det är med anledning av detta som jag tar upp den här frågan. Egentligen går regeringen, enligt de signaler vi har fått, vidare med alliansregeringens ambitioner att utveckla en exportstrategi och fortsätta även med de här regionerna.

Det är anmärkningsvärt att ambassadörer kallas hem, affärsvisum stoppas och näringslivet visar klorna mot regeringen. Med anledning av detta har jag ställt frågorna: På vilket sätt anser närings- och innovationsministern att denna utveckling påverkar regeringens möjligheter att genom handel och kontakter med länder som inte är demokratier promota mänskliga rättigheter? På vilket sätt påverkas arbetet med regeringens exportstrategi av den turbulens som uppstått kring Sveriges relation med ett antal länder på den prioriterade utvecklingsmarknaden i Mellanöstern?

Det svar som handelsministern givit är väldigt bra. Det är korrekt och innehåller det som det ska innehålla, precis som det ska vara. Men det hade lika gärna kunnat skrivas två veckor innan den här historien började utspela sig i februari månad. Därför undrar jag: Vilka erfarenheter drar handelsministern och regeringen av den turbulens som uppstod mellan Sverige och ett antal länder i Mellanöstern? På vilket sätt tar man med sig de erfarenheterna i utvecklingen av exportstrategin?

Anf. 80 LARS HJÄLMERED (M):

Fru talman! Sverige är ett väldigt handelsberoende land. Runt hälften av vår ekonomi är kopplad till handel, import och export. Den vanliga ordningen för svenska företag är att den svenska marknaden sällan räcker till. Man brukar ganska kvickt behöva kliva ut på marknader i vårt närområde eller lite längre bort för att få avsättning för de produkter eller tjänster man levererar.

Vi har historiskt haft ett ganska brett stöd för den svenska handelspolitiken vad gäller frihandel, mer av handel och öppenhet och så vidare. Jag skulle som en fortsättning på Hans Rothenbergs i allt väsentligt riktiga och viktiga frågor om vilka lärdomar regeringen drar av Saudidebacket även vilja lyfta lite mer moraliska aspekter, om herr talmannen tillåter.

Det här med handel är inte alltid helt enkelt. I det här fallet är utgångspunkten kontakterna med Saudiarabien, som är en diktatur. Det finns många andra diktaturer vi handlar med. I någon mening blir det ett moraliskt dilemma. Ska vi handla med den typen av länder? Vilken relation ska vi ha till den typen av länder?

När nu regeringen arbetar med en kommande exportstrategi kan vi notera att landlistan är ungefär densamma som den Alliansen hade före valet, inklusive ett antal ”svåra” länder. Från det här området, arabvärlden, är inte bara Saudiarabien med, utan på listan över prioriterade länder finns

även Qatar, som har ungefär samma problem och utmaningar vad gäller mänskliga rättigheter, vilka vi i mycket tar för självklara. Det här skulle för den delen också kunna sägas om andra länder som kanske inte är lika uppmärksammade i samhällsdebatten som Saudiarabien. Ett exempel är Kina, där hundratals svenska bolag finns. Det är ett land som systematiskt bryter mot mänskliga fri- och rättigheter.

Herr talman! Vi har också den dimension som handlar om vapen- och krigsmaterielexport. Där har vi ett förbud i svensk lag. ISP ska titta från fall till fall på olika affärer. Men detta är också kopplat till svenska försvars- och säkerhetspolitiska behov av de samarbeten vi har och avsättningen för den typen av produkter. Inte minst gäller det betydelsen av den typen av företag för det svenska näringslivet och den innovativitet som finns.

Herr talman! I handelspolitiken finns de här moraliska aspekterna. För mitt parti och kollegorna i Alliansen är det tydligt att mänskliga rättigheter är en bärande pelare. Detta ska framföras tydligt av regeringens företrädare vid statsbesök, säljaktiviteter och andra aktiviteter. Men man måste ändå klart inse att vi inte per definition kan låsa ute länder bara för att de inte råkar vara demokratier där man lever på exakt samma sätt som vi i Sverige. Detta accentueras efter Saudidebaclet, då regeringen så tydligt satte Sverige på pottkanten.

När vi ser brett på handelspolitiken inser vi att länder vars ekonomi tydligt växer mer än vad den europeiska ekonomin gör ofta är länder där det inte råder respekt för demokrati och mänskliga fri- och rättigheter på det sätt vi är vana vid i Sverige. Jag har ungefär samma fråga som Hans Rothenberg. Vad drar regeringen för slutsatser av Saudidebaclet inför det kommande exportstrategiarbetet och andra investerings- och exportfrämjande åtgärder när det gäller prioriterade länder som Saudiarabien, Qatar och ett antal andra?

Anf. 81 ANNA WALLÉN (S):

Herr talman! Det var inte så länge sedan vi hade en liknande diskussion här i kammaren. Den handlade om handelsfrågor och det som hände när vi sa upp avtalet med Saudiarabien. Men då var inte statsrådet Damberg här. Det är kul att Hans Rothenberg har ställt denna interpellation, så att vi får ha ministern på plats också.

Hans Rothenberg och Lars Hjalmered från Moderaterna pratar om "Saudidebaclet". Jag som socialdemokrat är oerhört stolt över att vi har en utrikesminister som vågar stå upp för mänskliga rättigheter och driver en feministisk utrikespolitik. Det var länge sedan vi hade det. Vår utrikesminister Margot Wallström har redan gjort större avtryck i världen än vad Carl Bildt gjort. Carl Bildt, som var utrikesminister i åtta år, var populär för att han var väldigt aktiv på Twitter. Men om man jämför det med att ha en utrikesminister som står upp för alla människors lika värde, jämställdhet och mänskliga rättigheter tycker jag att valet är ganska enkelt.

När ni pratar om "Saudidebaclet" och om att vi hade en långdragen och seg debatt här i Sverige innan vi fattade ett beslut tycker jag att det är lite märkligt. I Sverige, som är en demokrati, är det viktigt att vi har de här diskussionerna. Människor tycker olika. Det finns olika intressenter som tycker olika. Men det är det som demokrati handlar om. Jag tycker att det är viktigt att vi för en debatt. Det var många som inte visste att Sverige

hade ett militärt samarbete med Saudiarabien. Det var många människor i Sverige som inte visste vad som händer i Saudiarabien. Nu har vi lyft upp de här diskussionerna, vilket jag är väldigt stolt över.

Jag skulle vilja fråga Moderaternas representanter i debatten: Vad vill ni göra? Ni i Moderaterna är ganska ensamma på er kant om att vilja fortsätta det militära samarbetet med Saudiarabien. Era allianskollegor har stämt upp och stöttat det beslut som samarbetsregeringen fattat. Jag tycker att ni ska svara på hur ni anser att frågan borde ha lösts.

Anf. 82 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag hade svårt att låta bli att gå upp i den här debatten. Det var inte utan att glassplittret flög över salen när Moderaterna i talarstolen pratade om moraliska aspekter av handel och mänskliga rättigheter som en pelare i utrikespolitiken. Det var stora stenar som flög i det moderata glashuset.

Jag tycker att det är på sin plats att påminna om hur det såg ut under tidigare regering och tidigare handelsminister Ewa Björling. Ewa Björling åkte i skytteltrafik till några av världens absolut hårdaste diktaturer. Vi bad riksdagens utredningstjänst titta på Ewa Björlings resor. Hon besökte diktaturen Oman fler gånger än kontinenten Latinamerika, Norge eller Tyskland, länder som är viktiga exportmarknader för Sverige. Ewa Björling åkte till Muammar Gaddafi i Libyen för att sälja övervakningssystem. Vilka var de moraliska aspekterna av det? Samtidigt som man på gatorna i Syrien gick ut och demonstrerade och krävde demokrati och mänskliga rättigheter satt Ewa Björling, den moderata handelsministern, på Arvfurstens palats och åt lunch med Syriens vice premiärminister Abdullah Dardari. Det sägs att de åt älg tillsammans. Däremot har jag inte hört någonting om att de skulle ha diskuterat mänskliga rättigheter. Listan kan göras lång över effekterna av moderat handelspolitik.

Hur var det egentligen när Moderaterna satt i regeringsställning? Var Saudiarabien en diktatur då? Jag har förstått att moderater har en lite annan inställning numera, när de hamnat i opposition. Nu vågar de prata om Saudiarabien som en diktatur. Men vi vet hur genant det var gång på gång när vi hörde moderata statsråd som svajade när de fick frågan om Saudiarabien var en diktatur eller inte. Är det detta vi ska gå tillbaka till? Är detta den moraliska aspekt vi ska återupprätta?

Hans Rothenberg pratar om det han kallar handelsavtalet med Saudiarabien. Men det har aldrig varit aktuellt att diskutera något handelsavtal med Saudiarabien. Vi har haft ett militärt samarbetsavtal. Det är två i grunden helt olika saker. Jag vet att de direktörer som skrev på DN Debatt blandade ihop dessa två saker. Det kanske är förlåtligt för direktörer som skriver en hafsigt debattartikel. Jag är mer förvånad att moderata riksdagsledamöter blandar ihop detta.

Vi ska också komma ihåg vad som hände under det militära samarbetsavtal som Sverige hade i tio år med Saudiarabien: Vi kunde se hur situationen för de mänskliga rättigheterna i Saudiarabien konsekvent förvärrades, år efter år, hur regimen införde ny lagstiftning som inskränkte yttrandefriheten, hur antalet avrättningar ökade. Man halshöggs och avrättades människor som man anklagade för häxeri och liknande saker.

Jag tycker också att det här visar på komplexiteten. Här kommer jag väl senare också att delge den nuvarande handelsministern vissa synpunkter. Jag tycker att man gör det lite för enkelt för sig. Det är lite för naivt att dra one-liners om att handel per automatik skulle ge mänskliga rättigheter och demokrati. Det beror såklart på vem vi handlar med, vad vi handlar med och vilka krav vi ställer. Just relationerna till Saudiarabien visar att samtidigt som Sverige i årtal har åkt i skytteltrafik till Riyadh med handelsdelegationer har effekten i Saudiarabien varit att situationen för de mänskliga rättigheterna faktiskt konkret har försämrats.

Sist måste jag säga att det är lite rörande att höra moderater som oroar sig över hur Sverige uppfattas i Palestina. Det brukar vi sällan höra om i denna talarstol. Man brukar sällan vara så oroade över hur vi uppfattas just av det palestinska folket.

Jag kan tipsa moderaterna i den här debatten om att gå in på den palestinska myndighetens egen hemsida och läsa deras uttalande. Där skriver den palestinska myndighetens utrikesminister Riyad al-Maliki: Förbindelserna mellan Sverige och Palestina är utmärkta.

”Utmärkta.” Med det kanske vi kan sätta stopp för denna oro bland Moderaterna.

Anf. 83 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Debatten har många dimensioner nu. Jag uppfattar att interpellationen egentligen handlade om ifall vi har ändrat vår exportstrategi och hur vi jobbar med exportstrategin. Interpellationssvaret är tydligt, och svaret i den här debatten likaså: Nej.

Men det finns också en antydning hos Moderaterna som jag inte riktigt vet hur jag ska tolka. Det låter lite grann som att vi ska sluta stå upp för mänskliga rättigheter och demokrati i vårt internationella agerande.

Min slutsats är att det var rätt att säga upp det militära samarbetsavtalet med Saudiarabien. Det finns ett brett parlamentariskt stöd i Sveriges riksdag för att göra så. Jag vet fortfarande inte riktigt vad Moderaterna tycker i frågan; det är fortfarande liksom lite svajigt.

När vi jobbar med en exportstrategi, och särskilt när vi jobbar med en exportstrategi som tittar på var vi tror att tillväxten kommer att finnas i framtiden, är det så att 80 procent av tillväxten kommer att ske utanför Europa. Det kommer att ske på tillväxtmarknader i Asien, Afrika och Sydamerika.

Som handelsminister har jag ett intresse av att styra om exportmönstren så att mer av svensk export också når den framtida tillväxtpotentialen. Men då hamnar man i ett läge där flera av de länder som har en väldigt stor exportpotential också har en del problem och utmaningar: kränkningar av mänskliga rättigheter, jämställdhetsproblem och stora miljöproblem.

Hur hanterar Sverige detta? Vi måste kunna hantera frågorna på två sätt samtidigt – både stå upp för en fri och rättvis handel där Sverige handlar med alla länder som inte hamnar på FN:s lista eller europeiska listor över länder som vi bojkottar och inte handlar med och också inkorporera frågan om att Sverige ska stå upp för mänskliga rättigheter, att vi är en tydlig röst för demokrati och att detta gäller oavsett vilka länder vi besöker.

Jag tror att det är jätte viktigt att vi inte tappar bort det här perspektivet när vi talar om handelspolitik, för annars blir det ett moraliskt dilemma där man ska ställa dessa två frågor mot varandra. Vi måste klara av att göra båda delarna. Sverige har historiskt sett kunnat göra det, om vi nu talar om erfarenheterna av det här. Vi har normaliserat förbindelsen med Saudiarabien. Jag har många kontakter med svenska företag som är aktiva i regionen och som säger att det går åt rätt håll. De kan handla, de kan komma på möten, de kan agera igen.

Jag följer frågan noggrant. Skulle det visa sig att vi har några problem i den här normaliserade relationen ska vi agera efter det, för Sverige eftersträvar normaliserade diplomatiska förbindelser med Saudiarabien.

Vi ska ha fortsatta handelsförbindelser med Saudiarabien. Vi har möjligheter att bygga ut våra kontakter och samarbeten på civila områden. Det vore väldigt intressant att höra vad Moderaterna drar för slutsatser. Stod vi upp för mänskliga rättigheter och demokrati? Var det rätt eller fel? Skulle samarbetsavtalet när det gäller militära frågor sägas upp eller inte?

Jag hoppas att vi får svar på det i dagens debatt.

Anf. 84 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Här fick vi en liten exposé både över fokusförskjutning i debatten och av hur det rödgröna regeringsunderlaget kan agera och resonera. Det är uppenbart att det spretar lite grann i synen på vad som är viktigast: Är det moral som går före handel, eller ska vi ha handel med moral? Där tyckte jag att Hans Linde väldigt tydligt visade hur Vänsterpartiet förhåller sig.

Tack för förklaringen, handelsministern! Jag uppfattar det som att nej, regeringen har inte dragit några slutsatser efter vinterns debacle. Det här var faktiskt en storm som uppstod. Det blev en diplomatisk storm av någonting som egentligen borde kunna hanteras på handelspolitikens område.

Att relationerna med Saudiarabien nu är normaliserade är väl alldeles utmärkt bra, men det var faktiskt någonting som raserades och skapade turbulens, och detta uppstod i samband med utrikesministerns agerande.

Regeringen har i dag prioriterat handelsfrågorna på ett annorlunda sätt än vad alliansregeringen gjorde. Vi har diskuterat det här i tidigare debatter, och jag vet att handelsministern alltid blir lika irriterad när vi säger att det är en tredjedel av portföljen som innehåller handelsfrågorna. De andra delarna är de innovations- och näringspolitiska frågorna. Då kommer förklaringen att i den här regeringen är alla ministrar handelsministrar.

Det kanske var det som var problemet: När en annan minister går in och agerar utanför vad jag utgår från är handelsministerns agenda uppstår det problem och konflikter som innebär att svenska företags affärsvisum stoppas i en för Sverige viktig exportregion.

Detta är inte en storm i ett vattenglas. Att påtala detta är inte heller att kasta sten i glashus. Det här har varit en diplomatiskt sett mycket oredlig situation, och det borde regeringen dra slutsatser av.

Jag tycker att det vore på sin plats att handelsminister Mikael Damberg faktiskt förklarar vad man kunde ha gjort annorlunda i den här frågan. Här handlar det ju inte om avtalet mellan Sverige och Saudiarabien, utan här

handlar det om hanteringen av hela situationen. Det är det som är anledningen till att interpellationen ställs.

Det finns en tidning som ligger till vänster om mitten i Storbritannien – The Guardian – som rimligtvis står den nuvarande svenska regeringen ideologiskt närmare. Så här skriver man i en ledare: Sveriges magnifikt odiplomatiska utrikesministers tal fortsätter att nå de delar av världen dit konventionella plattityder inte kan nå.

Man menar att Saudiarabien på förhand verkar ha insett att den S-ledda regeringen inte kunde förnya samarbetsavtalet och att de snarare blev upprörda över *hur* beskedet förmedlades.

Det är här, där utrikespolitiken och handelspolitiken möts, för de måste någonstans hänga samman, som den här oredan uppstår. Jag tycker att det vore på sin plats att handelsministern förklarade hur man med kunskap, respekt och finess drar slutsatser av hur man ska agera framöver.

Det var ingen liten storm som ägde rum här, och det vore konstigt om regeringen inte drar några slutsatser alls av hanteringen.

Anf. 85 LARS HJÄLMERED (M):

Herr talman! Jag tycker att de inlägg som har varit i den här debatten visar på en hel del av de överväganden som behöver göras i handels- och utrikespolitiken.

Jag tror att det vore naivt att peka ut och säga att detta skulle vara enkelt på något sätt. Jag tror att man enkelt kan säga att handel är viktigt för Sverige och att man enkelt kan säga att mänskliga rättigheter och att stå upp för dem på olika sätt är något som Sverige tydligt ska göra.

Detta är väldigt enkelt att säga. Men i konkret handling, när det ska ske på olika sätt, är det inte alltid enkelt.

Låt oss vara ärliga. Så är det. Hur ska detta framföras, och vilka effekter får det? Jag kan tycka att man kan ställa krav både nu, med tidigare regeringar och framåt att om man åker på en delegationsresa till Kina ska man tydligt påpeka de missgrepp som sker och de brister som finns i mänskliga fri- och rättigheter i landet. Men när det gäller handelspolitik i ett sådant fall kan jag inte komma till slutsatsen att det bästa för Sverige eller för mänskliga rättigheter i Kina skulle vara att säga: Stopp, nej, handla inte!

Det är detta som övervägandena måste landa i. Är vi beredda att bedriva handel och ha utbyte med länder som inte fullt ut delar vår syn på mänskliga fri- och rättigheter? Jag tycker att vi ska vara det för att gynna svenska jobb och svenska företag. Långsiktigt gynnar det också mänskliga fri- och rättigheter i andra delar av världen.

När det gäller krigsmaterielexport, även om det är en annan reglering som berörs, ska vi kunna säga att vi ska bedriva handel eftersom den är viktig ur försvars- och säkerhetspolitisk synpunkt kopplat till Sverige.

Vad landar Vänsterpartiet i? Deras partiordförande vill stoppa ett handelsavtal mellan EU och USA. Det var hans slutsats efter Saudi. Ett handelsavtal mellan världens två största ekonomier skulle betyda mycket.

Vilka är lärdomarna från ministerns sida när det gäller Saudidebattet för kommande arbete?

Anf. 86 ANNA WALLÉN (S):

Herr talman! Lars Hjalmered och jag kan vara överens om en sak, nämligen att handel är viktigt för att skapa relationer. Vi kan också vara överens om att handel med nya tillväxtmarknader, nya icke-demokratiska länder, innebär stora utmaningar. Det krävs att vi gör mycket noggranna avvägningar.

Men jag blir förvirrad när Lars Hjalmered återigen talar om Saudidebacket. Det som hände var att vår utrikesminister Margot Wallström stod upp för just mänskliga rättigheter – det som Lars Hjalmered efterfrågar mer av i handelspolitiken. När utrikesministern gör så är det fel. Då är det ett Saudidebacle. Jag förstår inte riktigt hur han kommer till den slutsatsen.

Varken Lars Hjalmered eller Hans Rothenberg från Moderaterna svarade på frågan om vad Moderaterna ville med det militära samarbetsavtalet som Sverige hade med Saudiarabien. Ni duckar hela tiden för frågan, vilket jag tolkar som att något är skumt, att ni inte vågar ge uttryck för vad ni egentligen tycker och tänker. Det borde ni göra under debatten så att vi en gång för alla kan få ett svar.

Vi ska ju diskutera de svåra avvägningarna i handelspolitiken, hur vi kan skapa nya relationer med länder som vi kanske inte har så goda relationer till i dag och samtidigt stå upp för mänskliga rättigheter och jämställdhet. Det är de frågorna vi ska diskutera i den exportstrategi som regeringen med Mikael Damberg i spetsen håller på att ta fram. Vi hoppas att Moderaterna vill vara med och delta i det arbetet.

Anf. 87 HANS LINDE (V):

Herr talman! Hans Rothenberg målar upp en bild av att det finns två alternativ i handelspolitiken, nämligen en handelspolitik som är underordnad moralen eller en handelspolitik med moral. Jag skulle nog säga att det har visat sig att det finns ett tredje alternativ, nämligen handelspolitik helt utan moral. Det visade Ewa Björling många gånger prov på under sin tid som moderat handelsminister.

Den här diskussionen är egentligen märklig med dels ett tydligt fokus på Saudiarabien, dels ett tydligt kortsiktigt perspektiv. Det kommer såklart en dag när diktaturen också i Saudiarabien faller. Precis som diktaturena i Latinamerika föll, precis som diktaturena i Östeuropa föll, precis som apartheid föll, kommer det också en dag att sitta demokratiskt valda män och kvinnor och styra i Saudiarabien. Vilken bild kommer de att ha av Sverige när de tittar i backspegeln? Kommer de att se Sverige som en allierad och vän i deras arbete för politisk förändring, eller kommer de att se Sverige som ett land som var med och bromsade denna utveckling? Det är vägvalet vi står inför just nu.

Låt oss se på Sydafrika som ett historiskt exempel. Där hade Moderaterna en annan bild än övriga partier över hur vi skulle förhålla oss till den dåvarande apartheidregimen. De svenska företag som i dag är aktiva i Sydafrika är oerhört tacksamma över Sveriges engagemang för demokrati och mänskliga rättigheter. Det gynnar dem i dag. Det gör det möjligt för dem att skapa arbetstillfällen, att investera och göra affärer.

Jag tror inte att det finns en motsättning mellan handel och mänskliga rättigheter. Tvärtom! Att stå upp för mänskliga rättigheter kan skapa lite dålig stämning i dag på kort sikt på cocktailpartyn och mottagningar, men

jag är helt övertygad om att en handelspolitik som visar ett starkt engagemang för mänskliga rättigheter är en handelspolitik som på sikt också gynnar det svenska näringslivet och de svenska jobben.

Anf. 88 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! Jag tänkte först lyssna på debatten, men jag kan inte låta bli att gå upp i talarstolen när det ena debaclet efter det andra tas upp av Moderaterna. Man talar om att det är så hemskt i relationerna mellan Saudiarabien och Sverige. Hur många dagar var ambassadören borta från Sverige? Var det 14, 15 eller 16 dagar? Jag vet inte. Jag kommer inte ihåg. Hur som helst var det kort tid.

Det skulle vara intressant att få veta från Moderaterna vilka handelsavtal mellan företag som har skadats alternativt ställts in på grund av detta debacle, för att man har hävdats mänskliga rättigheter.

I en sådan här debatt möts verkligen motsatserna. Man kan vara mycket renlärig i handelspolitiken liksom i biståndspolitiken; aldrig en krona eller ett handelsavtal med en diktatur eller någon som inte kan hantera mänskliga rättigheter. Problemet är att en hel del skulle bli konstigt. Det finns många länder som går från att vara demokratier till att bli diktaturer och sedan bli demokratier igen, och så vidare.

Det är viktigare att vi har bra relationer. Men nu har relationerna återupptagits med Saudiarabien. Vad är det egentligen som Moderaterna vill?

Herr talman! Vissa är förbittrade på denna regering för att det inte finns en handelsminister. Men jag som har varit politiskt aktiv under många år kan säga att olika regeringar har haft olika sammansättningar av statsråd. Det innebär inte att frågorna blir mindre viktiga.

Det kanske finns kritiska ledartiklar i The Guardian, men det kan inte jämföras med allt beröm Sverige har fått för sitt agerande – inte minst Margot Wallström. Det här är lite grann en stor storm i ett vattenglas. Det finns inga problem i dag. Varför hålla på och älta? Det är bara för att Moderaterna vill driva en konstig debatt som jag är säker på att de är ensamma om att driva.

Anf. 89 Närings- och innovationsminister MIKAEL

DAMBERG (S):

Herr talman! Låt oss lyfta diskussionen och fundera över vart vi är på väg. Vad är viktigt att göra nu?

En av de frågor vi har att hantera är att fundera över våra exportmönster i Sverige. Om vi i Sverige har en enighet om att Sverige behöver utöka sin export, och vi gör min inledningsvisa analys att en del av de länder som har en stor tillväxtpotential och som Sverige ska ha en handelsrelation med men som vi kan behöva öka våra exportinsatser för, kan en del av dessa länder vara svårbehandlade och svårhanterade för ett enskilt företag. Det kan ske kränkningar. Det kan finnas miljöproblem. Man kanske hanterar arbetsmarknaden på ett kränkande och farligt sätt.

Om det är så, på vilket sätt måste handelspolitiken utvecklas? Det är den frågan vi har ställt oss. När vi talar om en ny exportstrategi handlar det inte bara om att peka ut 26 länder med stor tillväxtpotential. Vi har därvid brutit mot den förra regeringens idé om att helt särskilja frågan om mänskliga rättigheter och handel.

Vi har sagt att vi vill bygga ihop de här frågorna eftersom vi vill titta på hur man kan genomföra FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

Det är en ganska viktig diskussion. Jag har nu haft ett antal dialogmöten med både civilsamhället och näringslivet om detta, och näringslivet som finns på de här marknaderna välkomnar det här.

De svenska företag som befinner sig på en marknad som är lite svårare behöver stöd och hjälp. De behöver hjälp av ambassaden för att veta rätt, hitta rätt och göra rätt avvägningar. Men de kan också behöva hjälp med att fundera över vad det är man strategiskt måste ha tänkt igenom när man befinner sig på den här marknaden så att man inte skadar sitt eget varumärke, bilden av företaget eller sina egna framtida förutsättningar.

Jag tycker att det här är någonting som den nya regeringen har byggt in i sin politik. När vi säger att vi ska ta fram en ny exportstrategi handlar det också om att jobba med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Det tror jag är en viktig fråga som jag hoppas att vi kan få stor och bred enighet om också i det här parlamentet. Jag hoppas att Moderaterna ställer upp på det, för jag tror att det är en fråga som kommer att vara viktig när vi talar om handelsförbindelser med länder där mänskliga rättigheter kanske inte alltid respekteras. Det är viktigt att företagen har tänkt igenom detta men också att de får stöd av till exempel svenska ambassader och andra främjande insatser för att kunna göra ett bra jobb på plats.

Anf. 90 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Handelspolitiken är viktig för ett land som Sverige, som har en så stor andel av bnp som beror på utrikeshandeln.

Handelspolitiken och handeln måste bygga på moral, och mänskliga rättigheter ska vara en självklar del av denna. Det är inte handelsministern och jag oense om. Möjligen är jag oense om det med någon annan av debattörerna här.

Handelspolitiken måste också vårdas. Man kan inte svepa bort det och fråga hur många dagar Saudis ambassadör var borta från Sverige. Det är att förakta en seriös handelspolitik, att förakta spelreglerna för hur man hanterar frågor som är betydligt viktigare än att man ser detta som en temporär utvisning.

Jag fick ett svar av handelsministern: Nej, det är inte några större förändringar i exportstrategin som regeringen har gjort eller avser att göra med erfarenhet av incidenterna under våren.

Det tycker jag är anmärkningsvärt. När man har haft så besvärliga diplomatiska förbindelser att Arabförbundet uttalar sig mot Sverige, ett av länderna kallar hem sin ambassadör och svenska affärsvisum inte godkänns, då måste man dra slutsatser av det.

Det finns ett djur som är 12–15 centimeter långt och väger 100 gram. Fyra sådana små djur finns i dag på Skansenakvariet. Djuret heter dvärgsilkesapa. När akvariets chef Jonas Wahlström skulle skicka i väg dem till en djurpark i Riyadh i Saudiarabien fick han kalla handen. Man vill inte längre ha några apor på grund av den politiska situationen. Det är inte monkey business, men det är en konsekvens av den här historien. Jag hoppas att vi lär oss av den.

Anf. 91 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! Jag kan hålla med Hans Rothenberg om ett par saker. Handelspolitik är viktig, inte minst för Sverige. Det är också viktigt att Sverige hittar nya handelspartner, nya länder att handla med.

Vi behöver sträcka oss lite längre. Det har gjorts många försök, men tyvärr har vi inte nått ända fram. Därför behöver Sverige fortsätta sina ansträngningar för att hitta nya handelspartner.

Vi vet att Tyskland och Norge som i dag är våra två största handelspartner och andra europeiska länder som är stora handelspartner till oss kan ha ett mindre behov av export i framtiden.

Vi vet inte vad som händer i Sydostasien. Vad kommer att hända där? Det finns oroande tecken på att ekonomin i Kina är på väg nedåt ganska ordentligt.

Därför är handelspolitiken viktig. Man måste utveckla den hela tiden, och man måste vara rädd om den.

Så långt är allt rätt, men det jag irriterar mig på hos Moderaterna kan man uttrycka så här: Det var väl jättebra, Hans Rothenberg, att de där två aporna inte fick åka i väg till Saudi. Var de fyra, till och med? Fantastiskt! Det var ju tur att du hittade något exempel.

Men jämför det med tidigare, när vi verkligen har haft diplomatiska kriser. Ta till exempel den med USA på 60- och 70-talen. Då var ambassadören borta ett år. Det är stor skillnad mellan att vara borta ett år och att vara borta hur många dagar det nu var. Jag tycker att det måste sättas in i någon form av jämförelse. Man kan inte bara tuta på och säga att nu är det så här, och nu kommer det för alltid att vara så här.

Anf. 92 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga att regeringen inte har valt att ändra sin *inriktning* på exportstrategin. Det är det jag försöker förklara. Länderna vi har pekat ut är fortfarande länder med stor exportpotential som vi kommer att fortsätta att jobba med. Vi har inte valt bort något land efter Saudidebatten.

Däremot har vi ökat tempot. Nu senast i vårbudgeten lade vi ytterligare pengar på att förstärka Sveriges exportpolitik för att kunna göra ytterligare insatser på tillväxtmarknader och för att kunna jobba mer med små och medelstora företag runt om i Sverige så att de lättare kommer ut på exportmarknaderna. Det är insatser som vi kommer att fortsätta att göra.

Till sommaren hoppas jag att vi är färdiga med ett förslag som vi också diskuterar inom ramen för näringsutskottet för att se hur vi går vidare med frågan om exportstrategin så att vi kan lyckas ännu mer på internationella marknader.

Men jag ser också framför mig att vi inte ändrar inriktning i Sverige för att vi inte vågar lyfta problem med mänskliga rättigheter i världen. Vår utrikespolitik måste stå för demokrati och mänskliga rättigheter. Vi måste ha utrikesministrar som vågar säga ifrån när mänskliga rättigheter kränks runt om i världen och när det drabbar till exempel kvinnor. Det här förhållningssättet är viktigt att ha.

I den här debatten har det visat sig att vi är ganska överens om behovet av handelspolitik och export. Men det är lite märkligt att vi får sådan kritik från Moderaterna i just den här frågan. Det antyds på något sätt att det vore

fel att lyfta upp krav på mänskliga rättigheter i utrikespolitiken. Jag hoppas att det inte är så.

Vi har i den här debatten fortfarande inte fått svar på om Moderaterna vill förlänga det militära samarbetsavtalet med Saudiarabien och i så fall varför. Det är frågor som återstår.

Jag ser fram emot att fortsätta att diskutera en exportstrategi men också att vi tar in hållbart företagande och mänskliga rättigheter kopplat till vår exportstrategi framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2014/15:400 om regeringens handels- och företagarpolitik

Anf. 93 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Lars Hjälmered har ställt tre frågor till mig om regeringens handels- och företagarpolitik, nämligen

- vilka initiativ jag som minister är beredd att ta med anledning av nyligen lagda varsel och en hårdnande internationell konkurrens
- vilka åtgärder jag som minister tänker vidta för att förbättra företagsklimatet i Sverige och underlätta för industrin
- om jag och regeringen står fast vid att ett handelsavtal mellan EU och USA är en bra idé.

Erfarenheter från tidigare varsel visar att det är viktigt att snabbt ta kontakt med berörda orter. Därför har regeringen tillsatt en statssekreterargrupp med uppgift att hantera frågor kring näringslivets strukturomvandling oavsett var i landet den sker. Det handlar om att koordinera eventuella insatser och att ha kontakt med berörda lokala, regionala och nationella aktörer samt att inhämta information.

Regeringen gör i den här typen av situationer alltid en bedömning av behovet av insatser beroende på de förutsättningar som råder lokalt och regionalt i den del av landet där ett varsel läggs. Regeringen följer nu utvecklingen och har en nära dialog med aktörerna på de berörda orterna. Regeringen ser också kontinuerligt över möjligheterna till ytterligare insatser för att främja långsiktig konkurrenskraft och hållbar tillväxt.

Regeringen arbetar med flera olika åtgärder för att förbättra företagsklimatet och underlätta för industrin. Det nyligen tillsatta innovationsrådet ska bidra med förslag på insatser för att utveckla och stärka Sveriges innovations- och konkurrenskraft i den alltmer digitaliserade och globaliserade ekonomin.

Efter sommaren 2015 presenterar regeringen en exportstrategi för att fler företag ska börja exportera och för att stärka svenska företags närvaro på tillväxtmarknaderna.

Regeringen ser även över de statliga finansieringsinsatserna. En utredning är tillsatt och kommer att lämna ett betänkande till sommaren.

Vidare pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram en nyindustrialiseringsstrategi som ska ha inriktning mot högt kunskapsinnehåll och förädlingsvärde i svenska produkter och stärka förutsättningarna för innovation och produktion i Sverige.

Detta är några av de åtgärder som står högt på regeringens dagordning för att förbättra företagsklimatet i Sverige och underlätta för industrin.

Vad gäller de pågående förhandlingarna om ett kommande frihandelsavtal mellan EU och USA är Sveriges position väl känd. Regeringen arbetar aktivt för att riva handelshinder samt för progressiva internationella handelsavtal. Ett kommande frihandelsavtal mellan EU och USA bör vara både djupt och omfattande samt täcka alla viktiga aspekter av handel och investeringar.

Regeringens målsättning är att nå ett så ambitiöst resultat som möjligt för att stödja tillväxt och sysselsättning utan att möjligheten att stärka skyddet för miljön, löntagarnas intressen och människors och djurs hälsa försämras. Dessa målsättningar har EU:s medlemsstater enhälligt slagit fast i det förhandlingsmandat som ministerrådet den 17 juni 2013 gav till EU-kommissionen. Inför ministerrådets beslut var EU-nämnden enig om att Sverige skulle rösta för mandatet.

Anf. 94 LARS HJÄLMERED (M):

Herr talman! Det har den senaste tiden lagts ett antal varsel på olika orter av olika företag. Det viktiga i närtid för de människor som drabbas av detta är att de får ett snabbt stöd i omställning. Jag tycker att man ska börja med den punkten. Det kan handla om att man via Trygghetsstiftelsen får en möjlighet att komma vidare till ett nytt arbete, ta en utbildningsplats eller kanske starta ett företag.

Jag ska också, herr talman, vara tydlig med att det inte kommer att vara min poäng i den här debatten att säga: Statsrådet Damberg är ansvarig för varsel som läggs av till exempel Ericsson eller Sony. Det vore nämligen ohederligt.

Jag tycker att det finns något som kan vara en mer intellektuell och viktig utgångspunkt. När den här typen av händelser inträffar är det viktigt att politiskt stanna upp och fundera på: Vilka är de riktigt stora utmaningarna för Sverige? Vilka slutsatser kan vi politiskt dra av den här typen av varsel? Sedan kan man göra den politiska analysen. Det är där någonstans, herr talman, jag tycker att man ska ha en sådan här interpellationsdebatt.

Vi kan titta på det som nu händer. I stort kan vi se att Sverige kanske under det kommande decenniet kommer att möta en serie av rätt stora utmaningar. Det är en tilltagande globalisering och konkurrens mellan länder och mellan städer. Det är en hårdnande konkurrens på ett helt annat sätt än tidigare.

Vi ser fortsatta behov i Sverige av att få in fler unga på arbetsmarknaden och att få in fler utrikes födda på arbetsmarknaden. Vi ser en demografisk utveckling. Det är fantastiskt att folk lever längre, men det ställer helt andra krav på att människor arbetar längre och finns med och finansierar viktiga välfärdsverksamheter.

Vi kan se ett behov av att få fler företag att inte bara starta – där faller Sverige ofta väl ut – utan också växa till på ett sätt de inte har gjort.

Det är där någonstans, herr talman, jag tycker att man ska fundera och ställa detta med varsel. Det är också där som min oro delvis är när det gäller den här regeringen.

Pratar vi om ungas möjligheter och behov är Mikael Dambergs svar att göra det flera tusenlappar dyrare varje månad att anställa en ung människa. Pratar vi om de demografiska utmaningarna och vikten av att fler äldre stannar ett tag till på arbetsmarknaden är Mikael Dambergs och regeringens svar att göra det mindre lönsamt för äldre att stanna kvar på arbetsmarknaden och att göra det dyrare att anställa äldre. Pratar vi om vikten av goda kommunikationer med omvärlden för att det ska fungera är Mikael Dambergs och regeringens svar att införa kilometerskatt på lastbilar, inte lägga fram förslag om långa lastbilar, som stärker konkurrenskraften för skogsnäringen, och att arbeta för att lägga ned till exempel Bromma flygplats, som nu är aktuell.

Herr talman! Det är här någonstans som jag tycker att oron är. Det kommer också framöver – det kan vara om en månad, eller det kan vara om ett år – att läggas varsel som en del av en strukturomvandling och en hårdnande konkurrens. Vi kan aldrig någonsin värja oss mot att det läggs varsel och att det sker en förändring. Men för att vi ska få färre nyheter av den här tråkiga typen måste vi ha en väldigt aktiv näringspolitik.

Herr talman! Vi kan titta i den nu aktuella vårpropositionen, som lades fram av regeringen. Mikael Damberg talar med stolthet om en del satsningar som regeringen gör men föreslår samtidigt skattehöjningar för näringslivet som är 75 gånger större än de satsningar han vill göra.

Vi kan till exempel ta upp den viktiga besöksnäringen. Mikael Damberg föreslår en, tycker jag, lovvärd satsning när det gäller besöksnäringen. Det handlar om att locka internationella turister till Sverige. Då pratar vi om 30 miljoner kronor. Samtidigt föreslår ministern skattehöjningar för den viktiga besöksnäringen på 1 500 miljoner kronor. Man satsar alltså 30 miljoner kronor och höjer skatter med 1 500 miljoner kronor för den branschen.

Det enkla i politiken är att prata om konkurrenskraft, men vid dagens ände handlar det om vad man konkret gör. Där har jag en oro, herr talman.

Anf. 95 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Tack för interpellationen! Det är en väckarklocka när det är så här stora varsel i högteknologisk industri i Sverige. En förklaring kan vara en hårdnande internationell konkurrens och en strukturomvandling i företagen. Men samtidigt väcker det frågan om Sveriges långsiktiga konkurrenskraft och vår förmåga att skapa fler jobb i vårt land.

Man kan då tänka på problembilden kring de högteknologiska företagen. Jag har faktiskt aldrig hört dem säga: Det ni borde göra som politiker nu är att lägga 16–18 miljarder kronor per år på sänkta arbetsgivaravgifter för unga. Det stärker Sveriges globala konkurrenskraft. Det skapar nya exportmöjligheter för oss. Det skapar ett innovativt klimat i våra företag, så att vi kan skapa nya produkter och tjänster.

Har du hört det? Jag träffade Sony Mobiles ledning när jag var nere i Lund. De tog inte upp den frågan med mig och sa: Det här var den fråga som kunde ha gjort att den japanska företagsledningen hade valt att lägga ännu mer av forskning och utveckling i Sverige i stället för i Tokyo.

Vi ställer nu om, så att vi prioriterar sådant som vi vet skapar förutsättningar för innovation och nya jobb. Det handlar om kunskapsinsatser. Det är stora satsningar på kunskap, på både universitet och högskolor. Det handlar om fler utbildningsplatser men också om högre kvalitet. Det handlar också om satsningar på grundskolan.

Jag tror att vi är ganska överens om att den kanske långsiktigt största utmaningen för svensk konkurrenskraft är våra fallande kunskapsresultat. Vi kommer aldrig att kunna konkurrera om de globala viktiga företagens investeringar om vi inte har en väldigt hög kunskapsnivå i Sverige. Då duger det inte att 13 procent av eleverna lämnar grundskolan utan att ens ha behörighet att komma in på gymnasiet.

Vi måste styra om resurser för att göra de kunskapsinvesteringarna. Det handlar inte minst om Sveriges lärare. Det handlar om att öka attraktiviteten i läraryrket, att höja lärarnas löner och att ta bort arbetsuppgifter från lärarna så att de kan jobba mer med huvuduppgiften: att undervisa våra barn.

De stora investeringarna i vårbudgeten ligger i bostadspolitik. När jag lyssnar på Stockholms Handelskammare eller handelskamrar runt om i Sverige säger de: Det kanske största tillväxthinder som Sverige har i dag är att bostadspolitiken inte har producerat tillräckligt många bostäder.

Vi vet att bostadsbyggandet har ökat en del under senare år. Men vi vet också vad som inte byggs på bostadsmarknaden: hyreslägenheter, den mest flexibla formen av boende.

Vi riktar ett stöd på 3,2 miljarder kronor för att stimulera byggandet av hyresbostäder och för att bygga små lägenheter till studenter och unga människor för att de ska kunna komma in på bostadsmarknaden.

Än så länge har jag bara hört Moderaterna tala ned det här, trots att vi vet att detta med bostadspolitiken är ett av de största tillväxthindren för Sverige. När vi gör ännu större satsningar på infrastruktur viftas det bort, men det går inte en vecka utan att tågen står stilla runt om i Sverige. Det drabbar faktiskt inte bara pendlare. Det drabbar också vår viktiga exportindustri.

Vi har gjort en analys av varför produktiviteten i princip har varit noll de senaste åren, under den borgerliga regeringstiden. Det är inte bara ert fel; det är inte det jag säger. Men ett problem har varit att man har underinvesterat i Sverige. Det är en av förklaringarna.

Det andra är att vi har investerat för lite i humankapital och utbildning. Det är det vi försöker styra om till. Det handlar om investeringar i infrastruktur, investeringar i bostäder och investeringar i kunskap och kompetens, det som bygger Sverige starkt framöver.

Om man politiskt ska ta ansvar för framtidens konkurrenskraft måste man orka finansiera de investeringar som långsiktigt är viktigast för våra globala företag, som väljer att titta på Sverige och som fattar sina beslut om var de ska göra nästa investering eller forskningsinsatsning.

Anf. 96 LARS HJÄLMERED (M):

Herr talman! Häromdagen hade statsministern en presskonferens. Han hänvisade då till World Economic Forum, som gjort en granskning av Sverige. Den handlar om konkurrenskraft, entreprenörskap och innovation. Man kan titta på vad World Economic Forum ger för rekommendationer till Sverige. De säger alltså att vi har för höga skatter

generellt på entreprenörskap, ett krångligt skattesystem och en inte så flexibel arbetsmarknad som vi borde ha. Det är de tre tydliga rekommendationer de ger.

I den vårproposition som regeringen nu har lagt fram adresserar inte statsministern, Damberg och de andra de problem och rekommendationer som World Economic Forum kommer med. När de säger att vi har för höga skatter är Dambergs svar: Lägga på en skattesmäll på det svenska näringslivet. Man tar inte heller tag i olika lösningar kring flexibiliteten på arbetsmarknaden.

Det vi behöver för att möta de stora utmaningarna för Sverige kring demografi, globalisering och den konkurrens som kommer med detta samt behoven att få fler unga, utrikes födda och äldre att stanna kvar på arbetsmarknaden är en aktiv näringspolitik. Jag kan med oro se att vi har en regering som rätt kirurgiskt kickar in skattesmållar som gör det mindre lönsamt att arbeta och mindre lönsamt att anställa. Vi kan titta på det när det gäller de unga. Vi kan titta på det när det handlar om drivkrafterna för att äldre ska stanna kvar på arbetsmarknaden.

Mitt svar handlar om fortsätta viktiga satsningar på forskning, bygga vidare på det som alliansregeringen har gjort, likadant när det gäller infrastrukturen, att investera tungt också under de kommande åren. Det kan också gälla handfasta saker som lastbilsförslaget, som konkret ska ändra förutsättningarna för den viktiga skogsindustrin, men också att välja bort sådana saker som flygskatt och kilometerskatt och helt enkelt stänga den onödiga utredning som regeringen har för att lägga ned Bromma flygplats. Det är ett tydligt exempel på vikten av att landets kommunikationer ska fungera på olika sätt. Det handlar också om bostadspolitiken, men då väljer jag en annan väg än statsrådet Damberg. När han väljer subventionspolitiken, som av en samlad expertis i Sverige döms ut som ineffektiv, dyr och dålig, har vi andra lösningar för att få det att fungera.

Herr talman! Man kan summera detta och de förslag som Mikael Damberg lägger: De talar om lovvärda satsningar, men problemet är att de bleknar i jämförelse med de samlade effekterna för det svenska näringslivet. Satsar man några hundra miljoner och höjer skatter samlat på arbete och företagande för miljardbelopp, 75 gånger mer, har det stor effekt.

I alla mina besök och på alla mina resor jag gör är det tydligt att bostadsfrågan finns där men också skattevillkoren för enskilda entreprenörer, där vi behöver göra mer. Ett genomgående tema är inte att de skatteförslag som regeringen lägger fram, som konsekvent gör det dyrare att anställa och konsekvent gör det dyrare att starta och driva företag i Sverige, är den lösning som gör att man anställer fler människor och får företag att växa.

Anf. 97 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! En av de frågor som Lars Hjalmered ställer i interpellationen handlar om handelsavtalet mellan Europeiska unionen och Förenta staterna. Ett handelsavtal mellan världens två största ekonomier skulle kunna öppna väldiga möjligheter för jobb i Sverige, för små och medelstora företag att utvecklas och växa.

I svaret säger näringsministern att han står fast vid sin linje. Det är bra – tack för det! Men jag blir samtidigt lite fundersam när jag tittar på regeringsunderlaget och företrädare för regeringsunderlaget. Partiordföranden för Vänsterpartiet säger uttryckligen, både i debatter och i andra sammanhang, att frihandelsavtalet mellan världens två största ekonomier ska stoppas. Miljöpartiet säger kanske inte rent ut att avtalet ska stoppas, men i någon form av passiv aktivitet eller aktiv passivitet försöker man hela tiden få in problemformuleringar och försöker problemfokusera på områden som i grunden handlar om att bromsa och förminska avtalet.

Jag tänker framför allt på en del i handelsavtalet, nämligen tvistlösningsmekanismen: Vad händer om en stat, en nation, kommer i tvist med ett företag som har sitt säte och ägarskap i ett annat land? Det är en tvistlösningsmekanism som förekommer i så gott som alla handelsavtal världen över. Den är till för att säkra att det ska finnas en juridisk hållbarhet även om man handlar och agerar över gränserna, även om man handlar, agerar och verkar gentemot andra nationers regeringar.

Herr talman! För inte så länge sedan var det en av Socialdemokraternas främsta representanter i Europaparlamentet som röstade emot att tvistlösningsmekanismen skulle ingå i handelsavtalet. Det var en tidigare minister i en socialdemokratisk regering, Marita Ulvskog, som har haft många poster, till exempel partisekreterare. Det är en framstående representant för Socialdemokraterna.

Jag skulle vilja fråga näringsministern: Är det besvärande att det bland företrädare för regeringsunderlaget finns starkt kritiska röster och att det till och med finns företrädare som aktivt motarbetar regeringens ambition att driva igenom och stötta ett handelsavtal mellan världens två största ekonomier? Är det besvärande för regeringens handlingsplan?

Anf. 98 PYRY NIEMI (S):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i debatten, men sedan lyssnade jag till Lars Hjälmered och blev helt häpen över hur kort minnet är beträffande vad som har hänt på sex månader och om det har blivit något slags blockering i historiebilden av Sverige under den borgerliga regeringstiden.

Jag ska ta fasta på två frågor som Lars Hjälmered tog upp. Den ena var bostadsbyggandet. Det byggdes i snitt 15 000–16 000 bostäder per år i Sverige under den borgerliga regeringens tid. Det hade behövt byggas 40 000–45 000 bostäder varje år under den borgerliga regeringens tid för att vi över huvud taget skulle kunna ha rimliga tillväxtmöjligheter i de regioner där det saknas bostäder. Jag minns att Stockholms Handelskammare vid flera tillfällen har skrikit efter att få både en bättre infrastruktur till Stockholm och en betydligt större bostadsbyggnation i Stockholm.

Vad skedde då under den borgerliga tiden? Inte särskilt mycket. Visst byggs det i Stockholm, men fortfarande är det långt ifrån tillräckligt för att man ska kunna skapa de bästa förutsättningarna för tillväxt här såväl som i andra delar av tillväxtregionerna i Sverige. Där tycker jag att Moderaterna och den borgerliga regeringen är oss svaret skyldiga.

Det andra som jag tar fasta på är detta med ungdomsarbetsgivaravgiften. Ungefär 1,4 miljoner skulle varje arbetstillfälle ha kostat när man anställer utifrån den modell som den

borgerliga regeringen genomförde. Jag minns att det var framför allt Centern som stod bakom detta, men det var naturligtvis även Moderaterna, eftersom det var ett förslag och beslut från regeringen. Vad var nyttan med att använda pengarna så ineffektivt?

Varje företagare tänker, enligt mitt förmenande – jag har själv ett företag, förvisso vilande nu: Jag anställer när jag har tillräckligt med intäkter och tillräckligt med affärer för att kunna anställa en ytterligare person. Jag har heder i kroppen. Det viktigaste för mig är inte att jag ska få skattesubventioner för att anställa personal, utan det viktigaste för mig är att jag har hederliga och bra affärsintäkter för att jag ska kunna få igång en bra affärsverksamhet och på det viset också se till att trygga anställningar på ett bra och vettigt sätt. Det är grunden i hela den ekonomiska teorin när det gäller att jobba med företagande.

Lars Hjärmered! Tycker du att det är skäligt att staten ska skattesubventionera till exempel hamburgerkedjor vars huvudmålgrupp för att anställa personal är personer upp till 24 år? Är det skäligt att de ska hundratals miljoner i aktieägarutdelningar som en följd av att staten på ett vällovligt sätt har stått för sänkta ungdomsarbetsgivaravgifter till dessa företag? Det tycker jag är rätt dålig politik över huvud taget. Då är det självklart att regeringen riktar udden åt ett annat håll, för att försöka effektivisera och använda statliga medel för att göra det ännu bättre.

Hur mycket bättre blev det för ungdomarna att få arbete i Sverige under den borgerliga regeringen? Sjönk arbetslösheten? Nej. Stod den still? Ja. Hände det något effektivt? Nej.

Hur kan ni stå här och anklaga oss efter sex månader när ni hade chansen i åtta år att göra något helt annorlunda? Det annorlunda ni gjorde var bland annat att subventionera företag med statliga medel. Det ledde inte till något annat än en fortsatt hög ungdomsarbetslöshet.

Anf. 99 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! Jag ska ta upp en sak som ibland borde sägas om bostadspolitiken. När jag kom in i politiken i början av 90-talet var problemet inte att det byggdes för lite. Då revs bostäder i många kommuner runt om i vårt land för att det hade byggts för mycket. I storstäderna kunde man ganska lätt få en bostad om man var beredd att inte bo i de mest centrala lägena. Det var i princip bara fyra fem kommuner i hela Sverige som hade någon typ av bostadsbrist. Storstadsregionerna var de allra viktigaste. Ibland finns det anledning att komma ihåg detta när man säger att det inte har byggts på så länge.

Sedan exploderade allt, och det ställdes mycket stora krav, inte minst på grund av att vi hade många nya universitetsorter som växte fram i snabb takt. Detta gjorde att det behövdes väldigt många nya bostäder.

Det finns anledning att påminna om detta ibland, eftersom det låter ungefär som om några onda regeringar under 60-, 70- och 80-talen aldrig någonsin byggde någonting för att de inte ville. Men det är faktiskt fel.

TTIP är viktigt. Det är kanske en av de saker som kommer att innebära ett stort uppsving för ekonomin i USA men inte minst inom EU.

Frågan om ISDS är mycket besvärlig. Ändå har man inte kommit till de riktigt besvärliga frågorna, nämligen frågorna om GMO och djurhälsa. Det finns många andra besvärliga frågor, för att inte tala om de protektionistiska stämningar som råder i mycket stora delar av de

amerikanska delstaterna. Den produktion som finns där får absolut inte röras. Men så långt har man inte ens kommit än.

Jag ska säga någonting om TTIP och ISDS. ISDS är någonting som utvecklas över tiden. Den ISDS som eventuellt kommer att finnas med i TTIP kommer inte alls att se likadan ut som många andra. Förmodligen måste man just i detta avseende förhandla om ganska många handelsavtal mellan EU och andra länder, helt enkelt därför att det inte är särskilt modernt. Man har framför allt inte den insyn som man skulle behöva ha i denna typ av processer. Det finns ingen insyn som i andra rättsprocesser. Det är en kritik som har riktats och som är korrekt. Där bör man fundera på om man kan ändra detta på något sätt.

Slutligen skulle jag vilja säga någonting om frågan om det är besvärande att det är någon som säger någonting. Nej, det är inte besvärande. Men det som är besvärande är att kritiken mot TTIP finns praktiskt taget överallt. Vilka grupper man än kommer till finns det några som kritiserar det ur ett eller annat perspektiv. Därför tror jag inte alls att det är besvärande att en ledamot i EU-parlamentet gör detta.

Anf. 100 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Jag ska återgå lite grann till interpellationen. Det är många frågor som diskuteras i interpellationen. En fråga som jag ändå vill uppehålla mig lite grann vid är: Vad är det som har byggt svensk konkurrenskraft historiskt? Vad är det som gör att vi är ett av de länder som har varit mycket konkurrenskraftiga historiskt sett? Vad har skapat denna innovationskraft och denna omställningstakt?

Jag brukar ibland säga att vi nästan har svart bälte i strukturomvandling. Vi har gått från gamla jobb till nya jobb. Detta skiljer Sverige från ganska många andra länder. Det kanske är en av förklaringarna till att vi har haft en så positiv syn på strukturomvandling. Det kan också vara en av förklaringarna till att svenska folket nästan uppfattas som en testmarknad för många globala företag, därför att vi prövar nya produkter och tjänster tidigt.

Jag har kommit fram till en förklaring, och jag är lite intresserad av att höra Moderaternas syn på den eftersom man talar om en flexibel arbetsmarknad. Det är viktigt med en flexibel arbetsmarknad, från det gamla till det nya. Den svenska modellen har byggt på att vi inte har försvarat och hållit fast vid gamla jobb. Men staten har varit viktig för att trygga människorna i omställningen.

Jag hörde tidigare i debatten hur Moderaterna raljerade över a-kassehöjningen. A-kassans tak har inte höjts på 13 år. En vanlig tjänsteman i Sverige i dag får ut 39 procent av sin tidigare lön. Är det bra för en långsiktig omställningsförmåga i svensk ekonomi? Skapar det ett klimat i Sverige där människor kan känna att de kan gå från det gamla till det nya utan att känna oro? Om man misshandlar a-kassan år ut och år in, kan det då skapa rädda medborgare? Kan det skapa medborgare som inte vågar ta steget till det nya och som framför allt kommer att bli motståndare till strukturomvandling, som vi alla säger är helt nödvändig för att det ska fungera i den globala konkurrensen där förändringarna bara går snabbare och snabbare?

Jag ställer frågan därför att man ibland inte lyfter fram frågan om strukturomvandling kopplat till hur svensk arbetsmarknad fungerar. Jag tror att det är viktigt att försvara en svensk arbetsmarknad med starka parter som sluter avtal, men där staten också har en roll att skydda arbetstagarna om de kommer på obestånd eller drabbas av arbetslöshet.

När jag lyssnar på Moderaterna blir det lite déjà vu-upplevelse av när man själv hamnade i opposition, nämligen att det är mycket svårt att tänka nytt första tiden. Man är nästan inne i en förnekelsefas och säger: Allt vi tyckte för sex månader sedan måste vi hålla fast vid.

Men jag tror att själva poängen med att hamna i opposition måste vara att man tänker lite nytt och tänker om. Det har Moderaterna än så länge inte orkat med. Detta blir som en repig skiva från valrörelsen, där de försvarar varenda skattesänkning de kan komma på och tror att det är det absolut viktigaste för näringslivet.

Men baksidan av det kommer att avslöjas ganska snart när Moderaterna ska redovisa sin vårmotion. Då handlar det om vad de väljer bort, om de väljer bort järnvägsunderhållet, bostadsinvesteringarna, högskolesatsningarna eller de stora skolinvesteringarna framöver, bland annat investeringar i läraryrkets status. Det är miljardinvesteringar som föreligger de kommande åren.

Det enda som jag hör är: Nej, vi kan inte göra någonting för att finansiera de investeringar som Sverige behöver för att stå starkt inför framtiden.

Då blir jag lite nervös. Men det kan också vara en förklaring till att Sverige har hamnat i en situation med 74 miljarder i budgetunderskott i år. Att vi har så stora underskott kan bero på att Moderaterna fortsatt är helt fixerade vid skattesänkningar, trots att expertgrupp efter expertgrupp har dömt ut dessa skattesänkningar som ineffektiva och säger att man kan använda dessa pengar bättre för att bekämpa ungdomsarbetslösheten men framför allt för att skapa global konkurrenskraft.

Anf. 101 LARS HJÄLMERED (M):

Herr talman! Sverige möter en serie av stora utmaningar. Jag tror att det enkla i politiken är att lite skissartat dra upp visioner eller tala om vissa ord som entreprenörskap och företagande. Men slutligen handlar det mycket om vad man gör i konkret politik och handling.

Herr talman! Där kan vi konstatera att Mikael Damberg och hans kollegor vill införa en kilometerskatt, en skatt på avstånd, som försämrar konkurrenskraften för viktiga näringsgrenar framför allt utanför de större städerna. Man har bromsat förslagen om långa och tunga lastbilar, man trycker undan företag inom vård och skola, man har försökt kringskära patienternas rätt att välja vårdcentral, man vill dubblera skatten för unga anställda och man vill göra det mindre lönsamt för äldre att stanna kvar på arbetsmarknaden. I en tidigare diskussion om handelspolitiken har man tagit upp de problem som har varit där. Före valet gav man tydliga löften om att man skulle hålla fast vid överskottsmålet och sunda statsfinanser. Men knappt sex månader senare var man beredd att överge det viktiga överskottsmålet.

Man gav före valet ett löfte om ROT-avdraget, vilket blev till ytterligare ett valsvek. Man jobbar på att lägga ned Bromma flygplats, och det är så få förslag som kommer till riksdagen att vi blir tvungna att ställa in en serie utskottsmöten. Det kommer nämligen inte nog med förslag på näringspolitikens område.

Det är ur den myllan, alltså när man mäter det i konkret handling, som en del av min oro kommer, herr talman. Vad är det egentligen som behövs? Jo, det handlar om sådant som lägger en grund för fler växande företag och

fler jobb. För min del handlar det om bostadspolitiken, forskningsinvesteringarna, infrastrukturen och den flexibilitet ministern nämner. Ett förslag från oss handlar till exempel om att kunna höja åldern för när människor kan ansöka om studiemedel. Det är ett av flera förslag från oss om hur man kan bidra till en omställning mitt i livet.

Man kanske dock även måste komma fram till att skatterna påverkar drivkrafter för att arbeta och för att vara entreprenör.

Anf. 102 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Det är många frågor här, och på fyra minuter kan man kanske inte svara på alla. Vi får väl återkomma i en annan interpellationsdebatt någon annan fredag eftermiddag.

Jag frågade om det var besvärande att det finns framstående företrädare för regeringsunderlaget som mer eller mindre aktivt vill motverka delar av frihandelsavtalet mellan Europeiska unionen och Förenta staterna. Jag tog några exempel, och jag vill förtydliga detta. Det rör sig om partiordföranden för Vänsterpartiet, som efter det att Saudiavtalet var på tapeten sa: Nu har vi bromsat det här, och nu stoppar vi TTIP nästa gång. Det var en partiordförande som företräder regeringsunderlaget som sa detta.

Marita Ulvskog är gruppledare för Socialdemokraterna i Europaparlamentet. Det är inte vem som helst. Hon är dessutom vice ordförande i utskottet för sysselsättning och sociala frågor. Det är frågor som är väldigt viktiga när man talar om ett handelsavtal mellan världens två största ekonomier. Det kommer att betyda mycket för näringsutvecklingen, handeln mellan länderna och möjligheten att utveckla sysselsättningen i respektive medlemsländer.

Det är alltså inte vem som helst som säger nej till en av de viktigaste delarna av ett handelsavtal, nämligen en tvistlösningsmekanism som skyddar äganderätten och ser till att tvister kan lösas på ett kontrollerat, organiserat och juridiskt hållbart sätt. Att en person som har en framträdande position är emot detta är anmärkningsvärt. Jag frågar igen: Tycker näringsministern att det är besvärande med dessa röster i regeringsunderlaget? Med vilken kraft kan regeringen driva det här?

Anf. 103 PYRY NIEMI (S):

Herr talman! Att lyssna till Moderaterna i näringspolitiken är som att lyssna på en gammal stenkaka. Det är dags att byta! Ni kan åtminstone gå över till cd-format. Numera finns också mp3, Youtube, Spotify och annat att hålla sig till. Bli lite mer moderna! Skattesänkningar är inte svaret på allt.

Det är bara att konstatera att den sexmånadersblockering som just nu har fastnat hos er gör att det väl är bra att ni för närvarande är i opposition, så att ni får tänka till, tänka nytt och tänka annorlunda. Kom tillbaka till den verklighet vi har i dag! Era metoder fungerade inte. Var ärliga och säg det vid nästa debatt. Konstatera det! Rannsaka er själva. Lägg ned lite tid och kraft. Ni skulle företräda arbetslinjen, och arbetslösheten stod still. Det hände nada, njet och ingenting – i alla fall marginellt lite.

När ni anklagar och kritiserar den nuvarande regeringen för dess näringspolitiska ambitioner känns det som att ni inte har gjort någon som helst självrannsakan eller hemläxa. Ni har inte funderat över vad det var

som gick fel och varför ni inte vann valet. Väljarna var ju trötta på de tomma, plakatpolitiska pamfletterna ni framförde i valrörelsen. Man ville ha något annorlunda, en ny modell och en ny metod, för Sverige. Man ville skapa hopp och förutsättningar – skapa någonting som gör att de unga faktiskt kommer i arbete med riktiga villkor och sjysta löner och där företagen inte nödvändigtvis får subventioner för att anställa.

I stället ska det byggas en grund för en näringspolitik där företagen jobbar med sund konkurrens och där man kan få fram bra innovationer som fortsätter att stärka den svenska exporten. Man ska fortsätta gynna och främja den svenska forskningen, som så många gånger och under decennier – under sekler – har varit oerhört framgångsrik. Det är på det viset man bedriver en bra näringspolitik.

Anf. 104 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! Man borde väl ändå ha lärt sig vid det här laget att vi har ett budgetsamarbete men att Vänsterpartiet faktiskt är ett eget oppositionsparti precis som alla andra oppositionspartier här i riksdagen. Därför står det oss fritt att ha uppfattningar även i frågor som ligger utanför själva budgeten. Jag tycker att det bör klargöras en gång för alla.

Om det bara var Jonas Sjöstedt som kritiserade TTIP vore det väl en sak, men det finns många andra också. Det är det som är den stora konsten med TTIP och all annan handelspolitik, det vill säga att få en förankring hos människor såväl rent generellt som bland de olika organisationerna för att diskutera sakfrågorna och vad det egentligen står i TTIP. Tyvärr är det så att det i alla handelsförhandlingar som bedrivs och som inte är offentliga finns en tendens att komma fram, säga ”Titta vad jag har här!” och vifta med ett papper. ”Så här kommer det att se ut!” säger man. Alla som har varit med en tid vet att det inte är så.

Jag vill bara säga en sak. När vi förlorade valet hade vi en gruppleddare som hette Sven-Erik Österberg, och han sa en gång till oss: Låt deras politik få genomslag innan vi kritiserar. Det finns bara en utredning om kilometerskatten, och det finns en förhandlingsman när det gäller Bromma. Det är inte så att det finns något beslut här och nu som vi ska ta ställning till. Detta blir bara ett självspelande piano.

Anf. 105 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Jag tackar för debatten. Den har handlat om flera olika frågor.

Det började med frågan om handelsavtal och så, vilket regeringen uppfattar som en viktig del av vår tillväxtpolitik i Sverige. Sverige är ett land som är väldigt beroende av export; hälften av vår bnp kommer från exporten. Det betyder att det avtal som nu förhandlas mellan Europa och USA kommer att betyda mycket inte bara för våra svenska förutsättningar framöver utan också för Europas som helhet. Jag tror att det gynnar både USA och Europa att få ett handelsavtal på plats, inte bara för de kortsiktiga ekonomiska relationerna utan också långsiktigt.

Jag tror nämligen att avtalet, om det är modernt, bra och klokt utformat, kan bli ett modellavtal för många andra handelsavtal runt om i världen. Men då krävs också att man lyssnar på en del av kritikerna. En del av kritikerna pekar nämligen på svagheter i gamla handelsavtal, som man kan

dra nytta av och lära sig av. Jag tror att det är viktigt att se att det här avtalet är viktigt för Sverige men att vi också måste ha en dialog med människor som är kritiska, både för att se förutsättningar och fördelar med avtalet och för att vinna den allmänna debatten. Det handlar inte bara om att få rätt utan också om att få fler människor att känna tillhörighet i frågan.

När det gäller debatten om näringspolitiken i övrigt lär vi väl återkomma till den många gånger, men jag slås ändå av att det verkar som att Moderaterna och regeringen har olika syn på investeringar och behovet av dem. Det är faktiskt vad det kokar ned till. Man kan som regeringen göra en analys som visar att Sverige måste öka sina investeringar i kunskap, infrastruktur och bostadsbyggande. Vill man göra det måste man ta fram de resurser som krävs, för annars kommer Sveriges tillväxt att hämmas.

Här gör Moderaterna och vi olika bedömningar, och jag tror att det vore skadligt för Sverige om Moderaterna fick fortsätta styra Sverige med en inriktning där Sverige underinvesterar. Det stärker nämligen inte Sveriges möjligheter inför framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.19 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna i fem minuter.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.24.

§ 17 Svar på interpellation 2014/15:410 om demokrati och mänskliga rättigheter i svensk handelspolitik

Anf. 106 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Hans Linde har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att svenskt exportfrämjande ska vara samstämmigt med vår politik för global utveckling (PGU) och de utrikespolitiska målen om demokrati, jämlikhet och solidaritet, samt vad jag avser att göra för att öka möjligheterna till insyn i den verksamhet som Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit (SEK) bedriver och vad jag avser att göra för att öka möjligheterna till ansvarsutkrävande för den verksamhet som EKN och SEK bedriver.

Regeringens övergripande sysselsättningspolitiska mål är att Sverige ska nå lägst arbetslöshet i EU år 2020. En aktiv näringspolitik, inklusive ett aktivt handels- och investeringsfrämjande, spelar i detta sammanhang en viktig roll. Främjandet är centralt i arbetet för att skapa tillväxt, sysselsättning och välbefinnande. Regeringen tar under våren därför fram en ny

exportstrategi. För att nå regeringens övergripande mål prioriterar främjandet de tillväxtmarknader där statens resurser gör mest nytta för att öka exporten. Regeringen har därför tagit fram en lista om 26 prioriterade marknader där tillväxten förväntas vara hög och exportpotentialen stor.

Sverige är som land starkt beroende av vår handel med omvärlden. Exporten motsvarar nästan hälften av Sveriges bnp, men även import och utländska investeringar i Sverige är viktiga förutsättningar för sysselsättning och välfärd.

Regeringen är av uppfattningen att kontakter och utbyte mellan människor och länder är bra och gynnar att värden som demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter sprids över världen. I dessa kontakter ingår handel och investeringar som viktiga komponenter.

Sverige verkar för en fri och rättvis handel. Regeringens politik ska genomsyras av samstämmighet mellan centrala områden i syfte att bidra till rättvis och hållbar utveckling i enlighet med PGU. Det betyder att åtgärder inom hållbart företagande och exportfrämjande liksom inom handelspolitiken ska bidra till rättvis och hållbar global utveckling.

Värnandet av mänskliga rättigheter är en hörnsten i regeringens politik. Regeringen förväntar sig att svenska företag respekterar mänskliga rättigheter i all sin verksamhet såväl i Sverige som utomlands. För att stötta företagen har regeringen stärkt arbetet med hållbart företagande. Konsultationer har genomförts med företag, fackföreningar och det civila samhällets organisationer kring en svensk handlingsplan för FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

EKN och SEK ska stötta företag med exportkrediter på svåra marknader där risker finns som privata aktörer inte kan garantera.

Verksamheten i EKN förutsätter att de företag som ansöker om exportkrediter kan lita på att känslig affärsinformation inte når deras konkurrenter. Därför omfattas exportkreditverksamheten av sekretesslagen. Den operativa styrningen av myndigheten EKN hanteras av dess styrelse. Regeringen tar inte ställning till enskilda affärer. Myndighetens verksamhet följs löpande upp inom de vedertagna processerna för myndighetsstyrning som myndighetsdialog. Precis som alla myndigheter granskas EKN av Riksrevisionen. Både i instruktion och i regleringsbrev till EKN har myndigheten i uppgift att se till att villkoren i garantierna står i överensstämmelse med internationella överenskommelser om statsstödda exportkrediter. I regleringsbrevet förtydligas att EKN i sin verksamhet ska bidra till genomförandet av Sveriges politik för global utveckling.

SEK är ingen myndighet och omfattas därför inte av offentlighetsprincipen. SEK är ett publikt bolag som måste följa börsens regler i de länder som bolaget är listat. Bolaget måste också förhålla sig till bank- och affärssekretessen i lagen om bank- och finansieringsrörelse och står under Finansinspektionens tillsyn. Den operativa styrningen av verksamheten ligger hos styrelsen som har det yttersta ansvaret för bolagets organisation och utförande av bolagets uppdrag. Verkställande direktören ansvarar för den löpande förvaltningen. Bolag med statligt ägande ska arbeta för efterlevnaden av internationella riktlinjer såsom FN:s Global Compact, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter samt OECD:s riktlinjer för multinationella företag. SEK har sedan några år tillbaka tagit flera steg för att öka transparensen.

Bolaget har bland annat i årsredovisningen 2014 beskrivit i vilka länder bolaget har utlåning samt ungefärliga belopp per land.

Prot. 2014/15:88
17 april

Både EKN och SEK driver aktivt ett ökat fokus på mänskliga rättigheter vid exportkrediter genom att följa OECD:s ”Common Approaches” som reglerar sociala hänsyn och miljöhänsyn vid exportkrediter.

Anf. 107 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag får börja med att tacka handelsministern för svaret.

Den 16 december 2003 fattade riksdagen ett historiskt beslut. Då antog man en politik för global utveckling, PGU. Man slog fast att all svensk politik skulle vara samstämmig. Oavsett om det handlade om jordbruksfrågor, högskolepolitik eller försvar skulle politiken genomsyras av ett rättighetsperspektiv och utgå från de fattigas perspektiv på utveckling.

Tyvärr får vi nog konstatera att PGU inte har fått det genomslag som vi hade hoppats på, och det gäller, tyvärr, i synnerhet på den svenska handelspolitiken. Gång på gång har vi kunnat se hur andra intressen har fått styra utvecklingen av svensk handelspolitik.

Också Vänsterpartiet ser att Sverige är ett litet exportberoende land. Vi ser även att handel är avgörande för att säkra välbästand, jobb och välfärd i Sverige. Det finns många exempel på hur vi genom handel både har lyckats skapa välbästand i Sverige och lyckats främja mänskliga rättigheter i andra länder.

Men vi ser också exempel på motsatsen. Få skulle hävda att Lundin Oils investeringar i Sudan bidrog till ökad respekt för mänskliga rättigheter. Ericsson bidrog knappast till hållbar utveckling när de sålde Ranossystemet till regimen i Syrien – ett system som har gjort det möjligt för diktatorn al-Assad att spåra upp oppositionella via deras mobiltelefoner.

I dag jobbar 1,3 miljoner människor utomlands i företag som har sitt huvudsäte i Sverige. Det är en fördubbling sedan 1997. Bara i Bangladesh jobbar 700 000 människor, i synnerhet kvinnor, i fabriker som tillverkar kläder åt Hennes & Mauritz. Dessa svenska investeringar skapar arbetstillfällen och bidrar till minskad fattigdom, men de väcker också frågor. Vilken arbetsmiljö har de på Björnkläders textilfabrik i Vietnam? Vilka möjligheter finns det på Scantias fabrik i Bangalore att organisera sig fackligt?

Det är viktigt att se att effekten av handel helt beror på vad man handlar med, vem man handlar med och vilka krav man ställer. Detta är kärnan i min interpellation.

Att regeringen säger att handel per automatik promotor mänskliga rättigheter är förenklat och naivt, och det inger oro.

Mikael Damberg talade i sitt svar om vikten av hållbart företagande och hållbar utveckling. Det är ganska vaga initiativ, och det är svårt att se vad regeringen konkret ska göra.

Det finns redan konkreta initiativ som regeringen skulle kunna stödja. Sedan 1998 har ett hundratal företag tecknat så kallade globala ramavtal. Det är globala överenskommelser om arbetsmiljö och om löntagares rättig-

heter och inflytande som tecknas mellan företagskoncerner och löntagarorganisationer. Redan har SKF, SCA och Electrolux undertecknat sådana konkreta avtal, och det pågår samtal med fler svenska företag.

Är regeringen beredd att understödja det viktiga arbetet med globala ramavtal?

Samtidigt som retoriken om hållbart företagande är ganska vag är regeringens exportsatsningar mycket konkreta. Man har listat 26 länder som ska prioriteras fram till 2020, och här hittar vi några av vår tids absolut värsta diktaturer: Saudiarabien, Thailand, Egypten och Förenade Arabemiraten. Samtidigt ser vi hur ekonomin växer i en lång rad demokratier som inte finns med i regeringens satsning, till exempel Ghana, Peru, Moçambique, Chile och Zambia.

På vilket sätt utgick regeringen från PGU och de fattigas perspektiv på utveckling när ni prioriterade Saudiarabien och Förenade Arabemiraten men inte Ghana och Peru?

Anf. 108 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Jag tackar Hans Linde för interpellationen.

Jag deltog nyligen i biståndsministerns uppstartsmöte om PGU. PGU fick inte önskvärt genomslag i svensk politik under de borgerliga regeringsåren, och vi gjorde nog inte heller tillräckligt mycket under vår tid även om vi startade arbetet. Nu gjorde vi en omstart, och jag deltog som sagt i det seminariet.

Det är fel att säga att handel per automatik leder till mänskliga rättigheter och demokrati. Så är det givetvis inte. Det krävs fler förutsättningar för att det ska hända. Dock är handel och öppenhet ofta en förutsättning för kontakter och utbyte mellan länder, och därigenom kan man promota demokrati och mänskliga rättigheter.

Ett perspektiv på handeln som oroar mig är den växande protektionismen i världen. Regeringen beställde en undersökning för några månader sedan för att se vad som har hänt med handelshinder i världen. Det visade sig att de 900 miljoner människorna i världens fattigaste länder har drabbats av över 500 protektionistiska åtgärder från den rika världen – framför allt från OECD-länderna, som ligger bakom två tredjedelar av denna protektionism. Det har hindrat de fattiga länderna att delta i världshandeln. De facto har de gått miste om en 30-procentig ökning av sina exportmöjligheter.

Efter finanskrisen har protektionismen brett ut sig. Alla länder har försökt skydda sig själva. I sådana tider finns det ett egenvärde för Sverige att stå upp för fri och rättvis handel, för vi vet att det hindrar världens fattigaste länder att delta i handeln på lika villkor.

Sverige gör mer än så. Det räcker inte med en handelspolitik som öppnar möjligheter för handeln. Det krävs också institutionella möjligheter att delta i handeln. Därför satsar Sverige på Aid for Trade som ger fattiga länder möjlighet att göra egna handelsförhandlingar och medverka i institutionsbyggande för att delta i handeln.

Grundprincipen handlar om att det är viktigt för PGU att ha också ett handelsperspektiv när vi talar om att minska handelshinder.

När det gäller var Sverige som nation kan göra mest nytta för att främja handeln mellan Sverige och andra länder har vi inte bara tittat på var tillväxttakten är störst, för det kan vara en tillväxttakt på små nivåer, utan

också på storleken på ekonomin och på vilka länder som har ett näringsliv som matchar svenskt näringsliv. Förutsättningarna för att främja export är ju större om vi har produkter och tjänster som stämmer överens med de länder vi vill exportera till.

Det betyder dock inte att Sverige avstår från att driva handelspolitik och öppna för handel med fattiga länder. Det är en viktig prioritering för oss i internationella handelsavtal och i bilaterala relationer.

Men ska vi ha en exportstrategi som ska få upp svensk export måste vi titta på vilka ekonomier som är hyggligt stora och har en tillväxtpotential som är större än på de marknader vi har i dag.

Anf. 109 HANS LINDE (V):

Herr talman! Min interpellation handlar om hur vi kan stärka kraven på mänskliga rättigheter, demokrati och hållbar utveckling och hur vi kan få en handelspolitik som bidrar till hållbar utveckling och utgår från de fattigas perspektiv på utveckling.

Handelsministern svarar med en ganska lång utläggning om protektionism och handelshinder. Jag ställer mig lite frågande till det, för det är inte det diskussionen handlar om. Eller anser handelsministern att krav på mänskliga rättigheter och demokrati, att understödja fackliga rättigheter och att stödja globala ramavtal är en form av protektionism?

Det har varit en lång diskussion här i dag med fokus på Saudiarabien. Jag tycker att det är märkligt att diskussionen om svensk handelspolitik har kokat ned till en diskussion om Saudiarabien. Låt oss komma ihåg att mindre än 1 procent av den svenska exporten går till Saudiarabien. De senaste åren har vi dessutom sett hur denna export har sjunkit. Med tanke på oljeprisets utveckling är Saudiarabien knappast en spännande tillväxtmarknad, även om vi bara fokuserar på den ekonomiska utvecklingen.

Samtidigt ser vi en lång rad demokratier där ekonomin växer snabbt, och det är inte bara små ekonomier. Ghana, Peru och Chile är betydande ekonomier som växer snabbt, och här ser vi också en respekt för de mänskliga rättigheterna.

Varför väljer näringsministern att prioritera stagnerade diktaturer på Arabiska halvön framför att gå in och arbeta i länder där vi ser en demokratisk utveckling och en spännande ekonomisk utveckling? Jag vet att det finns starka intressen för bland annat Peru, Ghana, Chile och Zambia i svenskt näringsliv och goda möjligheter att göra affärer. Jag beklagar att regeringen inte är beredd att ta denna chans.

I min interpellation lyfter jag också upp Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit. De är centrala verktyg i den svenska handelspolitiken och i det svenska exportfrämjandet. Det är organ som har stor påverkan globalt.

Vänsterpartiet bad riksdagens utredningstjänst att titta på de garantier och krediter som gavs till länder som klassades som diktaturer av Freedom House under förra mandatperioden. Bara Exportkreditnämnden utfärdade exportkrediter på 59 miljarder kronor till 51 diktaturer under förra mandatperioden. Det är inte Mikael Damberg's ansvar, men jag vill ändå få in det i diskussionen. Fem länder dominerar: Ryssland, Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Egypten och Iran.

Vi vet att man har använt mångmiljardbelopp ur dessa exportkrediter för att främja vapenexport till exempelvis Pakistan.

Här måste man ställa sig en del frågor. Även EKN:s och SEK:s verksamhet ska vara samstämmig med övrig politik. Även deras verksamhet ska utgå från de fattigas perspektiv på utveckling. Jag har ibland lite svårt att se det. Utgår man från de fattigas perspektiv på utveckling när man använder mångmiljardbelopp för att till exempel säkra vapenexport till Pakistan? Utgår man från ett rättighetsperspektiv när man i dag går in i Saudiarabien med mångmiljardbelopp?

Vi från Vänsterpartiet har följt dessa frågor under lång tid och ställt tydliga krav. Jag ser att EKN och SEK har förändrats till det bättre på flera punkter. Jag ser också att när till exempel Svenska Amnesty och Diakonia granskar de organen ser man tydliga förbättringsåtgärder. När jag däremot lyssnar på handelsministern här verkar kan ganska nöjd med sakernas tillstånd.

Det är trots allt regeringen som är ytterst ansvarig för verksamheten. Genom regleringsbrev och ägarpolicy styr man verksamheten i grunden. Man har möjlighet att understryka vikten av PGU och respekt för de mänskliga rättigheterna. Är handelsministern inte beredd att vidta några åtgärder över huvud taget för ökad respekt för de mänskliga rättigheterna i de två organen?

Anf. 110 PYRY NIEMI (S):

Herr talman! Jag håller med Hans Linde i många delar av det han framför. Det är en väldigt viktig interpellation. Det är viktigt att respektera och följa upp PGU men också att ha ordentlig och ambitiös politisk agenda som verkligen respekterar mänskliga rättigheter.

Jag blir dock ändå lite förvånad över det perspektiv som Hans Linde framhårdar i. Det handlar mer om att den export som ska ske från Sverige ska stötta länder där demokratin har kommit långt och där det kanske finns en möjlig exportmarknad eller inte.

Jag tror mer på det som näringsministern sa. Det måste finnas andra parametrar som tillkommer. Det måste först och främst finnas en marknad att förhålla sig till. Det måste göras en affärskalkyl. Det måste finnas ett utrymme för företagen att göra affärer. Detta sagt utan att på det viset förringa kravet på mänskliga rättigheter. Det handlar om att kritisera regimer och affärspartner, kritisera brist på fackliga rättigheter och kritisera om det är en bristande demokratiutveckling.

Allt i det paketet måste hänga ihop. Man kan inte bara med något slags emfas gå in och ha export till marknader där det kanske eller kanske inte blir affärer. Det måste ändå byggas på något slags kritisk affärsanalys. Jag vill ställa en fråga till Hans Linde. Hans Linde nämnde som exempel Ghana och Chile. Hur menar du att vi skulle ha de absolut bästa exportförutsättningarna där just i dag? Andra har kanske dragit andra slutsatser.

Chile är ett bra land. Vi har jättebra historiska traditioner med Chile. Det har jag all respekt för. Men vi har heller inte så stort handelsutbyte med Chile i dag. Så är det. Det är bara fakta. Det kan säkert bli större. Det finns säkert goda förutsättningar att få det ännu större. Vi har många kulturella gemensamma intressen eftersom vi har mycket samtal med

Chile. Men det är heller inte så i dag i verkligheten att vi har särskilt mycket affärsutbyte med dem.

Samtidigt har vi större exportmarknader på andra håll med diktaturer som fungerar bra. Det har vi utan att vi på något vis drar udden ur att vi fortsätter att kritisera bristen på demokratisk utveckling, bristen på mänskliga rättigheter, och så vidare.

Man kan inte vända skutan så snabbt som jag tycker att Hans Linde ändå framhårdar i. Till syvende och sist har vi haft en ny samarbetsregering som har arbetat i sex månader. Den har aktivt försökt att skapa en ny näringspolitisk plattform att stå på. Det handlar om att skapa en ny exportpolitik som successivt kommer att förändra en del av det Sverige tidigare stått för.

Vi har inte sett effekterna av det hela. Vi fortsätter ändå att kritisera bristen på mänskliga rättigheter samtidigt som vi försöker främja det som också Hans Linde var inne på i början. Vi måste ha en bra exportindustri för att säkra goda inkomster till Sverige för att kunna säkra jobb även i Sverige.

Min fråga är: Är det bra att göra allting i det tempo som Hans Linde önskar? Eller kan man ta det stegvis och utvärdera för att kunna göra de bästa affärerna samtidigt som man kopplar ihop det med kritik mot brist på demokratiutveckling och mänskliga rättigheter?

Anf. 111 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Jag börjar med att svara på frågan om globala ramavtal. Det är en form av globala avtal som är spännande och bra. De sätter framför allt press på företagen att granskas. De tvingas in i en öppen redovisning av hur de agerar. Det sätter också en press från marknaden om de inte klarar av att upprätta det. Det skapar också partförhållanden som är bra.

Det är självklart bra, och självklart agerar regeringen även om vi inte brukar lägga oss i vad arbetsmarknadens parter gör. Det är en av de saker som inte minst statsministern kontinuerligt talar om i internationella sammanhang. Han kallar det för en global deal som handlar om att ta upp de arbetsrättsliga frågorna på internationell nivå och se till att fackliga rättigheter också blir en del av de mänskliga rättigheterna på ett tydligare sätt än i dag.

Anledningen till att jag talade om handelshinder och handel i bredare bemärkelse i början var därför att Hans Linde själv hänvisade till att jag var slarvig som sa att handel hade betydelse för öppenhet och mänskliga rättigheter. Det var själva kritiken mot mig, som jag uppfattade det.

Jag försökte förklara att vi ser en utveckling med protektionism där handel trycks tillbaka. De länder som drabbas hårdast av detta är de fattigaste länderna i världen. I mitt förra inlägg försökte jag säga att det inte per automatik är så att bara för att man har handel och utbyte med ett land blir det landet automatiskt demokratiskt. Det tror inte heller jag.

Men med en sådan relation finns det möjligheter att påverka på ett annat sätt inte bara diplomatiskt via ambassadörer och de diplomatiska kanalerna. Jag menar att svenska företag ofta påverkar genom sitt agerande. Det gör de inte alltid. Vi har sett skrämmande exempel på företag, också svenska, som har betett sig illa internationellt. Jag skulle

vilja hävda att svenska företag ofta har en liten annan syn på jämställdhet och relationer till fackliga parter än vad många internationella företag har, men så är det inte alltid.

Därför tycker vi att vi ska gå vidare med FN:s principer för hållbart företagande. Det blir ett sätt att ställa krav på svenska företag som agerar utomlands att också jobba för mänskliga rättigheter både i Sverige och internationellt. Det är ett sätt att ta det vidare. När det gäller PGU är vi tydliga med att det är en del av det uppdrag som EKN nu får att få in det. Vi förtydligar redan styrdokumentet där.

Det blir lite lustigt när man funderar på vad Hans Linde egentligen säger när det gäller EKN. Är det sämre att handla med länder som inte är fullt ut demokratiska? Det är egentligen det jag hör. Vi skulle behöva ägna mer tid att göra någonting någon annanstans än i länder som inte är demokratier.

Du har säkert en annan syn och menar att handel och öppenhet inte är viktigt för att öppna kanaler in i länder som inte riktigt är demokratiska. Jag tycker att det finns ett värde i de förbindelserna, om inte FN eller EU fattat beslut om att vi ska bojkotta det landet. Det är en helt annan fråga. Det har hänt tid efter annan att det har blivit så.

Det gäller att vi förstår varför det är lite komplicerat. EKN gör per definition affärer där marknaden inte vill eller kan ta risk. Det är därför vi har en exportkreditnämnd. Det är för att garantera risk och affärer. Det betyder att dess verksamhet framför allt kommer att finnas i länder där det är problem.

EKN:s verksamhet riktar sig inte i första hand till andra länder. Vid finanskrisen nu senast fick EKN en annan roll. Då var hela finansiella systemet i Europa i gungning. Då blev det en annan roll. Men dess affärer är större i de länder där det är svårt att garantera privat kapital.

Det är själva poängen med EKN:s verksamhet. Därav får den en tonvikt på länder som kanske inte fullt ut respekterar till exempel alla demokratiska och mänskliga rättigheter. Men precis som Hans Linde säger är det tydligt att det är en organisation som har utvecklats. Den har en kontinuerlig dialog också med civilsamhället där de funderar på: Hur kan de bli bättre, öppnare och mer transparenta i sina redovisningar?

Anf. 112 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag var tydlig i mitt första inlägg. Handel kan bidra och har vid många tillfällen bidragit till ökad respekt för mänskliga rättigheter. Men om den ska göra det beror det på vem vi handlar med, hur vi handlar och med vilka varor.

Vi kan ta Saudiarabien som ett konkret exempel. Det svenska företag som exporterar mest till Saudiarabien i dag är LKAB som exporterar pellets till Saudiarabien. Jag tror inte att någon har några synpunkter på att man har den exporten.

Men det är ganska stor skillnad mellan att exportera pellets och att exportera övervakningssystem, som Sverige har gjort tidigare. Där har man tydligt sett hur olika varor har olika effekt och bidrar på olika sätt.

Det är välkommet att handelsministern nu ändå börjar problematisera och se att handel inte är svartvitt. Det kan ibland bidra till mänskliga rättigheter och ibland inte. Denna problematisering har vi inte sett i de

debattartiklar som har skrivits där man lanserar sin exportstrategi, till exempel.

Jag ställer mig lite frågande och blir lite oroad över regeringens handelspolitik också när jag lyssnar till Pyry Niemi. Länder som Ghana, Peru och Chile beskrivs som länder där det eventuellt skulle kunna finnas en marknad för Sverige. Det är länder där många stora svenska företag har varit närvarande i över 100 år, och där vi ser att andra länder genom en aktiv exportstrategi är närvarande och ökar sin handel. Det kanske inte är så konstigt att Sverige inte har så omfattande handel i dag med Ghana, Peru eller Chile. Vi har ju under lång tid i stället valt att prioritera diktaturer på arabiska halvön i vårt exportfrämjande, inte minst under de åtta åren med en borgerlig regering.

Vi hade en diskussion tidigare här om hur det såg ut under de åtta år vi hade en borgerlig regering. Det var oftast en handelspolitik helt frikopplad från mänskliga rättigheter. Jag hade nog förväntat mig en tydligare omsvängning och tydligare fokus på kvinnors rättigheter och på löntagares rättigheter med en ny regering.

Vi hörde Mikael Damberg här tidigare tala om att det inte bara handlar om att ändra inriktningen på exportfrämjandet, utan att det handlar om att öka tempot. Om det är utgångspunkten för den här regeringen jämfört med den handelspolitik som fördes tidigare tror jag att vi kommer att behöva återkomma till fler debatter i kammaren.

Anf. 113 PYRY NIEMI (S):

Herr talman! Jag var i Chile i januari förra året, Hans Linde. Det var en jättebra resa; det måste jag säga. Jag lärde mig fantastiskt mycket, och jag tog del av de historiska referenser som vi har tillsammans med Chile.

Men faktum kvarstår: Vi har inte så mycket handelsutbyte med Chile. Det är bara så. Vi skulle behöva ha mer. Jag har inga problem med det – principiellt har jag absolut inte några problem med det. Men det är inte så. Det finns många länder som vi har mycket större handelsutbyte med. Det kan ha med logistik att göra, det kan finnas marknader som ligger närmare för Chile och så vidare.

Ett perspektiv som glöms bort i sammanhanget är att de företag som vill exportera gör en kritisk affärsanalys. De tar sig tid att fundera på vart de kan exportera och var de kan få intäkter ifrån. Det tycker inte jag är en politisk prioritering i första hand. Jag tycker att det är någonstans som grunden måste börja byggas. Sedan kan man, via EKN och så vidare, göra olika prioriteringar. Men jag tycker inte heller att vi ska börja tvinga företag att söka sig till marknader där det kanske finns stora affärsrisker. Det kan vara brister på logistik, det kanske inte finns tillräckliga struktursatsningar och så vidare. Den utgångspunkten har inte riktigt berörts i dag, och jag skulle tycka att det vore viktigt att ta med den i hela den pågående processen.

Jag tackar dig, Hans Linde, för att du ställer denna interpellation. Det visar att vi tillsammans kan bygga en långsiktig samsyn i hur vi ska skapa bra affärer för svensk exportmarknad som både tar hänsyn till och avstamp i PGU och även ger ett utrymme för respekt för mänskliga rättigheter, goda affärsrelationer, hållbart företagande, bra fackliga rättigheter och så vidare.

Jag tycker att det har varit en bra och intressant interpellationsdebatt. Den bådär gott inför framtiden.

Anf. 114 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Herr talman! Jag vill bara rätta en sak. Det här med att öka tempot gäller i relation till vår egen exportstrategi, som jag diskuterade med Moderaterna. De frågade om vi hade ändrat vår exportstrategi efter diskussionen om Saudiarabien. Då sa jag: Nej, men vi har ökat tempot i våra ansträngningar att satsa ännu mer på export. Det var alltså inte i förhållande till den borgerliga regeringen.

Det som är skillnaden mellan den borgerliga regeringen och när det gäller de här frågorna handlar om FN:s vägledande principer för mänskliga rättigheter och hållbart företagande, där Sverige nu med vårt sätt att jobba kommer att bli det femte landet i världen som tillämpar principerna. Jag har som ambition att vi ska återkomma med en skrivelse till riksdagen om hållbart företagande där det handlar just om jämställdhet, mänskliga rättigheter och de aspekter som Hans Linde har tagit upp i interpellationsdebatten. Det är klart att det är en väldig skillnad.

Den borgerliga regeringen ville inte blanda in frågor om mänskliga rättigheter. De sa att det var någonting helt annat, medan vi säger att för att ha en exportstrategi också på svåra marknader måste det finnas en koppling mellan mänskliga rättigheter och handel. Då måste företagen också få hjälp att agera på de marknaderna.

När man utformar en exportstrategi kan man inte göra det bara i ett politiskt perspektiv. Man måste göra som Pyry Niemi tog upp: Vi gör exportstrategin tillsammans med svenskt näringsliv. Det är de som vet vilka möjliga affärer som finns på gång. Var har de intresse av att jobba? Vi tittar också på de tillväxtmöjligheter som finns globalt sett. Var har vi störst möjlighet att växa?

Ett antal länder, inte minst i Afrika, har fantastiska tillväxttal om man tittar från år till år. Men deras ekonomier är otroligt små. Om man dessutom jämför med hur svenska produkter och tjänster ser ut märker man att de ofta matchar lite dåligt. Det finns inte köpkraft för att kunna handla svenska produkter och tjänster på det sättet. Betyder det att Sverige ska välja bort Afrika som en framtida exportmarknad? Nej, vi ska fortsätta att jobba där. Men de kontakter vi har och de prioriteringar vi gör måste vi göra där vi ser att vi har möjlighet att också göra affärer som kan leda till en ökad export.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 18 Svar på interpellation 2014/15:202 om akuta brister i kunskap om geriatrisk klinisk farmakologi

Anf. 115 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Herr talman! Finn Bengtsson har frågat mig om jag inser orimligheten i att det fortfarande efter snart ett decenniums agerande även i riksdagen knappt har hänt något alls kring det omfattande problem som

felmedicinering av äldre utgör för såväl de drabbade som för samhället. Han har också frågat mig vad jag i så fall är beredd att göra från regeringens sida för att situationen ska kunna avhjälpas så skyndsamt som möjligt vid sidan av de åtgärder som sjukvården och myndigheterna hittills har aviserat men som uppenbarligen inte är tillräckliga med mindre än att staten tar sitt ansvar.

Det finns fler och fler möjligheter att behandla och bota sjukdomar med läkemedel. Det är i grunden positivt. Emellertid kan samtidig användning av flera olika läkemedel innebära risker, framför allt för äldre som på grund av kroppsliga förändringar kan ha en ökad känslighet för läkemedel. Felmedicinering av olika slag drabbar enskilda patienter hårt. Eftersom problemen med läkemedelsorsakad sjuklighet hos äldre är komplexa har olika åtgärder för att förebygga och avhjälpa detta satts in på flera områden.

I den nationella äldresamordnarens slutrapport 2014 framgår att mellan 2011 och 2014 minskade användningen av olämpliga läkemedel för äldre, läkemedel mot psykos som förskrivs till personer som inte har psykos samt antiinflammatoriska läkemedel. De olämpliga läkemedlen och de antiinflammatoriska läkemedlen har minskat med 10 procent varje år. Som en positiv bieffekt har dessutom antalet personer över 75 år som får förskrivet fler än tio läkemedel minskat sedan år 2012, från att tidigare ha ökat varje år. Det finns således en utveckling som visar att felmedicinering bland äldre de facto minskar på flera områden.

Trots detta kvarstår problem med läkemedelsorsakad sjuklighet hos äldre. Socialstyrelsen har nyligen konstaterat att de flesta biverkningar som äldre drabbas av inte orsakas av direkt olämpliga läkemedel, utan av läkemedel som är viktiga för många äldre. Lösningen är inte att sluta behandla. I stället måste sjukvården bli mer noga med att den äldre patienten får rätt doser, att ordinerade läkemedel passar ihop, att behandlingen följs upp och att biverkningar fångas upp.

Socialstyrelsen avser att ta fram ett eller flera instrument som kan användas som stöd för att upptäcka och identifiera läkemedelsorsakad sjuklighet hos äldre. Myndigheten planerar också att utveckla nya indikatorer som kan fogas till de tidigare framtagna *Indikatorer för god läkemedels-terapi hos äldre*.

Jag vill också uppmärksamma frågeställaren på att Socialstyrelsen har utarbetat en nationell webbutbildning om äldre och läkemedel som syftar till att stärka kompetensen hos framför allt AT-läkare, men som är lämplig för alla läkare som behöver stärka sin kompetens på området.

Ytterligare ett arbete som är värt att uppmärksamma är det utvecklingsarbete som Inera AB driver tillsammans med E-hälsomyndigheten i syfte att skapa en samlad nationell informationskälla för patientens läkemedelsbehandling, Nationella ordinationsdatabasen, NOD. NOD syftar till att på nationell nivå bland annat visa samma information om läkemedel för alla ordinatorer i patientens vårdkedja och ge information om vilka läkemedel som patienten har ordinerats just nu och vid tidigare vårdkontakter.

När det gäller äldre patienter med många läkemedel finns det särskilda krav på läkemedelsgenomgångar. Av Socialstyrelsens föreskrifter om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården framgår kraven på att en enkel läkemedelsgenomgång ska erbjudas de patienter som är 75 år eller äldre och som är ordinerade minst fem läkemedel.

Socialstyrelsen har i rapporten *Läkemedelsorsakad sjuklighet hos äldre* påtalat att det är den personal som arbetar närmast de boende som har störst möjlighet att observera biverkningar och andra läkemedelsproblem och som kan rapportera till sjuksköterskan, som vid behov kan rapportera till läkaren. För att det ska fungera behövs utbildning, men det krävs också tillräckligt mycket personal som har tid och möjlighet att observera eventuella biverkningar.

I många avseenden är god kvalitet i äldreomsorgen kopplad till att de anställda – som ska vara kvalificerade och kompetenta – är tillräckligt många. I syfte att stärka bemanningen i äldreomsorgen och därigenom förutsättningarna för en god äldreomsorg föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2015 att 2 miljarder skulle avsättas per år 2015–2018. Riksdagen ställde sig emellertid inte bakom förslaget om ökad bemanning inom äldreomsorgen.

Regeringen föreslog vidare att 1 miljard kronor skulle avsättas per år från och med 2015 för att höja kvaliteten i hälso- och sjukvården samt förbättra förutsättningarna för rätt användning av professionernas kompetens och kompetensförsörjning i landstingen. Inte heller den satsningen ställde riksdagen sig bakom. Om dessa satsningar hade genomförts hade de kunnat bidra till en bättre vård och omsorg om våra äldre.

Regeringen har för 2015 också beslutat om medel för forskning vid universitet och högskolor som bland annat kan användas för kliniska studier kring läkemedel och äldre. Medel har också anslagits till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte, och till Vetenskapsrådet i syfte att stödja forskning om åldrande och hälsa.

I fråga om äldreomsorgscentraler så är det en organisatorisk fråga som landstingen förfogar över.

Att minska felmedicinering bland äldre är en angelägen fråga. Mycket arbete pågår, och jag kommer att följa utvecklingen noggrant.

Anf. 116 FINN BENGTSSON (M):

Herr talman! Jag vill tacka sjukvårdsministern för ett långt och utförligt svar. Men det är tyvärr inte så fullt med offensiva satsningarna som jag trots allt hade hoppats på.

I min interpellation beskriver jag hur de akuta bristerna skulle kunna avhjälpas på ett skyndsamt sätt. Alla de saker som ministern nu har nämnt är vi mycket medvetna om. De har tagits fram av bland annat den kloka utredning som Johan Fastbom har gjort för Socialstyrelsen. Men i den belyses också att problemet i princip är så stort att man räknar med att var tionde inläggning av en äldre på ett sjukhus i dag – ineliggande vård – beror på läkemedelsbiverkningar. Det handlar om runt 35 000 fall i Sverige. Jag tror tyvärr att det är en underskattning eftersom det nog bara gäller medicinska patienter. Även på andra vårdinstitut finns det äldre människor som drabbas av läkemedelsbiverkningar vilket leder till inläggningar.

Genom att uppskattningsvis 60 procent av inläggningarna skulle kunna undvikas är det en kostnad för samhället som vida överstiger en halv miljard kronor. Det är verkligen mycket som skulle kunna sparas, förstås vid sidan av allt lidande som detta orsakar helt i onödan.

Fru talman! På grund av Socialstyrelsens utredning pågår det ganska många aktiviteter. Men jag tycker att staten borde ta ett större ansvar.

När Göran Hägglund såg ett annat patientsäkerhetsproblem, nämligen skador i vården vilket gällde patienter i allmänhet, tillkallade han alla landstingsdirektörer i Sverige för att inskräpa betydelsen av det allvarliga problemet, de stora kostnaderna och lidandet som var förknippat med detta. Efter det gick han vidare och tillskapade patientsäkerhetslagen. Man var alltså mycket mer aktiv när det gällde att nå de i vården som faktiskt ska administrera det problem som vi har för dagen. Sedan vidtog Hägglund en lagstiftningsprocess.

Vid sidan av de förtjänstfulla arbeten som pågår inom myndigheten Socialstyrelsen skulle ministern till exempel mycket väl, givet problemets omfattning och kostnader, kunna föranstalta om föreskrifter i Socialstyrelsens uppdrag. Det skulle få sjukvårdshuvudmännen att ta ett större ansvar, vilket de uppenbarligen har svårt att göra i den här frågan eftersom den har förblivit olöst under många decennier.

Man kan också fundera över de lagrum som vi har – hälso- och sjukvårdslagen, patientlagen som är en mer rättighetsliknande lagstiftning där patienten kräver viss rätt och kan få den samt patientsäkerhetslagen som är intressant ur den här synpunkten. Man skulle kunna se över de lagrummen för att se om staten skulle kunna göra någonting när det gäller balansen mot sjukvårdshuvudmännens ansvar.

I nästan all sjukvårdspolitisk diskussion i Sverige, när vi kommer till handling, är frågan vad som är statens ansvar och vad som är sjukvårdshuvudmännens ansvar. Staten har lagstiftningsvapnet men naturligtvis också vissa finansiella muskler. På sjukvårdens område rör det sig om ungefär en tiondel av det som sjukvårdshuvudmännen själva förfogar över. Men staten har väldigt goda möjligheter att styra upp detta om man använder de två vapnen på rätt sätt, det vill säga både lagstiftningsvapnet där det krävs – det kan vara indirekt via föreskrifter som myndigheten kan lägga på sjukvårdshuvudmännen – och dedicerade medskick av pengar i syfte att avhjälpa ett problem.

De satsningar som statsrådet nu hänvisar till och som bland annat görs i vårpropositionen är riktade till en ökad bemanning. Men det sägs ingenting om kvalitet och ännu mindre om omsorgen om de äldre. Av den miljard som anvisas till äldreomsorgen är 940 miljoner omdisponeringar. Det slutar alltså på en satsning på 60 miljoner i budgeten. Och det är inte mycket pengar att komma med på ett så allvarligt problemområde.

Anf. 117 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! Det var utomordentligt bra att Finn Bengtsson väckte den här interpellationen. Det finns ett problem när det gäller kunskap om behandling av framför allt åsrika patienter med läkemedel, som i dag är att jämföra med kirurgens kniv med tanke på hur effektiva läkemedel vi har utvecklat under senare år.

Vad har vi för instrument för att kunna se var problemen ligger? Jo, vi har läkemedelsbiverkningsrapporteringen där åsrika personer är överrepresenterade. Men av statsrådets inledning framgick det också att det handlar om gamla läkemedel. Ett av de läkemedel som förorsakar flest dödsfall är fortfarande digitalis som vi har sedan slutet av 1700-talet. Varför har vi de här dödsfallen? Jo, förskrivarna har inte den kunskap som behövs för att sätta in rätt dos. Man borde kolla njurfunktionen på alla åsrika patienter innan man bestämmer sig för doseringen av läkemedel.

I Sverige har vi också fantastiskt bra läkemedelsstatistik. Den började redan på 1960-talet signalera att vi har ett problem när det gäller läkemedelsbehandling av åsrika personer och att många läkemedel inte bör användas av äldre. Sedan har vi stretat med att komma till rätta med problemet. Och jag tror att det i dag är viktigt att titta i backspeglarna på vad som har varit bra och dåligt.

När det gäller att sprida information finns det studier som visar att den nya informationen hålls i minnet under sex månader; sedan ramlar man tillbaka i det gamla beteendet igen.

En sak som har varit framgångsrik är så kallad terapeutisk självrannsakan. Läkare får tillbaka sina egna läkemedelsförskrivningar och får tid att jämföra dem med kollegor som arbetar med samma patientklientel. Det tar lite tid, men det ger effekt. I sydvästra sjukvårdsområdet där vi prövade det för ett antal år sedan sjönk läkemedelsanvändningen med i genomsnitt 10 procent. Men inom läkemedelsgrupper som används av just åsrika personer sjönk det ännu mer.

Analyserna gjordes kollegialt mellan vårdcentralsdoktorerna i området. Det var alltså inte någon tillsynsmyndighet som var ute och for med någon pekpinne, utan det gjordes lokalt. Men det byggde på att man fick tid för det, och det byggde naturligtvis på läkarkontinuitet.

Då kommer jag över till nästa problem som vi måste ta tag i. Det är ett läkaretiskt problem. För att kunna ge god vård krävs det nämligen också att man ger patienterna kontinuitet i vården. Där har Läkarförbundet och i viss mån Läkaresällskapet ett ansvar. Men sjukvårdshuvudmännen måste också se till att arbetsförhållandena är sådana att det inte blir attraktivt att arbeta som stafettläkare.

Sedan tänkte jag gå vidare med nationella läkemedelsstrategin. Nu har siffrorna vänt. Jag är jätterädd för att regeringen tänker gå ifrån den. Jag kan inte riktigt utläsa vad man tänker göra, men det kan jag kanske få svar på i nästa inlägg då jag också kommer att ställa andra frågor.

Anf. 118 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Jag hade inte tänkt att delta i den här debatten, men så kom det upp ett intressant ämne som handlar om läkemedel till äldre personer. Jag har en viss erfarenhet, eftersom jag har jobbat inom hälso- och sjukvården under många år.

Det som Finn Bengtsson tar upp är en fråga som det naturligtvis är viktigt att arbeta med. Men jag tror inte att det hjälper med bara nationella riktlinjer, en förstärkning av hälso- och sjukvården, strategier eller policy. Enligt min uppfattning handlar det i grunden om organisation, framför allt lokalt.

I många delar av vårt land är det en stor brist på läkare. Läkare är en nyckelgrupp eftersom de i huvudsak är förskrivare av läkemedel till äldre.

Och vad ser vi på många vårdcentraler? Jo, vi ser många stafettläkare och hyrläkare som kommer och jobbar i en vecka och sedan kanske aldrig mer kommer tillbaka. Vad händer veckan därpå när nästa läkare kommer och träffar patienter som han eller hon inte känner till? Jag har sett sådana skrämmande exempel på att läkaren inte har någon koll på vilket läkemedel patienten står på.

Därför är det glädjande att statsrådet Gabriel Wikström har identifierat och tagit initiativ i frågan om it-satsningar inom hälso- och sjukvården, framför allt initiativ till gemensamma system. Ett av grundproblemen med kontinuiteten bland läkare och annan sjukvårdspersonal i dag är att man har olika datasystem på olika platser. Det gör att det inte blir någon effektivitet eller stabilitet.

Och vad beror läkarbristen på? Det kan vi diskutera och tvista om länge. Det har varit känt under många år, även under Alliansens tid, att det är brist på läkare. Men varför har det inte skett någon ökning av antalet platser? Det tror jag beror på brist på politisk förmåga att styra. Jag tror att Läkarförbundet helt enkelt har haft ett för stort mandat.

I organisationen inom hälso- och sjukvården i dag är det tyvärr inte så attraktivt att vara allmänläkare eller distriktsläkare. Man prioriterar att jobba som läkare på stora sjukhus. Här har vi som politiker ett otroligt viktigt ansvar att se till att resurserna används på rätt sätt och att resurserna går till primärvården. Det är många olika faktorer som samverkar.

På äldreboenden och på vårdcentraler har man också kontakt med sjuksköterskor och anhöriga. Det är bra att det sker systematiska läkemedelsgenomgångar i dag. Men ett av grundproblemen som vi måste angripa – här har regeringen goda intentioner och framför allt satsar man på ökade resurser inom välfärdssektorn – är att se till att det finns personal. Det är grunden för stabilitet och en säker läkemedelshantering.

Anf. 119 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill bara understryka hur glad jag är över att vi har den här debatten. Det är, precis som har påpekats av debattörerna, ett område där det i dag finns enorma problem för enskilda, för sjukvården och för samhället i stort. Därmed inrymmer det också en inneboende möjlighet. Lyckas vi lösa problemet kan vi inte bara förbättra livskvaliteten för tusentals individer, utan då kan vi också se till att resurserna inom sjukvården används mer effektivt.

Jag vill dock understryka att det här är ett komplext problem. Jag utesluter definitivt inte – utan jag håller det som högst troligt – att vi kommer att behöva se över lagen. Socialstyrelsen kommer att behöva göra betydligt mer än vad man gör redan i dag. Dessa åtgärder enskilt kommer aldrig att räcka för att vi ska kunna komma till rätta med det stora komplexa problem som vi har.

Mikael Dahlgvist har rätt när han säger att detta är en fråga om organisation. Jag vill tillägga att det är också en fråga om kultur och inställning.

Den tidigare regeringen gjorde ju en satsning på att skapa en sjukvård som anpassades efter patienter med kroniska sjukdomar. Vi vet att de står för 80–85 procent av sjukvårdens kostnader. I den gruppen finns många äldre, som både Finn Bengtsson och Barbro Westerholm pratar om.

Grundproblemet i den svenska sjukvården är att den till mångt och mycket är anpassad för patienter med benbrott, infektioner eller liknande. Då får man sin behandling, och sedan är man frisk efter en liten tid. Här pratar vi om människor som lider av kroniska sjukdomar i allmänhet och många äldre som kanske är multisyka. De behöver kontinuerlig kontakt med vården. När de väl besöker vården behöver de väldigt mycket tid med sin läkare, förmodligen mer tid än många av de relativt friskare patienterna i yngre åldrar. Då blir det en fråga om organisation och kultur.

Det är viktigt att vi har gjort satsningar och vill göra ytterligare satsningar i äldreomsorgen för att öka tillgången på personal. Där finns det stora brister runt om i landet. När det finns stora brister på personal ökar stressen och också risken för att göra fel. Genom att man minskar stressen och ökar tiden för respektive brukare kan till exempel biverkningar av olika mediciner upptäckas i tid, som jag sa i min inledning.

Inom sjukvården är problemet något svårare att lösa. Det finns betydligt fler läkare, sjuksköterskor, specialistsjuksköterskor och delvis annan personal än för 30 år sedan. Ändå finns det tecken på att personalen inte används tillräckligt effektivt.

Eftersom landstingen är huvudansvariga för mångt och mycket tror jag att statens uppgift är att stimulera åtgärder så att personalens tid används mer effektivt. Jag vill påstå att det i första hand skulle gynna äldre sjuka som behöver mer tid med sin läkare och mer tid i vården.

Den utredning som regeringen har aviserat om att se över vårdens styrformer skulle betyda väldigt mycket för den grupp som vi talar om här i dag. På många håll finns det styrformer inom valfrihetssystemen som innebär att man får träffa läkaren under en kvart. Sedan vet vi att det tar en kvart för en 85-årig kvinna eller man med rullator att sätta sig på britsen. Då förstår alla att det inte blir mycket kvalitetstid med läkaren.

Anf. 120 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Tack för det vidare svaret, statsrådet! Det svar som nu gavs var betydligt mer offensivt än det skriftliga svaret. Statsrådet aviserar att man kanske också måste göra en översyn av lagrum och annat väsentligt för att skärpa kraven på sjukvårdshuvudmännen.

Historiken visar trots allt att om man bara ägnar sig åt utbildningsaktiviteter – indirekt generella forskningsaktiviteter – som inte är riktade kommer problemet inte att lösas, i alla fall inte i närtid. Därför måste man ha lite mer offensiva insatser.

Regeringens mantra och lösning är att personalen inom äldreomsorgen ska utökas och att den ska användas mer effektivt. Interpellationen handlar ju om att öka kompetensen hos personalen. Det är kompetens som fattas.

Vi som har jobbat med den här komplexa frågan lite mer i detalj vet att årsrika som kollektiv visserligen är en grupp som har vissa fysiologiska förutsättningar som gör att läkemedel kan fungera något annorlunda. Men de är också individer. Vid användning av läkemedel till äldre – precis som till människor som inte är årsrika – kommer utfallet av läkemedlen att vara väldigt olika. De studier som görs i dag är inte alls till fyllest för att individualisera terapin fullt ut.

Här ligger ett av grundproblemen. Det gäller insikten, men det finns också en hel del metoder för att optimera behandlingen med läkemedel, även när man kombinerar läkemedel. Det är det man inom ämnesområdet klinisk farmakologi, alltså klinisk läkemedelslära, jobbar med. Det är ett område som skulle kunna samarbeta med geriatriken, alltså åldringssjukvården. Från sjukvårdshuvudmännen ges egentligen inte några förutsättningar för det. Jag tror därför att staten måste gripa in och anvisa konkreta stöd för att just geriatrik och klinisk läkemedelsanvändning ska komma till stånd på ett bättre sätt.

Att man har genomgång av läkemedelsordination och försöker rensa ut onödigt förskrivna läkemedel är i grunden inte det bästa angreppssättet.

Det vore bättre om man aldrig förskrev ett felaktigt läkemedel, eller hur? Det är så man måste angripa det problemet, och då är det kunskapen, och riktade satsningar, som fattas. De medlen kommer naturligtvis inte enbart från statsrådets budget utan även från Utbildningsdepartementets budget. Om man gör den typen av departementsövergripande satsningar tror jag att man kan öka kunskapen. Sverige skulle kunna bli en ledande nation på ett område som inte bara berör vårt land utan även resten av världen. Här har vi stora möjligheter att styra sjukvårdshuvudmännens uppdrag på ett bättre sätt.

Som statsrådet hör kritiserar jag sjukvårdshuvudmännen. Jag delar bedömningen att det finns ett organisatoriskt problem. Tyvärr är problemet något vidare än så. Sjukvårdshuvudmännen brister i många stycken. Vi kommer i nästa interpellation att beröra ett annat område där de har ett ansvar som de inte lever upp till.

Den debatt vi har i Sverige beträffande sjukvårdspolitiken visar att staten, när det kommer till handling, har lagstiftningen som vapen. Staten har också vissa finansiella muskler; mellan tummen och pekfingret är det ungefär en tiondel av vad sjukvårdshuvudmännen förfogar över i sin skatteuppbörd.

Jag tror att vi måste använda resurserna på ett mycket tydligare sätt för att sjukvårdshuvudmännen ska leva upp till de lagrum vi har stiftat, nämligen hälso- och sjukvårdslagen, patientsäkerhetslagen och även patientlagen. Jag återkommer gärna i mitt nästa inlägg med några ytterligare konkreta förslag för statsrådet att överväga.

Anf. 121 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! Mina två minuters talartid räcker absolut inte till att diskutera det som jag skulle vilja diskutera med statsrådet. Jag ser att de politiska skillnaderna här inte är särskilt stora, om ens existerande. Vi vill samma sak.

Mitt förslag är att vi träffas när vi har lite mer tid på oss att gå igenom vilka möjligheter det finns. Den nationella läkemedelsstrategin var början på en process som var tänkt att bli mycket längre. Jag vill gärna slå ett slag för konsumenternas del i detta. Den delen av den nationella läkemedelsstrategin, Koll på läkemedel, som PRO och SPF driver, har visat sig vara väldigt framgångsrik. Man tar med konsumenterna, och konsumenterna är mycket bra sändare för att vi ska få veta vilka åtgärder vi behöver vidta.

Finn Bengtsson nämnde klinisk farmakologi. Nu talar jag inte som klinisk farmakolog för min sjuka mor, utan jag ser det som en kunskapsresurs. Kliniska farmakologerna skulle tillsammans med geriatrikerna kunna lägga upp utbildningsprogram och kloka uppföljningar. När det gäller Nationella ordinationsdatabasen har vi lagstiftningsproblem som gör att den inte går att sjösätta. Inera har påpekat det.

Det gäller naturligtvis att också få med Utbildningsdepartementet i detta. Det här är en bredare fråga än enbart Socialdepartementets eller Utbildningsdepartementets. Jag hoppas att vi vid något annat tillfälle kan sätta oss ned med kloka geriatriker och andra personalgrupper och diskutera hur vi går vidare med den erfarenhet vi redan har.

Anf. 122 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker att det är ett utmärkt förslag från Barbro Westerholm. Jag kan på stående fot säga att jag gärna organiserar en sådan träff. Jag bjuder in Barbro Westerholm. Jag bjuder in Finn Bengtsson. Kanske får vi med oss några till. Sedan kan vi hitta ett upplägg utifrån vilket vi kan diskutera dessa frågor och ha ett långsiktigt perspektiv. Det är viktigt att se att det finns ett akut behov, men det ska också finnas en uthållighet i det man diskuterar så att det inte bara blir ett enstaka projekt eller liknande. Det var ett utmärkt förslag. Det är roligt när vi kan ha konstruktiva debatter i kammaren.

Barbro Westerholm tar upp läkemedelsstrategin. Den jobbar regeringen med. Vi har haft åtminstone ett större rundabordssamtal och naturligtvis pågår redan mycket annat arbete med den. Tanken är att det ska finnas en ny strategi på plats i höst. Jag tror, precis som Barbro Westerholm, att det blir ett viktigt inslag i att kunna lösa den här problematiken.

När det gäller den lagstiftningsproblematik som finns i anslutning till det som Inera och E-hälsomyndigheten sysslar med har vi fått in en skrivelse till Socialdepartementet. Den kom in den 9 april och är alltså under beredning. Jag hoppas att vi ska kunna lösa de frågor som där ställs, även om jag naturligtvis inte kan ge några löften i någon riktning här och nu.

Det är roligt att höra att Finn Bengtsson och jag är överens om att det till stor del är en organisatorisk utmaning. Jag håller helt med om att personalen behöver mer kompetens. Det handlar inte bara om fler händer och fötter i vården, och framför allt inom äldreomsorgen. Jag vill inte föregripa nästa interpellationsdebatt, den som kommer direkt efter den här, men låt mig säga att en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig kompetensen är att det finns tid. Vi vet att ett stort bekymmer för att till exempel skaffa sig fortbildning inom både äldreomsorgen och hälso- och sjukvården ofta är bristen på tid. Det gäller såväl personal som ledning inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen.

Om vi med de förslag vi lagt fram, och som jag hoppas att vi kan återkomma till i höstbudgeten och därmed realisera de närmaste åren, kan bidra till att man använder resurserna mer effektivt genom att frigöra tid inte bara till möten med patienter och brukare utan också till den nödvändiga fortbildningen och vidareutvecklingen, vilket så väl behövs i den typen av yrken, då tror jag att vi också kommer åt en del av den problematik som Finn Bengtsson lyfter upp.

Jag vill återigen understryka att det här är komplexa problem. Vi behöver i stor utsträckning förändra kulturen inom vården. Vi behöver ha ett mer patientcentrerat perspektiv. Vi behöver se vilka som faktiskt är de mest frekventa besökarna i vården, om jag får använda det uttrycket, och vilka vården egentligen borde se som norm i sin verksamhet. Som jag sa i mitt tidigare inlägg är det många gånger de multisjuka äldre och människor som lider av kroniska sjukdomar som vården i högre grad behöver anpassas efter för att vi på allvar ska kunna höja kvaliteten i svensk hälso- och sjukvård.

Anf. 123 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Jag blir allt gladare ju mer jag lyssnar på statsrådet. Det innebär att jag gärna tackar ja till den generösa inbjudan. Jag tror nämligen

att jag som engagerad i socialpolitiken kan fungera på två sätt i opposition. Jag kan naturligtvis granska de budgetförslag som kommer. Det gör även medierna, som visat att satsningarna inom bland annat äldreomsorgen är bristfälliga. Det blir inte de miljarder som utlovats utan snarare miljoner.

Jag inser att Gabriel Wikström givetvis har ett stort ansvar när han ska förhandla med Finansdepartementet om vilka resurser han kan få för att bland annat bekämpa det här problemet. Det intresset delar vi. Jag tror att en diskussion tillsammans med de berörda yrkesgrupper som vi nämnt skulle kunna leda till att vi beväpnar statsrådet med tillräckligt många argument när han till hösten möter Magdalena Andersson. Då kanske han kan få loss resurser som kan satsas på kompetensutveckling när det gäller de äldres sjuklighet, och inte minst när det gäller läkemedel, som den här interpellationen handlar om. Kan vi på det sättet bistå i opposition är jag mer än glad att få hjälpa till med det. Jag tackar så mycket för inbjudan och tror att det finns mycket vi kan göra förutom det vi redan nämnt.

Nästa interpellation handlar om läkarnas fortbildning, och jag vill därför nämna att förslaget om den nya läkarutbildningen glädjande nog är ute på remiss. Det sköts av Utbildningsdepartementet och har stor betydelse för de blivande läkarna i det nya utbildningsprogrammet. Kanske behöver de lära sig mer om hur man ska behandla äldre, inte minst med läkemedel. Där brister det mycket i dag.

Som Barbro Westerholm sa är det många entiteter vi behöver ha med i diskussionen. Om vi från oppositionen kan bistå ministern i förhandlingen med Finansdepartementet kan vi också få en sund politisk debatt i frågan, i stället för enbart pajkastning om vad vi satsar och inte satsar på. Vi har här ett gemensamt intresse att förvalta.

Anf. 124 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill än en gång säga hur glad och överväldigad jag är över denna konstruktiva debatt. Det är som sagt en oerhört viktig fråga.

Ibland får jag påpekanden – inte många men en del – om att jag råkar vara en ganska ung sjukvårdsminister. Man frågar: Vad vet sjukvårdsministern med sin ringa ålder om äldrefrågorna och den problematik och de utmaningar som äldre står inför? Då brukar jag påpeka att man inte kan dela upp frågor på det sättet och säga att de är äldrefrågor, ungdomsfrågor, kvinnofrågor eller mansfrågor.

Sammantaget är det utmaningar som vi alla delar och som vi alla måste möta. Min egen generation drabbas ju hårt om vi inte lyckas lösa den problematik vi har debatterat här i dag.

Vi förspiller miljoner och miljarder i resurser varje år, både i mänskligt lidande och i ekonomiska termer. Det är resurser som skulle kunna användas mer effektivt, framför allt inom hälso- och sjukvården, och därmed vara till gagn för alla grupper, inte bara de äldre.

Jag tackar för en väldigt rolig och konstruktiv debatt. Jag har tagit på mig att organisera en träff om detta och återkommer till debattörerna om det. Jag hoppas att vi får en fortsatt god dialog om denna viktiga fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 19 Svar på interpellation 2014/15:423 om fortbildning av läkare

Anf. 125 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Finn Bengtsson har frågat mig hur jag tänker agera för att skyndsamt rätta till att arbetsgivarna, sjukvårdshuvudmännen, tar sitt ansvar för att läkares fortbildning garanteras och hur jag ställer mig till förslaget att utreda förutsättningarna för ett tvingande regelverk på området på det sätt som anges i interpellationen.

Tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet är i hög grad beroende av tillräcklig personal med rätt kunskap. Jag vill därför inledningsvis tacka Finn Bengtsson för den viktiga fråga han ställer om läkares möjligheter till fortbildning.

En vårdgivare är skyldig att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete, vilket bland annat innebär att planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att kravet på god vård enligt hälso- och sjukvårdslagen respektive tandvårdslagen upprätthålls.

Precis som Finn Bengtsson anger är ansvaret för fortbildning en fråga för vårdgivaren. I ansvaret för att säkerställa god vård ligger också ett ansvar att se till att eventuella brister i kunskap eller kompetens hos personalen åtgärdas genom lämplig fortbildning.

Vårdgivarens ansvar för att säkra kvaliteten inom vården framgår även av Socialstyrelsens föreskrifter. De situationer där vårdgivaren brister i detta ansvar kan föranleda kritik från Inspektionen för vård och omsorg, som är tillsynsmyndighet för hälso- och sjukvården och dess personal.

Även om ansvaret för fortbildning i första hand är ett ansvar för vårdgivaren har staten genomfört vissa åtgärder för att stärka landstingens arbete med fortbildning och med mer övergripande kompetensförsörjningsinsatser.

På Kunskapsguiden.se finns webbutbildningar för både AT-läkare och ST-läkare i ämnen som till exempel läkemedelsbehandling av äldre. Utbildningarna ska underlätta tillämpningen av bästa tillgängliga kunskap och kan användas som en del i läkares fortbildning. Kunskapsguiden är utgiven av Socialstyrelsen i samverkan med Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SBU, SKL och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

Socialstyrelsen ansvarar för att tillhandahålla specialistkompetenskurserna, så kallade SK-kurser, som är statligt finansierade kurser avsedda för läkare under specialistutbildning.

Socialstyrelsen har genom tillhandhållandet av SK-kurser samt utfärdandet av föreskrifter en viktig del i ansvaret för att säkerställa att hälso- och sjukvården har tillräcklig tillgång på specialistläkarkompetens.

Även om SK-kurserna inte bidrar till fortbildningen av läkare är en specialistutbildning som håller hög kvalitet en grundläggande förutsättning för att säkra att det finns tillgång till specialistläkare med rätt kompetens i vården.

I budgetpropositionen för 2015 föreslog regeringen 1 miljard kronor per år från och med 2015 för att höja kvaliteten i vården, förbättra förutsättningarna för rätt användning av professionernas kompetens och påverka landstingens kompetensförsörjning i positiv riktning. Riksdagen beslutade dock att satsningen inte skulle genomföras.

Att kontinuerlig fortbildning är viktigt för att upprätthålla en tillräcklig kvalitet i vården är jag och Finn Bengtsson överens om. Det finns ett regelverk som ska säkerställa att det finns personal med tillräcklig kompetens inom vården och att brister i kompetens eller kunskap hos personalen ska åtgärdas genom till exempel fortbildning.

Anf. 126 FINN BENGTTSSON (M):

Fru talman! Jag tackar Gabriel Wikström för svaret.

Som nämns i svaret är det väldigt många av aktiviteterna som berör grund- och vidareutbildning av läkare. Nu är det fråga om fortbildning. Även med dagens regelverk för grund- och vidareutbildning av läkare har man efter avslutad specialistutbildning normalt sett en större andel år framför sig som specialistläkare. Under den tiden utvecklas vården. Vi brukar säga att medicinsk kunskap förnyas vart tionde år.

Utan fortbildning blir man hjälplöst föråldrad i sin kompetens. Det skapar en ojämlig vård. Vissa håller sig uppdaterade genom eget engagemang, medan andra inte gör det eller gör det på ett sämre sätt.

Det kan innebära att man inom samma profession bedriver helt olika verksamhet, som ibland kan ha bristande kvalitet. Frågan är vem patienten blir exponerad för och om patienten får uppdaterad behandling, diagnosättning och så vidare. Det är därför viktigt att man bejakar möjligheten till fortbildning.

Problemet är följande: Fram till mitten av 90-talet – det minns jag väl – bistod läkemedelsindustrin med omfattande utbildningsinsatser och fortbildning av läkare. Det fanns rimligen en del etiska komplikationer med detta som man försökte reglera. Det gjorde man så småningom, men från och med i år gäller att läkemedelsindustrin inte får bistå med någon fortbildning över huvud taget.

Paradoxen är att sjukvårdshuvudmännen inte har plockat upp bollen vare sig vid den första regleringen eller nu när externa pengar helt saknas. Man har ingen budget för fortbildning. Även om svaret belyser att det finns ett regelverk som tvingar sjukvårdshuvudmännen att ta ansvar har man de facto alltså inte ens budgeterat för detta. Då tas inget ansvar.

Min fråga till statsrådet gäller det brev som inkom till statsrådet i februari från Läkarförbundet, Sveriges Farmaceuter, Svenska Barnmorskeförbundet, Svensk sjuksköterskeförening, Sveriges Tandläkarförbund och Vårdförbundet. De föreslog ett lite skarpare agerande från regeringen, nämligen att man åter ska kräva en föreskrift från Socialstyrelsen om reglering av vårdpersonalens fortbildning.

Detta är skarpare än att Ivo ska följa upp dagens regelverk, som uppenbarligen redan från början inte tillgodosetts. Min fråga är: Kan statsrådet tänka sig att hörsamma kallelsen eller uppropet från dessa fackorganisationer, som berörs av ett rimligt krav på fortbildning, och se över om Socialstyrelsen kan få ett vassare vapen för att se till att huvudmännen avsätter pengar i sin budget?

På det sättet behöver man inte problematisera kring att staten skulle tillföra resurserna. Som statsrådet säger tillför staten en hel del resurser, framför allt under grund- och vidareutbildning.

Om lagen nu säger att fortbildning är ett krav på arbetsgivaren – sjukvårdshuvudmännen – och vi inte får det att fungera måste vi använda lagstiftningsvapnet igen, kanske i form av en föreskrift snarare än en lagändring.

Man kan i och för sig överväga att skriva in ett krav i patientlagen, patientsäkerhetslagen eller till och med hälso- och sjukvårdslagen så att fortbildning av läkare och annan sjukvårdspersonal blir ett ansvar som sjukvårdshuvudmän och arbetsgivare inom vården inte på några villkor får undandra sig utan måste bistå med.

Man har en egen skatteuppbörd och egna resurser som vida överstiger statens resurser, så man borde klara av det.

Anf. 127 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! När jag är ute i landet och föreläser och debatterar möter jag ofta frågan om vi har råd med välfärden framöver: Måste vi höja skatten? Mitt svar är att det första vi ska göra är att använda skattepengarna rätt och effektivt. I dag har vi diskuterat läkemedelsbehandlingen. Där finns det beräkningar som säger att vi betalar lika mycket för komplikationerna av läkemedelsbehandlingarna som vi betalar för själva läkemedlen. Jag vet inte hur sann siffran är, men det är i alla fall väldigt höga tal.

Frågan om läkarnas fortbildning kommer in väldigt tydligt i det här sammanhanget. Vi har AT-utbildningen och ST-utbildningen. Kvaliteten varierar över landet, men vi har åtminstone möjligheter till tillsyn och uppföljning. Jag är för övrigt glad över att utredningen om läkarutbildningen äntligen gick ut på remiss. Här är det väl lite av skammens rodnad på min sida för att vi inte fick i väg den tidigare, men nu är den ute. Nu är det fortbildningsfrågan vi ska diskutera här.

Det kostar att göra fel. Att göra fel är ganska lätt i en tid när den medicinska utvecklingen går väldigt fort. Vi får nya läkemedel, nya behandlingsmetoder, ny teknik, datateknik och så vidare, och i dag är det lite luddigt uttryckt att arbetsgivaren har ansvaret för fortbildningen eller rättare sagt ansvaret för att kompetensen hos medarbetarna i vården är riktig. Men hur är kompetensen hos dem som ska bedöma kompetensen? Det sätter jag faktiskt ganska stora frågetecken för.

Därför tycker jag att förslaget om Socialstyrelsens roll är bra. Det har föresats att staga upp den fortbildning som försvann när vi, mycket med rätta, kritiserade att det bara var läkemedelsindustrin som stod för den.

Apoteksbolaget tog faktiskt över en del av det ansvaret under en tid men hade sedan inte råd att fortsätta med det. De var inte heller någon myndighet. Det ansvaret skulle inte ligga där, utan det skulle ligga på Socialstyrelsen att, i samarbete med de olika professionella organisationerna inom Läkaresällskapet och universitetet, hela tiden uppdatera de olika nya metoderna.

Ett område som har kommit bort i samband med introduktionen av allt det nya är den medicinska etiken. Det borde vara ett obligatorium i fortbildningen att också ta upp de olika etiska frågor som ny behandlingsteknik väcker. Fosterdiagnostiken utvecklas hela tiden. Den diskuterar vi i Statens medicinsk-etiska råd, men hur långt förs våra diskussioner ut i vården, och hur informerar man i det läget om nytta och risk med de nya diagnostiska metoderna?

I mitt nästa inlägg kommer jag att ha en drapa om stafettläkarna.

Anf. 128 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag ska börja med att svara på Finn Bengtssons fråga och säga att jag inte kan ge något solklart besked i dag. Jag får återkomma på den punkten.

Den här debatten hör ju nära ihop med den debatt vi hade alldeles nyligen. Det är ett problem som är komplext såtillvida att det handlar om hur man nyttjar de befintliga resurserna inom vården. Som jag antydde tidigare är ett problem i sammanhanget att såväl de läkare som är i behov av utbildning som de chefer som finns på olika håll i vården upplever att det inte finns tid till själva utbildningen, och det är en bidragande orsak till att man inte lyckas organisera den.

I det här sammanhanget är det väldigt viktigt att från statens sida se det som en strategisk fråga. På vilka sätt kan vi tillsammans med landstingen se till att använda våra resurser mer effektivt, så att vi kan frigöra tid? Jag tror dessutom att om tiden frigörs så att den inte bara kan gå till utbildning i mer traditionell mening utan framför allt också leda till fler och i viss mån längre möten med patienter skulle detta också vara ett bidrag till att höja den medicinska kvaliteten.

Ett återkommande tema när man talar med professorer, oavsett ämne, är att de flesta är väldigt tacksamma över att de har valt det yrke de har valt, för de lär sig så mycket av sina elever. Det är relevant att använda den liknelsen här. Ju fler patienter man träffar, desto mer kunskap får man och desto skickligare blir man, naturligtvis.

Vi kan också göra vissa förändringar utan att föregripa den remissomgång som nu pågår angående den nya läkarutbildningen. Tillskottet av nya läkare kommer, även om det är litet i början, att bidra till en kvalitetshöjning i vården generellt.

När det gäller utbildningen kan man naturligtvis leka med tanken på att staten till och med skulle lagstifta om att detta ska vara landstingens ansvar. Men jag tror inte att vi kan ta upp den frågan enskilt. I första hand handlar ju detta om hur vi använder våra resurser och hur vi får in utbildning i det som den vårdpersonal som finns många gånger upplever som ett mycket pressat schema som inte medger att ytterligare tid läggs på något som inte har direkt effekt på mötet med patienterna eller vården. Det är här som vi politiker måste ta ett ansvar.

Den här frågan hänger naturligtvis också nära ihop med kompetensförsörjningen i stort i vården. Ibland reduceras den frågan till att bara handla om hur vi kan få fler att söka olika typer av vårdutbildningar, hur vi kan bygga ut platserna och vilken typ av utbildningar som ges. Jag tycker att det definitivt är att förenkla diskussionen. Den handlar ju minst lika mycket om vilken arbetssituation som råder när man kommer ut i hälso- och sjukvården och vilken utbildning man får men också om hur man kan höja kvaliteten så att man får fler människor som av olika skäl lämnat den svenska vården att vilja komma tillbaka och arbeta där igen.

Under lång tid har staten hållit sig alltför långt borta från kompetensförsörjningsfrågan. Jag kommer under det här året att ha en mycket närmare dialog med de relevanta aktörerna, i första hand för att diskutera hur behoven ser ut men också för att diskutera vilka lösningar vi kan se framför oss.

Anf. 129 FINN BENGTTSSON (M):

Fru talman! Återigen blir jag imponerad över statsrådets insiktsfulla hållning i frågan om kompetensförsörjning i det vidare perspektivet. Statsrådet sätter också fingret på en viktig fråga som gör att jag tycker att man måste överväga om inte staten har ett ansvar för att reglera detta mer tydligt. Jag har respekt för att statsrådet inte kan lämna ett svar här i dag, men jag vill återigen inskräpa värdet av det som skrevs till statsrådet från de berörda organisationerna om att se över om inte till exempel en föreskriftsskärpning från Socialstyrelsen kunde vara ändamålsenlig.

Om det är som statsrådet säger, att det inte finns tid till fortbildning, är det en prioriteringsfråga. Det är en felaktig prioritering ur kunskaps- och patientsäkerhetssynpunkt på längre sikt.

När man står i valet mellan, som engelskspråkiga brukar säga, what's urgent and what's important – vad som är brådskande och vad som är viktigt – väljer man ofta det som är brådskande, utan att ha tänkt igenom det hela. I det här fallet är det sjukvårdsproduktion. Som en kollega sa som blev citerad i någon av dagstidningarna: Nu när det inte finns något stöd och ingen budget alls för fortbildning av läkare kanske det inte märks under det första året, men på fem sex års sikt kommer den svenska läkarkåren att halka efter, och det får väldiga konsekvenser inte bara för patientsäkerheten här hemma utan också för ett internationellt yrkes konkurrenskraft i sig.

Nu när vi öppnar gränserna för att även låta patienter ta sig till andra länder samtidigt som vi med solidarisk finansiering står för fiolerna, för kostnaden, är det ganska viktigt att vi bibehåller svenska läkares kompetens. När majoriteten av yrkeslivet kommer efter den kontrollerade grund- och vidareutbildningen och det saknas uppdateringsmöjligheter för att man nedprioriterat detta så skarpt att det inte ens finns en budget, måste faktiskt staten överväga att ta ett större ansvar.

Jag tror inte att det handlar om att statens budget behöver utvidgas här, utan det är ett ansvar som måste ligga inom den budget som faktiskt är avsedd för sjukvården. Lejonparten av den är nu en gång för alla landstingets eget ansvar.

I det här arbetet ska man komma ihåg, precis som jag tyckte att statsrådet tangerade, frågan om vad som egentligen är utbildningskvalitet. När det gäller grund- och vidareutbildning är det ganska klart vad man ska göra. Det gäller framför allt på grundutbildningen. Men även vidareutbildningen är ganska strukturerad: Det här ska man kunna för att bli specialistkompetent. Men när man väl är specialist och lägger år av erfarenhet till sitt kunnande kan man inte enkelt säga: Fortbildningen ska se ut på det här sättet. Man ska åka på den konferensen eller den kursen.

Det måste vara mycket upp till den individ som är specialistutbildad att över åren se: Vad har jag störst behov av att lära mig? Är det en ny teknik? Ska jag kanske åka till ett annat land och lära mig den, eller ska jag praktisera någon annanstans? Det är alltså ett helt nytt tänkande i fråga om hur man vidmakthåller och stärker sin kompetens.

Här tänker jag på de förslag som har kommit från bland annat Läkaresällskapet. Det handlar om att försöka ha ett krav på individuella planer för specialistutbildade läkares utbildningsaktiviteter. Det handlar

alltså om att man tillsammans med verksamhetschefen går igenom vad man behöver göra.

Då får man ett fokus på att prioritera upp detta. Det ska naturligtvis finnas resurser. Jag menar fortsatt att det är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Vi behöver inte ändra regelverket, möjligtvis skärpa det när det gäller detta krav. Man ökar också individualiseringen.

Detta behöver ses över, för sedan ska man också kunna utvärdera att utbildningen ger önskad effekt. Ytterst handlar det ju om en kvalitetsförstärkning och en kvalitetsförbättring. Man ska kunna utvärdera även utbildningen. Men just eftersom det är så pass komplicerat och så pass individuellt baserat behöver man se över det. Mitt budskap till statsrådet är att han ska lyssna lite grann till Läkaresällskapet, som har kommit med ett konkret förslag i frågan.

Anf. 130 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! Jag tycker att staten har ett ansvar. Det är ju en patientsäkerhetsfråga. Men det behöver inte organiseras så att det är staten som ska stå för de stora utgifterna. Ansvaret ligger ändå på landstingen i väldigt hög utsträckning.

Sedan gäller det utbildningens innehåll. Det handlar naturligtvis om en kunskapsförmedling. Men det är som statsrådet själv sa: Man lär av sina patienter. Det är här som stafettläkarna kommer in som ett problem när det gäller kroniskt sjuka patienter. Att göra enstaka nedslag och sedan inte kunna följa upp resultatet av den egna behandlingsinsatsen gör att man tappat väldigt mycket kunskap och erfarenhet.

Jag menar att doktorer, sjuksköterskor och andra kanske är som allra bäst just när de ska gå i pension. Det är de på grund av den kunskap de har läst sig till men framför allt på grund av vad alla dessa patienter har lärt dem, inte minst när det har gått fel. Man lär av sina misstag.

Jag minns när jag skrev ut en för hög dos digitalis, som jag nämnde i förra inlägget, till en patient och hur han mådde efter det. Han överlevde, tack och lov. Men jag glömde inte någonsin att kolla denna njurfunktion efter den betan. I den kliniska vardagen lär man sig mycket.

Jag är glad över satsningen i Skåne på äldrevårdcentraler. Där ger man patienterna mycket tid. Där finns också en läkarkontinuitet för att man ska kunna följa upp alla dessa åsrika personer och se vad behandlingarna har resulterat i.

Anf. 131 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Återigen får jag konstatera att jag och Finn Bengtsson och jag och Barbro Westerholm är överens om väldigt mycket. Vi ser samma typer av problem och delvis också samma typer av lösningar.

Det finns, som vi har konstaterat, mycket att göra när det gäller organisation och kanske delvis tydlighet från statens sida. Låt oss återkomma till just detta. Det handlar kanske också om en tydlighet framöver när det gäller att förbättra ramverket men också förutsättningarna och rättigheterna för enskilda medarbetare att få den utbildning som så väl behövs för vårdens kvalitet.

Men jag vill ta tillfället i akt att också prata om några andra strukturellt viktiga aspekter av vården, som vi från statens sida behöver ägna vår uppmärksamhet åt och som jag tror skulle skapa bättre förutsättningar för att stärka utbildningen.

Det handlar bland annat om life science, alltså om att förbättra och fördjupa samarbetet mellan akademi, näringsliv och vårdens verksamheter. Det är någonting som vi i Sverige traditionellt sett har varit väldigt duktiga på. Vi har kommit långt där.

Jag tror att vi skulle kunna göra mer. Vi får naturligtvis aldrig tumma på etiken. Vi får aldrig släppa loss vem som helst i den svenska vården för att forska på våra patienter eller för den delen ha arrangemang som låter någon ifrågasätta läkarens etik eller opartiskhet. Men jag tror att vi utan att göra just detta kan göra väldigt mycket för att stärka det här samarbetet. Det samarbetet kan också bidra till att spetsen när det gäller forskning och spetsen när det gäller nya typer av läkemedel eller medicinteknik också kommer den svenska vården till del. Det handlar om att professionerna inom vården tar del av kunskapen och kan omsätta den i sin praktiska vardag. Det tror jag är ett strukturellt exempel där staten kan underlätta.

Jag har just börjat åka runt till landstingen för att ha sjukvårdsdialoger. Då tar jag upp life science som ett enskilt viktigt område att diskutera. Det handlar om att se hur långt landstingen har kommit och hur man tänker kring den här frågan.

En annan viktig fråga, som naturligtvis hör ihop med hur vi organiserar vården men som också är av högt strategiskt värde, gäller den högspecialiserade vården. Det finns en utredning. Vi ser fram emot att den snart kommer att presenteras.

Det handlar just om att titta på den högspecialiserade vården. I vilken utsträckning kan vi till exempel koncentrera viss typ av verksamhet för att höja kvaliteten? Det handlar naturligtvis också om att koncentrera kunskap eller att bygga upp kunskapscentrum, som också kan serva andra delar av hälso- och sjukvården. Det tror jag också är en strategisk fråga att diskutera i det här sammanhanget.

Kan vi förbättra den högspecialiserade vården och på det sättet skapa en spetsverksamhet som både kan inspirera och ge ringar på vattnet i övriga hälso- och sjukvårdsverksamheten tror jag att vi också bidrar till kunskapsspridning. Vi bidrar till att hitta organisationsformer som i sig gör att vi skapar lärande organisationer och att vi kan bidra till att förändra kulturen inom hälso- och sjukvården, den kultur som jag tror är nödvändig att förändra.

Anf. 132 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Jag ska avslutningsvis inskräpa allvaret i att vi tar tag i den här frågan, gärna på det sätt som jag har föreslagit statsrådet.

Inom EU-kretsen, 28 länder, är det bara Sverige tillsammans med Portugal och Malta som i dag inte har ett väldigt tydligt krav på fortbildning av läkare. Det gör att vi hamnar i strykclass. Det kommer, som sagt, att få allvarliga konsekvenser om vi inte reagerar någorlunda skyndsamt.

Man kan också notera vad fackliga förespråkare för satsningar på sjukvården säger. I det här fallet har Sjukhusläkarföreningen på sin tio-i-topp-lista av önskemål att man absolut vill se till att landstingen budgeterar för fortbildning. Det är ett av deras tio-i-topp-krav.

Statsrådet tar klokt nog upp det här med högspecialiserad vård. Jag vill också säga att just så komplicerade är dimensionerna i fråga om hur vi ska

kunna fortbilda doktorer som har lång egen yrkeserfarenhet och, förhoppningsvis, en gedigen grundutbildning och vidareutbildning.

Sverige var tidigare ett framträdande land när det gällde bland annat att bedriva kliniska forskningsstudier på sjukhus och i öppenvård. Det var ofta läkemedelsindustrin som stod för detta. Vi hade egen inhemsk läkemedelsindustri som gjorde väldigt stora insatser. Tyvärr har det här successivt utarmats. Det innebär att vi får mindre och mindre dag-till-dag-aktivitet inom sjukvården som gör att det spontant byggs in en kompetensutveckling, som man ofta får när man bedriver kliniska studier.

Därför kanske statsrådet kan titta på en motion som jag har väckt. Den handlar om att eventuellt se till att staten får ett tydligare ansvar för att driva universitetssjukhusen, just för att fokus på kliniska studier ska bli prioriterat. Det är nämligen så i dag att landstingen av rimliga skäl kanske prioriterar just sjukvårdsproduktion och nedprioriterar just kliniska studier. Därmed utarmas också möjligheten till spontan fortbildning under pågående arbete.

Jag skulle välkomna om statsrådet ville överväga om universitetssjukhus kan få en tydligare statlig styrning.

Anf. 133 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill återigen tacka för en mycket konstruktiv och intressant debatt här i kammaren. Jag är också väldigt glad över att just den här frågan lyftes som handlar om läkares, och sjukvårdspersonals i allmänhet, skulle jag vilja säga, fortbildning inom den svenska hälso- och sjukvården.

Det är, som jag tycker att vi har kunnat konstatera under debatten, ett komplext problem. Det är ett problem som naturligtvis förutsätter att staten kontinuerligt ser över vilka signaler man skickar till vårdgivarna och vilket ansvar som åvilar dessa, men som i grund och botten löses genom att man ser över sin organisation, hur man använder sina resurser och hur man använder tiden för vårdpersonalen så att man i praktiken också kan skapa förutsättningar för fortbildning.

Vi har också pratat om några strategiska områden, bland annat life science och den högspecialiserade vården. Vi har pratat om utmaningar kring stafettläkare som är viktiga komponenter att både beröra och förhoppningsvis lösa och komma fram i för att också underlätta för vårdpersonalens fortbildning.

Än en gång: Tack så mycket för en konstruktiv debatt! Jag ser fram emot att fortsätta dialogen och samtalen om dessa viktiga frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 20 Svar på interpellation 2014/15:350 om genusperspektiv på hälsa

Anf. 134 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Barbro Westerholm har frågat mig när kommissionen för jämlik hälsa kommer att tillsättas, om jag kommer att verka för att

uppdraget till kommissionen ska inkludera frågor om genusperspektiv på hälsa och vilken sammansättning jag avser att kommissionen ska få.

En kommission för jämlik hälsa kommer att tillsättas under våren. Till grund för uppdraget ligger regeringens mål om att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation. Kommissionens huvudsakliga fokus ska vara hälsoskillnaderna mellan de olika socioekonomiska grupperna i samhället. Hälsoskillnader mellan kön ska genomgående uppmärksammas i arbetet.

Kommissionen ska arbeta utifrån ett brett folkhälsopolitiskt perspektiv. Den kommer därför att behöva beakta faktorer som har betydelse för befolkningens hälsa inom flera områden. Det handlar till exempel om utbildning, arbetsmarknad och arbetsliv, fritid, miljö och hälso- och sjukvård men också om andra områden som kommissionen bedömer som relevanta för sitt uppdrag.

Det är alltså hälsoskillnaderna mellan de socioekonomiska grupperna som kommer att vara kommissionens huvudsakliga fokus. Det är inte acceptabelt att skillnaderna mellan grupperna är så uppenbara nästan oavsett vilket hälsoutfall det gäller. Det är inte heller acceptabelt att medellivslängden bland lågutbildade i genomsnitt är fem år kortare än bland högutbildade. Jämför man olika områden i till exempel Stockholms län hittar man ännu större skillnader. Att kvinnor i Rinkeby dubbelt så ofta som kvinnor i Vaxholm drabbas av hjärtinfarkt är bara ett exempel.

Folkhälsan i Sverige är, särskilt ur ett internationellt perspektiv, mycket god och utvecklas fortfarande som helhet positivt. Men de socioekonomiska hälsoklyftorna finns också här hos oss och ser dessutom ut att öka. Om vi menar allvar med alla människors lika värde och varje individs rätt att utvecklas efter sina personliga förutsättningar är det också självklart att vi inte kan blunda för de klyftor som finns. Det stämmer väl överens med regeringens ambition att bygga ett starkt Sverige där människor håller ihop och varje persons potential tas till vara.

Sveriges regering är en feministisk regering. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att män och kvinnor ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att nå målet ska alla politiska beslut genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Därför ska kommissionen genomgående uppmärksamma hälsoskillnader mellan könen. Den ska också beakta skillnader mellan könen som inte i första hand kan förklaras av skillnaderna mellan de socioekonomiska grupperna. På så sätt kommer kommissionen även att bidra till arbetet för att nå ett jämställt samhälle.

Barbro Westerholm ger flera exempel på samband mellan olika levnadsvanor och hälsoskillnader mellan könen. Det är naturligtvis angeläget att allt folkhälsoarbete som syftar till att främja hälsosamma levnadsvanor också präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Samtidigt är det i hög grad samma strukturella faktorer som bidrar till skillnaderna mellan mäns och kvinnors förutsättningar i allmänhet som också bidrar till dessa skillnader. Regeringens arbete med att bekämpa strukturer som hämmar utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle är därför i högsta grad relevant även i detta sammanhang.

För en feministisk regering är jämställdhetsperspektiv på hälsa en självklarhet. Det är därför positivt att detta är en fråga som prioriteras högt även av företrädare för andra partier i riksdagen än regeringspartierna. Det

är också bra att vi nu får möjlighet att föra en debatt om denna mycket angelägna fråga.

Anf. 135 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! Det här var en debatt som jag hade planerat i anslutning till internationella kvinnodagen. Men både statsrådet och jag har hopplösa almanackor, så därför blev det i dag i stället. Det är egentligen ganska bra, för det här är en fråga som ska vara aktuell hela året och inte bara kring den 8 mars.

Varför tar jag då upp den här frågan? Jo, jag är delaktig i ett EU-projekt som handlar om att anlägga genusperspektiv på folkhälsofrågor – inte ett feministiskt perspektiv utan ett genusperspektiv, därför att i många sammanhang leder ordet ”feminism” till ett fokus på bara kvinnor.

Statsrådet talade om de oacceptabla skillnaderna i medellivslängd på fem år mellan olika socioekonomiska grupper, alltså mellan hög- och lågutbildade. Men män har fyra år kortare medellivslängd, och den skillnaden vågar vi nästan inte tala om, för då uppreser sig reaktioner väldigt tydligt från dem som kallar sig likhetsfeminister.

Jag har varit ordförande i Genusforskningskommittén som Forskningsrådsnämnden hade på 90-talet. Där kunde man så tydligt se att vi som kommer från den medicinska sidan tänker att det bara är att ta av folk kläderna så ser man en viss skillnad på män och kvinnor, och vi vet också att biologin spelar stor roll för resultatet av gjorda insatser.

Men för en del upplevdes det som att vi gav argument till dem som vill diskriminera kvinnor i olika andra sammanhang. Det var en lite egendomlig debatt, men det var en verklighet, så det blev väldigt mycket fokus på kvinnors hälsa och om kvinnor var förfördelade inom hälso- och sjukvården.

Vi hittade förfördelning och diskriminering, inte tu tal om det, och det är inte något konstigt att den här 1,6-miljonerklubben växte fram. Man fann att kvinnor inte fick samma effektiva behandling vid hjärtåkommor och så vidare, så det här är bra. Men det som det här EU-projektet lyfter fram så tydligt är att vi, för att det ska bli rätt för båda könen, måste ha ett genusperspektiv.

Jag lyfte i bakgrunden till den här debatten fram rökning hos kvinnor och män. Det är lättare för män att sluta röka, och det har inte med snuset att göra, för det här är gjort i länder där det inte finns något snus på marknaden. Det är svårare för kvinnor av biologiska skäl, och kvinnor löper också större risk för lungcancer och hjärt- och kärlsjukdom. Äter man p-piller löper man dessutom högre risk att få blodpropp.

Därför blir det extra viktigt att de förebyggande insatser som vi gör när det gäller att människor inte ska börja röka och att sluta röka tar hänsyn till att det är svårare för kvinnor att sluta röka än för män. Man får antagligen använda lite olika tekniker här.

Det är viktigt att man har detta med i bilden i folkhälsoarbetet, och det var därför jag ville få fram att det måste med i kommissionens arbete.

I nästa inlägg kommer jag att tala mer om klyftorna.

Anf. 136 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Barbro Westerholm tar upp en viktig fråga, vår folkhälsa ur ett genusperspektiv. Därför är det glädjande att den nya regeringen har

noterat att det är en viktig fråga att arbeta med systematiskt och har på Gabriel Wikströms initiativ tillsatt en kommission.

Folkhälsan i Sverige, som ni alla vet, utvecklas positivt för befolkningen som helhet. Medellivslängden ökar. Men om man ska vara lite sarkastisk kan man säga att genusperspektivet visar, precis som Barbro Westerholm sa, att män har kortare medellivslängd än kvinnor. Det är väl det enda som i princip är fördelaktigt för kvinnor på det här området. Alla vet ju att kvinnor är förlorare i hälsoutvecklingen.

Jag vill också i den här debatten lyfta fram att vi ser ett allvarligt fenomen just nu, nämligen att ohälsan speciellt bland yngre människor ökar snabbare än bland äldre människor. Det gäller den psykiska ohälsan i form av självskaðebeteende, speciellt bland tjejer.

Vi vet också att folkhälsan har en viktig betydelse i en fördelningspolitisk modell. Vi vet att utbildningsbakgrund har en stor roll. Med en kort utbildningsbakgrund finns större risk för hjärt-kärlsjukdom, stroke, självmord och så vidare. Vi vet också att kvinnor som har kort utbildning, endast grundskoleutbildning, är den grupp som har den minst gynnsamma hälsoutvecklingen.

Därför känns det bra och viktigt att vår regering nu satsar stort på utbildningsfrågorna för att höja kompetensen bland alla medborgare i vår befolkning. Vi vet också att generellt har socioekonomiska förhållanden stor betydelse för vår hälsa.

Alliansens politik ledde under de sista åren tyvärr till att klyftorna i vårt land inte bara geografiskt utan även bland befolkningen har ökat. Det är bra om Barbro Westerholm, som jag vet är genuint intresserad av frågorna och står för en mer socialliberal syn inom Alliansen, kan få med sig sina partikamrater på en annan fördelningspolitik. Jag tror att det är en viktig nyckel för att lyckas med hälsan på sikt.

Folkhälsokommissionen har, som Gabriel Wikström sa, som mål att sluta de påverkbara klyftorna inom en generation. Tillsammans med en offensiv välfärdssatsning och en jämställdhetspolitik anser vi att det finns goda möjligheter att lyckas på området.

Vi har en feministisk regering, och det lyser igenom i vår vårbudgetproposition.

Anf. 137 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Tack än en gång, Barbro Westerholm, för interpellationen.

Ett nyckelbegrepp som jag tror att Barbro Westerholm använde i sitt inlägg var just genusmedvetenhet, att vara medveten om de skillnader som finns och framför allt hur kvinnor och män bemöts inte minst inom hälso- och sjukvården.

Som jag sa i mitt svar kommer kommissionens arbete att präglas av detta perspektiv. Det är en av de största orättvisorna och en av våra största utmaningar i det svenska samhället. Det är klart att det måste ingå i kommissionens viktiga arbete. En av poängerna med att tillsätta en kommission för jämlik hälsa är inte bara att vi behöver vidta åtgärder på en lång rad politikområden, inte bara att kommissionen behöver lägga fram förslag som inte bara är kortsiktiga eller för den delen medelfristiga utan också kan gälla på lång tids sikt, det vill säga en generations sikt. Poängen är framför allt att en kommission kan bidra till att öka medvetenheten om de ohälsoklyftor som finns, såväl socioekonomiska klyftor som klyftor mel-

lan könen. Det är just medvetenhet som är ett nyckelbegrepp om vi ska komma till rätta med klyftorna.

Även om vi har kommit långt i Sverige, och även om vi i dag kan föra en debatt som kanske för inte särskilt länge sedan skulle ha ansetts vara elitistisk och något världsfrånvärd, att diskutera genusperspektiv på folkhälsa, vet vi att vi inte har kommit tillräckligt långt. Det bemöts fortfarande av brist på förståelse när partikamrater till mig, eller åtminstone åsiktsfränder, till exempel vill ha mer av genuspedagogik inom skolan. Det bemöts ibland med brist på förståelse när vi pratar om vikten av att våra universitetsutbildningar i högre grad kan präglas av ett genustänkande, ett tänkande runt hur normer och strukturer påverkar ens eget handlande och samhället i stort.

Jag tror att Barbro Westerholm med sin interpellation sätter fingret på en av anledningarna till att det är så viktigt att föra in den typen av kunskap och perspektiv, inte minst i vårdutbildningarna. I slutändan handlar det om, beroende på perspektiv och medvetenhet, skillnaden mellan liv och död. Det tycker jag att Barbro Westerholm mycket väl har visat i interpellationen.

Kommissionen kommer att börja jobba under våren. Den kommer att få två år på sig. Den ska kontinuerligt släppa ifrån sig förslag och delta i debatten för att bidra till en spridd debatt i hela Sverige. Men som jag sa i mitt svar är det naturligtvis inte tillräckligt med kommissionens arbete. Vi måste redan här och nu och i den dagliga politiken hela tiden vara medvetna om de strukturer som finns i vårt svenska samhälle, hur vi behöver bekämpa strukturer för att inte minst öka jämställdheten och förbättra folkhälsan för både kvinnor och män.

Anf. 138 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! Jag tror att det finns en chans att ha samma medellivslängd för kvinnor som för män. Det fanns en liten intressant studie på munkar och nunnor. Den omfattade tiden före andra världskriget och efter.

Före andra världskriget levde munkarna och nunnorna lika länge. De levde på samma sätt med samma mat och samma dygnsrytm. Allt var samma.

Efter kriget inträdde en dramatisk förändring, nämligen att munkarna dog tidigare. Varför? Jo, de hade ju skickats ut i kriget, som så många andra. De hade kört motorcykel, rökt och krökat och allt möjligt. Då gick medellivslängden ned. Det var en liten studie men ändå tänkvärd.

Sedan kommer vi över till frågan om klyftorna. Jag satt med i Marmotkommittén nr 2. Jag undrade vad som skulle hända om hela Europa slutade att röka. Då sa några visa män att i början kommer klyftorna att öka därför att man når de mest välutbildade, precis som statsrådet säger, eller de mest motiverade, de som har haft dödsfall i familjen på grund av lungcancer, medan de andra fortsätter. Man ska inte deppa när man sätter igång arbetet om klyftorna ökar i början. Det visar att man når fler i ena änden men ännu inte har fångat upp de andra.

Det är viktigt vilka som sitter i kommissionen och hur de jobbar. När jag har tittat i backspeglarna har jag sett hur oerhört viktigt det är i folkhälsoarbetet vem som är avsändare. Socialstyrelsen gick ut 1976 med budskapet att svenska folket skulle äta sex till åtta brödsivor om dagen. Det blev bara löjligt. Det var rätt budskap men fel avsändare.

Sedan ville Socialstyrelsen ett år göra något åt rökningen och var på väg att gå ut med ett drastiskt budskap vid nyår. Då var det någon som sa att det skulle bli samma elände; Socialstyrelsen vill att svenska folket ska lova att sluta röka på nyårsdagen – inte bra. Cancerfonden gick ut med budskapet. Det hade effekt. Cancerfonden var absolut rätt avsändare.

Det har fått mig att känna att man inför ett sådant här arbete med en kommission bör fråga sig vad det är för målgrupper man vill nå och vilka som är de bästa avsändarna där. Jag kan tänka mig att det är förebilder inom olika grupper i samhället. När det gäller lågutbildade kvinnor, vilka är de bästa förebilderna som kan tala om för dem att de inte ska röka längre? Man bör gå in mycket på det.

Sedan gäller det naturligtvis att de som sitter i kommissionen prioriterar det här arbetet. För ganska många år sedan hade vi en tvärpolitisk ministergrupp ledd av en statsminister. De hade ju inte tid med det här, så det föll.

Jag tror också att vi så att säga står längst ned på bottenplanet i primärvården. Man hinner inte, för de akut sjuka kommer före. Det är precis som i Regeringskansliet – där kommer en massa akuta uppgifter före, och det som är långsiktigt kan vänta.

Det är alltså viktigt vilka man väljer och att de har tid för det och är rätt avsändare. Annars riskerar man att inte klara det här på den tid man vill. En generation är ganska många år. Det måste läggas upp långsiktigt så att vilken regering som än sitter fortsätter det här jobbet. Därför behöver vi ha en tvärpolitisk överenskommelse med i bilden.

Anf. 139 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Det var intressant, Barbro Westerholm – jag hade faktiskt inte hört om studien om nunnor och munkar. Det låter intressant.

Jag tror också att det finns mycket som kan göras, inte minst från politikens sida, för att bidra till att kvinnor och män kan leva lika länge.

Vi vet att det handlar om sådana faktorer som Barbro Westerholm tar upp. Krig är en tydlig sådan faktor, historiskt sett, men vilka miljöer man befinner sig i och vilka förväntningar som finns är också faktorer. Vilka könsroller vi uppfostrar våra barn till betyder oerhört mycket för vilka livsval de gör, vilket får konsekvenser i form av en viss medellivslängd. Jag tror att det är intressant och hoppas kunna ta del av den där studien.

Barbro Westerholm har också rätt i att det spelar stor roll vem som är avsändare av olika typer av budskap. Naturligtvis spelar det också roll hur man utformar budskapen.

Tidigare i våras lade regeringen tilläggsdirektiv till utredningen om införandet av EU:s tobaksproduktsdirektiv. I de direktiven menar vi att man ska utreda bland annat fler rökfria miljöer utomhus. Det kan handla om uteserveringar, lekplatser med mera. Vi talar om neutrala tobaksförpackningar. Vi talar om exponeringsförbud i butikerna, alltså att man inte ser tobaksförpackningar utan får fråga personalen om dem ifall man ska köpa. Vi vet att det här är frågor som har diskuterats på andra håll i världen, och vi tror att det är intressant att utreda dessa. Sammantaget kan det vara åtgärder som leder till att vi kan minska rökningen ännu mer och därmed rädda väldigt många liv varje år men också väldigt mycket hälsa med tanke på hur många som insjuknar på grund av rökning varje år.

Det här är *en* metod för att göra detta. Det föranledde genast en del kritiker av förslaget att utnämna mig inte till folkhälsominister utan till förbudsminister.

Prot. 2014/15:88
17 april

Jag vill vara tydlig med att vi aldrig får hantera folkhälsopolitiken på ett sådant sätt att den bara förknippas med förbud. Men som sagt: Ibland kan förbud vara ett verkningsfullt medel, till exempel när det gäller rökning. Vi har sett det i fallet med rökfria krogar och restauranger tidigare.

I andra fall är det dock helt andra åtgärder som behövs. Ta ett annat initiativ som regeringen har tagit under våren: att underlätta sprutbyte för narkomaner. Vi har angett som vår inriktning att vi vill göra det, till exempel genom införa att bestämmanderätten över den typen av verksamhet helt ska förflyttas till landstingen och inte vara delad mellan landsting och kommun som den är i dag. Det är ju snarare en liberalisering av lagstiftningen – men i samma syfte som när vi talar om olika typer av förbud när det gäller tobaksvaror, det vill säga att åstadkomma en förbättrad folkhälsa.

Det är med andra ord väldigt viktigt att vi kan utvidga paletten och metoderna för folkhälsopolitiken från den kanske gängse allmänna uppfattningen att den skulle vara ganska snäv och ha en liten verktygslåda. Vi kan visa att det är just olika typer av politiska åtgärder, egentligen över hela det politiska fältet, som behövs om vi ska kunna sluta de påverkbara hälsoklyftorna under en generation. Till det hör definitivt ökad genusmedvetenhet och ökad kunskap och medvetenhet om de skillnader som finns mellan könen.

Anf. 140 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Fru talman! Jag önskar att den nu avlidna psykiatern Kerstin Tunving, som var idégivaren till sprutbytesprogrammet i Skåne i slutet av 80-talet, hade hört statsrådet säga detta i riksdagens kammare. Det var precis det som hon såg framför sig. Jättebra!

Men det jag tänkte säga i mitt sista inlägg var att Världshälsoorganisationen har jobbat väldigt mycket med att förebygga ohälsa. Redan 1982 sa man att den största risken för ohälsa är att inte känna sig behövd. Man pekade ut två riskgrupper: arbetslösa unga män och åsrika människor som tvingas i pension.

Behovet av att känna sig behövd, oavsett funktionshinder, ålder och så vidare – jag tycker att det är väldigt viktigt att det finns med i folkhälsoarbetet. Då kommer vi in på arbetsmarknadspolitik, javisst, men också på att uppskatta vad människor gör i det civila samhället. Vi har ju hela den stora åsrika generationen som står utanför arbetslivet, men där upp till 40 procent egentligen hade velat vara kvar.

I går träffade jag Tankesmedjan 60 plus. Det var pensionerade generaldirektörer som sände en stark signal: De vill fortfarande känna sig behövd. Ta vara på dem! Det är viktigt för både deras livskvalitet och deras hälsa. Jag tror att om man inte känner sig behövd, då går man ned sig.

Anf. 141 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag kan spinna vidare på Barbro Westerholms resonemang. Jag tror nämligen – eller jag vet av många vetenskapliga undersökningar – att om vi på allvar ska komma till rätta med de påverkbara hälsoklyftorna behöver vi, som jag sa i ett tidigare inlägg, vidga folkhälsopolitiken och vidga horisonten för vad som är möjligt och för vilka områden som folkhälsopolitiken behöver träda in på.

Som Barbro Westerholm säkert vet finns det i studier av sir Michael Marmot i Storbritannien ganska häpnadsväckande resultat. Om jag inte minns helt fel tittade man på tjänstemännen i det brittiska regeringskansliet för att se om det fanns några skillnader i hälsa.

De brittiska regeringstjänstemännen är väl till sin fason ganska lika de svenska regeringstjänstemännen. Man är relativt högutbildad och kommer förmodligen från en relativt privilegierad bakgrund – kanske i något större utsträckning i Storbritannien än i Sverige; vad vet jag.

Men det häpnadsväckande med resultaten av Marmotstudien var att det fanns tydliga skillnader i medellivslängd mellan olika typer av tjänstemän i det brittiska regeringskansliet. Och skillnaderna kunde härledas till positionen i hierarkin i regeringskansliet. De som stod högt upp i hierarkin levde längre, medan de som stod längre ned levde kortare.

Den förklaringsmodell man kan ställa upp är att det handlar om makt och inflytande, inte bara över ens eget liv utan också över ens arbete. Det här är oerhört spännande kunskap, och när vi skrapar på vårt eget samhälle och tittar på våra egna hälsoklyftor kommer vi förmodligen att upptäcka att samma förhållanden råder här.

Jag delar alltså helt Barbro Westerholms inställning i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 21 Svar på interpellationerna 2014/15:361 och 404 om riskerna med begränsade resurser för våra akutsjukhus

Anf. 142 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Lotta Olsson har frågat inrikesministern vilka risker han ser med att vi utan att veta frekvensen och utan att extraordinär händelse inträffat har haft flera av våra stora akutsjukhus i stabsläge, hur han ser på samhällsriskerna med att vi vissa helt vanliga veckor har så knappa resurser att stabsläge utlysts samt om vi kan känna oss trygga med att akutsjukvården räcker till om en stor olycka skulle hända under semestertid, då vi redan nu sett stabsläge på flera av våra sjukhus.

Lotta Olsson har vidare frågat arbetsmarknadsministern om hon ser stabsläge på sjukhus som ett arbetsmiljöproblem och vad hon i så fall vill göra för att åtgärda problemet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationerna.

Lotta Olsson lyfter viktiga frågor som bland annat rör organisatoriska förutsättningar för att såväl sjukhus som hälso- och sjukvårdspersonal ska kunna fullgöra sina uppdrag på ett så effektivt och patientsäkert sätt som möjligt. Jag vill betona att dessa frågor primärt är ett ansvar för huvudmännen och de politiska prioriteringar som landstingen själva väljer

att göra inom hälso- och sjukvården. Frågorna rör också hälso- och sjukvårdens arbetsmiljö. Här har arbetsgivarna inom vården ett ansvar utifrån den gällande arbetsmiljölagstiftningen.

Jag instämmer i att det är bekymmersamt att flera sjukhus har upplevt situationen som så pressad att de har sett sig tvungna att gå in i så kallat stabsläge. Det kan handla om bemanningsproblem i någon del av sjukhuset som leder till att flödet från exempelvis akutmottagningen till vårdavdelningar brister eller om att planerade operationer måste ställas in då det saknas plats för att omhänderta nyopererade patienter.

De bakomliggande orsakerna till att sådana situationer uppstår kan vara flera. Ett problem som jag ser är att patienter som är färdigbehandlade på sjukhus får stanna kvar i dagar, ibland veckor, då det inte finns beredskap i öppenvård eller kommunal omsorg för att ta emot dem i hemmet. Det innebär att flödet stannar av och att personer som egentligen har större behov av vårdplatsen får vänta tills tidigare patienter kunnat skrivas ut från sjukhuset. Jag tog nyligen emot ett betänkande från en utredning som har haft i uppdrag att titta på just den här frågan. Betänkandet med namnet *Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård* är nu ute på remiss fram till den 30 juni 2015. Det är viktigt att varje nivå i kedjan tar sitt ansvar, så att patienter som bäst vårdas i primärvård, kommunal omsorg eller den öppna specialiserade vården inte i onödan belastar sjukhusens akutmottagningar och vårdavdelningar.

En fråga som i sammanhanget bör lyftas fram är kompetensförsörjningen. Det är ett strategiskt område inom hälso- och sjukvården som jag fortsatt har ambitionen att verka inom.

Det är viktigt att i sammanhanget beakta att även om vissa sjukhus har tagit beslut om att hantera uppkomna situationer i stabsläge behöver detta inte per automatik innebära att det saknas resurser att mobilisera vid större händelser. Socialstyrelsen har i samverkan med landstingen utvecklat en nationell ledningsmodell för särskild sjukvårdsledning vid allvarlig händelse. Stabsläge är den lägsta definitionen på beredskapslägen enligt den modellen. Vid större olyckor sker en helt annan prioritering av tillgänglig personal och resurser.

När det gäller frågan om större olyckor och vilken beredskap och kapacitet sjukhusen i Sverige har vill jag framhålla att Socialstyrelsen just nu arbetar med att utarbeta ett planeringsunderlag för traumavård. Planeringsunderlaget ska stödja landstingens arbete med att bland annat upprätta beredskap för att kunna omhänderta ett större antal svårt skadade vid en allvarlig händelse i Sverige. Socialstyrelsen ska avrapportera uppdraget i oktober i år.

Anf. 143 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på mina båda interpellationer. Läget är problematiskt på många av våra akutsjukhus. De har redan en vanlig dag en vanlig vecka tvingats att sätta sjukhuset i stabsläge. Borde det innebära att en varningslampa lyser? Problemet har uppmärksammats, men inte av politiken utan av pressen, vilket i och för sig är ett problem bara det.

Ett stabsläge innebär att personal tvingas till prioriteringar man annars inte behöver göra. Att tvingas skicka hem någon från sjukhuset som enligt rutinerna annars ska vara kvar där timmar eller kanske till och med dagar

kan innebära en risk. Rutinkontroller hoppas över och prioriteras bort, vilket kan innebära att komplikationer uppstår som annars inte skulle uppstå: en blödning, en infektion eller kanske en utebliven operation. Stabsläge innebär ett risktagande för patienten som vårdas utanför ordinarie rutiner.

Prot. 2014/15:88
17 april

Hur stort detta problem egentligen är vet vi inte. Jag har bett riksdagens utredningstjänst undersöka hur vanligt fenomenet är, men det har inte gått att få fram uppgifter om detta. Man har helt enkelt ingen statistik på området. Därför känns det inte tryggt att statsrådet hänvisar till att detta är ett regionalt ansvar. Det är ett regionalt ansvar, men det är också så att statens ansvar är att tillse att det regionala ansvaret tas. Vi vet att hälso- och sjukvården har höga siffror på vårdskador. Risken att få en vårdskada är större då ordinarie rutiner inte följs och då personal tvingas till prioriteringar den inte borde behöva göra.

Vad kommer de här farorna att innebära? De får inte den uppmärksamhet de förtjänar. Hur kommer det sig att risktagandet på sjukhus får vara större än det är till exempel på våra vägar? Hur kommer det sig att landsting – vi vet förresten inte vilka det är, eftersom statistik inte förs – tvingas sätta sina sjukhus i stabsläge? Vi har ingen åtgärdsplan för det här.

Jag har läst statsrådets svar, men jag anser inte att svaret känns tryggt. Hur vet vi att det är ett kompetensproblem? Hur kan man tillåta att kommuner sköter sitt uppdrag på det här sättet när det gäller att överta vården av färdigbehandlade patienter som är utskrivningsklara från sjukhus? Hur kan vi lägga ansvaret för problemen hos personalen i stället för hos regionala politiker och rikspolitiker, där ansvaret borde vara? På vems sida står statsrådet – de regionala politikernas eller de patienters som riskerar komplikationer?

Anf. 144 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag måste säga att jag är överraskad över Lotta Olssons höga tonläge. Jag delar i mångt och mycket Lotta Olssons beskrivning av problematiken. Men jag håller inte riktigt med om att jag i mitt svar skulle ha skjutit hela ansvaret till den regionala nivån eller för den delen sagt att det här beror på kompetensen hos enskild personal. Däremot hänvisar jag i mitt svar bland annat till kompetensförsörjning, och det handlar om personalförsörjning, med ett annat ord. Där vet vi att vi har stora problem, egentligen över hela landet.

Många gånger kan den typen av läge som Lotta Olsson beskriver, alltså stabsläge, ha inträffat på grund av att det saknas ett fåtal sjuksköterskor till exempel på en akutmottagning eller att det saknas ett fåtal personer ur en annan personalkategori på någon av vårdavdelningarna. Detta kan aldrig vara någonting som regleras på statlig nivå, utan det måste alltid vara ett ansvar för landstingen och till syvende och sist för enskilda sjukhus.

Något staten däremot kan göra är självklart att se till att det finns en medvetenhet om problematiken och att vi håller ögonen på den. Vi ser väldigt allvarligt på detta. Men naturligtvis ska vi också vidta de åtgärder som är nödvändiga utifrån ett statligt perspektiv. En av de åtgärder som vi vidtog redan i förslaget till höstbudget, som tyvärr röstades ned, var att avsätta en så kallad professionsmiljard som skulle gå till kompetensförsörjning. Professionsmiljardens syfte var bland annat att stödja olika typer av inriktningar och beslut som skulle leda till att man

avlastade personalen administrativt och därmed såg till att frigöra mer tid för patienter. När man talar med vårdpersonal erfar man att detta är någonting som kommer högt upp på prioriteringslistan. Nästan oavsett var i vården man jobbar upplever man att man får ägna alldeles för mycket tid åt onödig administration och har en organisation som inte riktigt stöder en i det viktiga arbete att vårda, lindra och bota som man har att utföra.

En annan viktig fråga att diskutera är naturligtvis vilka styrformer det finns inom den svenska hälso- och sjukvården. Det är många, både patienter och företrädare för professionerna, som har vittnat om att vi har styrformer som ibland leder till att man styr mot kvantitet i stället för kvalitet. Detta kanske har gällt framför allt inom primärvården, men vi ser också tendenser till detta inom den mer avancerade vården, som debatten handlar om.

Regeringen kommer att inleda ett mer långsiktigt arbete som handlar om att se över hur de här styrformerna egentligen ser ut och vad som skulle kunna inträda som styrmodeller efter new public management-modellerna, som tillämpas mycket i dag, och på det sättet bidra till att vi kan höja kvaliteten inom den svenska hälso- och sjukvården och bidra till att personalen känner större tillfredsställelse i sin arbetssituation, vilket leder till att vi också kan avhjälpa bristen på exempelvis sjuksköterskor och undvika den allvarliga situationen med stabslägen även i framtiden.

Anf. 145 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Att detta ämne blir styvmoderligt behandlat tycker jag visas. Jag har ställt två interpellationer om arbetsmiljöproblemet och patientproblemet, och man har till och med slagit ihop dem till en enda interpellationsdebatt. Att man inte tar problemet på allvar tycker jag är tydligt.

Tänk om man skulle stressa på det här sättet i byggbranschen. Då skulle arbetsmarknadsutskottet diskutera det länge och väl. Men nu handlar det om tjejer som jobbar på akutmottagningar och som har en tuff arbetsmiljö, där de får gå hem med ont i magen därför att de kanske vet att de har tagit ett felaktigt beslut i en stressig situation.

Mycket av detta följs inte statistikmässigt, och man kan inte se frekvensen av det. Det finns något konstigt i hur man håller landstingen bakom ryggen politiskt när de inte uppfyller uppdraget.

Vi pratade nyss om hälsa för kvinnor och hälsa och makt på arbetsplatsen. Hur känns det när man har många svårt sjuka personer som man måste prioritera på fria grunder och inte kan använda de rutiner som finns, när man kanske får gå hem på kvällen och inte kan sova ordentligt därför att man går igenom om man har missat något och om det är något som kommer att innebära att någon person får en komplikation.

Jag måste hävda att detta är styvmoderligt behandlat.

Stabsläge har jag hittat innebär att en allvarlig händelse som hälso- och sjukvården måste ha en speciell organisation för. Ett stabsläge är alltid en risk i sig eftersom sjukvårdsresurserna då ransoneras eller personal måste arbeta på ett extraordinärt sätt. Det är inte en arbetsmiljö där man kan ha stor makt i sitt vanliga arbete.

Detta gäller kanske inte bara akutmottagningar. Vi ser många gånger på kirurgkliniker att kommuner inte tar sitt ansvar. Det är rätt så vanligt, fast jag vet inte heller, eftersom vi inte har statistik. Då måste det ringa en

varningsklocka. Kan man verkligen som kommun underlåta att sköta sitt uppdrag och faktiskt tvinga samhällets krisorganisation att utsättas för risker? Det kan ju också inträffa akuta situationer en dag när det är stabsläge utan att något har hänt.

Jag är inte riktigt nöjd med detta.

Den här debatten hör man aldrig. Vi hör bara debatten om vinster i välfärden. Mycket av den debatten handlar om att olika vårdgivare kan använda resurserna olika effektivt. Det pratas det inte heller om. Vi pratar inte om kvalitet, och vi pratar inte om de här viktiga frågorna. Sedan undrar vi varför personer inte stannar kvar i organisationerna och varför de försvinner – kanske till andra länder, till och med. Det är unga personer som vi behöver behålla.

Anf. 146 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill bara understryka att jag förstår att Lotta Olsson är upprörd, och jag förstår varför hon har ställt de här interpellationerna. Jag är lika upprörd. Men jag vill bara i sak bemöta ett par saker.

Det är hos mig ansvaret för frågorna ligger. Det är därför jag besvarar interpellationerna. Att de har slagits samman är, vad jag förstår, brukligt. Vi har ganska många interpellationer att besvara, och det är bättre att få en sammanhållen debatt om en så här viktig fråga.

Varför det inte diskuteras i arbetsmarknadsutskottet är något för riksdagen och respektive utskott att svara på. Jag kan bara understryka att jag tar detta på mycket stort allvar.

Jag vill också betona att grunden handlar om kompetensförsörjning inom vården, som jag var inne på i mitt tidigare inlägg. Där vet vi att det finns stora problem. Kompetensförsörjning handlar inte bara om hur man ska få fler att vilja utbilda sig till vårddyrkena, utan det handlar naturligtvis också om kvaliteten på utbildningarna, fortbildningen under tiden man arbetar inom hälso- och sjukvården, vilken arbetsmiljö och vilken arbetssituation som man har och vilka insatser vi kan göra, inte minst för att locka tillbaka dem som av olika skäl har lämnat den svenska hälso- och sjukvården. Det är som sagt ett mycket stort och sammansatt problem som man behöver ta ett mycket tydligare grepp om på nationell nivå.

Jag upplever att några av mina företrädare har varit duktiga på att lite grann skjuta ifrån sig ansvaret på det sätt som Lotta Olsson menar att den nuvarande regeringen gör. Jag menar att så inte är fallet utan menar att den här regeringen har varit tydlig och sagt: Detta är visserligen ett huvudansvar för landstingen, men vi kan inte bara överlämna till landstingen att prata om kompetensförsörjningen, när det uppenbarligen är en utmaning som finns i hela landet. Här måste staten engagera sig, inte minst eftersom staten äger viktiga verktyg, som utbildningsväsendet, men också en viss del av de ekonomiska resurserna, lagstiftning, riktlinjer och annat för att komma till rätta med detta.

Därför är min planering att ett första steg ska vara att tillsammans med relevanta aktörer diskutera hur behoven ser ut på kort och på lång sikt för att sedan kunna komma in på en diskussion om vad respektive aktör behöver göra och vad vi kan göra tillsammans för att komma till rätta med de brister som vi har vad gäller kompetensförsörjningen. Detta är uppenbarligen ett läge när kompetensförsörjningen slår igenom. Jag skulle vilja säga att de brister som vi har när det gäller kompetensförsörjningen

finns i hela världen och finns bakom många av de problem som vid en första anblick kan tyckas handla om något helt annat.

Prot. 2014/15:88
17 april

Återigen: Vi tar detta på mycket stort allvar. Jag tror som sagt att det i första hand handlar om kompetensförsörjningen. Jag har både i dag och tidigare varit tydlig med att regeringen kommer att engagera sig i detta. Men det är ett arbete som kräver samverkan mellan en lång rad aktörer, inte bara staten och landstingen utan också andra.

Anf. 147 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Det känns tryggt att vi i alla fall i den här debatten tar problemet på allvar. Jag tror att man behöver titta mycket noga på vilka faktorer det handlar om. Jag är inte säker på att det handlar om kompetensförsörjningen.

Det kanske är så att det är fel personer på fel ställe. Det kanske är så att den högsta kompetensen finns på ett ställe där den inte borde vara när den borde vara i första linjen och prioritera vården. Det kanske är så att medarbetarna på ett helt annat sätt skulle kunna vara med och lägga upp jobbet på ett bättre sätt, att använda kompetensen så. Det kanske också är så att olika landsting sköter uppdraget mycket olika – det vet vi inte heller. Vi ser att köerna till hälso- och sjukvården är olika regionalt.

Det kanske är så att det här problemet också är en politisk ledningsfråga, att olika landsting inte fungerar lika bra. Då tycker jag att detta faktum måste upp på bordet.

Vi behöver följa statistik om när man sätter ett sjukhus i stabsläge och varför det sker. Var det för att alla fick magsjuka? Var det för att alla slutade och åkte till Norge? Eller var det för att de inte trivdes på sin arbetsplats? Frågar man inte får man ingenting veta.

Det här är för viktiga och för farliga saker för att vi ska behandla dem styvmoderligt.

När det gäller vårdskadorna handlar det mycket om denna miljö. Det är säkert skrämmande siffror som kommer fram om man har modet att följa upp detta ordentligt.

Anf. 148 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att vi är överens om att detta är ett stort problem som vi måste ta på mycket stort allvar. Vi måste naturligtvis också följa utvecklingen.

Jag ska kommentera några saker som Lotta Olsson berörde och som jag inte kommenterade i mitt senaste inlägg. Det gäller bland annat kommunernas ansvar för att ta emot patienter som är färdigbehandlade men där de inte tar detta ansvar i tillräckligt stor utsträckning. Dessa patienter bidrar därmed till att flödet på sjukhusen stoppas upp.

Som jag inledde med att säga i mitt svar har en utredning om detta presenterats, och den är nu ute på remiss. Vi avvaktar remissinstansernas svar innan regeringen säger bu eller bä om de förslag som utredningen har kommit fram till. Men det är naturligtvis av stor vikt med ett ökat ansvar och att man pekar på att detta ansvar kanske ska skärpas, vilket utredningen också är ute efter. Det är naturligtvis viktigt att diskutera.

När det gäller de problem som vi har, inte minst på våra akutmottagningar många gånger, vill jag återigen understryka att det har med kompetensförsörjningen att göra. Vi vet att en utmaning är att få sjuksköterskor som vill jobba på akutmottagningen. Det i sin tur har naturligtvis olika orsaker. Det kan handla om ledarskap, som Lotta Olsson tar upp. Det kan handla om förutfattade meningar kring akuten, om man inte har gjort praktik där tidigare. Det kan också finnas andra orsaker. Men att detta är en nyckelfaktor att komma till rätta med råder det inga tvivel om.

Jag ser fram emot en fortsatt dialog och samtal kring dessa frågor med Lotta Olsson.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 22 Svar på interpellation 2014/15:378 om tobaksdirektivet och det svenska snuset

Anf. 149 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Erik Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att säkerställa att snuset undantas från tobaksproduktdirektivets förbud att hänvisa till smak, doft eller smaktillsatser, och om jag tagit initiativ till en analys för att granska vilka konsekvenser ett eventuellt smakmärkningsförbud skulle få för svensk snustillverkning och för konsumenterna.

Bakgrunden till Erik Anderssons frågor är att Utredningen om genomförandet av EU:s tobaksproduktdirektiv lämnade ett delbetänkande i februari i år. Betänkandet innehåller förslag på hur tobaksproduktdirektivet ska genomföras i Sverige. Ett av utredningens förslag innebär att det blir förbjudet att hänvisa till smak, doft eller smaktillsatser på tobaksvaror och tobaksförpackningar. Förbudet föreslås omfatta alla tobaksvaror och därmed även snus.

Utredningens förslag har nu skickats på remiss. Syftet med att skicka ett utredningsförslag på remiss är framför allt att regeringen vill ha belyst vilka konsekvenser som förslaget kan få om det genomförs. Jag måste därför återkomma till de frågor Erik Andersson har med anledning av utredningens förslag efter det att remissvaren analyserats och regeringen har bestämt hur man tänker gå vidare med förslagen.

Anf. 150 ERIK ANDERSSON (M):

Fru talman! Jag minns att vi inför folkomröstningen om EU-medlemskap sa: Ja till EU, men inte utan min prilla.

Det var en ofta förekommande slogan i Sverige då. Vi har även ett undantag när det gäller snuset i EU.

Det svenska snuset är en flera hundra år gammal tradition i vårt land. Samtidigt är snuset den minst farliga tobaksprodukten men den enda som är förbjuden i EU. Svenskt snus består av vatten, tobak, salt och smaktillsatser.

Man kan även tala om folkhälsoeffekterna när det gäller snus. De facto har munhåle cancer minskat sedan 1980 i Sverige, trots att snusandet har

ökat. Sverige har lägst frekvens av lungcancer och KOL i hela EU. Sverige är också det första landet i Europa med mindre än 20 procents andel rökare. Till stor del tror jag att vi kan tacka det svenska snuset för det som har varit framgångsrikt när det gäller rökavvänjning.

Det finns snus som man kan köpa på apotek för att sluta röka, och då är det klassat som läkemedel. Sedan finns det snus som man kan köpa i affärer. Vad är skillnaden mellan den dosa som jag köper på apoteket och den som jag köper i affären? Den enda skillnaden är att det läggs punktskatt på det snus som jag köper i affären. Allt annat är likadant.

Det smakmärkningsförbud som diskuteras kan vara ett misstag som man inte har rättat till, i paritet med ett feltryck. I Europa är de inte så vana vid snus, och när de tänker på tobak går tankarna givetvis till rökning. När det gäller det svenska snuset är det svenska myndigheter som ska reglera ingredienserna och inte EU.

Eventuellt kan ett förslag om att införa neutrala tobaksförpackningar komma i direkt konflikt med tryckfrihetsregleringen. Är det inte rimligt att seriösa företag som säljer en laglig produkt får tala om vilken smak det är på snuset?

Om detta går igenom i framtiden kommer det att slå hårt mot svenska jobb ute i landsbygden och göra att rökare kanske går miste om den mest effektiva produkten när det gäller att sluta röka.

Då är min fråga: Vad tänker statsrådet göra för att det ska vara möjligt att skriva på snusdosa vilken smak det är på snuset?

I detta anförande instämde Erik Ottoson (M).

Anf. 151 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Jag är själv inte snusare. Däremot är jag vän av sunt förnuft och rimliga principer.

Statsrådet säger i sitt svar att man har skickat detta på remiss för att ta reda på effekterna av ett sådant förslag. Om man fattar beslut om att man inte ska få redogöra för smaken kommer en av effekterna rimligtvis att bli att man inte får skriva på snusdosa vad det är för smak.

Jag tror, men jag är inte säker, att statsrådet liksom jag är en vän av det europeiska samarbetet. Då är det viktigt att vi ser till att det europeiska samarbetet sysslar med rätt saker och att vi i Sverige är ett land som markerar när den gränsen tangeras. Jag tror också att statsrådet i grunden kan hålla med om att det är viktigt att man vet vad man köper i butiken.

Min fråga till statsrådet blir: Kan statsrådet kosta på sig en åsikt om huruvida det ens är rimligt att man inte ska veta vilken smak det är på det snus man köper? Vi talar om innehållsförteckningar i en rad andra situationer. Men även om förslaget är ute på remiss vore det väl ganska rimligt att redan nu kunna säga att man självfallet ska veta vad man köper?

Anf. 152 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill understryka en sak utifrån Erik Anderssons inlägg. Han tar upp att snus kan ha effekter när det gäller till exempel rökavvänjning. Då är det ändå viktigt att påpeka att vi inte vet så mycket om det. Exempelvis Socialstyrelsen rekommenderar inte snus som en rökavvänjningsprodukt, eftersom man menar att det saknas vetenskapligt underlag för att bedöma de eventuella effekterna.

Därför tycker jag att det är viktigt att hålla sig till principen om vetenskap och beprövad erfarenhet i detta fall.

När det gäller frågorna i övrigt är, precis som jag säger i mitt svar, den första delen av utredningen ute på remiss. Jag tycker att remissomgången i sig ger möjlighet till en fördjupad analys i och med att det förmodligen kommer att vara ett antal olika instanser, såväl privatpersoner som juridiska personer, som skickar in sina remissvar. Det bidrar till att hjälpa regeringen i dess överväganden.

När det gäller neutrala tobaksförpackningar är det än så länge bara ett direktiv till utredningen. Vi vet inte vad utredningen kommer att säga om detta och än mindre om den kommer att skickas på remiss och vad remissinstanserna i så fall säger. Jag kan dock kosta på mig så mycket som att säga att utgångspunkten för regeringens politik när det gäller tobaksprodukter är att följa de tobakspolitiska mål som har satts upp inte minst i den här kammaren och som handlar om att minska allt tobaksbruk och förhindra att ungdomar börjar använda tobak.

I det syftet har regeringen lagt fram inte minst tilläggsdirektiven till tobaksproduktutredningen, och det är också med den målsättningen regeringen bedriver sin övriga folkhälsopolitik. Vi vet nämligen att tobak, i första hand rökning, leder till ökad ohälsa. I rökningens fall är det definitivt belagt att ungefär 100 000 svenskar har avlidit till följd av rökning de senaste åtta åren. Vi står alltså inför ett stort hot mot folkhälsan. Det är ett hot mot enskilda individer, och det innebär enorma samhällskostnader. Det råder det inga tvivel om.

Anf. 153 ERIK ANDERSSON (M):

Fru talman! Frågan man kan ställa sig är varför man ger ett direktiv om man inte tycker att det är en bra eller en dålig idé. Jag kan hålla med statsrådet om att vi ska se till att våra barn och ungdomar inte ska börja med tobak, men nu är det de facto så att vi har en del som röker. Många av dem som röker slutar röka, och vi har färre rökare i Sverige jämfört med övriga EU-länder. Mycket av det har vi snuset att tacka för.

Socialstyrelsen avråder från att snusa. De avråder mig säkert från att göra mycket annat också, givetvis. Grunden till förbudet när det gäller Europa var dock att EU ville förbjuda mentolcigaretter. Syftet var aldrig att förbjuda snuset eller innehållsförteckningen på det, utan man ville komma åt just mentolcigaretterna eftersom de med största sannolikhet är en anledning till att yngre börjar röka.

Snus är undantaget från förbudet om smaksättning och smakmärkning. I stället för att regeringen vill ta bort innehållsförteckningen och tala om vad det är för smak på snuset undrar jag hur en konsument, om det blir som statsrådet vill, ska kunna välja vilket snus han vill köpa. Det är ju även en konsumentfråga.

Anf. 154 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Jag noterar att statsrådet är väldigt noga med att hålla öppet för möjligheten att vi i framtiden inte kommer att kunna ha märkning av smak på snusdosor. Han vill absolut inte stänga den dörren. Det är väldigt tydligt i den här debatten, och det tycker jag är tråkigt.

Jag snusar som sagt inte själv, så mig personligen rör det inte särskilt mycket. Men jag tycker ändå att vanligt sunt förnuft bör gå att tillämpa även på den här frågan. Jag tror att det är många snuskonsumenter som tycker att det är märkligt att statsrådet inte kan vara tydlig med sin ambition i frågan, att man ska kunna veta vad det är man köper i butik.

Anf. 155 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vet inte hur mycket längre vi kommer i debatten.

Vi har en debatt som har att göra med att vi har att förhålla oss till det direktiv som beslutats i EU, trots det Erik Andersson anför om att det aldrig skulle ha varit intentionen från dem som ställde upp på direktivet – de som var ansvariga från Sveriges sida när det här slöts. Det är ändå ett direktiv vi har att förhålla oss till. Utredningen har utgått från det direktivet när den sedan har tagit fram förslag på hur direktivet ska införas i Sverige. Just nu är utredningen på remiss, och vi får se vad remissinstanserna säger. Sedan får vi återkomma till de specifika frågorna när regeringen utifrån remissinstansernas synpunkter har bestämt sig för sin linje.

Erik Ottoson hade argumentet att vi borde låta vanligt sunt förnuft gälla. Det är väl ett argument man brukar ta till när argumenten i övrigt tryter. Mina frågor tillbaka till både Erik Andersson och Erik Ottoson är: Vad är er syn på snus? Är det en hälsoskadlig produkt eller inte? Är det önskvärt att minska snusanvändandet eller inte? Om man tycker att det är önskvärt, vilka åtgärder föreslår Erik Andersson och Erik Ottoson att man borde vidta för att minska bruket av tobaksvaror i stället för det utredningen har kommit fram till och de direktiv regeringen har lämnat till utredningen?

Det är några frågor jag skulle vilja ha svar på från de båda Erikarna.

Anf. 156 ERIK ANDERSSON (M):

Fru talman! Det här är ett dåligt förslag som är ett misstag. Det kan bli svensk lag, vilket kan strida mot tryckfrihetslagen och kommer att försvåra för konsumenterna.

Sedan är det de facto så om man jämför snus och rökning att snus såklart är mindre skadligt. Det är därför vi har så positiva siffror när det gäller hälsotalen i Sverige. Men vi vill givetvis inte att någon ska bruka dåliga produkter. Här talar vi dock om smakmärkningen på snusdosan och om man ska förbjuda det eller inte. Jag anser att det bara skulle försvåra för konsumenterna om man gjorde det.

I övrigt vill jag tacka folkhälsoministern för en bra debatt.

Anf. 157 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill tacka Erik Andersson för en bra debatt. Jag fick inte riktigt svar på mina avslutande frågor, men jag förmodar att vi har anledning att komma tillbaka till den här frågan inte minst när remissinstanserna har lämnat sina svar och regeringen har beslutat sig för en slutgiltig linje.

Avslutningsvis kan jag säga att regeringen i det här fallet har att arbeta efter de mål inte minst riksdagen har ställt upp för det folkhälsopolitiska arbetet. Det handlar om att minska tobakskonsumtionen eftersom tobaksvaror är hälsoskadliga. Det gäller såväl cigaretter som snus, även om

rökningen naturligtvis skördar betydligt fler offer när det gäller både antal dödsfall och antal insjuknade.

Prot. 2014/15:88
17 april

Som folkhälsominister är det mitt ansvar att leda regeringens folkhälsopolitik, och jag kan konstatera att vi redan efter bara några månader i regeringsställning bland annat har lagt fram ett antal tilläggsdirektiv till den utredning som nu sitter och tittar på tobaksproduktsdirektivet. Det är tilläggsdirektiv jag tror kan vara väldigt spännande att titta på inte minst när det handlar om att minska konsumtionen av tobaksvaror och, som sagt, förbättra den svenska folkhälsan. Det tycker jag är positivt.

Tack för en bra debatt!

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 23 Svar på interpellation 2014/15:395 om endometriosis

Anf. 158 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Désirée Pethrus har frågat mig vad jag avser att göra för att utreda möjligheten att klassa endometriosis som en folksjukdom och ta fram nationella riktlinjer för diagnos och behandling av sjukdomen. Désirée Pethrus har vidare frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att kvinnor med svåra besvär ska kunna ha möjlighet till sjukskrivning och få sina läkemedel täckta av högkostnadsskyddet samt för att motverka barnlöshet hos de drabbade kvinnorna.

Inledningsvis vill jag säga att endometriosis innebär stora besvär för de drabbade kvinnorna, såväl fysiskt som psykiskt. Trots det vittnar många kvinnor om att det ofta är svårt att få förståelse för sjukdomen och adekvat behandling inom hälso- och sjukvården. Det är självklart inte acceptabelt. Alla patienter, kvinnor och män, ska bli bemötta på ett respektfullt sätt och få del av hälso- och sjukvården på jämlika villkor.

Kvinnors hälsa är ett angeläget område för regeringen. I den budget som regeringen lade fram för två dagar sedan satsar regeringen 200 miljoner kronor i år på att förbättra förlossningsvården och kvinnors hälsa. Åren 2016–2019 uppgår satsningen till 400 miljoner kronor per år.

Désirée Pethrus vill att jag ska verka för att endometriosis klassificeras som en folksjukdom. Det finns i dag inte någon sådan formell klassificering av folksjukdomar. Det ska inte heller vara nödvändigt för att erbjudas god vård.

När det gäller nationella riktlinjer för endometriosis vill jag i första hand hänvisa till att Socialstyrelsen redan har regeringens uppdrag att utarbeta nationella riktlinjer för god vård för långvariga sjukdomar som berör många människor eller andra allvarliga sjukdomar där vården tar stora resurser i anspråk. Nationella riktlinjer finns i dag för huvuddelen av dessa sjukdomar, till exempel diabetes, rörelseorganens sjukdomar, hjärt- och kärlsjukdomar, demens och depression.

Nationella riktlinjer är dock bara ett av flera nationella kunskapsstöd som tas fram för att driva på utvecklingen av hälso- och sjukvården. Jag vill också lyfta fram att hälso- och sjukvård ska ges med utgångspunkt från

vetenskap och beprövad erfarenhet även om det inte finns nationella riktlinjer på området.

Prot. 2014/15:88
17 april

Inom ramen för regeringens satsning på vården för personer med kroniska sjukdomar har ett arbete inletts för att stimulera framtagande av kunskapsstöd på flera områden där det i dag saknas nationella kunskapsstöd. Till exempel beslutade regeringen nyligen om ett uppdrag till Socialstyrelsen om 1,5 miljoner kronor. Uppdraget innebär att Socialstyrelsen ska undersöka behovet av att utveckla nationella riktlinjer eller andra former av kunskapsstöd för flera kroniska sjukdomar. Uppdraget ska genomföras som en förstudie med syfte att identifiera kroniska sjukdomar där behovet av kunskapsstöd är som störst.

När det gäller frågan om vilka initiativ jag avser att ta för att läkemedel för behandling av endometrios ska omfattas av högkostnadsskyddet kan jag konstatera att redan i dag ingår läkemedel som används för behandling av endometrios i högkostnadsskyddet. Det är Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket som fattar beslut om vilka läkemedel som ska ingå i högkostnadsskyddet. Beslut fattas utifrån kriterier som anges i lagen om läkemedelsförmåner och bygger på tre grundläggande principer: behovs- och solidaritetsprincipen, människovärdesprincipen och kostnadseffektivitetsprincipen. Det är det företag som har marknadsföringstillstånd för ett läkemedel som ansöker om att ett läkemedel ska ingå i förmånerna och som ska visa att läkemedlet uppfyller kraven för subvention i lagstiftningen. Då dessa beslut är att betrakta som myndighetsbeslut är jag som statsråd förhindrad att ha synpunkter på dem.

När det gäller frågan om sjukpenning vill jag framhålla att enligt socialförsäkringsbalken har man rätt till sjukpenning vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Det gäller oavsett sjukdomstillstånd.

Som Désirée Pethrus säkert känner till finns det vård och behandling som hälso- och sjukvården kan erbjuda vid ofrivillig barnlöshet. Även kvinnor som drabbats av endometrios ska självklart kunna få ta del av denna vård.

Avslutningsvis vill jag på nytt understryka att hälso- och sjukvården ska ge vård efter behov och på lika villkor. Det framgår av hälso- och sjukvårdslagens portalparagraf och gäller självklart även kvinnor med endometrios.

Anf. 159 DÉsirÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret, även om jag naturligtvis inte är helt nöjd med allt som ministern sa.

Man kan undra varför man i en sådan här debatt i riksdagen ska ta upp en sjukdom. Jag förstår att sjukvårdsministern inte här kan debattera alla sjukdomar och vad läkekonsten ska göra för att hjälpa alla de här personerna.

Men när det gäller vissa sjukdomar som är så vanligt förekommande som endometrios finns det stora brister. Jag tycker själv att det är nästan skrämmande att jag först efter att jag fyllt 50 år fått kunskap om en sjukdom som drabbar var tionde kvinna. Jag har själv börjat sätta mig in i

och förstå vilken stor problematik sjukdomen innebär för många och att mycket av ofrivillig barnlöshet, som drabbar många, också har en bärighet på denna sjukdom.

Prot. 2014/15:88
17 april

Eftersom det är så pass många som var tionde kvinna som drabbas är det, som jag ser det, en folksjukdom. Endometriosis ger 20 procent av de drabbade kvinnorna oerhört svåra symtom. Svåra smärtor och många svåra medicinska komplikationer påverkar både den fysiska och psykiska hälsan allvarligt. Sjukskrivning, vård och medicinering måste då fungera, men vården av och informationen till de drabbade är under all kritik. Många får varken diagnos eller behandling. Ofta får man fel diagnos. Den samhällsekonomiska kostnaden blir därför hög, något som också berör oss politiker.

Ministern säger att kvinnors hälsa är en angelägen fråga för regeringen. Det är jättebra, och det är bra att det tillförs resurser till det. Men samtidigt tycker jag att svaret visar att man inte har tagit de här kvinnorna som försöker driva frågan via namninsamlingar och sina föreningar på allvar.

Okej, om endometriosis inte kan klassas som en folksjukdom måste den ändå börja benämnas som en folksjukdom. Vårdguiden.se skriver att patienten ofta får fel diagnos och fel behandling och att man kan få en ökad kronisk smärta om man inte får behandling i tid. Ofta är det kostnader för den enskilde för p-piller, östrogen, hormonbehandling, operationer, smärtlindrande mediciner, samtalsstöd och IVF-behandlingar. IVF-behandlingar är det begränsad tillgång till; det får man inte hur ofta som helst. Det blir alltså en kostnad för de här personerna.

Vad skulle man då kunna göra? Ministern tycker inte att det vare sig behövs nationella riktlinjer eller att sjukdomen ska klassas som en folksjukdom. Han säger att alla som behöver bli sjukskrivna får bli det och att alla som vill ha IVF-behandling skulle få det – det är alltså inget problem. Men finns det inte något initiativ som ministern här skulle kunna ange att han vill ta när både läkare och patienter säger att det är hög tid att göra något?

I en SVT-intervju säger ministerns pressekreterare att frågan utreds på Socialdepartementet. Handlar det då om uppdraget till Socialstyrelsen som ministern talar om här? Ska jag tolka det som att det bland annat är frågan om endometriosis som man ska komma tillbaka med ett svar på?

Anf. 160 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag kan bara understryka igen att Désirée Pethrus interpellation berör ett mycket viktigt ämne. Däremot är det några saker i Désirée Pethrus inlägg som gör att jag måste förtydliga mitt svar.

Désirée Pethrus säger att jag inte skulle vilja klassa endometriosis som en folksjukdom. Vad jag säger är att folksjukdom inte är någon formell klassning. Däremot finns det en populärvetenskaplig definition, och den anger att om mer än en procent av befolkningen har en sjukdom räknas den som en folksjukdom. Om det reder ut några missförstånd kan jag säga att enligt den definitionen är endometriosis definitivt en folksjukdom. Jag kan inte se det på något annat sätt. Däremot finns det ingen klassificering som innebär några andra konsekvenser än att möjligtvis de kvinnor som lider av denna sjukdom och de delar av professionen som arbetar med den kan anse att den får ett formellt erkännande som folksjukdom.

Désirée Pethrus påstår också att jag har sagt att det inte behövs några nationella riktlinjer. Det är inte detta jag säger. Vad jag säger är att det finns olika kunskapsstöd att ge för att sprida kunskap om i det här fallet endometrios som sådan och naturligtvis också om olika typer av behandlingar. Ett av dessa kunskapsstöd kan vara nationella riktlinjer.

Jag tycker definitivt att det var en riktig tolkning som Désirée Pethrus gav uttryck för i sitt inlägg, nämligen att uppdraget till Socialstyrelsen är att se över vilka ytterligare kroniska sjukdomar som skulle kunna vara föremål för nationella riktlinjer. Då utgår jag naturligtvis från att Socialstyrelsen tittar på endometrios eftersom det inte kan klassas som något annat än just en kronisk sjukdom.

Därmed har jag rätt ut de två missförstånden.

I tidigare interpellationsdebatter, både i dag och vid andra tillfällen, har jag diskuterat vilka signaler och vilket kunskapsstöd till exempel Socialstyrelsen kan ge och vad staten kan göra mer konkret för att sprida kunskap om vissa sjukdomar eller tillstånd.

Vid sidan av det vi hittills har diskuterat vill jag betona att regeringen i sin vårandringsbudget återkommer till den satsning som blev nedröstad i höstas, det vill säga 200 miljoner kronor i år för att förbättra förlossningsvården och kvinnors hälsa. Från och med nästa år ökas satsningen till 400 miljoner kronor per år. Bland annat ingår en satsning på att öka kunskapen om kvinnors hälsa och på att sprida nya behandlingsmetoder för att kvinnor ska kunna få en bättre vård än de har fått hittills.

Kopplingen till förlossningsvården är särskilt intressant när det gäller endometrios eftersom det ligger inom samma härad.

Jag ser det som en tydlig satsning från regeringen där vi direkt och konkret kan öka förutsättningarna för att sprida kunskap om sjukdomar som drabbar kvinnor, till exempel endometrios, och bidra till att kvinnors hälsa kraftigt förbättras.

Anf. 161 DÉSIRÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Jag tackar Gabriel Wikström för ett svar som var lite mer betryggande än interpellationssvaret.

Jag hoppas att få se lite mer eftersom vi ska sträva efter en jämlik vård och att alla ska behandlas på samma sätt i hela landet. Några landsting är duktiga i denna fråga medan andra är mycket sämre.

Många läkare har vädjat. De skäms när de är på internationella konferenser. En läkare säger att det är usel vård och att det är ett svek utan like. I medierna har flera läkare som jobbar med dessa frågor sagt att vi måste få till en förändring.

När Sveriges Kommuner och Landsting fick en fråga från medierna svarade de att ingen på SKL ansåg sig ha tillräckligt med kunskap för att kunna uttala sig om endometrios.

Diabetes känner de flesta till. De flesta känner till reumatism, men färre personer drabbas av det än av endometrios. Därför behövs det mycket mer kunskapsinhämtning.

Socialstyrelsen kan inte alltid göra något, och de säger att landstingen har ansvaret. Samtidigt har Socialstyrelsen en viktig funktion som signalgivare för jämlik vård över hela landet.

Jag tog upp sjukskrivning i min interpellation. Många möts av läkare som inte förstår endometrios och har därför svårt att bli sjukskrivna. En kvinna kan sjukskriva sig själv några dagar, men är hon så allvarligt drabbad att hon inte kan gå till arbetet under en längre tid är ska hon inte mötas av oförståelse. Det är viktigt att vi tar denna kritik på allvar.

När jag har börjat ställa frågor till kvinnor som är ofrivilligt barnlösa visar det sig att många har drabbats av endometrios.

I höstas skrev jag en motion om att kvinnor som har drabbats av cancer kan frysa in könsceller för att ha en möjlighet att bli gravida senare. Hur ser statsrådet på denna möjlighet för kvinnor med endometrios?

Många genomgår olika operationer, och efter det kan de inte bli gravida. De har inte heller fått tillräcklig kunskap om detta i samband med operationerna.

I svaret sägs allmänt att det finns IVF-möjligheter, men kan statsrådet tänka sig att samhället är med och bekostar infrysning av könsceller som senare kan användas i IVF-behandling?

Anf. 162 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Vad gäller det sistnämnda är jag inte beredd att här och nu svara på den typen av detaljfrågor.

De formella möjligheterna och det formella regelverket finns på plats när det gäller sjukskrivning, hjälp med befruktning och till viss del läkemedel inom förmånen. Grundproblemet är att kunskapen är så lite spridd både inom professionen och bland allmänheten.

Förhoppningsvis har den senaste tidens debatt och mediala uppmärksamhet bidragit till att sprida mer kunskap om endometrios.

Socialstyrelsen har i uppdrag att se över vilka fler nationella riktlinjer för kroniska sjukdomar som skulle behöva tas fram. Jag utgår från att endometrios är en av de sjukdomar man tittar på och därigenom bidrar till en formell kunskapsspridning om denna sjukdom.

Låt mig till sist åter betona statens engagemang för förlossningsvård och kvinnors hälsa. I och med att vi ger 200 miljoner i år och föreslår 400 miljoner för de nästkommande åren kan vi bidra till de praktiska förutsättningarna för att kunskapen ska spridas och för att de professioner som är berörda ska kunna ta till sig den kunskap som finns och tillämpa den i sitt dagliga arbete.

Anf. 163 DÉsirÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Jag tackar statsråden för inläggen och för det engagemang som jag upplever att statsrådet har. Jag hoppas att denna debatt bidrar till att vi ser över hur fler kan få rätt vård och behandling i tid så att vi kan förebygga sjukskrivningar och annat som kostar samhället mycket pengar. Vid sidan av det enskilda lidandet har vi en kostnad för samhället.

Mats Olofsson är chef för Endometrioscentrum i Uppsala. I *Aktuellt* den 12 mars sa han att om vi blir 10 procent bättre på att vårda dessa kvinnor skulle vi tjäna mellan 50 miljoner och 100 miljoner kronor per år.

Vi lyfter upp detta i debatten eftersom vi ser att de kostnader som drabbar samhället inte är små.

Eftersom statsrådet säger sig ingå i en feministisk regering förutsätter jag att den stora och växande gruppen kvinnor som lider av endometrios

kan räkna med att regeringen tar detta på allvar och ser till att det blir riktlinjer och information till läkare så att dessa kvinnor möts av en annan förståelse när de söker vård.

Prot. 2014/15:88
17 april

Det vi inte har hunnit diskutera så mycket är kostnaderna för olika läkemedel, för en del är sådant som enligt patienterna inte faller inom högkostnadsskyddet.

Jag tackar statsrådet för svaret och för en bra debatt.

Anf. 164 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Låt mig åter understryka för Désirée Pethrus att regeringen har ett stort engagemang i frågan. Vi har också tydliga verktyg framöver, både genom uppdraget till Socialstyrelsen att se över om det behövs nya riktlinjer för ett antal kroniska sjukdomar och genom de pengar som ska gå till förlossningsvård och kvinnors hälsa, 200 miljoner i år och 400 miljoner de nästkommande åren.

Jag håller helt med Désirée Pethrus om vilka stora ekonomiska vinster vi kan göra genom att satsa på förlossningsvård och kvinnors hälsa i allmänhet. Det känner jag igen från andra undersökningar, inte minst när man tittar internationellt.

Det är dessa effekter jag tror att vi skulle kunna få av att uppmärksamma endometrios mer och genom att sprida kunskap om problematiken. Då kan alla de kvinnor som i dag lider, många gånger kanske i tysthet, få adekvat behandling och leva ett hälsosammare och rikare liv.

Jag tackar Désirée Pethrus än en gång för interpellationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 24 Svar på interpellation 2014/15:419 om säkerställande av att Socialstyrelsens riktlinjer efterlevs

Anf. 165 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Lars-Arne Staxäng har frågat mig vad jag avser att göra för att säkerställa att Socialstyrelsens riktlinjer efterlevs.

Frågan om följsamhet till nationella kunskapsstöd inom hälso- och sjukvård är viktig ur flera perspektiv.

Patienter i Sverige har rätt att förvänta sig att få en vård baserad på bästa tillgängliga kunskap. Här har riksdagen genom lagstiftning tydligt slagit fast att landstingen har ett ansvar för att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt befolkningen. Det innebär bland annat att vården ska vara av god kvalitet. Det följer också av lagstiftningen att hälso- och sjukvårdspersonal ska utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och att patienter ska ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård som uppfyller dessa krav.

Hälso- och sjukvården ska också ges på lika villkor vilket förutsätter att nationella kunskapsstöd får genomslag i alla delar av landet och för alla delar av befolkningen.

Nationella kunskapsstöd, där Socialstyrelsens riktlinjer är en del, syftar till att hjälpa såväl landstingen som enskilda yrkesutövare att uppfylla de

krav som lagen ställer på dem. Som Lars-Arne Staxäng påpekar finns det trots detta brister i följsamheten till olika kunskapsstöd. Enligt min mening talar detta för att lagstiftning och bindande föreskrifter inte är tillräckligt för att åstadkomma de förändringar som är nödvändiga.

Jag tror att vi alla har anledning att vara självkritiska. Styrning med kunskap av hälso- och sjukvården har i mångt och mycket genomförts top-down och kanske inte i tillräcklig grad tagit hänsyn till behov och kapacitet att implementera de kunskaper som tas fram i den dagliga verksamheten.

Från och med den 1 juli i år förändras den statliga styrningen med kunskap av hälso- och sjukvård och socialtjänst i grunden. Det tydliggörs att myndigheternas styrning med kunskap ska bli behovsanpassad, effektiv och samordnad. Patienters, brukares och anhörigas erfarenheter och kunskaper ska också tas till vara. Innehållet i den statliga styrningen med kunskap ska svara mot de olika professionernas behov av adekvata kunskapsstöd inför beslut om behandling och insatser.

Huvudmännen får också en mer strukturerad möjlighet att påverka styrningen med kunskap utifrån sitt ansvar för verksamheterna. Jag anser att detta borgar för att de kunskapsstöd som tas fram i fortsättningen är prioriterade och behovsanpassade vilket bör bidra till bättre efterlevnad.

Statskontoret har fått i uppgift att följa reformen i alla delar, och jag ser fram emot att få ta del av resultaten.

Avslutningsvis vill jag understryka att det är en prioriterad fråga för regeringen att komma till rätta med ojämlikheter i vården. Ett av de alternativ som behöver analyseras ytterligare är hur vårdens möjligheter att bortse från nationella riktlinjer på ett eller annat sätt kan inskränkas.

Anf. 166 LARS-ARNE STAXÄNG (M):

Fru talman! Jag får först tacka för svaret. Det här är ett angeläget ämne ur flera synvinklar. Den psykiska ohälsan ökar för närvarande kraftigt, och det gäller framför allt utmattningssymtom men också de klassiska psykiska sjukdomarna. Därför är det mycket oroande om sjukvården inte tar del av de råd som Socialstyrelsen tagit fram, som baserar sig på mångårig evidensbaserad forskning.

Det är ju helt förödande, och alla är förlorare om människor inte kan få hjälp i ett tidigt stadium av sina symtom av sjukdomen. All erfarenhet visar ju tydligt att läkningsprocessen blir så mycket längre, och dessutom både för samhället och den enskilde kostar så mycket mer i lidande och pengar.

Jag har haft möjligheten att göra studiebesök ute på verksamheter både i mitt hemlän på västkusten och här i Stockholm, där det finns verksamheter som fungerar bra och till stor del återför människor till normal livsföring och arbete. Detta måste få komma fler människor till del. Det finns för närvarande en stor orättvisa i Sverige, där en del har turen att komma till bra vård medan andra blir helt utan.

Jag är helt medveten om att ansvaret ligger på flera huvudmän, framför allt på våra landsting och regioner. Men det borde inte vara och är inte en ursäkt för att underlåta att följa Socialstyrelsens riktlinjer. Om man i den övriga somatiska vården i Sverige skulle lösa frågorna så här så skulle det bli mycket stora protester och rättarting, men med psykvården går det att hantera frågorna så här.

Jag är därför glad för att statsrådet i sitt svar till mig framför att han överväger att analysera och inskränka de alternativ som huvudmännen, oftast landstingen, använder för att underlåta att följa de nationella riktlinjerna. Min övertygelse är dock att socialministern behöver vara ännu tydligare än i svaret och försöka få till stånd en utredning som på ett tydligare sätt anger att de nationella riktlinjerna ska följas.

Anf. 167 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Tack än en gång, Lars-Arne Staxäng, för att du lyfter fram den här frågan, som är så viktig inte minst ur perspektivet hur vi kan motverka den psykiska ohälsan, som ju är ett växande problem i samhället.

Jag kan bara understryka det jag också angav i svaret, nämligen att den här typen av kunskapsstöd naturligtvis är väldigt angeläget. När det nu många gånger finns utomordentliga kunskapsstöd på plats som är framtagna i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet är det naturligtvis djupt beklagligt att de inte används fullt ut.

Däremot kan jag konstatera, och det tror jag särskilt gäller i behandling och arbetet med att motverka psykisk ohälsa, att de strukturer och den verksamhet som finns kan uppvisa brister som gör att man måste söka förklaringen till varför kunskapsstöden inte används.

Därför har regeringen aviserat att det här året ska en ny strategi för att motverka psykisk ohälsa tas fram. Vi vet att flera regeringar av olika färg under 20 års tid, allt sedan den stora psykiatireformen, har engagerat sig från nationell nivå för att stötta landsting, kommuner och andra aktörer i att arbeta med psykiatrin. Men många gånger har dessa stöd handlat om olika former av projekt, inte sällan med ganska stora summor pengar inblandade. Ofta har projekten pågått en kort tid och varit inriktade på den specialiserade psykiatrin.

Vi tror, och detta visar också en del utvärderingar, att om vi ska komma till rätta med detta och skapa strukturer som fungerar över tid och är hållbara över tid behöver vi ha ett mer långsiktigt fokus, och vi behöver också ha ett fokus på hela den kedja som inbegriper människor som lider av psykisk ohälsa. Då räcker det inte med att koncentrera sig på att stärka den specialiserade psykiatrin, för vi måste också göra något åt det förebyggande arbetet, som i dag många gånger är bristfälligt, och vi måste på allvar etablera en första linjens psykiatri, dit man kan vända sig vid psykisk ohälsa som kräver olika typer av vårdbehandling. I första hand handlar det om att stärka primärvården, men det kan också handla om att etablera verksamheter som i dag över huvud taget inte finns inom den svenska vården.

För att detta ska bli verklighet kommer vi som sagt att ta fram en ny strategi från regeringens sida. Vi behöver också ha en bättre samverkan mellan de olika aktörer som är inblandade. Det handlar om stat, landsting och kommuner men också om ideella föreningar. Skolan måste finnas med mycket tydligt eftersom vi ser att graden av psykisk ohälsa stiger inte minst bland skolelever. Det handlar kort och gott om att ha ett helhetsperspektiv på denna mycket komplicerade problematik.

Anf. 168 LARS-ARNE STAXÄNG (M):

Fru talman! Jag tror definitivt att vi, precis som statsrådet är inne på, måste uppgradera insatserna för den psykiska ohälsan i landet. Senast i

förrgår kom det larmrapporter från Skåne, där kösituationen på en psykiatrisk klinik var så katastrofal att man var tvungen att tvångsutskriva patienter för att de inte fick plats.

Liknande rapporter kommer med jämna mellanrum från andra delar av landet. Läger man då till att många vårdkliniker inte använder evidensbaserade vetenskapliga metoder, som rekommenderas av Socialstyrelsen, förstår man att situationen är under all kritik på många ställen i Sverige.

Här måste det till krafttag för våra landsting, regioner och staten, som tillsynsmyndighet. Jag inser mycket väl att statsrådet Wikström inte har hunnit få fram en tydlig strategi för att strama upp tillsynen av psykvården, men jag vill betona att den är angelägen. Det är många människor varje dag som inte får den hjälp som de så väl behöver. Här har alla huvudmän – där ingår också staten – ett stort ansvar. Det är ett ansvar som måste leda till konkreta åtgärder och lagförslag för att det ska hända någonting.

För att man ska få framgång i ett sådant här arbete måste organisationen SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, involveras. Men precis som statsrådet var inne på behövs också brukarorganisationer och alla människor och myndigheter runt om patienterna för att man ska få fram förslag som kan realiseras inom en nära framtid.

Jag vill med dessa ord vädja till statsrådet att han, precis som han är inne på, ska få igång en utredning inom detta område, som sedan kan ligga till grund för förbättringar inom psykvården.

Anf. 169 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag börjar i den ände som Lars-Arne Staxäng slutade sitt inlägg i. Jag kan försäkra att det redan i dag finns ett väldigt gott samarbete mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting, inte minst via de samordnare som finns hos staten respektive SKL. Det är naturligtvis också från dessa som arbetet med den nya strategin utgår.

Jag vill lyfta upp en annan aspekt som Lars-Arne Staxäng berörde, som jag tror är oerhört viktig för att vi ska kunna få ett bättre arbete mot psykisk ohälsa. Lars-Arne Staxäng gjorde i sitt första inlägg en jämförelse med den somatiska vården. Jag tror att det är en väldigt relevant jämförelse att göra. Kommer man in med ett brutet ben eller med någon typ av väldefinierad somatisk sjukdom blir man ofta genast trodd. Man går direkt in på att prata om vilka typer av behandlingar som skulle kunna gälla.

Kommer man i stället in med någon form av psykisk sjukdom eller har symtom på psykisk ohälsa möts man ibland med misstänksamhet, också från vården. Det hänger naturligtvis ihop med att den här typen av tillstånd ofta är djupt stigmatiserande. Det är någonting som anses skamfullt. Det är någonting som man inte pratar om. Många människor drar sig för att erkänna till och med för sig själva att de skulle kunna lida av detta.

Jag tror därför att det är väldigt viktigt att, precis som regeringen har gjort, förlänga de projekt som handlar om hur vi kan öka kunskapen om psykisk ohälsa, hur vi kan öka medvetenheten om att den existerar och naturligtvis också hur vi kan bidra till att avdramatisera den.

Att man drabbas av lättare former av psykisk ohälsa är egentligen inte konstigare än att man får en vinterinfluensa. Det är någonting som många människor drabbas av, och kommer att drabbas av, under sin livstid. Men just eftersom man inte vågar tala om det söker man heller inte vård. Och

när man söker vård är det inte alltid man blir bemött på samma sätt som om man hade haft en annan typ av sjukdom.

Jag tror därför att det är helt centralt för det arbete som regeringen nu har initierat att vi betonar vikten av att öka medvetenheten om psykisk ohälsa, att vi minskar de delar i detta som kan anses vara skambelagda och att vi ser till att förbättra bemötandet i vården.

Anf. 170 LARS-ARNE STAXÄNG (M):

Fru talman! Jag får tacka för den här diskussionen. Jag tror att den är oerhört viktig.

Vi har under många år – jag har varit med i sjukvårdspolitiken nere i Västra Götaland – pratat mycket om åtgärder. Vi har satt in olika projekt, och vi har lagt in pengar. Men resultatet har ofta blivit väldigt dåligt. Det beror på att man när det gäller den psykiatriska vården fortfarande använder gamla terapimetoder som egentligen är borta på de flesta andra områden och i andra länder.

Vi måste gradera upp oss och använda evidensbaserade moderna metoder som har visat sig ge effekt. Vi måste göra verkstad av detta. Nu handlar det inte mer om att vi diskuterar och lägger upp planer, utan nu måste vi se till att detta implementeras i den svenska psykiavården.

Tack så mycket för diskussionen!

Anf. 171 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S):

Fru talman! Tack än en gång, Lars-Arne Staxäng, för att du lyfter fram den här oerhört viktiga frågan!

Jag upplever att vi har talat om två saker i dag. Vi har bland annat talat om hur de kunskapsstöd som inte minst Socialstyrelsen tar fram ska kunna tillämpas i större utsträckning inom den svenska vården. Vad är egentligen statens ansvar för att detta sker? Och vad skulle vi kunna göra vidare för att det ska bli så?

Vi har också pratat om kampen mot psykisk ohälsa som sådan. Det räcker inte att det finns kunskapsstöd på plats. Det räcker inte heller att kunskapen om dessa kunskapsstöd finns på plats. Man behöver också skapa de praktiska förutsättningarna för vården och för relevanta aktörer att använda sig av kunskapsstöden och erbjuda vård och ett gott stöd till de människor som lider av psykisk ohälsa.

Jag kunde konstatera att regeringen har initierat ett arbete kring just detta, som handlar om att vi ska utforma en ny strategi som tar sin utgångspunkt i att de insatser vi gör från samhällets sida ska vara långsiktiga. Vi ska skapa stabila strukturer som fungerar över tid. Och vi ska koncentrera oss på hela kedjan, inte bara på den specialiserade psykiatrin utan också på det förebyggande arbetet. Det handlar om att på allvar etablera en första linjens psykiatri.

Tack, än en gång, för en konstruktiv interpellationsdebatt!

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.46 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.55.

Svar på
interpellationer

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.55.

§ 25 Svar på interpellation 2014/15:461 om högskolebehörighet

Anf. 172 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Michael Svensson har frågat mig om på vilket sätt, enligt min bedömning, yrkesprogrammets status höjs genom att alla elever tvingas läsa in högskolebehörighet.

Jag vill börja med att understryka att yrkesprogrammets kvalitet och attraktivitet är ett av regeringens prioriterade områden. Samtidigt som många ungdomar saknar arbete uttrycker flera branscher oro för den framtida kompetensförsörjningen. Detta kan vara ett tecken på olika former av matchningsproblem, bland annat mellan ungdomars val av utbildning och efterfrågan på arbetsmarknaden.

Intresset för gymnasieskolans yrkesprogram har minskat stadigt sedan 2008. Den negativa trenden förstärktes i och med gymnasiereformen 2011. Andelen elever i årskurs 1 på yrkesprogrammen har minskat från 31 procent 2011 till 27 procent 2014.

Det här är naturligtvis olyckligt av flera skäl. Yrkesprogrammen är viktiga för kompetensförsörjningen av strategiska branscher. Vi vet dessutom att en yrkesutbildning leder till snabbare etablering på arbetsmarknaden.

För att förstärka den gymnasiala yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft har regeringen gett tilläggsdirektiv till Yrkesprogramsutredningen. Här ska utredaren bland annat verka för att samverkan mellan gymnasial yrkesutbildning och arbetsliv i form av till exempel yrkescollege ska växa fram.

Utredaren ska också undersöka om det finns intresse och förutsättningar för en försöksverksamhet med så kallade branschlärningar samt föreslå hur matchningen mellan ungdomars val av gymnasial yrkesutbildning och efterfrågan på arbetsmarknaden kan förbättras.

I den reformerade gymnasieskolan innehåller inte alla yrkesprogram de kurser i svenska och engelska som krävs för grundläggande behörighet till högskolan, om inte eleven själv aktivt väljer till dem. Statens skolverk har angett att denna förändring av yrkesprogrammen kan ha lett till det minskade intresset för yrkesprogrammen. Att den grundläggande behörigheten inte längre ingår automatiskt gör att yrkesprogrammen riskerar att framstå som en återvändsgränd för eleverna, och de får inte de kompetenser de behöver för att klara av en föränderlig arbetsmarknad.

Vi vet också att vissa av de elever som väljer att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet kan stöta på praktiska svårigheter, till

exempel genom att det uppstår schemakrockar mellan dessa kurser och elevernas perioder med arbetsplatsförlagt lärande. Den rättighet som yrkeseleverna har att läsa dessa kurser riskerar därmed att bli något som inte fungerar i praktiken.

Alla nationella program i gymnasieskolan bör i stället erbjuda en bred gemensam kunskapsbas som ger grundläggande behörighet till högskolan. Så kan vi skapa yrkesutbildningar som inte innebär återvändsgränder, samtidigt som vi tryggar den framtida kompetensförsörjningen och gynnar Sveriges konkurrenskraft.

Därför ska vi nu låta en särskild utredare bland annat föreslå hur elevens rättighet att läsa de kurser som leder till grundläggande behörighet till högskolan i praktiken kan stärkas. Utredaren ska analysera olika tänkbara alternativ för hur detta ska ske. En utgångspunkt i det arbetet är att de högre krav på yrkeskunskaper som infördes i samband med reformen 2011 så långt som möjligt ska värnas. Detta är en viktig byggsten som tillsammans med regeringens övriga satsningar kommer att leda till att statusen för yrkesprogrammen höjs.

Tredje vice talmannen meddelade att Michael Svensson, som framställt interpellationen, var förhindrad att delta i debatten.

Anf. 173 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret å Michael Svenssons vägnar. Svaret ger tyvärr fog för en syn som innebär att elever ska stöpas i samma form, oavsett om de vill det eller inte. En kanske god och välriktad tanke om att alla ska ha en relativt hög teoretisk behörighet fungerar inte i praktiken.

Vårt största gemensamma problem är de 15 000 elever som varje år går ut gymnasiet utan en komplett examen. Det är den största utmaningen. Att sedan tvinga elever att läsa kurser och extra timmar mot deras vilja är knappast en framgångsfaktor. Det ökar stressen, utslagningen och tankar om att hoppa av gymnasiet. Då funderar regeringen över att införa ett obligatorium, men det är en annan debatt.

Sanningen är att de största avhoppet i gymnasiet skedde när de tvååriga yrkesprogrammen gjordes om till treåriga i början av 90-talet. Jag tycker att det är självklart att vi i dag har en hög ambitionsnivå, men att läsa in en högskolebehörighet passar inte alla 16- och 17-åringar. Det finns en del som kommer på andra tankar senare i livet, och det viktiga är att inte skapa återvändsgränder.

Söktrycket till yrkesprogrammen började sjunka 2008, alltså före Gy 2011, och en ytterligare nedgång märktes efter Gy 2011:s införande. Jag tror att det till stor del beror på den debatt som fanns om förändringen, till viss del en ansvarslös debatt där politiker pratade om återvändsgränder när det de facto fanns en rättighet att läsa upp behörigheten.

Fru talman! Vi behöver skickliga teoretiker i landet, men vi behöver också skickliga praktiker och hantverkare. Här skiljer sig synen åt mellan det gamla arbetarpartiet och det nya arbetarpartiet. Det är inkonsekvent och ologiskt att Socialdemokraterna pekar finger åt de elever som avser att bli just praktiker och hantverkare, som önskar att snabbt komma in på arbetsmarknaden, tjäna pengar och betala skatt.

Det är bra att det finns höga ambitioner, och alla elever måste få möjlighet att skaffa sig de kunskaper och den kompetens de behöver för att kunna gå vidare i livet och antingen plugga vidare eller börja jobba.

Det är naturligtvis viktigt att stärka grundskolan och se till att studie- och yrkesvägledarna gör ett bättre jobb när det gäller att förbereda elevernas val. Vidare kan det vara fråga om att införa gymnasieingenjörsoch undersköterskeexamen.

Fru talman! Det måste finnas många sätt att göra elevernas gymnasietid till en framgång, men att tvinga dem att läsa in högskolebehörighet eller göra gymnasiet till ett obligatorium kan knappast vara en framgångsväg.

Anf. 174 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Det är högst beklagligt att de borgerliga partierna tycker att yrkesprogrammen ska vara någonting för de elever som ingenting vill och ingenting kan, och därmed vill de fortsätta att urholka statusen för dessa program.

Ungdomarna säger själva att de vill att högskolebehörigheten ska bli en del av yrkesprogrammen igen. Jag träffar branschföreträdare som säger samma sak. De inser vikten av kvalifikationer och kompetenser för att framtidens generationer ska klara sig på arbetsmarknaden. Jag vill i stället att vi ska höja statusen på yrkesprogrammen och säga att de är enormt viktiga för strategiska branscher i vårt land, för exportindustrin, för välfärden, exempelvis inom vården och omsorgen. De elever som väljer dessa program kommer också att vara med om att bygga Sveriges framtid. De är ryggraden i Sverige.

Ett sätt att höja statusen för yrkesprogrammen är att införa högskolebehörighet. Jag tror på en politik som öppnar dörrar för unga människor. Jag tror inte på en politik som slänger dörrar rakt i ansiktet på dem.

Det går en tydlig skiljelinje mellan den borgerliga synen på yrkesprogrammen och regeringens syn på yrkesprogrammen. Vi tror att dessa program är enormt viktiga för ekonomin och för kompetensförsörjningen. Vi tror att de ska öppna dörrar för framtiden och inte stänga dem.

Anf. 175 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Vi håller med om att det är viktigt att det inte ska finnas återvändsgränder. Tyvärr är den typen av debatt som statsrådet visar här, att prata om att slänga igen dörrar, precis det som leder till att man minskar attraktiviteten för yrkesprogrammen. Det finns ingenting i Moderaternas eller Alliansens politik som talar om att skapa återvändsgränder eller stänga dörrar för ungdomar. Det handlar om att skapa olika vägar fram till ett bra yrkesliv.

Att säga att alla elever måste läsa teoretiska ämnen för att få högskolebehörighet är ett sätt att nedvärdera praktiska kunskaper och kompetenser. Det kan vara så att yrkesprogrammen behöver kompletteras med mer av den typen av kurser så att de som har gått de programmen ska bli än mer attraktiva för till exempel rörmokarfirmer eller elektrikerfirmer. Det är kanske sådant vi ska se över i stället för att envisas med att det inte är tillräckligt fint att läsa ett yrkesprogram om det inte innehåller högskolebehörighet.

Det viktiga är att om man ändrar sig ska det alltid finnas möjlighet att komplettera. Socialdemokraterna har tyvärr ett stort ansvar för att man i debatten helt har snedvridit bilden av vad yrkesprogrammen faktiskt innebär. Man pratar om stängda dörrar och återvändsgränder, och så ser det faktiskt inte ut. Det är möjligt att komplettera om man ändrar sig, men för vissa elever är det smart att börja läsa ett yrkesprogram och skaffa sig kompetens i det yrket, som sedan leder till ett jobb. Om man sedan ändrar sig ska man kunna komplettera.

Vi vill inte ha återvändsgränder, men vi vill ha flexibilitet och en uppvärdering av praktiska kunskaper och kompetenser, inte bara av teoretisk kunskap.

Anf. 176 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Problemet, Maria Stockhaus, är att ni stänger dörrarna för framtiden för många unga människor. Genom att högskolebehörigheten togs bort för yrkesprogrammen blev effekten att många av de eleverna som valde yrkesprogrammen inte fick en chans att välja ett spår in till högskolan, om de så ville. Det kallar jag att stänga en dörr.

Många unga människor är kloka nog att inse att detta innebär en risk för deras framtid. Det är därför andelen elever som söker sig till yrkesprogrammen har minskat dramatiskt sedan 2008. Söktrycket har minskat med 10 procentenheter. Det är ett stort problem för framför allt kompetensförsörjningen för exportindustrin och för välfärden. Vi kan inte ha det så.

Vad vi behöver göra är att uppvärdera statusen omkring yrkesprogrammen. Jag ser gärna att vi får en än starkare koppling mellan yrkesprogrammen, arbetsmarknaden och näringslivet. Jag vill befrämja det på många olika sätt, genom att utveckla lärlingsutbildningarna, genom att satsa på yrkescollege och genom samverkan på många olika sätt. Jag anser inte att det ena står i motsättning till det andra. Jag inser det. När jag talar med ungdomarna förstår jag att de inser det därför att de säger det själva. Jag hör branschföreträdare säga detsamma. De enda som inte verkar inse detta är de borgerliga partierna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 26 Svar på interpellation 2014/15:475 om godkänd gymnasieutbildning

Anf. 177 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Michael Svensson har frågat mig vilka förslag regeringen har för att vända utvecklingen och därmed minska studieavhoppen, öka genomströmningen och se till att fler går ut gymnasiet med fullständiga och kompletta betyg samt när dessa förslag i så fall kommer att sjösättas.

Jag vill till att börja med framhålla att regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Alla ungdomar behöver gå en utbildning som förbereder dem för arbetslivet och för livet som vuxen. Att ha slutfört en gymnasial utbildning är ett kvitto på att man

har utvecklat förmågor som är viktiga både i arbetslivet och för vidare studier.

Reformen av gymnasieskolan 2011 innebar flera viktiga förändringar. Genomströmningen är dock i princip oförändrad för den första kull elever som våren 2014 gick ut gymnasiet enligt den reformerade gymnasieskolan: I likhet med tidigare elevkullar var det omkring 30 procent av eleverna som inte fullföljde gymnasieskolan med gymnasieexamen eller studiebevis efter tre års studier. Det är allvarligt att den låga genomströmningen inte har utvecklats mer positivt.

Därför har regeringen beslutat att tillsätta en utredning som ska analysera och föreslå åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning och därmed få de kunskaper som behövs såväl i arbetslivet som för fortsatta studier (dir. 2015:31).

Utredaren ska bland annat kartlägga den målgrupp som i dag inte går vidare till en gymnasieutbildning liksom den målgrupp som inte fullföljer en sådan utbildning. Utredaren ska också se över bestämmelserna om stödåtgärder i gymnasieskolan och, om det finns behov, föreslå förändringar inom detta område.

Vi vet att ungdomar utan gymnasial utbildning möter stora svårigheter på arbetsmarknaden. Samhället och skolan behöver därför ta ett större ansvar för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.

Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 30 juni 2016.

Tredje vice talmannen meddelade att Michael Svensson, som framställt interpellationen, var förhindrad att delta i debatten.

Anf. 178 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Å Michael Svenssons vägnar tackar jag statsrådet så mycket för svaret. Jag hade förväntat mig att höra om ambitioner, fokus och flera förslag, men det blev inte så mycket av det.

Vårt gemensamma mål är att den viktiga gymnasieskolan ska bli ett bra avstamp för alla elever för ett bra liv och yrkesliv och i många fall fortsatta studier.

I dag är det ca 15–20 procent av en årskull som inte lyckas få en gymnasieexamen. Det kostar samhället mycket pengar – ungefär 15–20 miljoner per individ under ett liv. Om man till det lägger att en del av dessa individer hamnar i kriminalitet blir summan betydligt högre.

Ett annat problem är naturligtvis att dessa misslyckanden har blivit stigmatiserande och att man blir besviken som vuxen. Man får en stämpel på sig av samhället, vännerna och omgivningen.

Fru talman! Ett obligatoriskt gymnasium eller ett tvång att läsa in högskolebehörighet hjälper inte dessa elever. Introduktionen till gymnasieskolan måste förbättras så att man hittar bra vägar för alla elever.

Bättre förberedda elever från årskurs 9 är en självklarhet, liksom bättre elevstöd och mer välinformerade SYV:are som kan handleda och vägleda eleverna.

Dagens programgymnasium med kurser kan slå ganska hårt. Det är inget tillåtande system. Det finns anledning för oss i Alliansen att vara självkritiska och fundera över det. Vi kanske behöver göra justeringar av

programgymnasiet för att dämpa stressen och minska utslagningen om det är så att det kursbaserade gymnasiet har haft den effekten.

Även gymnasieskolans samarbete med arbetslivet måste stärkas. Lärlingsutbildningar och den typen av anställningar måste byggas ut. Det kanske kan bli en form av gymnasieexamen för de elever som är extremt skoltrötta och hellre skaffar sig sina kunskaper och kompetenser på en arbetsplats än genom att sitta i en skolbänk. Där kan vi lära oss mycket av Tyskland och Österrike.

Regeringen måste också se till att få med arbetsmarknadens parter på tåget. Alliansregeringen inledde resan, och jag hoppas att ni kan fortsätta den.

På flera orter i landet har det införts en speciell typ av gymnasieskolor, som Beda Hallbergs gymnasium i Kungsbacka. Där söker man aktivt upp elever som har hoppat av eller planerar att och förväntas hoppa av. Man uppvisar mycket goda resultat genom att man reagerar när elever börjar ha otillåten frånvaro för att hjälpa dem tillbaka innan de väljer att lämna gymnasiet och för att få till nöjda elever. Jag kan rekommendera statsrådet ett besök om hon inte redan har varit där.

Fru talman! Vi har nu en ny gymnasieskola på plats, en ny lärarutbildning och karriärtjänster som förhoppningsvis kan leda till att stärka lärarkollegiet och bidra till att höja statusen så att vi får fler duktiga lärare. Men vi måste göra mer för att se till att alla klarar sin gymnasiegång, kanske genom att skapa ett ännu mer flexibelt gymnasium som kan ge alla elever möjligheter att få kunskap och kompetens att skapa sig ett självständigt liv och få en inkomst.

Anf. 179 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Jag tycker att det är trevligt att Maria Stockhaus nämner Beda Hallbergs gymnasium i Kungsbacka. Jag var faktiskt där i förra veckan och fick ta del av deras konstruktiva verksamhet. Jag kunde verkligen se hur de lyfter eleverna och ser till att de kan klara av sin skolgång. Det är precis den sortens verksamheter som utredningen som jag har tillsatt ska titta på för att se hur vi kan få den sortens effekter över hela landet.

Det är alldeles för många elever som lämnar skolan utan att fullfölja sin skolgång, och det måste vi sätta stopp för. De elever som inte klarar av gymnasieskolan löper dubbelt så stor risk att hamna i arbetslöshet, och det är vårt gemensamma ansvar att se till att detta inte sker.

Regeringen jobbar med en palett av reformer som vi vill sätta för att få ordning på den allvarliga skolsituation som vi har framför oss.

Det allra viktigaste handlar om tidiga insatser, att se till att de barn som just nu är minst får lära sig att läsa, skriva och räkna ordentligt från början så att de kan klara sin skolgång på ett bra sätt. Men vi måste såklart också ta fasta på de generationer som är inne i skolan just nu. Där handlar det exempelvis om investeringar i lärarna så att de får de förutsättningar de behöver för att se varje elev.

Det handlar också om att jämna ut de stora klyftorna i fråga om skolkvalitet som finns runt om i landet. Det kan vara betingat av socioekonomi. Det kan på samma sätt vara betingat av regionala klyftor. Det är skillnad på att gå i en skola i en större kommun som är mer välmående och att göra det på en mindre ort som kanske inte har samma

resurser eller ekonomiska muskler. Vi som regering måste ta ansvar för att man ska ha tillgång till en bra skola oavsett var i landet man bor.

Jag tror nog att vi har påbörjat en resa i rätt riktning, men det kommer självfallet att krävas mycket arbete. Jag hoppas att vi tillsammans ska kunna enas om vägen framåt för att ta ansvar för det mycket allvarliga läge som vi befinner oss i.

Anf. 180 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Jag kan rekommendera Aida Hadzialic en annan sak. Jag vet inte om statsrådet har hört talas om SKL-projektet Plug In.

Även det är en framgångsfaktor när det gäller att fånga in elever som visar de första tecknen på skoltrötthet. De kanske börjar släppa skolan och funderar på att hoppa av. Då försöker man kartlägga vad det är som gör att de här eleverna mår dåligt och vad det är de tycker är jobbigt för att se om de behöver byta spår eller gå ut som lärlingar och jobba mer praktiskt. Man försöker fånga upp varje enskild elev för att se till att de kommer tillbaka och klarar av gymnasiet.

Hela diskussionen om tvång och obligatorium att gå i gymnasiet och läsa in högskolebehörighet tycker jag fortfarande är att börja i fel ände. Det viktiga är ju att vi ska motivera, stödja och fånga upp eleverna. Vi ska hitta vägar för varje enskild elev att bli självförsörjande i stället för att tvinga dem att stöpas i en och samma form.

Det pratas om en utredning. Jag kan tycka att det är synd att den här regeringen inte hade pratat ihop sig innan den tillträdde. Då hade ni kanske haft konkreta förslag. Varje år är det elever som slås ut och inte får gymnasieexamen. Det är viktigt att det här arbetet kommer igång snabbt.

Jag kan tycka att statsrådet visar viss fördomsfullhet mot mindre orter. Det finns ganska många exempel även på små orter runt om i landet där man lyckats vända skolresultaten tack vare att man tar tag i ett arbete och har höga förväntningar på alla elever. En bra skola är inte beroende av om det är en stor eller liten kommun. Men det finns absolut ett problem i att kvaliteten är olika i olika skolor.

Anf. 181 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Låt mig framhålla att jag på intet sätt tror att mindre orter inte vill klara av sitt uppdrag på ett bra sätt. Många mindre orter klarar av sitt uppdrag på ett väldigt bra sätt. Däremot har de under många år fått försämrade möjligheter att leverera den kvalitet som vi alla eftersträvar. I mångt och mycket beror detta på den ekonomiska politik som den gamla borgerliga regeringen förde, då man såg till att exempelvis storstadskommuner premierades i skattesystemet, vilket mindre orter blev lidande av. Jag tycker att de borgerliga representanterna bör rannsaka sig själva inför detta innan de börjar mena att vi på något sätt är fördomsfulla gentemot de mindre orterna i vårt land.

Vi tror på en jämlik och likvärdig skola där alla elever ska få en bra skolgång. Vi tycker att det är väldigt synd att vi de senaste åren har haft en utveckling som gått i precis motsatt riktning. Vi har många reformer som vi nu tänker sjösätta. Det gäller till exempel investeringar i lärarnas förutsättningar och läraryrkets status, bland annat genom höjda lärarlöner.

Jag tackar för interpellationen och diskussionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 27 Svar på interpellation 2014/15:477 om skolornas bristande arbete mot kränkningar i skolan

Anf. 182 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Maria Stockhaus har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra skolhuvudmännens och skolornas arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling i skolan.

Jag vill börja med att säga att det är synnerligen viktigt att skolan kan erbjuda en bra arbetsmiljö för både vuxna och elever.

En trygg skolmiljö där ingen elev utsätts för kränkande behandling borde vara en självklarhet på alla skolor, men tyvärr är det inte så. En rapport från Statens skolinspektion från 2014 visar att det finns skillnader både inom och mellan olika skolor när det gäller att arbeta framgångsrikt med dessa frågor. Rapporten visar samtidigt att det går att bedriva bra förebyggande och uppföljande arbete.

I skollagen (2010:800) ställs det höga krav på skolor och huvudmän när det gäller att skapa en skolmiljö fri från kränkande behandling. Huvudmannen har ett särskilt ansvar för att vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling, men det åligger alla som arbetar i skolan att motverka sådan behandling. Huvudmannen ska årligen upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever.

Regeringen gav i juni 2011 Statens skolverk i uppdrag att under perioden 2011–2014 erbjuda förskolans, grundskolans, gymnasieskolans och fritidshemmets personal samt skolledare fortbildning för att stärka skolans värdegrund och i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Uppdraget genomfördes i samråd och samverkan med bland annat de projektgrupper som samtidigt arbetade med regeringsuppdrag om jämställdhet respektive främlingsfientlighet. Skolverket redovisade uppdraget den 20 januari 2015, och redovisningen bereds nu inom Regeringskansliet.

Skolans värdegrundsarbete för en trygg skolmiljö är viktigt för att alla ska kunna känna sig välkomna i skolan. Regeringen avser att återkomma till det som handlar om hur stödet till skolorna i detta arbete fortsatt ska se ut.

Anf. 183 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Jag måste dock erkänna att jag inte tycker att det är så mycket till svar. Där finns absolut inga förslag på att göra någonting alls, utöver att vänta ut en utredning.

Även om det ställs höga krav på huvudmännen om att skapa en skolmiljö fri från kränkande behandling är det bevisligen så att många av dem inte lyckas med detta. Den största orsaken till avhopp från gymnasiet,

som vi diskuterade tidigare, är just mobbning. Elever som går till skolan varje dag med en klump i magen har svårt att lära sig, och elever som utsätts för våld, kränkningar och trakasserier dagligen orkar till slut inte gå dit. Det är förståeligt att man en dag inte står ut utan väljer att hoppa av.

Regeringen säger att gymnasiet är viktigt för att kunna få ett arbete. Det har till och med gått så långt som att prata om ett obligatorium, även om det verkar som att detta vallöfte övergetts och begravts i en utredning. Nästan alla börjar gymnasiet, men tyvärr är det alltför många som hoppar av. När vi nu vet att avhoppet ofta beror på mobbning och kränkningar och regeringen pratar så mycket om vikten av att gå gymnasiet kan jag tycka att det är anmärkningsvärt att det i interpellationssvaret inte finns en enda konkret idé för hur situationen för utsatta elever i gymnasieskolan ska bli bättre.

År 2011 gjorde Skolverket en utvärdering av metoder för att förebygga mobbning. Tyvärr blev bilden efter den utvärderingen att det inte fanns något program alls som var bra. Många skolor och kommuner famlar nu efter stöd vad gäller hur man ska arbeta för att skapa en bra miljö för sina elever.

Fru talman! Skolan måste bli bättre på det förebyggande arbetet mot mobbning. Vi kommer alltid att ta den utsatte elevens parti. Det är inte den som utsätts för mobbning som ska behöva byta skola eller hoppa av gymnasiet för att göra sig fri från sina plågoandar.

Mobbning förblir ett stort problem, även om det på papperet finns ett bra regelverk på plats. Skolinspektionens rapport från 2014 visar bland annat att fyra av tio kommunala huvudmän har brister vad gäller att skyndsamt utreda omständigheter kring uppgivna kränkningar och att vidta åtgärder.

Ungefär sju av tio gymnasieskolor har, sedan införandet av 2010 års skollag, brister i det förebyggande arbetet mot kränkningar i skolan. Ofta kan skolorna inte uppvisa en plan som anger vilka faktiska åtgärder som ska vidtas när kränkningar förekommer samt hur dessa åtgärder ska följas upp. Skolenkätens resultat från hösten 2013 bekräftar denna bild, då var sjätte elev inte vet vem de ska vända sig till om någon kränkt en elev på skolan.

Alliansen satsade på att motverka mobbning, men det behövs mer. Tyvärr ser det ut som att den här regeringen inte har några idéer alls, trots att ni lyfter fram vikten av fullföljda gymnasiestudier.

Anf. 184 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Jag tackar Maria Stockhaus för interpellationen.

Jag tror att vi har de regelverk och den lagstiftning som behövs för att hantera den här problematiken, som är stor. Jag tror inte att vi ska krångla in oss i än mer regelverk och lagstiftning. Det vi måste börja med nu är att förändra verkligheten där ute. Då handlar det om att se till att vi får mindre skolklasser och fler lärare som kan se varje elev i varje klassrum. Det handlar återigen om att se till att alla skolor blir bra skolor, oavsett vilken socioekonomisk bakgrund eleverna på skolan må ha och var i landet den råkar befinna sig. Då måste man också investera i resurser.

Den här regeringen ämnar investera i skolan, till skillnad från den gamla regeringen. Den gamla regeringen investerade mer i stora skattesänkningar än i skola och utbildning. Vi ämnar gå i motsatt riktning. Vi vill investera i skolan. Vi vill investera i skolans nyckelpersoner, det vill säga lärarna och skolledarna, och se till att det finns mer personal på plats som – återigen – kan se varje elev och se vad den behöver.

Jag vill också lyfta fram att regeringen genom vårbudgeten investerar drygt 200 miljoner i förbättrad elevhälsa, eftersom vi ser att det problemet är växande.

Jag tycker å andra sidan att det känns bra att drygt 90 procent av eleverna i grundskolan tycker att deras skolgång är trygg. Det ska vi försöka samlas kring.

Men det är samtidigt alldeles för mycket att en enda elev känner en klump i magen när den beger sig till skolan. Det måste vi försöka göra något åt.

Tack för frågan! Du lyfter upp en mycket viktig problematik. Jag hoppas att vi ska kunna samlas kring viktiga reformer här i riksdagen för att kunna hantera denna problematik och kanske inte så mycket hamna i polemik, för det är problemet vi ska försöka hantera.

Anf. 185 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Först om tron på att bara man slänger in mer personal i skolan så löser man alla problem: Jag vet inte var man hittar den forskning som stöder att det skulle vara lösningen på problemet. Om inte de lärare som man tillsätter i skolan vet vad de ska göra om det uppstår mobbning eller för att förebygga mobbning hjälper det inte om det är fler lärare på plats.

FN:s barnrättskommitté rekommenderar att vi förstärker åtgärderna för att bekämpa mobbning bland annat genom kunskapshöjande insatser gentemot skolpersonal. Det är en ganska enkel åtgärd som inte behöver kosta särskilt mycket pengar. Trots det finns det inget av det i statsrådets svar. Det är något som FN:s barnrättskommitté har rekommenderat Sverige att göra.

Friends kräver att regeringen tar ett nationellt initiativ med ett trygghetslyft där man satsar motsvarande det som alliansregeringen satsade på mattelyftet, det vill säga 650 miljoner. Där finns det en modell på plats för att höja kompetensen som har visat sig vara framgångsrik och som skulle kunna användas även i det här fallet.

Jag kan tycka att den här regeringen gör en hel del märkliga prioriteringar. Så fort det står något i tidningen är statsrådets statsrådskollega ute och ska lösa problemet. Det senaste utspelet, ett av de mer märkliga, kom i morse. Man vill ha statliga regler kring mobiltelefonanvändningen i klassrummen för att få studiero. Om det är något som man ska ta tag i måste det rimligtvis vara ledarskapet i klassrummet och inte minst frågan om mobbning, trakasserier och annan kränkande behandling i skolan för att skapa studiero. Regelverk kring mobiltelefoner måste rimligtvis den pedagogiska personalen tillsammans med eleverna på skolan själva kunna hantera.

Det är mycket plakatpolitik och snabba, populistiska utspel kring saker och ting som nämns i medierna. Jag tror inte att den typen av ad hoc-utspel och olika former av konstiga åtgärder, där man visar att man inte har någon respekt för professionen och dess förmåga att lösa problem, gagnar en positiv utveckling i svensk skola på lång sikt.

Anf. 186 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Jag måste säga att det är något anmärkningsvärt att Maria Stockhaus säger att det inte spelar någon roll vilka personella resurser det finns på en skola. Jag tror att det gör stor skillnad på skolkvaliteten om läraren undervisar inför en mindre klass eller en större klass, ifall det finns fler eller färre lärare på en skola, ifall vi har fler eller färre kuratorer. Jag tror att det ger arbetsro och skapar förutsättningar för en högkvalitativ undervisning. Inte minst de borgerliga partierna, däribland Moderaterna, har presenterat ett likartat förslag i sin politik. Det gjorde man inför valet. Man pratade om mindre klasser.

Är det så att Moderaterna har frångått den politiken? Tror man inte längre på mindre skolklasser och fler lärare? Är det något som ni har backat från? Jag vänder frågan tillbaka till Maria Stockhaus.

Anf. 187 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Jag tror inte att fler lärare är lösningen på mobbningsproblematiken. Jag tror att lärare som vet hur de ska hantera mobbningsfrågan, vet hur de ska skapa bra arbetsro och vet hur man har ett framgångsrikt värdegrundsarbete kan göra skillnad – inte fler lärare som inte vet hur de ska hantera frågan. Vi pratar om mobbning, och det är i det fallet jag inte anser att fler lärare på något sätt skulle bidra till att lösa problemen.

Jag tror faktiskt att det finns en rätt enkel lösning som man skulle kunna använda utan att över huvud taget ha någon lång utredning som fördröjer det hela ytterligare.

Jag har tidigare varit kommunalpolitiker och varit med om när Skolinspektionen kommer. Den är väldigt juridisk till sin karaktär. De tittar på om man har en likabehandlingsplan och att den är framtagen på ett korrekt sätt. De tittar däremot inte på den faktiska studieron i skolan eller om eleverna verkar vara trygga. Det är mycket fokus på dokumenten och lite fokus på hur det faktiskt ser ut.

Man kan ha hur mycket papper som helst som samlar damm i en bokhylla på skolan, men det behöver inte betyda att det gör skillnad för eleverna. Skolinspektionens arbete borde i större utsträckning inriktas på att verkligen titta på hur det ser ut och fungerar för eleverna i klassrummen, korridorerna och andra delar av skolan där de befinner sig.

Anf. 188 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S):

Fru talman! Tack, Maria Stockhaus!

Jag vill ge dig rätt i att vi ska bedriva en skolpolitik som är forskningsbaserad. Det ska vara fallet även när det kommer till det här ämnet. Vi måste bland annat investera i kompetensutveckling för lärarna och se till att lärarutbildningen från första början tangerar den problematik som kan uppstå.

Men jag vill inte ge dig rätt i att det inte spelar någon roll hur de personella resurserna på en skola ser ut. Jag tror visst att det gör skillnad om en lärare är tvungen att ha näsan begravd i dokumentation och är

tvungen att sitta framför datorn och dokumentera och administrera i stället för att kunna vara på skolgården och se vad som händer där eller kan fokusera på hur undervisningen fungerar.

Där har vi en kvalitetsaspekt. Sedan måste vi jobba med en palett av åtgärder och trycka på flera knappar.

Jag vill avsluta den tredje interpellationsdebatt som vi har nu med en uppmaning till Maria Stockhaus, som representant för Moderaterna. Vi ska ha en dialog kring detta och hitta en samling kring reformer som behövs för att vi ska kunna utveckla skolan även i det här avseendet.

Tack för interpellationen och tack för debatterna!

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 28 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition

2014/15:120 Ett gemensamt europeiskt järnvägsområde

§ 29 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 16 april

2014/15:517 Sveriges psykologiska beredskap

av *Sotiris Delis* (M)

till statsrådet *Anders Ygeman* (S)

2014/15:518 Skuldsanering för företagare

av *Ola Johansson* (C)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

§ 30 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 16 april

2014/15:426 Svenska institutet i Alexandria

av *Mathias Sundin* (FP)

till utrikesminister *Margot Wallström* (S)

2014/15:427 Orimligt hög förseningsavgift för trängselskatten

av *Sten Bergheden* (M)

till statsrådet *Anna Johansson* (S)

2014/15:428 Besked om utredning av Arbetsförmedlingen

av *Roger Haddad* (FP)

till arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S)

2014/15:429 Användningen av de höga tilläggsavgifterna på trängselskatten

av *Sten Bergheden* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2014/15:430 Effekterna av ett begränsat ROT-avdrag

av *Johan Hultberg* (M)

till klimat- och miljöminister Åsa Romson (MP)

§ 31 Kammaren åtskildes kl. 18.37.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början till och med § 10 anf. 41 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 80 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 116 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ABIGAIL CHOATE

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott	1
.....	1
§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövning	2
.....	2
§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
.....	2
§ 4 Anmälan om faktrapromemorior	4
.....	4
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	4
.....	4
§ 6 Svar på interpellation 2014/15:391 om kvalitet i Arbetsförmedlingens integrationsarbete	4
Anf. 1 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	4
Anf. 2 SOLVEIG ZANDER (C)	5
Anf. 3 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	6
Anf. 4 SOLVEIG ZANDER (C)	6
Anf. 5 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	7
Anf. 6 SOLVEIG ZANDER (C)	8
Anf. 7 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	8
§ 7 Svar på interpellationerna 2014/15:435 och 482 om matchningsanställningar	9
Anf. 8 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	9
Anf. 9 FREDRIK CHRISTENSSON (C)	9
Anf. 10 CHRISTIAN HOLM (M)	10
Anf. 11 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	11
Anf. 12 FREDRIK CHRISTENSSON (C)	12
Anf. 13 CHRISTIAN HOLM (M)	13
Anf. 14 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	13
Anf. 15 FREDRIK CHRISTENSSON (C)	14
Anf. 16 CHRISTIAN HOLM (M)	15
Anf. 17 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	16
§ 8 Svar på interpellation 2014/15:455 om tidigare dömdas möjlighet till arbete	16
Anf. 18 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	16
Anf. 19 BEATRICE ASK (M)	17
Anf. 20 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	18
Anf. 21 BEATRICE ASK (M)	19
Anf. 22 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	20
Anf. 23 BEATRICE ASK (M)	20
Anf. 24 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S)	21

§ 9 Svar på interpellationerna 2014/15:467 och 468 om varsel i Västerås och Husum	21
Anf. 25 Arbetsmarknadsminister YLVA	
JOHANSSON (S).....	21
Anf. 26 ÅSA COENRAADS (M)	22
Anf. 27 EVA LOHMAN (M).....	23
Anf. 28 Arbetsmarknadsminister YLVA	
JOHANSSON (S).....	24
Anf. 29 ÅSA COENRAADS (M)	25
Anf. 30 EVA LOHMAN (M).....	26
Anf. 31 PATRIK BJÖRCK (S)	26
Anf. 32 Arbetsmarknadsminister YLVA	
JOHANSSON (S).....	27
Anf. 33 ÅSA COENRAADS (M)	28
Anf. 34 EVA LOHMAN (M).....	29
Anf. 35 PATRIK BJÖRCK (S)	29
Anf. 36 Arbetsmarknadsminister YLVA	
JOHANSSON (S).....	30
§ 10 Svar på interpellation 2014/15:480 om hinder för ägarlägenheter	30
Anf. 37 Justitie- och migrationsminister MORGAN	
JOHANSSON (S).....	30
Anf. 38 NINA LUNDSTRÖM (FP).....	31
Anf. 39 Justitie- och migrationsminister MORGAN	
JOHANSSON (S).....	32
Anf. 40 NINA LUNDSTRÖM (FP).....	33
Anf. 41 Justitie- och migrationsminister MORGAN	
JOHANSSON (S).....	34
Anf. 42 NINA LUNDSTRÖM (FP).....	35
Anf. 43 Justitie- och migrationsminister MORGAN	
JOHANSSON (S).....	36
§ 11 Svar på interpellation 2014/15:317 om elområdesindelningen och dess negativa effekter för Sydsverige	37
Anf. 44 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	37
Anf. 45 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	38
Anf. 46 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	39
Anf. 47 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	40
Anf. 48 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	41
Anf. 49 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	42
Anf. 50 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	43
§ 12 Svar på interpellation 2014/15:366 om feministisk utrikespolitik och regeringens exportsatsning i diktaturer.....	43
Anf. 51 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	43
Anf. 52 MARIA WEIMER (FP)	44

Anf. 53 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	45
Anf. 54 MARIA WEIMER (FP)	46
Anf. 55 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	46
Anf. 56 MARIA WEIMER (FP)	47
Anf. 57 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	48
§ 13 Svar på interpellationerna 2014/15:373 och 469 om regional tillväxt och förutsättningar för jobb på norra Gotland.....	48
Anf. 58 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	48
Anf. 59 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	49
Anf. 60 ANDERS ÅKESSON (C)	50
Anf. 61 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	51
Anf. 62 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	52
Anf. 63 ANDERS ÅKESSON (C)	53
Anf. 64 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	54
Anf. 65 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	55
Anf. 66 ANDERS ÅKESSON (C)	55
Anf. 67 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	56
§ 14 Svar på interpellationerna 2014/15:376 och 465 om regeringens engagemang vid uppsägningar i Skåne.....	56
Anf. 68 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	56
Anf. 69 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	57
Anf. 70 BORIANA ÅBERG (M).....	58
Anf. 71 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	59
Anf. 72 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	60
Anf. 73 BORIANA ÅBERG (M).....	61
Anf. 74 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	61
Anf. 75 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	63
Anf. 76 BORIANA ÅBERG (M).....	63
Anf. 77 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	64
§ 15 Svar på interpellation 2014/15:394 om regeringens exportstrategi avseende Mellanöstern.....	65
Anf. 78 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	65
Anf. 79 HANS ROTHENBERG (M).....	65
Anf. 80 LARS HJÄLMERED (M).....	66

Anf. 81 ANNA WALLÉN (S).....	67
Anf. 82 HANS LINDE (V)	68
Anf. 83 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	69
Anf. 84 HANS ROTHENBERG (M).....	70
Anf. 85 LARS HJÄLMERED (M).....	71
Anf. 86 ANNA WALLÉN (S).....	71
Anf. 87 HANS LINDE (V)	72
Anf. 88 BÖRJE VESTLUND (S).....	72
Anf. 89 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	73
Anf. 90 HANS ROTHENBERG (M).....	74
Anf. 91 BÖRJE VESTLUND (S).....	74
Anf. 92 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	75
§ 16 Svar på interpellation 2014/15:400 om regeringens handels- och företagarpolitik	76
Anf. 93 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	76
Anf. 94 LARS HJÄLMERED (M).....	77
Anf. 95 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	78
Anf. 96 LARS HJÄLMERED (M).....	79
Anf. 97 HANS ROTHENBERG (M).....	80
Anf. 98 PYRY NIEMI (S).....	81
Anf. 99 BÖRJE VESTLUND (S).....	82
Anf. 100 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	83
Anf. 101 LARS HJÄLMERED (M).....	84
Anf. 102 HANS ROTHENBERG (M).....	85
Anf. 103 PYRY NIEMI (S).....	85
Anf. 104 BÖRJE VESTLUND (S).....	86
Anf. 105 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	86
Ajournering	87
Återupptagna förhandlingar	87
§ 17 Svar på interpellation 2014/15:410 om demokrati och mänskliga rättigheter i svensk handelspolitik	87
Anf. 106 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	87
Anf. 107 HANS LINDE (V)	89
Anf. 108 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	90
Anf. 109 HANS LINDE (V)	91
Anf. 110 PYRY NIEMI (S).....	92

Anf. 111 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	93
Anf. 112 HANS LINDE (V)	94
Anf. 113 PYRY NIEMI (S).....	95
Anf. 114 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	95
§ 18 Svar på interpellation 2014/15:202 om akuta brister i kunskap om geriatrisk klinisk farmakologi.....	96
Anf. 115 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	96
Anf. 116 FINN BENGTTSSON (M).....	98
Anf. 117 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	99
Anf. 118 MIKAEL DAHLQVIST (S).....	100
Anf. 119 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	101
Anf. 120 FINN BENGTTSSON (M).....	102
Anf. 121 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	103
Anf. 122 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	103
Anf. 123 FINN BENGTTSSON (M).....	104
Anf. 124 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	105
§ 19 Svar på interpellation 2014/15:423 om fortbildning av läkare.....	105
Anf. 125 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	105
Anf. 126 FINN BENGTTSSON (M).....	107
Anf. 127 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	108
Anf. 128 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	108
Anf. 129 FINN BENGTTSSON (M).....	109
Anf. 130 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	111
Anf. 131 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	111
Anf. 132 FINN BENGTTSSON (M).....	112
Anf. 133 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	113
§ 20 Svar på interpellation 2014/15:350 om genusperspektiv på hälsa.....	113
Anf. 134 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	113
Anf. 135 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	114
Anf. 136 MIKAEL DAHLQVIST (S).....	115
Anf. 137 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	116
Anf. 138 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	117
Anf. 139 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	118
Anf. 140 BARBRO WESTERHOLM (FP).....	119
Anf. 141 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	119
§ 21 Svar på interpellationerna 2014/15:361 och 404 om riskerna med begränsade resurser för våra akutsjukhus	120
Anf. 142 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	120
Anf. 143 LOTTA OLSSON (M).....	121
Anf. 144 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	122
Anf. 145 LOTTA OLSSON (M).....	123
Anf. 146 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	124
Anf. 147 LOTTA OLSSON (M).....	125

Anf. 148 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	125
§ 22 Svar på interpellation 2014/15:378 om tobaksdirektivet och det svenska snuset	126
Anf. 149 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	126
Anf. 150 ERIK ANDERSSON (M)	126
Anf. 151 ERIK OTTOSON (M).....	127
Anf. 152 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	127
Anf. 153 ERIK ANDERSSON (M)	128
Anf. 154 ERIK OTTOSON (M).....	128
Anf. 155 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	129
Anf. 156 ERIK ANDERSSON (M)	129
Anf. 157 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	129
§ 23 Svar på interpellation 2014/15:395 om endometriosis	130
Anf. 158 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	130
Anf. 159 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	131
Anf. 160 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	132
Anf. 161 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	133
Anf. 162 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	134
Anf. 163 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	134
Anf. 164 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	135
§ 24 Svar på interpellation 2014/15:419 om säkerställande av att Socialstyrelsens riktlinjer efterlevs.....	135
Anf. 165 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	135
Anf. 166 LARS-ARNE STAXÄNG (M)	136
Anf. 167 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	137
Anf. 168 LARS-ARNE STAXÄNG (M)	137
Anf. 169 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	138
Anf. 170 LARS-ARNE STAXÄNG (M)	139
Anf. 171 Statsrådet GABRIEL WIKSTRÖM (S)	139
Ajournering	139
Återupptagna förhandlingar	140
§ 25 Svar på interpellation 2014/15:461 om högskolebehörighet	140
Anf. 172 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	140
Anf. 173 MARIA STOCKHAUS (M)	141
Anf. 174 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	142
Anf. 175 MARIA STOCKHAUS (M)	142
Anf. 176 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	143
§ 26 Svar på interpellation 2014/15:475 om godkänd gymnasieutbildning.....	143
Anf. 177 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	143
Anf. 178 MARIA STOCKHAUS (M)	144
Anf. 179 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	145

Anf. 180 MARIA STOCKHAUS (M)	146
Anf. 181 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	146
§ 27 Svar på interpellation 2014/15:477 om skolornas bristande arbete mot kränkningar i skolan	147
Anf. 182 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	147
Anf. 183 MARIA STOCKHAUS (M)	147
Anf. 184 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	148
Anf. 185 MARIA STOCKHAUS (M)	149
Anf. 186 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	149
Anf. 187 MARIA STOCKHAUS (M)	150
Anf. 188 Statsrådet AIDA HADZIALIC (S)	150
§ 28 Bordläggning	151
§ 29 Anmälan om interpellationer	151
§ 30 Anmälan om frågor för skriftliga svar	151
§ 31 Kammaren åtskildes kl. 18.37.	152